

ESTONIAN DISCUSSIONS ON ECONOMIC POLICY

European Education Area 2025 / the European capital of sports in 2025 /
2025 as an important turning point in the European automotive sector

ESTNISCHE GESPRÄCHE ÜBER WIRTSCHAFTSPOLITIK

Europäischer Bildungsraum 2025 /
Tallinn, die Hauptstadt von Estland, ist die europäische Hauptstadt des Sports im Jahr 2025 /
Jahr der Umwälzung 2025 in der europäischen Autowelt

EESTI MAJANDUSPOLIITILISED VÄITLUSED

Euroopa haridusruum 2025 /
Eesti pealinn Tallinn – Euroopa spordipealinn 2025 /
Pöördeaine aasta 2025 Euroopa automaailmas

Articles (USB-flash drive) * Summaries * Chronicle
Beiträge (USB-Stick) * Zusammenfassungen * Chronik
Artiklid (USB-mälupulk) * Kokkuvõtted * Kroonika

33rd year of issue * 33. Jahrgang * 33. aastakäik

Peer reviewed and refereed international scientific Journal
of **Business Administration and Economic Policy**

Rezensierte und referierte internationale wissenschaftliche
Zeitschrift für **Betriebswirtschaft und Wirtschaftspolitik**

Eelretsenseeritud ja viidatud rahvusvaheline
Ettevõtte majanduse ja majanduspoliitika teadusajakiri

1-2 / 2025

Estonian Discussions on Economic Policy: European Education Area 2025 / The capital of the Republic of Estonia, Tallinn, is the European Sports Capital / A pivotal year in the European car world

Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik: Europäischer Bildungsraum 2025 / Die Hauptstadt der Republik Estland, Tallinn, ist die europäische Sporthauptstadt / Ein entscheidendes Jahr in der europäischen Automobilwelt

Eesti majanduspoliitilised väitlused: Euroopa haridusruum 2025 / Eesti Vabariigi pealinn Tallinn on Euroopa Spordipealinn / Pöördeline aasta Euroopa automaailmas

Peer reviewed and refereed international scientific Journal **of Business Administration and Economic Policy** / Rezensierte und referierte internationale wissenschaftliche Zeitschrift für **Betriebswirtschaft und Wirtschaftspolitik** / Eelretsenseeritud ja viidatud rahvusvaheline **Ettevõtte majanduse ja majanduspoliitika** teadusajakiri

Publikatsioon ilmub kuni kaks korda aastas / Die Publikation erscheint bis zu zwei Mal im Jahr / The publication is published once or twice a year

ASUTAJA, KOORDINAATOR JA PEATOIMETAJA / GRÜNDER, KOORDINATOR UND CHEFREDAKTEUR / FOUNDER, COORDINATOR AND CHIEF EDITOR: Matti Raudjärv (Tartu Ülikool * University of Tartu [1996 – 2019, since 2021 – Emeritus]; Tallinna Tehnikaülikool * Tallinn University of Technology [1968 – 1998], since 1974 – Alumni]; DAAD since 1990 – Alumni; Mattimar OÜ (GmbH / Ltd) [1993 – ..., Director])

ARTIKLID ON AVALDATUD ANDMEBAASIDES: / Die Beiträge sind in der Datenbank: / Articles have been published in the databases:

DOAJ – Directory of Open Access Journals (Netherlands),

EBSCO – Elton B. Stephens Company (USA),

EBSCO – Central & Eastern European Academic Source,

EBSCO – Discovery Service (**EDS**),

EBSCO Essentials (USA),

EconBib – Economics Bibliography (KSP Journals; International),

ECONIS – Economics Information System (Germany),

Elsevier-SCOPUS – Largest abstract & citation database of peer-reviewed literature (USA, United Kingdom, Germany),

ESO – European Sources Online (United Kingdom),

SSRN – Social Science Research Network (USA)

USA Kongressi raamatukogu/ US Congress Library/ US-Kongressbibliothek

ESTONIAN DISCUSSIONS ON ECONOMIC POLICY

European Education Area 2025 / The capital of the Republic of Estonia,
Tallinn, is the European Sports Capital /
A pivotal year in the European car world

ESTNISCHE GESPRÄCHE ÜBER WIRTSCHAFTS- POLITIK

Europäischer Bildungsraum 2025 / Die Hauptstadt der Republik Estland,
Tallinn, ist die europäische Sporthauptstadt /
Ein entscheidendes Jahr in der europäischen Automobilwelt

EESTI MAJANDUSPOLIITILISED VÄITLUSED

Euroopa haridusruum 2025 /
Eesti Vabariigi pealinn Tallinn on Euroopa Spordipealinn /
Pöördeline aasta Euroopa automaailmas

33rd year of issue * 33. Jahrgang * 33. aastakäik

Reviewed and refereed international scientific Journal
of Business Administration and Economic Policy

Rezensierte und referierte internationale wissenschaftliche
Zeitschrift für **Betriebswirtschaft und Wirtschaftspolitik**

Retsenseeritud ja viidatud rahvusvaheline

Ettevõtetmajanduse ja majanduspoliitika teadusajakiri

1-2 / 2025

Mattimar
anno 1993

TALLINN

TOIMETUSKOLLEGIUM / REDAKTIONSKOLLEGIUM / EDITORIAL BOARD:

Raul Eamets (Bigbank AS)

Wolfgang Eibner (Ernst-Abbe-Hochschule Jena * University of Applied Sciences of Jena)

Peter Friedrich (University of Federal Armed Forces Munich * University of Tartu)

Irina Gogorishvili (Tbilisi Riiklik Ülikool * Ivane Javakhishvili State University of Tbilisi)

Enno Langfeldt (Fachhochschule Kiel * University of Applied Sciences of Kiel)

Stefan Okruch (Andrássy Gyula Deutschsprachige Universität Budapest;

Otto-Friedrich-Universität Bamberg)

Armin Rohde (Ernst-Moritz-Arndt-Universität Greifswald * University of Greifswald)

Klaus Schrader (Kieli Maailmamajanduse Instituut * Kiel Institute of the World Economy)

Mart Sörg (Tartu Ülikool * University of Tartu)

* * *

TOIMETAJAD / REDAKTEURE / EDITORS:

Üllas Ehrlich (Tallinna Tehnikaülikool * Tallinn University of Technology)

Sulev Mäeltsemees (Tallinna Tehnikaülikool * Tallinn University of Technology)

Matti Raudjärv (Tartu Ülikool * University of Tartu [1996–2019; since 2021 –

Emeritus]; Tallinna Tehnikaülikool * Tallinn University of Technology [1968–1998];

since 1974–Alumni; Mattimar OÜ * GmbH * Ltd [1993 – ..., Director])

Toimetaja-konsultant / Redakteurin-Konsultantin / Editor-Consultant:

Ruth Tammeorg (Tartu Ülikooli Ametiühing * Tartu University Faculty Association;

kvalifikatsioon: kutsestandard – raamatukoguhoidja, tase VI/ Occupational qualification standard – Subject Librarian, level VI)

IT toimetajad-konsultandid / IT-Redakteure-Berater / IT editors-consultants:

Ragnar Kolga (Tartu Ülikooli Pärnu Kolledži infotehnoloogia spetsialist)

Jüri Kristal (firma CADi Eesti OÜ tegevdirektor)

* * *

Endised toimetajad ja toimetuskolleegiumi liikmed: In memoriam

Janno Reiljan (Tartu Ülikool, Riigikogu; 8.10.1951–23.01.2018. toimetaja)

Manfred E. O. Hennies (Kieli Rakendusülikool, Saksamaa; 10.09.1938–18.10.2019. toimetuskolleegiumi liige; toimetaja)

Helgi-Annika Reisenbuk (Tallinna Tehnikaülikool; 21.01.1936–21.10.2025. toimetuskolleegiumi liige)

KONTAKT - CONTACT:

Matti Raudjärv, Ph D (filosoofiadoktor-majanduskandidaat)

Mattimar OÜ (GmbH / Ltd) [1993 – ..., Director] (kirjastaja, Verlag, publisher)

Kose tee 79, 12013 Tallinn, Pirita-Kose; Eesti – Estland – Estonia

Tartu Ülikool * University of Tartu [1996-2019; since 2021 – Emeritus]

mattir@mattimar.ee * www.mattimar.ee * matti.raudjarv@ut.ee

Tehniline töötlus ja korrektuur / Technical editing and proofreading: Miniprint OÜ

* * *

Estonian Discussions on Economic Policy: European Education Area 2025 / The capital of the Republic of Estonia, Tallinn, is the European Sports Capital / A pivotal year in the European car world. **2025, No. 1-2**

Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik: Europäischer Bildungsraum 2025 / Die Hauptstadt der Republik Estland, Tallinn, ist die europäische Sporthauptstadt / Ein entscheidendes Jahr in der europäischen Automobilwelt

2025, Nr 1-2

Eesti majanduspoliitilised väitlused: Euroopa haridusruum 2025 / Eesti Vabariigi pealinn Tallinn on Euroopa Spordipealinn / Pöördeline aasta Euroopa automaailmas. **2025, nr. 1-2**

Peer reviewed and refereed international scientific Journal **of Business and Economic Policy**
Rezensierte und referierte internationale wissenschaftliche Zeitschrift für **Betriebswirtschaft und Wirtschaftspolitik**

Eelretsenseeritud ja viidatud rahvusvaheline **Ettevõttemajanduse ja majanduspoliitika** teadus-ajakiri.

Tallinn: Mattimar; 33rd year of issue / 33. Jahrgang / 33. aastakäik

MATTIMAR OÜ (GmbH, Ltd), 2024

The journal has / Die Zeitschrift hat / Ajakirjal on – DOI: 10.1515/edep

Electronic publications of articles are assigned a DOI / Elektronische Veröffentlichungen von Artikeln werden mit einem DOI versehen / Artiklite elektroonilistele väljaannetele omistatakse DOI: <https://doi.org/10.1515/edep>

Käesolevas publikatsioonis avaldatud artiklid on eelretsenseeritud anonüümselt sõltumatute doktorikraadiga retsensentide poolt/ Alle Beiträge der vorliegenden Publikation wurden vor der Veröffentlichung anonym von unabhängigen promovierten Experten rezensiert / Before publishing, the articles in this collection have been anonymously peer-reviewed by independent reviewers holding a doctor's degree.

Trükitud trükikojas Miniprint OÜ / Gedruckt in der Druckerei Miniprint OÜ / Printed in the publishing house of Miniprint OÜ, Tallinn, Estonia

© Esikaas ja üldkujundus / Cover und Gesamtlayout / Front cover and general design: kirjastaja Mattimar OÜ; Mattimar-Verlag GmbH; publisher Mattimar Ltd 2024

© Kirjastamine: kirjastajad, Herausgeber, publishers – Tallinn: Mattimar-Verlag GmbH, 2024

© Autorid, Autoren, Authors

ISSN 1736-5597 (trükis)

ISSN 1736-5600 (USB-mälupulk - USB flash drive- USB-Stick)¹

¹ Peatoimetaja märkus: Tehnoloogia areneb ning seetõttu otsustasime alates 2025. aastast ajakirja väljaandmisel CD-ROM-i asemel kasutusele võtta USB-mälupulga (USB flash drive-USB-Stick). Põhjuseks asjaolu, et paljudel autoritel ja teistel lugejatel pole lauaarvutit, vaid sülearvuti (sellel aga puudub sageli CD kasutamise võimalus ning on vaja hankida lisaseade CD kasutamiseks, mis pole siiski kõige mugavam variant). Seega – USB-mälupulka on võimalik nii lauaarvutil kui sülearvutil kasutada. USB-mälupulga paigutame ajakirja trükise tagumise kaane siseküljel asuvasse plasttaskusse (analoogselt varem CD paigutusega). Loodame, et autorid-lugejad mõistavad tekkinud olukorda ning aktsepteerivad muudatust. Oleme püüdnud käesoleval ajal optimaalselt parimat USB-mälupulga varianti kasutada (maht /GB/, mõõdud, hind).

Note from the Chief Editor: Technology is developing and therefore we decided to start using a

ISSN 2228-1878 (pdf, online)
ISBN 978-9916-672-17-4 (trükis)
ISBN 978-9916-672-18-1 (USB-mälupulk - USB flash drive- USB-Stick)
ISBN 978-9916-672-19-8 (pdf)
ISBN 978-9985-672-20-4 (epub)

NB! NB! NB!

AJAKIRJAST / ÜBER ZEITSCHRIFT / ABOUT JOURNAL

Käesolevat ajakirja tervikuna on näha:

- **Mattimar OÜ** kodulehel (www.mattimar.ee)

Mattimar OÜ (GmbH / Ltd):

- eesti keelsel kodulehel / estnisch / Estonian:
http://www.mattimar.ee/est_publikatsioonid.html
- saksa keelsel kodulehel / deutsch / German:
http://www.mattimar.ee/ger_publikatsioonid.html
- inglise keelsel kodulehel / englisch / English:
http://www.mattimar.ee/eng_publikatsioonid.html

Mattimar OÜ koduleht on uuendamisel ja lisaks on koostamisel ka kodulehe vene keele osa ning kui edaspidi tekib piisavalt palju vene keeles artikleid kirjutajaid-autoreid (NB! ja konverentsil osalejaid, et konverentsile tekib vajalik hulk ka vene keelseid ettekandeid) ning kirjutatakse sisukaid artikleid, siis on võimalik, et laiendame ka ajakirja neljakeelseks.

Üsna terviklikult on ajakirja samuti näha koos suures mahus eessõnade, sh oluliste sündmuste äramärgimisega, täismahus teadusartiklite, nende artiklite teisekeelsete kokkuvõtete, kroonika ja muu olulisega ojs.utlib.ee lehel:

- **OJS** (ojs.utlib.ee) – (Open Journal System) on veebiajakirjade publitseerimissüsteem, mida kasutatakse **Tartu Ülikooli** avatud juurdepääsuga (Open Access) teadusajakirjade haldamiseks ja publitseerimiseks. OJS platvormil on avaldatud Tartu Ülikooli nime all (sh TÜ Kirjastuses) kirjastatavad eelretsenseeritud ajakirjad, mis sisaldavad artiklite täistekste eesti, inglise ja vene keeles (meie ajakirja puhul lisaks ka saksa keelsed

USB flash drive – USB stick instead of the CD-ROM from 2025 to publish the journal. The

reason is that many authors and other readers have a laptop instead of a desktop computer (CDs often cannot be used with laptops and require an additional device for using CDs, which is not very convenient). Thus – a USB memory stick can be used both with a desktop and a laptop computer. We will insert the USB flash drive in the plastic pocket on the inside of the back cover of the printed journal (analogously with the earlier location of the CD).

We hope that the authors and the readers will understand the current situation and accept the change. We have used the most optimal currently available USB flash drive (capacity (GB), dimensions, price).

tekstid). Kõik Tartu Ülikooli OJS platvormil avaldatud ajakirjad on kättesaadavad ka rahvusvahelises **DOAJ** (Directory of Open Access Journals) andmebaasis. Ka meie käesolev ajakiri on selles andmebaasis (DOAJ) esindatud.

* * *

Die vorliegende Zeitschrift in Gänze kann eingesehen werden:

- auf der Homepage von **Mattimar OÜ (GmbH)** (www.mattimar.ee)
- bei **OJS** (ojs.utlib.ee) – (Open Journal System), es handelt sich um ein Publizierungssystem der Onlinezeitschriften, das von der Universität Tartu zur Verwaltung und Publikation von wissenschaftlichen Zeitschriften verwendet wird und öffentlich zugänglich ist (Open Access). Alle auf der OJS-Plattform der Universität Tartu veröffentlichten Zeitschriften sind auch in der internationalen Datenbank von **DOAJ** (Directory of Open Access Journals) zugänglich. Auch unsere vorliegende Zeitschrift ist in dieser Datenbank (DOAJ) vertreten.

Der Homepage von Mattimar OÜ wird gerade erneuert und zusätzlich wird auch der russischsprachige Teil der Seite zusammengestellt. Wenn es in nächster Zukunft genügend russischsprachige Autoren und Verfasser der Beiträge geben wird (NB! und auch Teilnehmer an den Konferenzen, so dass auch eine notwendige Menge an russischsprachigen Vorträgen entsteht) und dem Redaktionsteam der Zeitschrift inhaltvolle Beiträge vorgelegt werden, dann wird es möglich sein, dass wir auch die Zeitschrift auf vier Sprachen erweitern werden. Aber, wir werden es sehen, denn dies wird wohl auch einen Redakteur und Rezensenten für das Russische voraussetzen!?

* * *

The full edition of this journal is available:

- on the web site of **Mattimar OY (Ltd)** (www.mattimar.ee)
- in **OJS** (ojs.utlib.ee) – (Open Journal System) which is a publishing system for online journals used for the management and publishing of open access research journals of the **University of Tartu**. All journals published in the OJS platform of the University of Tartu are available also in the international **DOAJ** (Directory of Open Access Journals) database. Also this our journal is represented in that database (DOAJ).

The web site of Mattimar OY is undergoing updates, and in addition, the part in the Russian language will be added to the web site, and if we have enough authors of papers in Russian in the future (NB! and conference participants so that we have the necessary number of presentations also in Russian) and papers rich in content are submitted to the editorial board of the journal, it will be possible to expand the journal also to include the fourth language. But we will wait and see since this assumes also an editor and peer reviewers in the Russian language!?

* * *

TÄHELEPANUKS AUTORITELE!
WICHTIGE ANMERKUNG FÜR AUTOREN!
NOTE FOR THE AUTHORS!

Autor vastutab oma kirjutise sisu, õigekirja ja vormistamise eest ainuisikuliselt. Mattimar OÜ ei võta vastutust andmete õigsuse, täpsuse ega täielikkuse osas, samuti ei arvesta ka kolmandate poolte eraõiguslikke huve.

Artikli sissejuhatavas osas ootame me autoritelt, et nad **konkreetselt ja selgelt**

- kirjutaksid, mille pooltest on autori tema arvates artikli teema aktuaalne;
- formuleeriks artikli eesmärgi;
- formuleeriks need uurimisülesanded, mille lahendamine aitab seatud eesmärgi saavutada.

Artiklite, kokkuvõtete ja muude materjalide vormistamisnõuded on avaldatud Mattimar OÜ kodulehel (www.mattimar.ee – “Aktuaalne” all: Infokiri).

Verantwortlich für den Inhalt sind die Autoren. Mattimar OÜ (GmbH) übernimmt keine Gewähr für die Richtigkeit, Genauigkeit und Vollständigkeit der Angaben sowie die Beachtung privater Rechte Dritter.

Im einführenden Teil des Beitrages erwarten wir von dem Autor, dass er **konkret und deutlich**

- die Aktualität des Beitrages und des Themas hervorhebt;
- das Ziel des Beitrages formuliert;
- umfassend die Forschungsaufgaben formuliert, die zur Erreichung des Ziels gelöst werden müssen.

Die eingereichten Artikel und die dazugehörigen Zusammenfassungen müssen folgende Formvorschriften erfüllen (www.mattimar.ee – „Aktuell“: Merkblatt)

Authors are personally responsible for the content, correct spelling and formatting of their publications. Mattimar OY (Ltd) will not accept responsibility for the correctness, accuracy or completeness of the information and will not take into account private interests of third persons.

We expect from authors a **specific and clear** statement in the introductory part of the paper about:

- why the subject of the paper is topical in the opinion of the author;
- the objective of their paper;
- the research tasks which have to be fulfilled to achieve the stated objective.

With the delivery of your paper you will grant to the publishers the right to publish your paper (www.mattimar.ee – „Topical“: Information Letter)

UUS! NEU! NEW!

LAIENDAME AJAKIRJA SISULIST POOLT!

WIR ERWEITERN DEN INHALT DER ZEITSCHRIFT!

WE WILL EXPAND THE RANGE OF TOPICS OF THE JOURNAL!

NB! NB! NB!

Alates aastast 2022:

laiendasime ajakirja sisulist poolt,

st võtame senisest enam juba 2021. aasta teisest poolest avaldamiseks vastu **ettevõtte ja ettevõtlusega seotud teadusartikleid** eemärgiga anda head võimalused samuti nendele teadlastele ja praktikutele, kes ettevõttemajanduse uurimisega tegelevad, seda nii Eestis kui teistes riikides.

See annaks võimalused ka **ettevõttemajanduse** probleeme paremini majanduspoliitikaga siduda ja integreerida. Sisu poolest oleks tegemist:

eelretsenseeritud ning viidatud rahvusvahelise ettevõttemajanduse ja majanduspoliitika teadusajakirjaga.

Ajakirja pealkiri ja avaldamistingimused jäävad endisteks, artikleid võtame vastu jooksvalt, aasta läbi.

Artiklite esitamise tähtsajad, mis tuuakse välja aasta lõppudel ja alguses meie poolt levitatavates **Infokirjades**, on eeskätt nendele autoritele, kes on huvitatud meie konverentsidel osalemisest ja esinemisest kesksuvel (iga-aastaselt: juuni lõpp – juuli algus) ning enne konverentsi ilmuvas ajakirjas oma artikli avaldamisest.

* * *

NB! NB! NB!

Ab dem Jahr 2022 werden wir:

den inhaltlichen Teil der Zeitschrift erweitern,

d. h., dass wir bereits ab der zweiten Hälfte des Jahres 2021 zahlreicher als bis jetzt Wissenschaftsartikel zur Veröffentlichung annehmen werden, die mit Unternehmen und Unternehmertum verbunden sind, mit dem Ziel, gute Möglichkeiten auch jenen Wissenschaftlern und Praktikern zu offerieren, die sich mit der Forschung der Betriebswirtschaft beschäftigen, und das sowohl in Estland wie in anderen Ländern.

Dies würde uns auch Möglichkeiten bieten, die Probleme der **Betriebswirtschaft** besser mit der Wirtschaftspolitik zu verbinden und zu integrieren. Vom Inhalt her würde es sich um:

eine vorrezensierte und referenzierte Wissenschaftszeitschrift für internationale Betriebswirtschaft und Wirtschaftspolitik handeln.

Der Titel der Zeitschrift und die Veröffentlichungsbedingungen bleiben die gleichen, die Artikel werden laufend, während des ganzen Jahres entgegengenommen.

Die Fristen für die Einreichung von Artikeln, die in den an Jahresenden und Jahresanfängen von uns verbreiteten **Informationsschriften** angegeben werden, sind vor allem für jene Autoren vorgesehen, die an der Teilnahme an unseren Konferenzen und an einem Auftritt im Mittsommer (alljährlich: Ende Juni – Anfang Juli) sowie an einer Veröffentlichung des eigenen Artikels in der vor der Konferenz erscheinenden Zeitschrift interessiert sind.

* * *

NB! NB! NB!

Starting from 2022:

we will expand the range of topics of the journal – i. e. already **from the second half of 2021 we will accept more research papers related to enterprises and business** activities in order to afford good opportunities also to researchers and experts of the field studying business administration both in Estonia and other countries.

It would also make it possible to link and integrate **business administration** problems better with economic policy. In essence it would be:

a peer-reviewed and indexed international scientific journal of business administration and economic policy.

The journal title and the conditions for publishing will remain the same, we will accept papers all the year round.

The deadlines for the submission of papers that will be set at the beginning and end of each year in the **Information letters** we will be sending out are above all *for the authors who are interested in participation in our conferences and making presentations* in summer (annually: end of June – beginning of July) and publishing their papers in the journal that will be published before the conference.

* * *

Alates juunist 2019, pärast rahvusvahelise andmebaasi Scopus poolset tunnustust, on käesolev ajakiri Eesti Teadusinfosüsteemis (ETIS) kõrgeimal tasemel, s.o. tasemel 1.1

* * *

**KÄESOLEVA PUBLIKATSIOONI-TEADUSAJAKIRJA KOOSTAMIST,
TRÜKKIMIST JA VÄLJAANDMIST TOETANUD ÜLIKOOLID NING
ORGANISATSIOONID /**

**Die Herausgabe dieser Publikation wurde unterstützt durch folgende
Universitäten und Organisationen /**

**The following universities and organisations have supported the publishing/
printing of the publication:**

- Tartu Ülikool * Universität Tartu * University of Tartu
- Tallinna Tehnikaülikool * Technische Universität Tallinn * Tallinn University of Technology
- Mattimar OÜ * Mattimar GmbH * Mattimar Ltd
- Kieli Rakendusülikool * Fachhochschule Kiel * University of Applied Sciences of Kiel
- Greifswaldi Ülikool * Ernst-Moritz-Arndt-Universität Greifswald * University of Greifswald
- Kieli Maailmamaajanduse Instituut * Institut für Weltwirtschaft Kiel * Kiel Institute of the World Economics
- Tbilisi Riiklik Ülikool * Ivane Javakhishvili Staatliche Universität Tbilisi * Ivane Javakhishvili State University of Tbilisi
- Jena Rakendusülikool * Ernst-Abbe-Hochschule Jena * University of Applied Sciences of Jena

Kaudselt on toetanud ka

- DAAD (Saksa Akadeemiline Vahetusteenistus)
- Georgia Tehnikaülikool * Georgian Technical University

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOO
MAJANDUSTEADUSKOND

FACHHOCHSCHULE KIEL
University of Applied Sciences

UNIVERSITÄT GREIFSWALD
Wissen lockt. Seit 1456

seit 1558

GEORGIAN TECHNICAL UNIVERSITY

GTU

SCIENTIA POTESTAS EST. . .

DAAD

Deutscher Akademischer Austauschdienst
German Academic Exchange Service

* * *

CONTENTS / INHALTSVERZEICHNIS / SISUKORD

Toimetuskollegium / Redaktionskollegium / Editorial Board	4
Toimetajad / Redakteure / Editors + In memoriam	4
KONTAKT – CONTACT	4
DOI; ISSN	5
ISBN	6
Ajakirjast / Über Zeitschrift / About Journal	6
Tähelepanuks autoritele! / Wichtige Anmerkung für Autoren! / Note for the authors!	8

Uus! Neu! New!

Laiendame ajakirja sisulist poolt! Wir erweitern den Inhalt der Zeitschrift! We will expand the range of topics of the journal!	9
--	---

* * *

Käesoleva publikatsiooni-teadusajakirja koostamist, väljaandmist ja trükkimist toetanud ülikoolid ning organisatsioonid / Die Herausgabe dieser Publikation wurde unterstützt durch folgende Universitäten und Organisationen / The following universities and organisations have supported the publishing / printing of the Publication	11
---	----

* * *

INTRODUCTORY PART / EINFÜHRUNGSTEIL / SISSEJUHATAV OSA²

Euroopa haridusruum 2025 (koostanud Matti Raudjärv)	19
European Education Area 2025 (compiled by Matti Raudjärv)	23
Üks ring veel! Euroopa spordipealinn Tallinn innustab liikuma (Siim Kaask)	27
One more round! European capital of sport Tallinn inspires people to get moving (by Siim Kaasik)	33
Noch eine Runde! Die europäische Sporthauptstadt Tallinn motiviert zur Bewegung	36
Pöördeline aasta Euroopa automaailmas? (koostanud Matti Raudjärv)	39
Epoch-making year in European automotive world? (compiled by Matti Raudjärv)	51

² vastavalt aasta allteemadele/ nach den Unterthemen des Jahres/ according to the sub-themes of the year.

Peatoimetaja pöördumine	58
Begleitwort des Chefredakteurs	69
Comments from the Chief Editor	60

ÜLESKUTSE: Konverentse võiks hoogsalt jätkata Eesti saartel (koostanud Matti Raudjärv)	62
CALL: The conference could be continued quickly on the Estonian islands (compiled by Matti Raudjärv)	72

* * *

ARTICLES / PUBLIKATIONEN / ARTIKLID

Üllas Ehrlich	Estonian Residents' Willingness to Pay for Stopping Quarry Expansion: a Contingent Valuation Study	79
Wolfgang Eibner Charly Laßmann Mickél Schweickert	Javier Mileis "Reformkurs der Motorsäge" in Argentinien: eine erste kritische Bestandsaufnahme	94
Mariam Khorava	The Political Economy of Geopolitical Risk and Fiscal Response in Georgia: A Mixed-Methods Analysis	150
Matti Raudjärv	Eestis on käesoleval kümnendil korraldatud mitmeid kultuuri- ja keskkonnapoliitikaga seotud Euroopa ning maailma tippsündmusi ³	180
Priit Sander Margus Kõomägi Harri Värvi Katrin Madisoo Mark Kantšukov	Empirical Evidence on the Discrepancy Between Capital Budgeting Theory and Practice: A Survey of Estonian Enterprises	250

SUMMARIES / ZUSAMMENFASSUNGEN / KOKKUVÕTTED

Üllas Ehrlich	Eesti elanike maksevalmidus karjääride laienemise peatumise eest: tingimusliku hindamise uuring	274
Wolfgang Eibner Charly Laßmann Mickél Schweickert	Javier Milei's "Chainsaw Reform Course" in Argentina: a first critical Research	279

³ Tervikartikkel USB-mälupulgal (USB flash drive; USB-Stick) on eesti keeles, kuna mitmed materjalid ei pruugi teistes keeltes lugejatele huvi pakkuda.

The entire article on the USB flash drive (USB-Stick) is in Estonian, as many materials may not be of interest to readers in other languages.

Der gesamte Artikel zum USB-Flash-Laufwerk (USB-Stick) ist auf Estnisch, da viele Materialien für Leser in anderen Sprachen möglicherweise nicht von Interesse sind.

Mariam Khorava	Die politische Ökonomie geopolitischer Risiken und fiskalischer Reaktionen in Georgien: Eine Mixed-Methods-Analyse	295
Matti Raudjärv	Several important European and global events related to cultural and environmental policy have been held in Estonia during this decade	302
Priit Sander Margus Kõomägi Harri Värvi Katrin Madissoo Mark Kantšukov	Empiirilised tõendid kapitali eelarvestamise teooria ja praktika lahknevuse kohta: Eesti ettevõtete küsitlusuuring	312

* * *

CHRONICLE / CHRONIK / KROONIKA

A.

Tähelepanuväärsed Eesti majandusteadlased, majandusõppejõud ja teadusorganisaatorid

Bedeutende estnische Wirtschaftswissenschaftler, Hochschullehrer für Wirtschaft und Wissenschaftsorganisatoren

Notable Estonian economists, economic academics and scientific research organisers

Emeriitdotsent Helgi-Annika Reisenbuk (21.01.1936 – 21.10.2025).

In memoriam 322

Emeritierte Dozentin Helgi-Annika Reisenbuk (21.01.1936 – 21.10.2025).

In memoriam 324

Associate professor emeritus Helgi-Annika Reisenbuk (21.01.1936 –

21.10.2025). In memoriam 326

* * *

Meie autorite ning konverentsi ja ajakirja toetajate tähtpäevad ning tegevused
Jahrestage von unseren Autoren sowie von Unterstützern der Konferenz und der Zeitschrift

Important dates for our authors and supporters of the conference and journal

* * *

Sünnipäevalised-juubilarid – seotud meie ajakirja väljaandmise ja rahvusvahelise teaduskonverentsi korraldamise ning toetamise ja mentorlusega

Geburtstagskinder und Jubilare, die mit der Herausgabe unserer Zeitschrift und der Organisation der internationalen Wissenschaftskonferenz sowie mit Unterstützung und Mentoring verbunden sind

Birthdays and jubilees – related to the publishing of our journal and organisa-

tion, supporting and mentoring of the international scientific conference

Prof. Dr. rer. pol. Stefan Okruch – 60 (27.11.1965), (eesti keeles)	328
Prof. Dr. rer. pol. Stefan Okruch – 60 (27.11.1965), (in deutsch)	329
Prof. Dr. rer. pol. Stefan Okruch – 60 (27.11.1965), (in english)	330
PhD Henn Vallimäe – 70 (19.04.1955), (eesti keeles)	331
PhD Henn Vallimäe – 70 (19.04.1955), (in english)	333

B.

Aktuaalne nii ülikoolide õppe- kui teadustöös

Aktuelles in Unterricht und Forschung der Universitäten

Topical in both the academic and research activities of universities

Suitsusaunade uurimise jätkamine on oluline kultuuriline ettevõtmine ja osa majanduspoliitikast (koostanud Matti Raudjärv)	335
Continuing the research into smoke saunas is an important cultural undertaking and a part of estonian cultural and economic policy (compiled by Matti Raudjärv)	341

C.

Majanduspoliitika teaduskonverentsid ja muud tegevused

Wissenschaftliche Konferenzen über Wirtschaftspolitik und andere Veranstaltungen

Scientific conferences on economic policy and other activities

C1. Majanduspoliitika teaduskonverentsid Eestis (1984, 1994–2019, 2000–2025) / Liste der wissenschaftlichen Konferenzen über Wirtschaftspolitik in Estland (1984, 1994–2019, 2020–2025) / List of scientific conferences on economic policy in Estonia (1984, 1994–2019, 2000–2025)	346
C2. Loodetav tulevikuinformatsioon (2026 – 2029) / Die Zukunftsinformation (2026 – 2029) / Expected future information (2026 – 2029)	357

*** **

ANNEXES / ANHÄNGE / LISAD

D.

Informatsioon ajakirja toimkonnalt	373
Information from the editorial team	374
Information des Redaktionsteams	375

E.

Mattimar OÜ – usaldusväärne ettevõtte /

Mattimar OÜ (GmbH) – Zuverlässiges Unternehmen /

Mattimar OÜ (Ltd) – Trustworthy Enterprise 377

* * *

NB! NB! NB!

3.-6.07.2025 toimus Tallinnas Eesti XXVIII üldlaulu- ja XXI tantsupidu „ISEOMA“!

3.-6.07.2025 – fand das estnische XXVIII. Lied- und die XXI. Tanzfeier in Tallinn statt!

3.-6.07.2025 – Estonian XXVIII Song and XXI Dance Festival took place in Tallinn!

* * *

NB! NB! NB!

Järgmine, XXXIV rahvusvaheline kolmekeelne majanduspoliitika ja ettevõtetmajanduse teadusajakiri ilmub teisel poolaastal 2026.

Die nächste Ausgabe, das XXXIV. Internationale dreisprachige Zeitschrift für Wirtschaftspolitik und Betriebswirtschaft wird voraussichtlich in der zweiten Hälfte des Jahres 2026 erscheinen.

The next one, the XXXIV International Trilingual Scientific Journal of Economic Policy and Business Economics, will probably be published in the second half of 2026.

XXXIV 2026 (Eesti-Estland-Estonia):

Majanduspoliitika ja ettevõtetmajandus Euroopa Liidu riikides – aasta 2026:

30 aastat regionaalse Tartu Ülikooli Pärnu kolledži asutamisest Pärnus / Kohaliku omavalitsuse volikogu valimised Eestis 19. oktoobril 2025 – tulemused ja esialgsed tegevused 2025 – 2026 ... (3. – 5.07.2026)

Die Wirtschaftspolitik und Betriebswirtschaft in den EU-Mitgliedsstaaten – 2026: 30 Jahre seit der Gründung des regionalen Pärnu College der Universität Tartu in Pärnu / Kommunalwahlen in Estland am 19. Oktober 2025 – Ergebnisse und vorläufige Aktivitäten 2025–2026 ... (3. – 5.07.2026)

Economic Policy and Business Administration in the EU Member States – 2026: 30 years since the establishment of the regional Pärnu College of the University of Tartu in Pärnu / Local government council elections in Estonia on October 19, 2025 – results and preliminary activities 2025 – 2026 ... (3. – 5.07.2026)

Täpsem informatsioon alates oktoobrist-novembrist 2025 / Genauere Informationen ab Oktober-November 2025 / More detailed information from October-November 2025: www.mattimar.ee

INTRODUCTORY PART

EINFÜHRUNGSTEIL

SISSEJUHATAV OSA

EUROOPA HARIDUSRUUM 2025

Euroopa haridusruumi algatus peaks aitama Euroopa Liidu liikmesriikidel teha koostööd, et luua vastupidavamad ning kaasavamad haridus- ja koolitussüsteemid.

Miks meil on vaja Euroopa haridusruumi luua?

Haridus on eneseteostuse, töölase konkurentsivõime ning kodanikuaktiivsuse ja -vastutuse alus. Haridus on elutähtis ka Euroopa ühiskondade ja majanduste elujõulisuse tagamiseks. Nii nagu on sätestatud Euroopa sotsiaaldõiguste sambas, on juurdepääs kvaliteetsele ning kaasavale haridusele, koolitusele ja elukestvale õppele kõigi kodanike õigus.

COVID-19 pandeemia on eriti selgelt esile toonud, kui oluline on vältida õppimise ning oskuste arendamise struktuursete takistuste mõju inimeste tööväljavaadetele ja ühiskonnaelus osalemisele.

Euroopa haridusruum toimib käsikäes Euroopa oskuste tegevuskavaga ja Euroopa teadusruumi algatusega, et rakendada teadmisi ning muuta need Euroopa majanduse elavdamise ja jõukuse alustalaks.

Koostöö sihtvaldkonnad

Euroopa Komisjon ja Euroopa Liidu (EL) liikmesriigid töötavad selle nimel, et tekiks ühine visioon Euroopa haridusruumist, ning nad keskenduvad oma jõupingutustes järgmistele teemadele:

- hariduse ja koolituse kvaliteedi ja võrdsete võimaluste parandamine
- õpetajad, koolitajad ja koolijuhid
- digiõpe
- keskkonnahoidlik haridus
- Euroopa haridusruumi koht maailmas

6

EL plaanib tegevust järgmistes haridusvaldkondades:

- alusharidus ja lapsehoid
- üldharidus
- kõrgharidus
- täiskasvanuõpe
- kutseõpe

Algatused Euroopa haridusruumi suunas

Idee luua Euroopa haridusruum sai esmakordselt Euroopa juhtide toetuse 2017. aastal Rootsis toimunud Göteborgi sotsiaaltippkohtumisel. Esimesed meetmepaketid võeti vastu 2018. ja 2019. aastal.

Tänu aastakümnete pikkusele tihedale koostööle on juba tehtud märkimisväärsed edusammud:

- peaaegu 95% lastest osaleb alates 4. eluaastast alushariduses
- üle 40% noortest täiskasvanutest omandab kõrgharidust

- peaaegu 90% noortest lahkub haridusasutusest keskharidusega või registreerub edasisisele koolitusele
- 80% hiljuti programmi „Erasmus+“ läbinutest on tööle asunud vähem kui kolme kuu jooksul pärast lõpetamist
Sellised tulemused on märk suurtest edusammudest, kuid on vaja teha rohkem, seda eelkõige seoses järgmiste probleemidega:
- vähesed lugemis-, matemaatika- ja loodusteaduste oskused 15-aasta vanuste õpilaste segmendis
- täiskasvanute osalus elukestvas õppes

Täiendav informatsioon Euroopa haridusruumi edusammude jälgimise kohta

2020. aasta septembris esitas komisjon oma teatises uuendatud visiooni Euroopa haridusruumist ja konkreetseid meetmed selle saavutamiseks.

Euroopa Liidu Nõukogu vastas 2021. aasta veebruari resolutsiooniga, milles käsitletakse strateegilist raamistikku üleeuroopaliseks koostööks hariduse ja koolituse alal aastateks 2021–2030.

2022. aasta novembris avaldas komisjon eduaruande Euroopa haridusruumi loomisel tehtud edusammude kohta. Aruandes rõhutatakse seni tehtud tööd ja lahendamist vajavaid probleeme.

2023. aastal keskenduti Euroopa haridusruumi vahehindamise protsessile.

ELi institutsioonid, liikmesriigid ja asjaomased sidusrühmad arutasid praeguseid edusamme, eesiseisvaid probleeme ja nende lahendamist.⁴

* * *

Allakirjutanu sai 24.04.2025 e-maili (sõnum saadeti: matti.raudjarv@ut.ee.), kus on tähelepanu väga olulisele probleemile juhitud – **mis saab pärast kõrghkooli?**⁵

Kõrghariduse juhtimine, akadeemiline töö ja kõrghariduse ümberkujundamine rahutul ajastul.

Kogu maailmas on ülikoolid kriisis, kuna kõrghariduse juhtimine, akadeemiline tööjõud ja stipendiumi tähendus on põhjalikult muutumas.

Ameerika Ühendriikides seatakse progressiivsed arusaamad kõrgharidusest

⁴ [https://education.ec.europa.eu/et/about-eea/the-eea-explained] 6.04.2025

⁵ Saatja: Social Science Space info@email.sagepub.com;

Sage Publishing, endise nimega SAGE Publications, on Ameerika sõltumatu akadeemiline kirjastusettevõtte, mille asutas 1965. aastal New Yorgis Sara Miller McCune ja mis asub nüüd Californias Thousand Oaksi Newbury Parki naabruses. Sage kontorid asuvad järgmistes suur-linnades/ pealinnades: Los Angeles, London, New Delhi, Singapur, Washington; Melbourne. Sage'i kutsus kaastöid tegema teemal "Pärast ülikooli?", keskendudes kõrghariduse kriisile ja ümberkujundamisele nii riiklikus kui ka rahvusvahelises võrdlevas kontekstis. Kaastööd peaksid olema 700–1,000 sõna pikad, kokku tellitakse seitse kuni 10 postitust. Need peaksid olema kirjutatud kõnekeeles, et kõnetada nii paljude akadeemiliste distsipliinide lugejaid kui ka lugejaid väljaspool akadeemilisi ringkondi. Artiklite tähtjaks määrati 31. juuli 2025.

kahtluse alla ja võib-olla tühistatakse.

Ühendkuningriigis on aastakümneid kestnud kõrghariduse rahastamise vähendamine ja turustamine kulmineerunud finantskriisiga, millel on paljude ülikoolide jaoks eksistentsiaalsed tagajärjed.

Argentinas on paremäärmusliku populistliku valitsuse katsetel vähendada avaliku hariduse rahastamist olnud potentsiaalselt püsivad tagajärjed ülikoolide põhitoimimisele.

Mujal on autoritaarsed valitsused töötanud tõhusalt, et veelgi piirata akadeemilist vabadust teaduskeskkonnas, kus see oli juba niigi ebakindel.

Samal ajal tõstatab tehnokapitalismi ja tehisintellekti tõus sügavaid küsimusi selle kohta, mida võiks tähendada kraadi omandamine või stipendiumiga tegelemine, võib-olla kõige pakilisemalt humanitaar- ja sotsiaalteadustes.

Kokkuvõtlikult ⁶

Euroopa Komisjon pakkus ideid Euroopa Liidu (EL) juhtidele 2017. aasta novembris Göteborgis toimunud sotsiaalteemalisel tippkohtumisel, et ärgitada arutelu hariduse ja kultuuri tuleviku üle. Euroopa tuleviku üle peetava arutelu osana esitas komisjon oma tulevikuvisiooni **Euroopa haridusruumi kohta 2025. aastaks**, tuginedes sellistele algatustele nagu:

- uus Euroopa oskuste tegevuskava;
- Euroopa noortesse investeerimine;
- hariduse täiustamine ja moderniseerimine;
- koolide arendamine ja õpetamise täiustamine, et anda noortele edasiseks eluks hea stardipositsioon ning
- ELi uus kõrghariduse tegevuskava.

Kõigi ELi liikmesriikide huvides on kasutada ära hariduse ja kultuuri täielik potentsiaal töökohtade loomiseks, sotsiaalse õigluse, kodanikuaktiivsuse ja majanduskasvu edendamiseks, mis võimaldab kogeda Euroopa identiteeti kogu selle mitmekesisuses. Komisjon nõuab ambitsioonikat hariduse ja kultuuri Euroopa tegevuskava, et lahendada

- ELi ees seisvaid ülesandeid, nagu:
- digiteerimine;
- ebavõrdsuse suurenemine;
- vananev tööjõud;
- vajadus täiendada;
- oskused ja pädevused ning
- kriitiline mõtlemine ja meediapädevus, eelkõige „võltsuudiste“, populismi ja ksenofoobia vastu võitlemine.

Selles tehakse ettepanek, et liikmesriigid tegutseksid ühiselt **Euroopa haridusruu-**

⁶ Euroopa haridusruum aastaks 2025. [<https://eur-lex.europa.eu/ET/legal-content/summary/a-european-education-area-by-2025.html>] 13.09.2025

mi loomise suunas, mis põhineb usaldusel, vastastikusel tunnustusel, koostööl ja parima tava vahetamisel, liikuvusel ja majanduskasvul.

Euroopa haridusruumil on kolm peamist suunda:

- piiriülese **liikuvuse** hoogustamine;
- investeerimine **inimestesse** ja nende **haridusse**;
- inimeste **Euroopa identiteedi** tugevdamine ja **kultuuripärandi tundmise** parandamine.

Olulised põhimõtted, kavandatud sammud Euroopa haridusruumi suunas on järgmised:

- **muuta liikuvus kõikidele kättesaadavaks**: osalemise suurendamine programmis „Erasmus+“ ja Euroopa solidaarsuskorpuses ning **EL üliõpilaspileti** loomine, et võimaldada kasutajasõbralikul viisil akadeemilised tulemused säilitada;
- algatada **uus kord**, mis võtab arvesse Bologna protsessi, et valmistada ette kõrg- ja keskharidusdiplomite **vastastikune tunnustamine**;
- **suurem koostöö õppekavade väljatöötamisel**: haridussüsteemide tagamine, et jagada tänapäeva maailmas olulisi teadmisi ja oskusi;
- **parandada keeleõpet**: eesmärk on tagada, et 2025. aastaks oskaksid kõik keskhariduse omandanud noored eurooplased lisaks oma emakeelele veel kahte keelt heal tasemel;
- **edendada elukestvat õpet**: tõsta elukestvas õppes osalevate inimeste osakaalu 25 %-ni 2025. aastaks;
- **süvalaiendada innovatsiooni ja digioskusi hariduses**: uuendusliku ja arvutiõppe edendamine ning **uue digiõppe tegevuskava** väljatöötamine;
- **toetada õpetajaid**: võimaldada õpetajate enamusel osaleda programmis „Erasmus+“ ning eTwinningu platvormis ning pakkuda strateegilisi suuniseid nende ametialaseks arenguks;
- **luua võrgustik**, et võimaldada maailmatasemel Euroopa ülikoolidel teha piiriülest koostööd ning luua **Euroopa ja riikidevahelise valitsemise kool**;
- **investeerida haridusse**: kasutada Euroopa poolaastat, et toetada struktuurireforme hariduspoliitika parandamiseks ELi rahastamisvahendite kaudu, ning seada haridusse tehtavate investeeringute eesmärgiks **5 % SKPst**;
- **säilitada kultuuripärandit ja edendada nii Euroopa identiteeti kui ka kultuuri**: töötada välja **uue Euroopa kultuurivaldkonna tegevuskava**, kasutades Euroopa kultuuripärandasta 2028 võimalusi, ning valmistada ette **Euroopa Liidu Nõukogu soovitusel**, mis käsitlevad ühiseid väärtusi, kaasavat haridust ja õpetamise Euroopa mõõdet;
- **tugevdada Euronews Euroopa mõõdet**, et luua uudiste kanal, mis pakub üleeuroopalise ulatusega sõltumatut ja kvaliteetset teavet.

Seega on osa kavandatud ilmselt saavutatud ning osa lähiajal saavutatavad.

Aprill – september 2025; Tallinnas, Piritä-Kose kodukontoris-villas
Lugupidamisega, koostanud: Matti Raudjärv (peatöimetaja)

EUROPEAN EDUCATION AREA 2025

The European Education Area initiative should help European Union Member States to work together to build more resilient and inclusive education and training systems.

Why do we need to create the European Education Area?

Education is the foundation for personal fulfilment, employability and active, responsible citizenship. Education is essential also to the vitality of European societies and economies. Access to high-quality and inclusive education, training and lifelong learning is a right for all citizens, as enshrined within the European Pillar of Social Rights.

The COVID-19 pandemic has particularly highlighted how essential it is to prevent structural barriers to learning and skills development from impacting citizens' employment prospects and participation in society.

The European Education Area works in synergy with the European Skills Agenda and the European Research Area to harness knowledge, making it the foundation of Europe's recovery and prosperity.

Focus areas for collaboration

The European Commission and European Union (EU) Member States are working to achieve their collective vision for a European Education Area by focusing their efforts on the following themes:

- improving quality and equity in education and training
- teachers, trainers and school leaders
- digital education
- green education
- the European Education Area in the world

EU is planning activities in the following fields of education:

- early childhood education and care
- school education
- higher education
- adult learning
- vocational education and training

Initiatives for the creation of the European Education Area

The idea to create a European Education Area was first endorsed by European leaders at the 2017 Social Summit in Gothenburg, Sweden. The first packages of measures were adopted in 2018 and 2019.

As a result of decades of close cooperation, significant progress has already been made with:

- almost 95% of children attending early childhood education from the age of 4
- more than 40% of young adults acquiring a higher education qualification
- almost 90% of young people leaving education with either an upper secondary diploma or enrolment in training
- 80% of recent Erasmus+ graduates gaining employment in less than 3 months after graduating

These results represent strong progress, but further work is still required, in particular concerning the following problems:

- the share of 15-year-olds with low ability in reading, maths and science
- the participation of adults in lifelong learning

Additional information about the European Education Area progress monitoring

In September 2020, the Commission outlined its renewed vision for the European Education Area and the concrete actions to achieve it in a Commission Communication.

The Council of the EU responded with the February 2021 Resolution on a strategic framework for European cooperation in education and training for the period 2021-2030.

In November 2022, the Commission published its Progress Report towards the achievement of the European Education Area. The report highlights the work done so far, and the challenges still to be addressed.

2023 was devoted to the European Education Area midterm review process.

The EU institutions, Member States and relevant stakeholders reflected on the current progress, the challenges ahead and how to address them.⁷

* * *

The undersigned received an e-mail on 24.04.2025 (sent to the e-mail address: matti.raudjarv@ut.ee) in which a very important problem was pointed out – **what will happen after acquiring high education?**⁸

⁷ [<https://education.ec.europa.eu/et/about-eea/the-eea-explained>] 06/04/2025

⁸ Sender: Social Science Space info@email.sagepub.com;

Sage Publishing, with the former name SAGE Publications, is an independent academic publishing company in the U.S.A. founded in New York in 1965 by Sara Miller McCune and currently located in Thousand Oaks, California, near Newbury Park. Sage has offices in the following cities/capitals: Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington; Melbourne.

Sage invited to submit articles on the subject "After university?", focusing on the crisis in higher education and its reorganisation with comparisons both on national and international scale. The volume of the articles was to be 700–1,000 words and in total 7 to 10 postings would be ordered. They had to be written in colloquial language to address readers both from

Administration of higher education, academic work and reorganisation of higher education in turbulent times

Universities are in crisis globally as the administration of higher education, academic staff and meaning of scholarship are radically changing.

In the U.S.A., progressive understandings of higher education are questioned and may be cancelled.

In the UK, financing and marketing of higher education has been reduced for decades and ended in a financial crisis which has existential consequences for many universities.

In Argentina, the attempts of the far-right populist government to reduce financing of public education has had potentially permanent consequences on the basic functioning of universities.

In other countries, authoritarian governments have made great efforts to restrict academic freedom in research environment where it was already insecure.

At the same time, an increase in technocapitalism and artificial intelligence raises profound questions about the possible meaning of acquiring a degree or having a scholarship, maybe most urgently in the field of humanities and social sciences.

Conclusion⁹

The European Commission contributed ideas to the European Union (EU) leaders' meeting at the Social Summit in November 2017 in Gothenburg, to stimulate discussion on the future of education and culture. As part of the ongoing debate on the future of Europe, the Commission sets out its vision of a **European education area by 2025**, building on initiatives such as:

- the new European skills agenda;
- investing in Europe's youth;
- improving and modernising education;
- school development and excellent teaching for a great start in life; and
- a renewed EU agenda for higher education initiatives.

It is in the interest of all EU Member States to make use of the full potential of education and culture to drive job creation, social fairness, active citizenship and economic growth and as a means to experience European identity in all its diversity.

The Commission calls for an ambitious European agenda on education and culture to address:

- challenges facing the EU, such as:

academic disciplines and from outside academic communities. The deadline of the articles was set to 31 July 2025.

⁹ Euroopa haridusruum aastaks 2025. [<https://eur-lex.europa.eu/ET/legal-content/summary/a-european-education-area-by-2025.html>] 13/09/2025

- digitalisation;
- increasing inequalities;
- an ageing workforce;
- the need to enhance:
 - skills and competences; and
 - critical thinking and media literacy, in particular to address 'fake' news and counter populism and xenophobia.

It proposes to work jointly with the Member States towards a European education area based on trust, mutual recognition, cooperation and the sharing of best practices, mobility and growth.

The European education area has three main strands:

- Boosting mobility across borders.
- Investing in people and their education.
- Strengthening people's sense of European identity and awareness of cultural heritage.

The proposed steps towards a European education area include the following:

- making mobility a reality for all and creating an EU Student Card;
- initiating a new process to prepare the ground for the mutual recognition of higher education and school diplomas;
- greater cooperation on curricula development;
- improving language learning by aiming to ensure that by 2025 all young Europeans finishing secondary education have a good knowledge of two languages besides their native one;
- promoting lifelong learning and raising the share of people engaging in lifelong learning to 25% by 2025;
- mainstreaming innovation and digital skills in education and preparing a new digital education action plan;
- supporting teachers and offering policy guidance on their professional development;
- creating a network to enable world-class European universities to work together across borders;
- investing in education by using the European semester and setting a benchmark for investment in education to 5% of GDP;
- developing a new European agenda for culture using the momentum of the 2018 European Year of Cultural Heritage and preparing Council of the European Union recommendations;
- strengthening the European dimension of Euronews in order to have a news channel offering independent, high-quality information with a European-wide perspective.

Thus a part of the planned activities has probably been achieved and some of them are achievable in the near future.

ÜKS RING VEEL! EUROOPA SPORDIPEALINN TALLINN INNUSTAB LIIKUMA

Tallinn on 2025. aastal Euroopa spordipealinn, innustades tiitliaastal linlasi senisest veelgi rohkem liikuma ja tervislikumalt elama.

Euroopa spordipealinna tiitli pälvis Tallinn Brüsselis baseeruvalt Euroopa spordipealinnade ja linnade liidult (ACES Europe). Kandideerimisprotsessi käigus hindas ACESi žürii Tallinna sobivust spordipealinnana 12 kategoorias. Hindamiskomisjon leidis, et Tallinnal on muuhulgas võimekas sporditaristus, aktiivsed spordiklubid ja -ühingud ning rohkelt spordiüritusi.

Tallinna arengustrateegia üheks eesmärgiks on 2035. aastaks tõsta tervislike eluviiside ja piisavalt liikuvate elanike osakaal üle 60 protsendi. Praegu jääb sellest puudu umbes 10 protsenti.

Spordipealinna programm on eesmärgi täitmisel kindlasti heaks hüppelauaks. Näiteks 2013. aasta Euroopa spordipealinnas Antwerpenis kasvas linlaste liikumisaktiivsus peaaegu kümme protsenti. Siinkohal tuleb siiski rõhutada, et Antwerpenis valise 2013. aastal rohkelt uusi ja linlaste liikumisharrastusele suure mõjuga spordiobjekte.

Tallinna spordivaldkonna investeeringud

Euroopa spordipealinna aasta Tallinna linnaeelarve prioriteediks spordi ja liikumisharrastuse valdkonnas on tallinlaste liikumisharjumuste edendamine ja spordirajatiste arendamine. Valdkonna tegevuskuludeks ja investeeringuteks on kavandatud kokku 36,4 miljonit eurot.

Kava järgi valmib tänavu pealinnas kümme uut avalikku spordirajatist, milleks on peamiselt eri linnaosadesse rajatavad jalgpallipuudid, *bumptrack*'id ja välijõusaalid.

Olulisemad investeeringud on seotud Kadrioru staadioni ja Lasnamäe ujulaga. 2026. aastal oma 100. sünnipäeva tähistaval Kadrioru staadionil algas tänavu kaua oodatud renoveerimine, mille kogumaksumus ületab 20 miljonit eurot. Sellega paralleelselt valmistab linn ette töid järgmise suurobjektiga alustamiseks ehk algavad uuesti Varraku tänavale rajatava täismöödu ujula projekteerimistööd.

Lisaks suurendab Tallinn laste ja noorte sporditegevuse toetusi. Kui seni jagas Tallinn sporditoetusi pearaha süsteemil 6,9 miljoni eurot aastas, siis 2026. aastast tõuseb see 12 miljonini, lisaks jagatakse juba sellest sügisest spordiklubidele täiendavad 1,7 miljonit eurot.

Põhiprogramm õpetab alade algtõdesid

Euroopa spordipealinna aasta programmilised tegevused jagunevad viiele tasandile: spordipealinna põhiprogramm „Üks ring veel!“, rahvusvahelised suurvõistlused – neid toimub Tallinnas üle 20 –, linnaosavalitsuste ja ametite sündmused, koolinoortele suunatud sündmused ning spordiklubide korraldatavad sündmused.

Spordipealinna põhiprogramm võib ette kujutada kui 12 rajaga staadioniringi, kus iga rada tähistab ühte teemakuud. Jaanuaris on fookuses suusaspord, veebruaris kahevõitlus, märtsis uisuspord, aprillis matk ja kepikõnd, mais jooksmine, juunis jalgrattaspord, juulis rannaspord, augustis pallimängud, septembris orienteerumine, oktoobris fitness, novembris mõttemängud ning detsembris discgolf.

Iga teemakuu raames toimub vähemalt üks tasuta spordipäev, kus linlastele tutvustatakse pingevabas keskkonnas eri alade põhitõdesid ning võimalusi nende harrastamiseks. Põhiprogrammi selge suund on tegevustesse kaasata inimesi, kes on liikumisest jäänud seni mingil põhjusel kõrvale või tagaplaanile.

„Üks ring veel!“ programm on valminud koostöös Eesti Paraolümpiakomiteega. Erivajadustega inimeste sportimisvõimalusi nähakse madala teadlikkuse tõttu eraldisesiva teemana, mitte osana kogu spordimaailmast. Seetõttu ei korralda Tallinn põhiprogrammi raames erivajadustega inimestele eraldi sündmuseid, vaid pakub võimalust saada spordipealinnast osa, tehes samasuguseid tegevusi nagu teised sündmuste külastajad.

Esimese poole aastaga võib tõdeda, et linlased on spordipealinna põhiprogrammi kenasti omaks võtnud. Siinkohal järgneb põgus ülevaade, mida spordipealinna igakuised spordipäevad endast kujutanud on.

Spordipealinna põhiprogrammi poolaasta ülevaade:

Jaanuar – suusaspordipäev Lauluväljakul

Spordipealinna suusapäeval toimusid Tallinna Lauluväljakule rajatud suusakeskuses juhendatud treeningud murdmaasuusatamises, laskesuusatiirus, lumelauakrossis ja suusahüpetes. Lisaks said linlased osaleda suusamäärimiskoolitusel, kus anti ülevaade suusamäärete erinevustest, vajalikest töövahenditest ja -tehnikatest. Paraspordivahenditest olid tutvumiseks nii murdmaa- kui ka mäesuusatamise istesuusk.

Spordipealinna suusapäevast võttis osa 1000 huvilist. Foto: Aldis Toome

Veebruar – kahevõitluspäev Sõle spordikeskuses

Kahevõitlusalaadele keskendunud spordipäeva eesmärgiks oli tutvustada linlastele erinevaid võitluskunste. Valikus olid maadlus, vehklemine, karate, judo ja *taekwondo*. Lisaks spordialasid tutvustavatele treeningutele said osalejad kaasa elada Irina Embrichi ja ameeriklanna Catherine Nixoni epeevehklemise näidismatšile, vaegnägijast karateka Karl-Aleksander Vase etteastele ning Jaapani mõõgavõitluse kendo näidisesinemisele.

*Enesekaitsele pühendatud treening spordipealinna kahevõitluspäeval.
Foto: Aldis Toome*

Märts – jääspordipäev Tondiraba jäähallis

Jääspordipäeval said linlased osaleda nii hoki-, curlingu- kui ka uisutreeningutes. Viimased viis läbi 2018. aasta olümpiamängudel neljanda koha saavutanud kiiruisutaja Saskia Alusalu. Lisaks treeningutele said huvilised osa uisudiskost ning elada kaasa elegantsele iluuisutamise galale, mille tõmbenumbriks oli tänavu kodupubliku ees Euroopa meistriks kroonitud Niina Petrõkina.

Kurlingutreening spordipealinna jääsportipäeval. Foto: Aldis Toome

Aprill – matkapäevad Naissaarel ja Tallinnas

Aprillis toimunud matkapäevad osutusid äärmiselt menukaks. Naissaarel toimunud matkadest võttis osa üle 800 ja päev hiljem suures vihmajas toimunud Tallinna linnamatkadest ligi 200 seiklejat. Naissaarel oli osalejatel võimalik valida 8 ja 12 kilomeetri pikkuste radade vahel, Tallinna linnamatkade rajad varieerusid 6 kuni 19 kilomeetrini.

Spordipealinna matku Naissaarel said osalejad läbida iseseisvalt ja grupijuhiga, jalutades ja kepikõndides. Foto: Tarmo Haud

Mai – 32 juhendatud jooksutreeningut üle Tallinna

Maikuu toimus Tallinnas 32 juhendatud jooksutreeningut, kuhu pani end kirja pea 700 liikumissõpra. Kõigis kaheksas Tallinna linnaosas toimunud treeninguid viisid

Spordipealinna jooksutreeningud pani kokku kahtedel olümpiamängudel osalenud maratoonar Roman Fosti (keskel).

Foto: Jakob Meier

läbi kogenud juhendajad, kes tutvustasid erinevaid harjutusi ning andsid osalejatele nõu tehnika osas. Treeningutel osalejad said nelja kuu treeningkava.

Juuni – jalgrattapäev Vabaduse väljakul

Juunis oli Tallinnas Vabaduse väljakul fookuses jalgrattasport, kus osalejad said lõbusas 600-meetrises temposõidus jahtida aega koos endise profi Tanel Kangertiga, läbida jalgrattajuhilubade sõidueksami osavusrada ning teha tasuta proovisõitu elektrirattastega.

Ajajaht Tanel Kangertiga ehk temposõit 600-meetrisel rajal toimus kolmes jalgrattaklassis: linnaratas, elektriratas ja sportlik maanteeatas.

Foto: Brit Maria Tael.

Suurvõistlused on Tallinnale olulised

Kuigi Euroopa spordipealinna aastal on Tallinna eesmärk keskenduda liikumisharrastuse edendamisele, on programmis olulisel kohal siiski ka tippспорт ja suured rahvusvahelised sündmused.

Olulisematest sündmustest on Tallinn tänavu võõrustanud murdmaasuusatamise MK-etappi, iluuisutamise Euroopa meistrivõistlusi, jäähoki B-grupi I divisjoni MM-turniiri, taekwondo ja iluvõimlemise Euroopa meistrivõistlused.

Euroopa spordipealinna aastal läheb väga hästi ka juba traditsioonilistel suurtel rahvaspordisündmustel. Mais toimunud Ida-Euroopa üks suurimaid ainult naistele suunatud spordivõistlusi Majjooks püstitas 16 500 osalejaga rekordi. Osavõtjate rekordi kursil liiguvad ka augustis kümnendat korda Tallinnas toimub IRONMAN ja septembris toimuv Tallinna Maraton.

Märgilise võidu saavutas maikuus nii Eesti kui ka Tallinn, pälvides 2029. aasta korvpalli Euroopa meistrivõistluste alagrupiturniiri korraldusõiguse. Linn andis oma toetusega suurturniirile selgelt märku, et rahvusvaheliste suurvõistluste korraldamine on Tallinnale oluline ning linn toetab alaliitude ponnistusi suursündmusi pealinna tuua.

Tänavuse spordiaasta tipphetkeks on iluuisutaja Niina Petrõkina kuldmedal Tallinnas toimunud Euroopa meistrivõistlustel. Foto: Eesti Uisuliit

Ühest küljest aitavad sellised sündmused Tallinna rahvusvahelisel tasandil pildis hoida, kuid kindlasti ei tasu alahinnata nende mõju ka liikumisharrastuse edendamisele. Vahetult oma silmaga olümpiavõitjatele ja maailmameistritele kaaselamine on noorte sportlastele innustuseks oma sportlasteed jätkata.

Kusjuures sirguvatele noorsportlastele on suunatud ka Euroopa spordipealinna aasta üks suurimaid sündmusi, 57. korda toimuvad rahvusvahelised laste mängud. Rahvusvahelise Olümpiakomitee poolt tunnustatud võistlus on maailma suurim mitme spordialaga sündmus 12 – 15-aastastastele ning see toob Tallinnase üle 1000

noorsportlase 70 erinevast linnast. Mängud, mis toimuvad Tallinna 4. – 7. augustini, on olnud hüppelavaks paljudele olümpiavõitjatele ja maailmameistritele.

Mai-juuni 2025

Siim Kaasik

Spordipealinna kommunikatsioonijuht, Euroopa spordipealinna büroo

Tallinna Kultuuri- ja Spordiamet

ONE MORE ROUND! EUROPEAN CAPITAL OF SPORT TALLINN INSPIRES PEOPLE TO GET MOVING

Tallinn is the European Capital of Sport 2025, encouraging even more people to get moving and live healthier lives.

Tallinn has been named the European Capital of Sport by the Brussels-based European Capitals and Cities of Sport Federation (ACES Europe). During the nomination process, the ACES jury assessed Tallinn's suitability as a Capital of Sport in 12 categories. The panel found that Tallinn has, among other things, a strong sports infrastructure, active sports clubs and associations, and plenty of sports events.

One of the goals of Tallinn's development strategy is to increase the proportion of people living healthy lifestyles and engaging in sufficient physical activity to more than 60% by 2035. At present, we are still short 10%.

The Capital of Sport programme is certainly a good springboard to achieve this. For example, in Antwerp, the European Capital of Sport in 2013, the physical activity of the city's residents increased by almost ten per cent. However, it should be stressed that in 2013, Antwerp saw the completion of a large number of new sports facilities with a major impact on the physical activity of its citizens.

Sports investments in Tallinn

During the year of the European Capital of Sport, Tallinn's budget priority in the field of sports and physical recreation is to promote active habits among city residents and develop sports facilities. A total of €36.4 million is planned for operational expenditure and investments in said field.

The plan will see the construction of a dozen new public sports facilities in the capital this year, mainly football cages, *bumptracks* and outdoor gyms in different parts of the city.

The most important investments concern the Kadriorg stadium and Lasnamäe swimming pool. The long-awaited renovation of Kadriorg Stadium, which will celebrate its 100th birthday in 2026, began this year with a total cost of more than €20 million. In parallel, the city is preparing to start work on the next major project – the design of a full-size swimming pool on Varraku Street.

In addition, Tallinn will increase subsidies targeted at sports activities for children and young people. While Tallinn has so far been distributing sports subsidies of €6.9 million per year on a capitation basis, this will rise to €12 million from 2026, with

an additional €1.7 million being distributed to sports clubs from this autumn onwards.

The main programme teaches sports fundamentals

The programme of the Year of the European Capital of Sport is divided across five levels: the Capital of Sport main programme 'One more round!', major international competitions (more than 20 taking place in Tallinn), events organised by district governments and institutions, events aimed at schoolkids, and events organised by sports clubs.

The main programme of the Capital of Sport can be imagined as a 12-track stadium circuit, with each track representing one of the thematic months. In January, the focus is on skiing, in February combat sports, in March ice-skating, in April hiking and Nordic walking, in May running, in June cycling, in July beach sports, in August ball games, in September orienteering, in October fitness, in November mind games and in December disc golf.

At least one free sports day will be organised during each thematic month to introduce citizens to the basics of different sports and how to get involved in them in a relaxed environment. The clear aim of the main programme is to involve people who have thus far not been able to participate in activities.

The 'One more round!' programme has been developed in cooperation with the Estonian Paralympic Committee. Sports opportunities for people with special needs are seen as a separate issue due to low awareness, rather than as part of the overall sports world. This is why Tallinn does not organise separate events for people with special needs as part of the main programme but offers them the opportunity to be part of the Capital of Sport by doing the same activities as other event visitors.

Major competitions are important for Tallinn

While Tallinn's aim in the year of the European Capital of Sport is to focus on promoting physical activity, the programme also includes top-level sports and major international events.

The highlight of this year's sporting year is the gold medal won by figure skater Niina Petrykina at the European Championships in Tallinn. Photo: Estonian Skating Union

Among the more important events this year, Tallinn has hosted the FIS Cross-Country World Cup, the European Figure Skating Championships, the Ice Hockey World Championships in Group B Division I, the European Taekwondo Championships, and the European Gymnastics Championships.

In the year of the European Capital of Sport, the traditional major recreational sporting events are also doing very well. One of the largest women-only sporting events in Eastern Europe, the May Run, set a record with 16,500 participants. Also on course for a record number of participants are the 10th Tallinn IRONMAN in August and the Tallinn Marathon in September.

In May, both Estonia and Tallinn achieved a landmark victory by winning the right to host the 2029 European Basketball Championship sub-group tournament. The city's support for the major tournament was a clear signal that organising international major events is important to Tallinn and that the city supports the efforts of the federations to bring major events to the capital.

Though such events keep Tallinn in the international spotlight, their impact on promoting physical activity should not be underestimated. Seeing Olympians and world champions first-hand is an inspiration for young athletes to continue their sporting careers.

For budding young sportspeople, one of the biggest events of the European Capital of Sport, the 57th edition of the International Children's Games, is also on the agenda. Recognised by the International Olympic Committee (IOC), the competition is the world's largest multi-sport event for 12–15 year olds and brings over 1000 young athletes from 70 cities to Tallinn. The games, which take place in Tallinn from 4–7 August, have been a springboard for many Olympians and world champions.

May-June 2025

Siim Kaasik

Head of Communications of the Capital of Sports, European Capital of Sports Office
Tallinn Culture and Sports Department

NOCH EINE RUNDE! DIE EUROPÄISCHE SPORTHAUPTSTADT TALLINN MOTIVIERT ZUR BEWEGUNG

Tallinn ist 2025 Sporthauptstadt Europas und motiviert in diesem Titeljahr die Stadtbevölkerung dazu, sich noch mehr zu bewegen und gesünder zu leben.

Der Titel „Sporthauptstadt Europas“ wurde Tallinn von der in Brüssel ansässigen Vereinigung der europäischen Sporthauptstädte und Sportstädte (ACES Europe) verliehen. Im Rahmen des Bewerbungsverfahrens bewertete die Jury von ACES Europe Tallinns Eignung als Sporthauptstadt in zwölf Kategorien. Die Bewertungskommission stellte unter anderem fest, dass Tallinn über eine gut ausgebaute Sportinfrastruktur, aktive Sportvereine und -verbände sowie eine Vielzahl von Sportveranstaltungen verfügt.

Eines der Ziele der Entwicklungsstrategie von Tallinn ist es, bis 2035 den Anteil der Einwohner mit einer gesunden Lebensweise und ausreichender Bewegung auf über 60 Prozent zu steigern. Derzeit liegt der Anteil noch etwa zehn Prozentpunkte unter dem Zielwert.

Das Programm der Sporthauptstadt bietet sicherlich ein gutes Sprungbrett zur Erreichung dieses Ziels. So nahm beispielsweise in Antwerpen, der Europäischen Sporthauptstadt 2013, die körperliche Aktivität der Einwohner um fast zehn Prozent zu. Dabei ist jedoch hervorzuheben, dass 2013 in Antwerpen zahlreiche neue Sportanlagen entstanden, die die körperliche Aktivität der Bevölkerung maßgeblich beeinflussen.

Investitionen in die Tallinner Sportlandschaft

Im Jahr als Europäische Sporthauptstadt stehen die Förderung der Bewegungsgewohnheiten der Tallinner Bevölkerung und der Ausbau der Sportinfrastruktur im Mittelpunkt des städtischen Haushalts. Für laufende Ausgaben und Investitionen in diesem Bereich sind insgesamt 36,4 Millionen Euro eingeplant.

Gemäß dem Plan sollen in diesem Jahr in der Hauptstadt etwa zehn neue öffentliche Sportanlagen entstehen, darunter vor allem Kleinfeldsportplätze, Pumptracks und Outdoor-Fitnessbereiche in verschiedenen Stadtteilen.

Die wichtigsten Investitionen konzentrieren sich auf das Kadriori-Stadion und das Schwimmbad im Stadtteil Lasnamäe. Im Kadriori-Stadion, das 2026 sein 100-jähriges Bestehen feiert, hat in diesem Jahr die lang erwartete Renovierung begonnen, deren Gesamtkosten über 20 Millionen Euro liegen. Parallel dazu bereitet die Stadt den Start des nächsten Großprojekts vor: die Wiederaufnahme der Planungsarbeiten für ein wettkampftaugliches Schwimmbad in der Varraku-Straße. Darüber hinaus erhöht Tallinn die Unterstützung für den Kinder- und Jugendsport. Während Tallinn bislang jährlich 6,9 Millionen Euro an Sportfördermitteln nach dem Pro-Kopf-Prinzip verteilt, soll dieser Betrag ab 2026 auf 12 Millionen Euro steigen. Zusätzlich erhalten Sportvereine bereits ab diesem Herbst weitere 1,7 Millionen Euro.

Das Hauptprogramm vermittelt Grundkenntnisse in verschiedenen Sportarten

Das Programm der Europäischen Sporthauptstadt gliedert sich in fünf Ebenen: das Hauptprogramm „Noch eine Runde!“, internationale Großwettkämpfe – davon

finden über 20 in Tallinn statt –, Veranstaltungen der Stadtteilverwaltungen und Ämter, Events für Schulkinder sowie von Sportvereinen organisierte Veranstaltungen.

Das Hauptprogramm der Sporthauptstadt lässt sich als Stadionrunde mit zwölf Bahnen denken, wobei jede Bahn für einen Themenmonat steht. Im Januar liegt der Fokus auf dem Skisport, im Februar auf dem Kampfsport, im März auf dem Eislaufen, im April auf Wandern und Nordic Walking, im Mai auf dem Laufen, im Juni auf dem Radsport, im Juli auf Strandsportarten, im August auf Ballspielen, im September auf dem Orientierungslauf, im Oktober auf Fitness, im November auf Denksport und im Dezember auf Discgolf.

Im Rahmen jedes Themenmonats findet mindestens ein kostenloser Sporttag statt, bei dem den Stadtbewohnern in entspannter Atmosphäre die Grundlagen verschiedener Sportarten vermittelt und Gelegenheiten zur aktiven Teilnahme geboten werden. Das Hauptprogramm richtet sich gezielt an Menschen, die aus verschiedenen Gründen bisher kaum oder gar keinen Sport treiben, und möchte sie zur Teilnahme ermutigen.

Das Programm „Noch eine Runde!“ wurde in Zusammenarbeit mit dem Estnischen Paralympischen Komitee entwickelt. Aufgrund der mangelnden Sensibilisierung werden Sportmöglichkeiten für Menschen mit besonderen Bedürfnissen oft isoliert behandelt, statt als selbstverständlicher Teil der Sportwelt verstanden. Deswegen organisiert Tallinn im Rahmen des Hauptprogramms keine gesonderten Veranstaltungen für Menschen mit besonderen Bedürfnissen, sondern ermöglicht ihnen die gleichberechtigte Teilnahme an allen Angeboten der Sporthauptstadt.

In der ersten Jahreshälfte zeigte sich, dass die Bevölkerung das Hauptprogramm der Sporthauptstadt positiv aufgenommen hat. Im Folgenden gibt es einen kurzen Überblick über die monatlichen Sporttage der Sporthauptstadt.

Großveranstaltungen sind für Tallinn von Bedeutung

Obwohl Tallinn im Jahr als Europäische Sporthauptstadt den Schwerpunkt auf die Förderung des Breitensports legt, nehmen auch Spitzensport und große internationale Veranstaltungen einen wichtigen Platz im Programm ein.

Zu den wichtigsten Veranstaltungen, die Tallinn in diesem Jahr ausgerichtet hat, zählen die Weltcup-Etappe im Skilanglauf, die Europameisterschaften im Eiskunstlauf, die Weltmeisterschaft der B-Gruppe, Division I im Eishockey sowie die Europameisterschaften im Taekwondo und in der Rhythmischen Sportgymnastik.

Auch die bereits etablierten großen Breitensportveranstaltungen verlaufen im Jahr der Europäischen Sporthauptstadt äußerst erfolgreich. Im Mai stellte der Mailauf, einer der größten Frauenläufe Osteuropas, mit 16.500 Teilnehmerinnen einen neuen Rekord auf. Auch der IRONMAN, der im August zum zehnten Mal in Tallinn stattfindet, und der Tallinn-Marathon im September sind auf dem besten Weg, einen Teilnehmerrekord aufzustellen.

Einen bedeutenden Erfolg erzielten sowohl Estland als auch Tallinn im Mai, als sie den Zuschlag für die Austragung der Vorrunde der Basketball-Europameisterschaft 2029 erhielten. Mit ihrer Unterstützung für das Großturnier hat die Stadt deutlich

gemacht, dass die Austragung internationaler Großveranstaltungen für Tallinn wichtig ist und dass sie die Bemühungen der Sportverbände unterstützt, solche Ereignisse in die Hauptstadt zu holen.

Ein Höhepunkt des diesjährigen Sportjahres ist die Goldmedaille der Eiskunstläuferin Niina Petrõkina bei den Europameisterschaften in Tallinn. Foto: Estnischer Eislaufverband

Einerseits tragen solche Veranstaltungen dazu bei, Tallinn international sichtbar zu machen, andererseits darf ihr Einfluss auf die Förderung des Breitensports nicht unterschätzt werden. Die Möglichkeit, Olympiasieger und Weltmeister aus nächster Nähe zu erleben, ist für junge Sportler eine starke Motivation, ihren sportlichen Weg fortzusetzen.

Auch eines der größten Ereignisse im Jahr der Europäischen Sporthauptstadt richtet sich an den Nachwuchs: die zum 57. Mal stattfindenden Internationalen Kinderspiele. Der vom Internationalen Olympischen Komitee anerkannte Wettbewerb ist die weltweit größte Mehrsportveranstaltung für 12- bis 15-Jährige und bringt über 1000 junge Sportler aus 70 Städten nach Tallinn. Die Spiele, die vom 4. bis 7. August in Tallinn stattfinden, waren für viele Olympiasieger und Weltmeister ein Sprungbrett.

Mai–Juni 2025

Siim Kaasik

Leiter der Kommunikation der Sporthauptstadt, Büro der Europäischen
Sporthauptstadt
Tallinn Kultur- und Sportabteilung

PÖÖRDELINE AASTA EUROOPA AUTOMAAILMAS?

Juba hulk aastaid tagasi arvati, et 2025. aasta peaks Euroopa automaailmas pöördeliseks kujunema ja see seati ka eesmärgiks. Võib siiski arvata, et päris pöördeliseks aasta 2025 ei kujune ja seda mitmel põhjusel:

- Venemaa agressioon Ukrainas ja sellest tulenevad sanktsioonid Venemaale ja mujale;
- rohepöördega kui osaliselt ebareaalsete eesmärkide ja tähtaegadega liialdamine;
- presidendi valimised USA-s ning Donald J. Trump 'i kui valitud presidendi ametisse saamine ning seejärel tema ebastabiilsed väljaütlemised;¹⁰
- oma roll on ilmselt ka praeguse USA presidendi tegevustel tema erinõuniku Elon Musk 'i aktiivsel käitumisel;¹¹

¹⁰ Maaleht on oma esimesel leheküljel eestlaste arvamuse Trumpist järgnevalt kirjutanud:

“Sealt võivad veel igasugused vigurid tulla!”, Maaleht, nr 14 (1956), 3. aprill 2025, lk.1

¹¹ Valitsusallikate sõnul arvab USA president **Donald Trump**, et erinõunik **Elon Musk** peaks edaspidi pigem äriega tegelema. Vabariiklaste arvates kaotasid nad Wisconsinis valimised just Elon Muski agaruse tõttu ja see on märk edasistest ohtudest.

Politico allikad kinnitavad, et ehkki Muski ametist lahkumine paistab kindel, ei tähenda see veel Trumpi silmis ebasoosingusse langemist. Selleks on maailma rikkaim mees lihtsalt liiga mõjukas ning lisaks on kahe miljardäri vahel alates kampaaniast tekkinud tugev isiklik klapp. Valges Majas ja eriti Trumpi hotellis jääb ta endiselt oodatud külaliseks, kelle soove ja nõuandeid võetakse arvesse. President tahaks lihtsalt oma hüperaktiivsest nõunikust pisut distantsti.

Enne tema ametisse saamist valitses pentsik olukord, kus Trumpi hotelli kolinud Musk keeldus sealt lahkumast ning pressis end kutsumata külalisena kohtumistele. Valges Majas on tal oma kabinet, ent sama kergelt ta enam presidendi lähedusse ei pääse. Nagu näitas Signali-jututoa skandaal, ei kutsuta teda ka riikliku julgeoleku küsimuste arutamisele. Kolmapäeval käis Valges Majas Trumpiga kohtumas Muski rivaal, Facebooki omanik Mark Zuckerberg ning erinevalt detsembris miljardär Jeff Bezosega peetud kohtumisest ei õnnestunud Muskil seekord nähtavasti osaleda.

„Ole vait, pisike mees.“ Musk ja USA välisminister Marco Rubio mõnitasid Poola välisministrit (10.03.2025);

INTERVJUU | „USA politoloog: mis on hea Trump 'ile, on hea ka Ameerikale. Kuid see võib muutuda minutist minutisse“ (20.03.2025);

NYT teatel tutvustatakse Musk 'ile USA Hiina-vastast sõjaplaani. Trump eitab seda ja Musk ähvardas (21.03.2025);

Wisconsini ülemkohtu valimised võitis Muski miljonite loopimisest hoolimata liberaal. (02.04.2025)

Politico: Trump teatas oma siseringile, et Musk lahkub peagi ametist (02.04.2025)

Allikas: Delfi: [<https://www.delfi.ee/teema/32758637/donald-trump>] 5.04.2025

- laiaulatuslik tollimaksude kehtestamine enamike maailma riikide kaupadele ja teenustele, mida kavatakse turustada Ameerika Ühendriikides;
- langused börsil on samuti suurel määral tingitud USA presidendist ja majanduspoliitikast, sh toornafta ja kulla hinna langused.

Jutt on ka bensiini- ja diiselmootoriga autode tootmise ajapikku lõpetamisest ja elektriautode tootmise järsust suurendamisest. Paraku pole see aga eriti lihtne ja seda paljudel põhjustel.

Eesti eelmise peaministri ja Reformierakonna juhi Kaja Kallase eestvedamisel otsustati lähiaastatel mitmeid makse tõsta ja ka uusi kehtestada. Sisuliselt otsustati eesti inimeste elu pingelisemaks muuta¹² ja seejärel Kaja Kallas Euroopa Liidu Komisjoni kõrgepalgalisele välispoliitikaga tegelevale ametniku kohale saata. Eestis kehtestati uute maksudena autode registreerimismaks ja aastamaks. Selle tulemusel on Eestis vähenenud autode ost-müük. Näiteks, vähenes autode müük 2025. aasta kolmel esimesel kuul võrreldes 2024. aasta sama perioodiga 55%.¹³

* * *

Europarlament hääletas 14. veebruaril 2023, et aastast 2035 ei tohi Euroopas enam müüa sisepõlemismootoriga uusi autosid, see tähendab bensiini- ja diiselsõidukeid.¹⁴ Otsus oli oodatav (kuigi enamik Euroopa Rahvapartei liikmeid hääletas vastu), Euroopa Komisjon oli juba varem andnud heakskiidu, Euroopa riikide saadikud olid samuti nõustunud ja nüüd on vaja veel Euroopa Liidu Nõukogu allkirja. Küll tuleb ka see.

Otsusel on kaks dimensiooni: **poliitiline ja tehniline-praktiline** (ehk mis täpselt juhtuma hakkab, kuidas areneb tehnoloogia ja kuidas kohaneb turg).

Poliitilise poole pealt: kui keegi ajaloolane peaks kunagi tulevikus uurima, kuidas toimus Eestis bensiini- ja diiselmootoriga autode keelustamine, milline oli poliitiline debatt, poolt- ja vastuargumendid, tuleks uurimus väga lühike.

Kõigepealt, Euroopa Komisjon tegi ettepaneku juulis 2021, sama aasta novembris kiitis Eesti valitsus kabinetinõupidamisel asja heaks (tollal oli peaminister Kaja Kallas (RE) ja keskkonnaminister Erki Savisaar (KE)) ning jaanuaris 2022, pärast paaritunnist arutelu, andis õnnistuse riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjon (ELAK).

Otsus tuli kiiresti!

Ainsad poliitilist debatti meenutavad laused leiaks hüpoteetiline tulevikuajaloolane

¹² Allakirjutanu on vestelnud paljude inimestega – pensionärid, endised ja praegused tippjuhid, õpetajad-õppejõud, üliõpilased jmt, ning kõik on olnud seisukohal, et endine peaminister on meie majandusele suure „karuteene“ teinud. Ja seda mitte ainult maksudega seonduvat silmas pidades.

¹³ Vikerraadio, keskpäevased uudised, kell 12.00, 4.04.2025

¹⁴ Salu, M. (2023). Tehtud! 12 aasta pärast ei tohi Euroopas enam uusi bensiini- ja diiselaautosid müüa. Postimees, 23. veebruar 2023. [<https://www.postimees.ee/7713695/tehtud-12-aasta-parast-ei-tohi-euroopas-enam-uusi-bensiini-ja-diiselaautosid-muua>] 22.04.2025

just selle riigikogu komisjoni protokollist läbi isamaalase Heiki Hepneri suu: «Eesti ei peaks kaasa minema sise põlemismootoriga autode keelustamisega», «Palun mitte nõustuda sise põlemismootorite keelustamisega, mis puudutab sõiduaautosid ja väiketarbesõidukeid», «Hääletan vastu järgmistel põhjustel: ei ole nõus sise põlemismootorite keelustamisega ning leian, et valitsusele antakse liiga lai mandaat LULUCFi kokkuleppimiseks».

Ongi kõik. Täpselt nii käibki – Euroopa Komisjoni ettepanek, valitsuse heakskiit ja mõned Heiki Hepneri laused komisjoni istungil ning sadu tuhandeid Eesti autoomanikke puudutav otsus ongi sündinud. Ükski Eesti partei ei ole kunagi valimistel selliseks sammuks valijatelt mandaati küsinud, keegi ei ole pannud seda oma valimisplakatile, keegi ei ole kusagil selle eest võidelnud või valijatele selgitanud. Kas nii peavadki asjad käima?

«Ei, nii ei pea asjad käima,» sõnab sotsiaaldemokraat Raimond Kaljulaid, kes ise oli tollal ELAKi aseesimees. Kaljulaid viitab samas suuremale probleemile – riigikogu liikmetel ei ole lihtsalt suutlikkust süvenenult tegelda valitsusest tuleva eelnõude «massiga» ja siis ei saa ka eeldada, et riigikogu komisjonis saaks toimuda kvaliteetne arutelu.¹⁵

Sise põlemismootorid ilmselt ei kao, aga kütused muutuvad (Marek Strandberg, teadus- ja tehnoloogiatoimetuse juhataja):¹⁶

Aastast 2035 ei tohi olla tootmises ühtki fossiilkütust tarbivat sõidukit, sest muidu pole võimalik süsinikuheidet vähendada. See aga ei pruugi veel tähendada sise põlemismootorite kadumist.

Sise põlemismootoreid arendatakse ja toodetakse juba pikka aega ning asjakohased oskused on vaieldamatult väga head. Küsimus on aga kütustes, mida neis põletatakse. Näiteks on sise põlemismootori tegemiseks vaja vähem eri materjale kui praeguste kütuseelementide ja akude ning elektrimootorite valmistamiseks. Nii on olemas ka võimalus kasutada sise põlemismootori kütuseks vesinikku, mille põlemisel ei teki süsihappegaasi heidet.

Autotööstus liigubki elektrimootorite kasutamise suunas – nende arenduste eesmärk on mitte kasutada enam magneteid ja ka vajaminev magnetväli tekitatakse elektri abil. See vähendaks autode tootmise ökoloogilist jalajälge märkimisväärselt, sest kaob vajadus haruldaste metallide järele, millest tehakse magneteid. Sama puudutab generaatoreid – kui on olemas tõhus vesinikku tarbiv sise põlemismootor, saab sellega seotud generaatori abil voolu elektrimootoriga toimiva autogi jaoks. Elektrit on võimalik vesinikust valmistada ka vahetult kütuseelementide endi abil. Praegu laialt levinud lahendus on autos olevate akude laadimine ja elektrimootorite kasutamine.

Ilmselt toodetakse ka pärast 2035. aastat sise põlemismootoriga sõidukeid, kuid nende kütuseks on vesinik. Praegu toimuvad tehnoloogiamuutused lubavad loota, et haruldaste materjalideta saadakse tulevikus hakkama nii akusid kui ka elektrimootoreid ja generaatoreid valmistades.

* * *

¹⁵ *Ibidem*

¹⁶ *Ibidem*

Oleks võinud ka hullemini minna. Kui kava esimest korda komisjoni jõudis, oli valitsuse eeldus, et see koputatakse kohe ära ja mingit arutelu pole vaja. Kui lugeda tollast protokoll, siis keskkonnaminister Savisaar sisuliselt ärgitas: mis siin ikka arutada, see on ainult läbirääkimiste lähtekoht, kiitke heaks ja läheme edasi. Hepner lisab, et see on tavapärane praktika ja isegi ajakavad on niimoodi seatud, et valitsus käib koos neljapäeval ja komisjoni istung on säitud reedele, et saaks kohe valitsuse otsusele komisjoni templi alla.

Seekord komisjoni esimees Siim Kallas (RE) sellise ajakavaga ei nõustunud ja võttis mõne nädala aega, et komisjoni liikmetest saadikud saaksid vähemalt tekstid läbi lugeda ja inimestega rääkida. Isegi kui see ei toonud kaasa erilist debateerimist – Hepneri üksikud laused välja jätta –, siis parem ikka kui mitte midagi. Hepner ise jääb seejuures tagasihoidlikuks. Ta viitab, et üks komisjoni protokoll on kontsentraat, et ehk mõni teinegi ütles midagi autode kohta ja üks arutelu oli rohkem, kui lõpuks kirja läks. «Aga suures plaanis olen nõus, debatti ei olnud,» sõnab Hepner. Kuna kõike tehti kiirustades, polnud ka mõjuanalüüse. Selle üle kurtsid kõik komisjoni liikmed, isegi Siim Kallas, mis siis, et lõpuks ta seda otsust toetas. «Hääletasime, ilma et oleks olnud analüüse, millele toetuda,» tunnistab Kaljulaid.

* * *

Olukord Eestis:¹⁷

- **Ainult üks EV Riigikogu liige protesteeris sisepõlemismootoriga autode keelustamise vastu.** (MR. rõhutus – Heiki Epner): «Ma pole elektri-autode vastu, aga areng peaks olema evolutsiooniline, nii järsuks hüppeks pole me lihtsalt valmis,» põhjendab Hepner, miks ta aasta tagasi riigikogu komisjonis selle otsuse vastu hääletas.
- **Praegu on Eestis elektriautode defitsiit.**
- **Kui elektriauto peaks massidesse minema, saavad suurimaks murekohaks laadimisvõimalused.**

Praktilise poole pealt ehk kuidas hakkab elektriautodele üleminek välja nägema, keerlevad küsimused kolme teema ümber: **autode hind, laadimisvõimalused ja elektriauto läbisõit ühe laadimisega.** Need on teemad, mida tarbijad enim küsivad.

Hinnad ...? Eestis on elektriautode defitsiit!

Automüüjate jaoks ei ole kõrged hinnad aga hetkel probleem. Škoda Tallinna esinduse tegevjuht Toomas Kuusk nendib, et Eestis on elektriautode defitsiit ja maha müüakse kõik, mis siia saabub.

«Selle ja järgmise aasta kohta ütleks, et ilmselt on meie vaatest suurim probleem, et me lihtsalt ei saa tootjatelt nii palju elektriautosid, kui suudaksime maha müüa,» tunnistab Koppel. «Tarne on murekoht,» sõnab ka Kuusk, et nemadki müüksid rohkem, kui ainult autosid saada oleks.

¹⁷ *Ibidem*

Elektriauto on muidugi kallim kui tavaline auto, aga hinnad on ühtlustunud. Tõsi, nagu mõõnavad nii Škoda Tallinna esinduse tegevjuht Toomas Kuusk kui ka Viking Motorsi juhataja Raimo Koppel, on põhjus peamiselt selles, et bensiini- ja diiselmootoriga autode hinnad on tõusnud, mitte et elektriautod oleks odavamaks läinud. «Paljud kliendid küsivad, kas oleks odavamaid ja väiksemaid elektriautosid, aga pole pakkuda,» sõnab Kuusk.

Mismoodi elektriautode hinnad võiksid tulevikus käituma hakata, keegi täpselt prognoosida ei oska. Elektriautode fänn ja värske poliitik Mario Kadastik (RE) leiab, et üks tee, kuidas hinnad taskukohasemaks muutuvad, on elektriautode järelturu tekkimine ehk et müügis oleks rohkelt ka kasutatud elektriautosid. Seda Eestis praegu veel pole.

Kaljulaid viitab, et üks põhjus, miks tema ELAK-is otsuse vastu hääletas, oligi see, et sotsiaalse õigluse pool on läbi mõtlemata. «Keskustest väljas elavad inimesed, kelle jaoks auto on vajalik tarbeese ja kelle sissetulekud on samas väiksemad kui linnainimestel. Kuidas nemad kallimaid autosid ostma hakkavad?» viitab Kaljulaid.

Kui kaugele saab sõita? Aga kus laadida?¹⁸

Elektriautode läbisõit ühe laadimisega on 200–300 kilomeetrit, parematel ja suurematel (aga samas muidugi kallimatel) juba 500–600 kilomeetrit. Siin on automüüjad arengu suhtes optimistlikumad. Isegi kui tehnoloogiline areng ei ole nii tormiline nagu kümnel eelnenud aastal, siis loogika ütleb, et üks ikka autod lähevad paremaks, akud mahutavamaks ja läbisõit suureneb. Hirm, et elektriautoga kaugele ei jõua, tõenäoliselt ajapikku taandub.

Lõpuks jääb laadimisprobleem. Majaomanikke¹⁹ puudutab see vähem, aga enamik Eesti inimesi elab korterites. Kuidas nemad oma tuleviku elektriautosid laadima hakkavad? Niikaua kui Eesti teedel sõidab paar tuhat elektriautot ja aastas müüakse paarsada elektriautot, ei ole laadimine probleem. «Hetkel pole laadimisvõrk täkistuseks ja kuna autosid on üldse nii vähe pakkuda, siis firmad või majaomanikud haaravad ära,» sõnab Koppel. Kuid ühel hetkel peavad elektriautod jõudma ka Mustamäe, Lasnamäe, Annelinna elanikeni ja kuidas ära laadida mitte 2000, vaid 300 000 elektriautot, ei tea veel keegi.

* * *

MR: kortermajade puhul on suur vahe ka selles, kas on tegemist üheksakorruseliste, viiekorruseliste või mingi muu korruste arvuga elamutega. Eks paljud sooviksid oma autot korteri lähedal-juures laadida. Sellise võrgustiku välja ehitamine on aga äärmiselt kallis, ja kelle rahadega seda finantseeritakse (autoomanikud, kohalik omavalitsus, riik või mingi muu institutsioon)?

Aprill – mai 2025, Tallinnas, Pirita-Kose kodukontoris-villas
Lugupidamisega, koostanud Matti Raudjärv (peatoimetaja);
Mercedes Benz (MB) Eesti Klubi liige

¹⁸ *Ibidem*

¹⁹ Allakirjutanu naaber, kellel on oma pereelamu-villa katusel päikesepaneelid elektrienergia tootmiseks ja majas akud-patareid toodetud elektri salvestamiseks, ostis enesele veel täiendava aku-patareibloki, et öösel (vajadusel ka päeval) oma elektriauto akusid laadida.

PS: Lisad: MR kasutuses olnud ja olevad bensiinimootoriga sõidukid alates aastast 1992 (allpool neli fotot 1–4, viis sõidukit; joone all viidetena informatsioon kõigi sõidukite kohta).²⁰

Foto 1: MB 200 (402ACN) ja selle taga Škoda Yeti 4x4. (401 BHS)

Foto 2: VW Transporter (277 AIU)

Foto 3: MB 190E (291 EUR)

Foto 4: MB C200 (597 BSY)

²⁰ **Foto 1**, Pärnus, Suur-Sepa 22 (MR): MB 200 (402ACN; automaatkäigukast, katuseluuk, kassettraadio), MR kasutuses 24.09.1992 – 21.07.2017 (tehasest väljalase 1982); eelmised omanikud: Theo (MB tehase töötaja) ja Manfred O. E. Hennies (autoga Warderist Eestisse ringsõidule ja seejärel jäänud Tallinnasse koos tütre Bettinaga, tagasi Saksamaale Hamburgi lennukiga).

MB on müüdnud töökorras olekus Vigala noortele 21.07.2017 (lisaks neli velgedel naastrehvi)

MB taga on pargitud Škoda Yeti 4x4 (automaatkäigukast, raadio, CD-mängija jms); uuena firma kauplusest ostetud, konkreetse soovitelemuse alusel tehases kokku pandud /kestis ca 3 kuud/ ning uuena firma Škoda salongist Tallinnas (Pirni 1, endise Hipodroomi lähedal); 2024. aastal kolis firma Mustamäele Sõpruse puistele, olles nüüd nimega „Rohe auto“) välja sõidetud: 16.11.2012 (esimesed viis aastat SEB panga liisinguga). Hooldatud ainult firmas. Heas töökorras ja seni kasutusel.

Lõpuks veidi selgitusi ka seoses Eestis 1.01.2025 rakendatud mootorsõidukimaksu seadusest ²¹ tulenevalt, ka selle mõjust MR sõidukitele. ²²

* * *

Kuidas meie naaberriik Soome on aastate jooksul käitunud?

Soome parlament kiitis (MR: 17.12.2013) heaks rahanduskomisjoni ettepaneku langetada ettevõtete tulumaks järk-järgult 24,5 protsendilt 20 protsendile ning muuta dividendide maksustamist, kirjutas Kauppalehti.

Foto 2, Tallinnas, elamu-villa hoovis (MR): VW Transporter (277AIU; mahtuniversaal; manuaal, koos juhiga 8 istekohta; endine Bundeswehr 'i meditsiiniteenistuse punase risti mikrobuss; raadio lisaks ise ostetud), MR kasutuses: juuli 1995 – 21.06.2018 (ehitatud 1984); Saksamaal ülikoolides stažeerimise (aprill 1995 kuni juuli algus 1995) ajal ostetud osa DAAD'i stipendiumi eest Izehohe linnast (Hamburgi lähedal). Sõidetud läbi Põhja-Saksamaa, Taani, Rootsi ja Soome Warderist Tallinnasse (roolis oli isa Arved).

VW taha on pargitud MB 190E (vt järgmine, foto 3).

VW on müüdud 21.06.2018 töökorras olekus ühe puidufirma kaasomanikule Jõgevamaal (lisaks neli lamellrehvi velgedel; osaliselt kattis müügihinda Kaasiku tallu viidud aiamaööbel ja mõned muud puidutooted).

Foto 3, Tallinnas, elamu-villa hoovis (MR): MB 190E (291 EUR; mootor 230 Hj; automaatkäigukast, katuseluuk, raadio), MR kasutuses 7.07.2004 – 15.09.2021 (ehitatud 1988); eelmised omanikud: Theo (MB tehase töötaja) ja Manfred O. E. Hennies. Warderist ise sõidetud läbi Taani, Rootsi ja Soome Tallinnasse.

MB on müüdud töökorras olekus 31.09.2021 Märjamaa lähedale ühele MB Eesti Klubi liikmele (lisaks neli naastrehvi velgedel).

Foto 4, Pärnus, supelranna lähedal (MR): MB C200 (automaatkäigukast, katuseluuk, raadio), MR kasutuses 29.12.2016 kuni tänaseni, Pärnus kasutusel (ehitatud 1994); eelmised omanikud: Theo (MB tehase töötaja) ja Manfred O. E. Hennies (sõitsid koos abikaasa Monikaga Warderist läbi Taani ja Rootsi Tallinnasse, seejärel enam kui nädalane ringsõit Kesk- ja Kagu-Eestis, osalemine Tartu Ülikoolis professor Janno Reiljani emeriteerumisele pühendatud konverentsil ja seejärel mitmeks päevaks Tallinnasse, Piritale MR koju koos Monikaga. Seejärel tagasi Saksamaale Hamburgi lennukiga). MB on seni heas töökorras, kasutusel.

²¹ Mootorsõidukimaksu seadus. Vastu võetud 29.07.2024. Välja kuulutanud: Vabariigi President, 09.08.2024 otsus nr 449. [https://www.riigiteataja.ee/akt/117082024001] 25.04.2025

²² Arvestades aastast 2025 Eestis autodega seotud kehtima hakanud makse, kuuluvad (või kuulusid) siin esitatud ja MR poolt müüdud sõidukid (fotodel 1–3): MB 200, VW Transporter ja MB 190E ilmselt mahakandmisele või romulasse viimisele ja see allakirjutanut ei puuduta (sest sõidukid on müüdud juba hulk aastat tagasi ja sõidukite saatust oli (või on) uute omanike-ostjate otsustada). Millises seisus siinnimetatud sõidukid käesoleval ajal on, pole teada, kuna MR-l pole ostjatega kontakti. Vaid 2023. aasta suvel oli põgus kohtumine VW Transporteri ostjaga – sõiduk oli aktiivses kasutuses.

Teised sõidukid peavad veel kindlasti vastu, eriti Yeti 4x4. 2025. aasta maks on loodetavasti talutav (MB-l on summaks X ja Yeti-l veidi vähem kui 4X-i, seega kahe sõiduki peale ligi 5X; kasutan maksu asemel tähte X eurot, sest ei pea vajalikuks oma maksude suurust eurodes näidata). Aga ega Eestis saa millegi peale kindel olla, ka mootorsõidukimaks on võimalik suurendada, et oma varasemaid vigu leevendada ja eelarve tulude poolt täita, sest see on ilmselt „parim“, mida üks osa meie poliitikutest ja ametnikest majanduspoliitika, ja ilmselt üldse majanduse all mõistavad.

Ettevõtete tulumaksu langetamine vähendab aastas maksutulu umbes 870 miljoni euro võrra, kuid peaks aitama kesk pikas perspektiivis luua juurde 5000-7000 töökohta.

Parlament otsustas ka, et kui varem hakkas 32-protsendine üksikisiku tulumaks kehtima 50 000-eurost sissetulekult, siis edaspidi hakkab see tulumaksumäär kehtima alates 40 000-eurost sissetulekult.

Börsifirmade dividendide maksustatav osa tõuseb 70 protsendilt 85 protsendile. See kergitab dividendi maksumäära praeguselt 21-22,4 protsendilt 25,5-27,2 protsendile. Noteerimata firmade dividendide maksuvabastus kaob. Kuni 150 000-eurose dividendi pealt on maksumäär 25 protsenti ja üle selle 85 protsenti.²³

Soome valitsus ulatas inflatsiooni tõttu abikäe autojuhtidele, vähendades kütuseaktsiisi ja automaksu alates 2024. aastast.

Soome valitsuse eelarve sisaldab transpordikütuste aktsiisimaksu vähendamist alates 2024. aasta algusest. Maksu alandamine aitab autojuhte, kuid tähendab riigile väiksemat maksutulu.

Prognoos: Tänu maksualandusele peaks aastaks 2024 langema bensiini hind 4,4 senti võrra ja diislikütuse hind 4,9 senti võrra. Selle tulemusel vähenevad riigi maksutulud 170 miljoni euro võrra. Niisamuti on ka 2025. aastaks kavandatud kütuseaktsiisi vähendamine 100 miljoni euro võrra. Seega vähenevad riigi kütuseaktsiisi tulud järgmise kahe aasta jooksul 270 miljoni euro võrra.

Tarbijatele tähendavad maksumuudatused 2025. aastaks kütuse hinna vähenemist seitsme senti võrra.

Kütuse pumbahinna määrab siiski nafta maailmaturu hind, mis on pidevalt kõikum. Seega ei saa kindlalt väita, et bensiin oleks Soomes kahe aasta pärast odavam kui praegu, kuid see on seitsme senti võrra vähem maksustatud.

„Autotööstuse seisukohalt on hea, et tänu kütusemaksu alandamisele väheneb transpordi maksumäär järgmise kahe aasta jooksul kokku 270 miljoni euro võrra,“ ütles Soome Autotööstuse liidu tegevdirektor Tero Kallio.

Maksusoodustused vanematele autodele Soomes

Lisaks kütusemaksule on valitsus otsustanud vähendada ka sõidukimaksu. Maksu langetamine vähendab riigi iga-aastast maksutulu 50 miljoni euro võrra ja on suunatud keskmise ja kõrge emissiooniga autodele alates 2025. aastast.

Valitsus põhjendas oma ettepanekus sihtrühma valikut sellega, et eelkõige on just vanemate autode omanike jooksvad kulud kütusehindade tõusu tõttu kasvanud.²⁴

²³ RUP. (2023). Soome langetab ettevõtete tulumaksu. [Rup.ee/uudised/välismajandus](https://rup.ee/uudised/välismajandus). 17.12.2013 [<https://www.rup.ee/uudised/valismajandus/soome-langetab-ettev-tete-tulumaksu>] 24.04.2025

²⁴ Kūbarsepp, I. (2023). Soome valitsus langetab kütuse hinda ja automaksu. ÄriLeht/ Majandus/ Välismajandus. 21.09.2023 [<https://arileht.delfi.ee/artikkel/120233643/soome-valitsus-langetab-kutuse-hinda-ja-automaksu>] 24.04.2025

Eesti romusõidukitest

Eestis automaksu sisseesadmisel oli üheks argumendiks, et soovitakse kogu meie riigi, ettevõtete-organisatsioonide-asutuste ja elanike autoparki korrastada, eesmärgiga liiklusest ja omandusest kehvast olukorras olevad sõidukid (mida ei tasu enam isegi remontida) kõrvaldada ning registrist välja arvata, romulatesse viia ning vanarauaks töödelda. See on kindlasti asjalik ja arvestatav argument. On ju tõsiasi, et liikluses on sageli näha suurelt roostes keredega, õlileketega ja õhku reostavaid (nn suitsevaid) sõidukeid. Vähe pole ka neid sõidukeid, mida pole aastaid kasutatud, rüüstatud ja hoovides ning mujal linnapildis nähtavaid, oma eluea lõpetanud-seisvaid autosid. Vähe pole ka neid juhtumeid, kus teistes riikides ostetakse soodsalt kokku sõidukeid, mida pärit oleval maal ei kasutata ning transporditakse²⁵ Eestisse ja müüakse siin uutele omanikele.

²⁵ Saksa politsei tunnistas neljapäeval (MR: 5.09.2025) Hollandi-Saksamaa piiril kontrolliks peatatud ning dokumentide järgi Eestisse sõiduaautosid transportinud veoki lasti prügiks ning käsis juhil autoromud lähtekohta tagasi viia. Näiteks, *Eestisse transporditav BMW oli selgelt sattunud liiklusõnnetusse, ning selle turvapadi oli avanenud. Ka ülejäänud haagises olnud kuus autot ja üks mootorratas olid saanud tugevalt kahjustada.*

Politseinike tähelepanu pälvis Leedu numbrimärkidega haagisega veok, mis vedas seitset sõiduautot ja ühte mootorratast. Veoli oli teel Hollandist Eestisse, teatas Saksamaa Osana-brücki piirkonna politsei. Veoki haagises olid Ameerika Ühendriikidest pärit seitse sõiduautot ja üks mootorratas, mis olid saanud silmanähtavalt ulatuslikke avari-, tule- ja veekahjustusi.

Allikas: Einmann, Andres. (2025). Saksa politsei tunnistas Eestisse veetavad autod prügiks ja keelas nende transpordi. Postimees, 5.09.2025. [https://www.postimees.ee/8318619/saksa-politsei-tunnistas-veetavad-autod-prugiks-ja-keelas-nende-transpordi?cx_testId=168&cx_estVariant=cx_1&cx_artPos=4#cxrecs_s] 6.09.2025;

Narva piiripunkti ajutise sulgemisega kaasnenud jalgsi piiriületajate arvu järsk kasv Koidulas täitis seal nädalavahetusel autodega teeservad ja metsaalused, sest transpordiameti poolestaja kohaga autoparkla on valdavalt täidetud hüljatud romudega.

Allikas: Braidaks, Arved. (2024). Vene piiriületajate tulv põhjustas Koidulas autouputuse. Lõuna-Eesti Postimees. 26.06.2024. [<https://lounapostimees.postimees.ee/8048102/vene-piiriuletajate-tulv-pohjustas-koidulas-autouputuse>] 6.09.2025;

Septembris hakkab transpordiamet ära vedama Koidula piiripunkti lähiste metsa alla või parklasse jäetud autoromusid, millele omanik pole hoiatusest hoolimata järele tulnud. Osa autosid on seal omanikku oodanud aastaid. Kagu piiripunkti juhi Peter Marani sõnul on autod hüljatud proosalistel põhjustel – neid pole olnud kasulik Venemaale kaasa võtta ja nii ongi need jäänud Koidulasse.

Allikas: Braidaks, Arved. (2025). KORD MAJJA) Koidula piiripunkti romuparkla ja metsaalused tehakse jõuga puhtaks. Lõuna-Eesti Postimees. 4.09.2025. [<https://lounapostimees.ee/8317092/kord-majja-koidula-piiripunkti-romuparkla-ja-metsaalused-tehakse-jouga-puhtaks>]

6.09.2025.

Märkus: Allakirjutanu neli kasutatud sõidukit Saksamaalt (eelpool fotod 1-4) olid igati töökorras: sõidukid läbisid probleemideta Transpordiameti Tallinna Mustamäe teenindusbüroos sõiduki registreerimisele kontrolli, toimusid sõidukite registreerimised ja väljastati registreerimistunnistused.

25. juunist 2024 algas romusõidukite kokku kogumise kampaania, mille raames saab pikalt seisnud, osaliselt lammutatud ja kehvast seisukorras sõidukeid ära anda tasuta. Kahe aasta pärast tuleb hakata selliste sõidukite eest maksma mootorsõidukimaksu. Lisaks esitas Kliimaministerium valitsusele eelnõu, mille vastuvõtmisel Riigikogus saab 2025. aastast riigilõivu vabalt ja ilma lammutustõendita kustutada liiklusregistrist kadunud M1 ja N1 kategooria sõidukeid, mis täna vajavad selleks lammutustõendit.

„Liiklusregistris on pea 300 000 peatatud kandega sõidukit, mille olemasolu on teadmata. Selliste sõidukite registrist lõplikuks kustutamiseks kestab üleminekupeeriode kaks aastat. Romukampaania on hea võimalus lasta veel füüsiliselt olemasolevad romusõidukid korrektselt jäätmekäitleja juures lammutada ja registrist tasuta kustutada, et vältida tulevasi kulusid ja bürokraatiat,” sõnas kliimaminister Kristen Michal.

Järgmisel aastal saab teadmata kandunud või ebaseaduslikult lammutatud sõidukeid lõivuvabalt registrist kustutada alates 1. jaanuarist 2025 kuni aasta lõpuni.

Kui muidu peab inimene romusõiduki jäätmekäitlejale ise ära viima või organiseerima transpordi ja tasuma romusõiduki äraveo eest, siis kampaania raames tuleb jäätmekäitleja sõidukile tasuta järele, olenemata sellest, kui halvast seisukorras see on. Üle saab anda ka osaliselt lammutatud sõidukeid.

Võrreldes varasemate kampaaniatega on võimalik sõidukeid ära anda ka inimestel, kelle nimele hoovis seisev romu ei kuulu. Sellise sõiduki kohta tuleb saata digitaalselt allkirjastatud taotlus Transpordiametile, kes palub auto omanikul vormistada volituse sõiduki üleandmiseks jäätmekäitlejale. Pärast volituse saamist tuleb äraveo tellimiseks pöörduda Eesti Autoammutuste Liit MTÜ või Kuusakoski AS poole, misjärel väljastab jäätmekäitleja lammutustõendi, mille alusel kustutatakse kadunud sõiduk registrist.

„Seisvad autoromud kujutavad ohtu nii inimeste tervisele kui keskkonnale. Nendest võib lekkida mootoriõli, mis reostab meie pinna- ja põhjavett. Samuti eralduvad ohtlikud ained omaalgatuslikul või illegaalsel lammutamisel. Seetõttu on eriti oluline tagada võimalus romudest vabanemiseks ka neile, kes ise sõidukeid ära viia ei saa,” sõnas kliimaminister.

Lisaks tervise- ja keskkonnakahjude vältimisele on romusõidukite üleandmine seaduslikele jäätmekäitlejatele oluline ka ressurside säästmiseks.

„Romusõidukitest on võimalik õige käitlemise korral uuesti kasutada mitmeid osi ja materjale. Uksi, peegleid ja tulesid saab kordus kasutada ning metallid, plast ja klaas töödeldakse ümber teiseks toormeks, mida saab kasutada näiteks uute sõidukite tootmisel. See mitte ainult ei vähenda jäätmeid, vaid vähendab ka nõudlust haruldaste muldmetallide ja muude kriitiliste materjalide järgi,” lisas Michal.

Romusõiduki äravedu saab alates 25. juunist tellida Mandri-Eestisse ja suurematele saartele, sh Saaremaale, Hiiumaale ja Muhumaale. Veo tellimiseks tuleb ühendust võtta Eesti Autolammutuste Liiduga või Kuusakoski AS-ga.

Kampaania kestis 14. juulini 2024.²⁶

Koidula maanteepiiripunktis on aastaid olnud probleemiks sinna pargitud ja unustatud autod, millest paljud on juba muutunud romuks. Muutunud seadustik lubab transpordiametil mahajäetud autod teisaldada. Amet ongi alustanud nende omanike tuvastamise ja teavitamisega.

Vaatepilt, mis meenutab pigem kasutatud autode müügiplatsi, tervitab Koidula maanteepiiripunktis sinna saabunud külastajaid nii siit- kui ka sealtpoolt piiri. Et transpordiameti ametlik autoparkla on masinaid triiki täis, pargitakse need kuhu saab – metsa alla või teeäärsetele kinnistutele.

Koidula maantee piiripunkti lähistel asuvas transpordiameti ametlikus autoparklas on ruumi umbes 30 autole, päriselt on sinna surutud aga üle poolesaja auto, kusjuures enam kui veerandsada neist on saanud tuuleklaasile transpordiameti poolse sõnaselge teavituse, et teie auto on parkinud siin rohkem kui 72 tundi.

Kui autot tähtjaks ära ei viida, hakkab transpordiamet ise nende masinatega tegelema.

"Nüüd on võimalik seoses jäätmeseaduse muutusega viia need tasulisse parklasse või romud, mis on keskkonnoahtlikud ja kus ei ole võimalik tuvastada omanikku, kas siis hävitada või müüa. Põhiline osa on ikkagi Eesti numbrimärkidega autod, aga on ka Soome, Läti, Leedu, Ukraina (numbrimärkidega). Kus on võimalik tuvastada omanikku, seal on transpordiamet ka kirjutanud nendele omanikele," rääkis taristuminister Kuldar Leis.

Alates aasta alguses on politsei-ja piirivalveamet (PPA) teinud ebaseaduslikult parkinud inimestele pea 50 lühimenetlust. Ühtegi masinat PPA sel aastal teisaldanud ei ole. Küll hakkab tegema seda transpordiamet, kui omanik vaatamata teavitusele oma autot ära ei vii.

"Need autod viiakse tasulisse parklasse ja siis, kui omanik ilmub välja, peab ta maksma tasu parkimise eest ja saab oma auto kätte. Kui omanikku välja ei ilmu, siis lepitakse kokku, millal see auto ära müüakse või hävitatakse," ütles Leis.

Autode teisaldamisega alustatakse septembris ning rahalised vahendid selleks tulevad transpordiameti eelarvest.²⁷

Eesti Autoomanike Liidu arvamus²⁸

²⁶ Kolme nädala jooksul saab tasuta ära anda seisma jäänud romud. Avaldatud: 18. juuni, 2024. Lõunaestlane.ee

²⁷ Möttus, Mirjam. (2025). ERR, Uudised. 07.08.2025. Transpordiamet hakkas teavitama Koidula piiripunkti jäetud autode omanikke. [https://www.err.ee/1609765428/transpordiamet-hakkas-teavitama-koidula-piiripunkti-jaetud-autode-omanikke] 6.09.2025

²⁸ Saar, Simmo. (2025). Riik automaksuga kahjumis? Autoomanike liit: koos autoturu hävinguga on sealt jäänud laekumata nii riigilõivud kui ka käibemaks. Õhtuleht, 28.august 2025. [https://www.oh tuleht.ee/1138527/riik-automaksuga-kahjumis-autoomanike-liit-koos-autoturu-havinguga-on-sealt-jaanud-laekumata-nii-riigilõivud-kui-ka-käibemaks] 12.09.2025

Mootorsõidukimaks, mida rahvakeeles nimetatakse automaksuks, on kirgi kütnud päevast, mil 2023. aastal koalitsioonikõnelusi pidanud erakonnad selle välja käisid. Alustagem kas või tõsiasi, et küll nimetati seda keskkonnamaksuks, mis olevat vajalik roheparadiisi saabumiseks, teised aga leidsid, et tegemist on hädavajaliku ja tegelikkuses sisutu **varamaksuga** (MR rõhutus), millel on vaid üks eesmärk – täita kõhnunud riigikassat.

Viimasele väitele oli kinnituseks ka tänase peaministri ja toonase kliimaministri Kristen Michali tegevus, mille käigus rahandusminister Mart Vorklaeva kogutavast 120 miljonist eurost sai 236 miljonit eurot. Ning näiteks erinevatelt Saksamaast ja Rootsist kehtestati oluliselt kehvemal järjel olevatele eestimaalastele veel ka kohati tuhandetesse eurodesse ulatuv registreerimistasu.

Allakirjutanu, Matti Raudjärv'e /MR./ seisukoht: käesoleval ajal ei ole Eestis vaja varamaksu-kinnisvaramaksu kehtestada. Seda põhjusel, et eesti inimesed, eriti noored-noored perekonnad, on tõenäi suhteliselt vaesed nii, nagu ka Eesti riik. Eriti käib see kinnisvaramaksu suhtes – väga paljud on enesele korteri või maja liisinud ja see pole odav. Kui nüüd on vaja võlg tagasi maksta ja see kinnisvara veel ka maksustatakse, siis paljud noored satuvad väga halba olukorda – ei jätku raha pangale võla tagastamiseks ja kinnisvaramaksu (lisaks ka nn automaksu) tasumiseks. Mida teha – võtta selleks laenu (kas on mõistlik?) või loobuda korterist-majast panga kasuks (pank võtab meeleldi enesele küll ebamugava koorma, aga saab selle odavalt müüa). Kuhu noored inimesed (perekonnad) siis elama lähevad? See on väga valus kompleksne probleem!? Ja siis räägime ning küsime veel – miks Eestis sünnib vähe lapsi?

Sageli on küsimus ka selles, et noored sooviksid perekonna luua ja loomulikult ka lapsi saada. Kuid neil ei jätku raha, et omaette elamispind (olgu see siis korter, elamu vms) soetada. Seega jälle ollakse tupikus!? Kindlasti on siin vaja noori toetavat majanduspoliitikat arendada.

Mõelgem nende probleemide üle, see pole lihtne!²⁹

Allakirjutanu juhendas ca paarkümmekond või rohkem aastat tagasi Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskonnas (olles enne pikaajaliselt Saksamaa juhtivates ülikoolides stažeerinud ning seejärel Eestis esimese majanduspoliitika õppetooli asutanud) üht magistritööd just kinnisvaramaksu teemal. Oli tegemist väga tubli üliõpilasega, kes tegi suurepärase töö. Magistritöö lõppjärelendus oli kokkuvõtlikult – Eestis ei ole mõtet kinnisvaramaksu enne kehtestada kui meie

²⁹ Kuna 19. oktoobril 2025 toimuvad järjekordsed kohalike omavalitsuste valimised, siis on teema varakult arutluse all ERR-is nii televisiooni kui raadio saadetes, ka mujal meedias Allakirjutanu, kuulunud-vaadanud nii 16. kui 17. septembril vastavat debatti, uudiseid ja saanud muud informatsiooni, pole eriti optimistlik, sest nn „jututuba“ on laiaulatuslik, lubada võib ju palju, kuid konkreetne otsustamine ja uuenduste-arengute elluviimine on juba teine olukord. Pealegi paljud esinejad-kandideerijad ei lähe kindlasti linna- või vallavolikogudesse, vaid üritavad hääli püüda ka muidu „vett sogada“. Pole siis imestada, et üha rohkem kuulub seisukohti, et kogu see propaganda on ära tüüdanud ning pole vist mõtet ka valima minna!?

inimesed saavad jõukamaks. See võtab aga aega! Ka täna pole meie ühiskond selleks veel valmis.

Käitume pimesi – ei sobi meile astmeline tulumaks; tahame toiduainetele madalama käibemaksu kehtestada (seda oleks tulnud kohe, Eesti Vabariigi taasiseseisvumisel, kehtestada); soovime suuremat palka, kuid tootlikkuse kasvust ei räägi suurt midagi (tootlikkuse asemel kasutame vene keelset terminit – töövõimetus /нроўзводтельность трыда/? jne., jne.!

Enamus Euroopa Liidu riike nii ei käitu, vaid mõtlevad enne kui otsustavad.

Aga eks meie eestlased nii jõuamegi viie rikkama riigi sekka ...

MR.

EPOCH-MAKING YEAR IN EUROPEAN AUTOMOTIVE WORLD?

Already a number of years ago, 2025 was forecast to be an epochal year in the European automotive world, and it was also set as a goal. However, for several reasons, we cannot consider 2025 a quite epochal year.

- Russian aggression in Ukraine and the resulting sanctions to Russia and other countries;
- excessive focusing on green transition with its unrealistic goals and deadlines;
- U.S. presidential elections, Donald J. Trump assuming office as the elected president and his subsequent inconsistent statements;
- the actions of the U.S. President are probably also caused by the active behaviour of his special consultant Elon Musk;
- extensive imposing of tariffs on the goods and services of most countries in the world for sale in the U.S.A.;
- declines in stock exchanges are also largely caused by the actions of the U.S. President and his economic policy, incl. declines in prices of raw oil and gold.

There are also talks about gradual phasing out of the production of petrol and diesel engine powered cars and a significant increase in the production of electric cars. This not very easy, however, for many reasons.

Under the leadership of the previous Prime Minister of Estonia and leader of the Reform Party, Kaja Kallas, it was decided to increase several taxes and also impose new taxes in the next few years. In essence, it was a decision to make the life of Estonian people more strenuous and then have Kaja Kallas nominated to the high-salaried post of the Commission of the European Union, High Representative for Foreign Affairs. Registration tax and annual tax of cars were imposed as new taxes in Estonia. This has led to the reduction of the purchase and sale of cars in Estonia. For instance, the sale of cars during the first 3 months of 2025 decreased 55% compared to the same period in 2024.

* * *

The European Parliament voted on 14 February 2023 for the decision to prohibit the sale of cars with an internal combustion engine, i.e. cars with petrol and diesel engines, in Europe from 2035.

The decision was as expected (although most members of the European People's Party voted against it), the European Commission had approved it already earlier, representatives of European countries had agreed as well and now only the signature of the Council of the European Union will be required. It will probably be given as well.

This decision has two dimensions: **political and technical/practical** (i.e. what exactly will happen, how the technology will develop and how will the market become adjusted).

As to the political aspects: if a historian should investigate at some time in the future how cars with petrol and diesel engines were prohibited in Estonia, what was the political debate like and which argument for and against it were presented, the study would be very short.

First, the European Commission made the proposal in July 2021; in November in the same year the Estonian Government approved it at a cabinet meeting (Kaja Kallas (Reform Party) was the Prime Minister at that time and Erki Savisaar (Centre Party) was the Minister of the Environment) and in January 2022, after a discussion of a couple of hours, the European Union Affairs Committee of the Riigikogu gave its blessing.

The decision was adopted fast!

A hypothetical future historian would find the only sentences which resemble a debate from the minutes of the same committee of the Riigikogu, as uttered by a member the Isamaa (Fatherland) Party Heiki Hepner: "Estonia should not go along with the prohibition of cars with an internal combustion engine", "Please do not agree to the prohibition of internal combustion engines for cars and light commercial vehicles", "I vote against it for the following reasons: I do not agree to the prohibition of internal combustion engines and I consider the mandate granted to the government for agreeing on LULUCF (Land Use, Land Use Change and Forestry) too broad".

And that is all. This is exactly how it works – proposal of the European Commission, approval by the Government and some sentences of Heiki Hepner at the meeting of the Committee, and a decision concerning hundreds of thousands of Estonian car owners was born. No Estonian political party has asked the mandate for such a step from its electors at the elections, nobody has included it in their election poster, no one has fought for it anywhere or explained it to electors. Is this how things should work?

"No, this is not how things should work," says social democrat Raimond Kaljulaid who was the Chairman of the European Union Affairs Committee at that time. Kaljulaid also refers to a bigger problem – members of the Riigikogu are just not capable to review thoroughly the "massive" draft legislation coming from the Government and then we also cannot expect any high-quality discussions at a committee of the Riigikogu.

Internal combustion engines will probably not disappear but fuels will change (Marek Strandberg, head of the editorial staff on research and technology of the *Postimees* newspaper):

From 2035, no vehicles powered by fossil fuels can be produced, otherwise carbon emissions cannot be reduced. This, however, may not mean disappearance of internal combustion engines.

Internal combustion engines have been developed and produced for a long time already and the related skills are no doubt excellent. But the issue is about fuels burnt in them. For instance, production of an internal combustion engine requires less different materials than for the production of the current fuel cells and batteries and electric engines. Thus it is also possible to use hydrogen for fuelling of an internal combustion engine, it can be burned without carbon dioxide emissions.

Automotive industry is already moving towards the use of electric engines – the aim of these developments is to stop using magnets, and the necessary magnetic field will also be created with electricity. It would significantly reduce the ecological footprint of car manufacturing as the need for rare metals for producing magnets will be eliminated. The same applies to generators – if a generator is connected to an effective internal combustion engine which consumes hydrogen, it can generate power also for a car powered by an electric engine. Electricity can be produced from hydrogen also directly by using fuel cells themselves. The current widely used solution is loading the batteries in the car and use of electric engines.

Vehicles with internal combustion engines will probably be produced also after 2025 but they will be fuelled by hydrogen. The current changes in technology allow us to hope that both batteries and electric engines and generators can be produced without rare materials.

* * *

It could have been worse. When the plan reached the committee for the first time, the Government expected it to be approved immediately without any necessary discussions. When reading the minutes from that time, we can see that the Minister of Environment Savisaar in essence persuaded others: there is nothing to discuss here, it is just a starting point for the negotiations, approve it and we will go on. Hepner adds that this is common practice and that even the time schedules provide that the Government meeting is on Thursdays and the meeting of the Committee is on Friday so that a decision of the Government can be stamped by the Committee at once.

This time the Chairman of the Committee Siim Kallas (Reform Party) did not agree to such a time schedule and reserved a few weeks to allow the members of the Riigikogu who were members of the Committee to at least read through the texts and talk to people. Even if it did not lead to any particular debate – apart from the few sentences by Hepner – it was better than nothing. Hepner himself remains modest, however. He refers to the fact that minutes of the Committee are summaries, that maybe someone else also said something about cars and that there was probably more discussion than was eventually recorded. “But I generally agree that there was no debate,” says Hepner. As everything was done in a hurry, there were no impact analyses either. All members of the Committee, even Siim Kallas complained about

it, although he finally supported the decision. “We voted without having analyses to rely on,” admits Kaljulaid.

* * *

Situation in Estonia:

- **Only one member of the Riigikogu of the Republic of Estonia protested against prohibition of cars with internal combustion engines.** (M.R. emphasis – Heiki Epner): “I am not against electric cars but the development should be evolutionary, we are simply not ready for such a sudden leap,” justifies Hepner his voting against this decision at the Riigikogu committee a year ago.
- **There is currently a shortage of electric cars in Estonia.**
- **If ownership of electric cars becomes massive, the availability of loading facilities will become the biggest problem.**

From practical aspects, i.e. how the transition to electric cars would look like, the issues can be divided into three groups: **price of the cars, loading possibilities and the electric car range per charge.** These are issues that consumers inquire about most of all.

Prices...? There is a shortage of electric cars in Estonia!

High prices are currently not a problem for car sellers, however. Toomas Kuusk, executive manager for Skoda Tallinn office, states that there is a shortage of electric cars in Estonia and that all cars arriving here are sold.

“I would say about this and the next year that probably the most important problem for us is that we just cannot get so many electric cars from producers as we could sell,” admits Koppel. “Deliveries are a problem,” also Kuusk says, also they would sell more if only more cars were available.

An electric car is obviously more expensive than an ordinary car but the prices have become more similar. True enough, as both the executive manager for Skoda Tallinn office Toomas Kuusk and the member of the management board of Viking Motors Raimo Koppel admit, the main reason is that the prices of petrol and diesel engine powered cars have increased, not that electric cars have become cheaper. “Many clients ask whether we would have cheaper and smaller electric cars but they are not available,” says Kuusk.

No one can forecast exactly how the prices of electric cars may start behaving in the future. An enthusiast of electric cars and newly-elected politician Mario Kadastik (Reform Party) considers that emergence of an aftermarket for electric cars could make the prices more favourable, i.e. if a large number of also used electric cars were on sale. This is not the case in Estonia yet.

According to Kaljulaid, one of the reasons why he voted against the decision at the European Union Affairs Committee is that the aspects of social justice had not been considered. “For people who live outside centres, a car is a necessary commodity but their income level is lower than that of the city population. How will they start buying more expensive cars?” asks Kaljulaid.

What is the range? And where should we load it?

An electric car range for charge is 200–300 kilometres, for better and larger (and obviously therefore more expensive) cars already 500–600 kilometres. Car sellers are more optimistic about the future in that respect. Even if the technological development is not so rapid as in the previous decade, it is logical that cars will certainly become better, and the capacity of batteries and the range will increase. The fear that an electric car will not take you very far will probably gradually decrease.

The loading problem will finally remain. This concerns homeowners less³⁰ but most people live in apartments in Estonia. How will they load their future electric cars? Loading is not a problem as long as a couple of thousands electric cars are driving on Estonian roads and a couple of hundred electric cars are sold annually. “The loading network is currently not an obstacle and as the number of cars available is so low anyway, they are bought by companies and homeowners,” says Koppel. But one day, electric cars have to reach also the population of Mustamäe, Lasnamäe and Annelinn and no one knows yet how to load not 2,000 but 300,000 electric cars.

* * *

MR: There is also a great difference whether an apartment building has nine, five or other number of storeys. Many people would certainly like to load their car near their apartment. However, building such a network is very expensive and who would finance it (car owners, local municipality, the state or some other institution)?

Tax incentives for older cars in Finland

In addition to fuel tax, the Government has decided to reduce also the vehicle tax. The tax cut will reduce the annual tax revenue by 50 million euros and is intended for cars with medium and high emission levels from 2025.

In its proposal, the Government justified the selection of the target group with the fact that the current expenses of the owners of older cars have increased most of all as a consequence of the increase in fuel prices.³¹

About Estonian scrapped vehicles

One of the arguments for imposing the car tax in Estonia was the intention to bring the vehicle fleets of our whole country, companies/organisations/institutions and the

³⁰ A neighbour of the undersigned who has solar panels on the roof of his family home/villa for power production and has batteries in the house for storing the power generated, bought an additional battery block to load the batteries of his electric car at night (and also in the daytime, if necessary).

³¹ Kübarsepp, I. (2023). Soome valitsus langetab kütuse hinda ja automaksu.

Ärileht/Majandus/Välismajandus. 21.09.2023

[<https://arileht.delfi.ee/artikkel/120233643/soome-valitsus-lan-getab-kutuse-hinda-ja-automaksu>] 24.04.2025

population into order, to remove vehicles which are in a poor state of repair (and not even suitable for repair any more) from the traffic and from ownership and to remove them from the register, take them to scrap yards and process them into scrap metal. This is certainly a realistic and genuine argument. The fact is that vehicles which have extensively rusty bodies and oil leaks and which cause air pollution (smoky) can often be seen in traffic. There are also quite a lot of vehicles which have not been used for years, which have been damaged and abandoned at the end of their life-cycle in yards and at other places in cities. In many cases also cheap vehicles that are not used are bought from other countries, transported to Estonia and sold to new owners here.

On 25 June 2024, a campaign of collection of scrapped vehicles started to allow people to deliver free of charge vehicles which have not been used for a long time, are partly demolished and in poor condition. In two years the owners will have to pay the motor vehicle tax on such vehicles. The campaign ended on 14 July.

April–May 2025

In Tallinn, at home office/villa at Pirita-Kose

Sincerely,

Matti Raudjärv (Chief Editor)

Member of the Mercedes Benz (MB) Club Estonia

P.S.: Some opinions of the Estonian Car Owners' Association³²

The motor vehicle tax, briefly called car tax in everyday conversations, has aroused passions since the day in 2023 when political parties proposed it during their coalition talks. We can start from the fact that at first it was called environmental tax which would be required for the arrival of the green paradise, while others regarded it an urgently necessary and actually pointless **property tax** (emphasis by MR) with the only purpose – to replenish the depleted state funds.

The latter statement was confirmed also by the activities of the current Prime Minister Kristen Michal who was the Minister of Climate at that time, which turned 120 million euros collected by Minister of Finance Mart Vörklaev into 236 million euros. And, unlike in Germany and Sweden, the registration fee reaching sometimes thousands of euros was imposed on the Estonian population whose living standards are considerably lower.

Position of the undersigned, Matti Raudjärv (MR): It is currently not necessary to impose a property tax/real estate tax in Estonia. The reason is that Estonian people, particularly young people – young families are currently still relatively poor, similar

³² Saar, Simmo. (2025). Riik automaksuga kahjumis? Autoomanike liit: koos autoturu hävinguga on sealt jäänud laekumata nii riigilõivud kui ka käibemaks. Õhtuleht, 28. august 2025. [https://www.oh tuleht.ee/1138527/riik-automaksuga-kahjumis-autoomanike-liit-koos-autoturu-havinguga-on-sealt-jaanud-laekumata-nii-riigiloivud-kui-ka-kaibemaks] 12.09.2025

to the Estonian state. This applies particularly to the real estate tax – very many people have leased an apartment or house and this is not cheap. If they now have to repay the debt and the real estate is also taxed, many young people are in a difficult situation – they have not enough money to repay the debt to the bank and to pay the real estate tax (in addition, also the car tax). What to do – to take a loan (would it be reasonable?) or to surrender the apartment/house to the bank (the bank will gladly accept the inconvenient burden but can sell it cheaply). Where will the young people (families) live then? This is a very painful and complicated problem! And then we are still talking and asking – why the birth rate is low in Estonia? Let us think about it, this is not easy!

About a couple of decades or more years ago the undersigned supervised a master's thesis on the subject of real estate tax at the Department of Economics of the Tallinn Technical University (having had long-term post-doctoral fellowship positions at leading universities in Germany and then established the first Chair of Economic Policy in Estonia). The student was very efficient and the thesis were excellent. The final conclusion of the master's thesis can be summarised as follows – it would not be reasonable to establish real estate tax in Estonia before our population becomes wealthier. This will take some time, however! Even now, our society is still not ready for it.

We act randomly – progressive income tax is not regarded as suitable; we want to have a lower value added tax on food products (it should have been done immediately after regaining of independence of the Republic of Estonia); we want higher salaries and wages but we do not talk much about increasing productivity (instead of productivity we use the Russian term – tööviljakus / efficiency of work / производительность труда/? etc., etc.!

Most countries in the European Union do not behave that way, they think before they act.

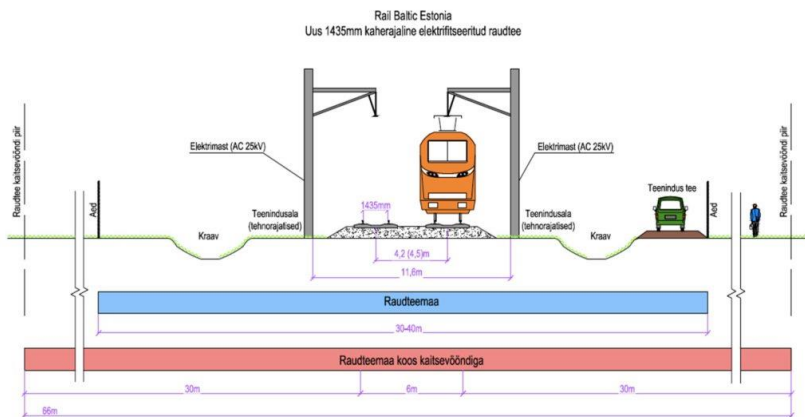
But this is probably how we, Estonians, will reach the top five of the wealthiest countries...

MR.

Note: The earlier used vehicles from Germany owned by the undersigned (three already sold, one in use) (photos 1–4 in the paper in Estonian) were in good working order: the vehicles passed the pre-registration check at the Service Bureau of the Transport Administration at Mustamäe, the vehicles were registered and the certificates of registration were issued.

Peatoimetaja pöördumine

Käesoleva aasta ajakirja numbrites 1-2 oli esialgselt kavandatud sissejuhatavas osa sellist olulist teemat nagu Eesti, Läti ja Leedu liitumine Euroopa Liidu riikide elektrivõrguga käsitleda. Kõik asjaosaliste riikide vastavad institutsioonid tegelesid sellega juba palju aastaid, et aasta 2025 alguses liitumine toimuks. Ettevalmistusaastatel oli palju eriarvamusi, sh see, et liitumine juba varem, 2024. aastal toimuks. See oli leedulaste ettepanek. Eesti pool oli ettevaatlik, ega toetanud varasemat aega. Lätlased olid ehitustöödega Rail Baltica oma trassikoridori ehitusgraafikast selgelt maas.

Joonis-foto: Kavandatud kaheajalise elektrifitseeritud raudtee kaitsevööndi lõige trassikoridoris.³³

Lõpuks jääd siiski aastale 2025, sest lepingus fikseeritud tähtaja muutmist oleks võidud käsitleda lepingu rikkumisena ning varasema liitumise puhul nähti ette mitmeid täiendavaid riske (eeskätt Eesti poolelt).

Informatsiooni kogudes selgus, et seda on liiga palju kogunenud – ca kümme korda rohkem kui sissejuhatava artikli jaoks vaja oleks olnud. Peatoimetaja ja eeldatava autorina-koostajana, sai pärast materjali läbi töötamist vastu võetud otsus – käesoleval aastal seda artiklit mitte valmis teha ega avaldada. Alternatiivina oleks järgmine varinat – vajadusel jälgida, milline on pärast liitumist saadud kogemused-probleemid (vajadusel ka neid täiendava informatsioonina arvestada) ning järgmiseks, so 2026. aastaks kirjutada kas ajakirja sissejuhatavasse ossa lühem või hoopis pikem, analüüsivam ja sügavamalt ülevaadet andev artikkel.

Kodukontoris Pirita-Kosel 18. septembril 2025
Lugupidamisega, Matti Raudjärv

³³ Trassikoridor – Rail Baltic Estonia. [<https://www.rbestonia.ee/trassikoridor/>] 18.09.2025

Begleitwort des Chefredakteurs

In den Ausgaben 1–2 der diesjährigen Zeitschrift war es ursprünglich geplant, im einleitenden Teil ein derart wichtiges Thema wie den Anschluss von Estland, Lettland und Litauen an das Stromnetz der Länder der Europäischen Union zu behandeln. Die entsprechenden Institutionen von allen beteiligten Ländern beschäftigten sich bereits mehrere Jahre damit, damit der Anschluss Anfang des Jahres 2025 erfolgen kann. In den Vorbereitungs Jahren gab es viele Meinungsverschiedenheiten, unter anderem auch die Idee, dass der Anschluss bereits früher, im Jahre 2024 erfolgen sollte. Dies war ein Vorschlag der Litauer. Die estnische Seite war vorsichtig und unterstützte einen früheren Zeitpunkt nicht. Die Letten lagen mit den Bauarbeiten ihres Trassenkorridors für Rail Baltica deutlich im Verzug.

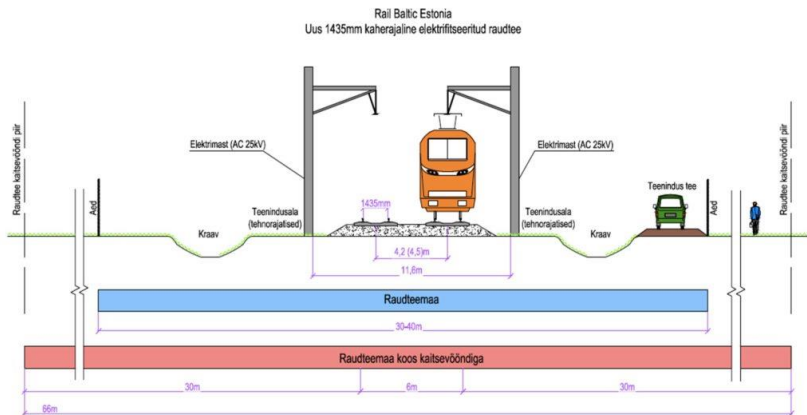

Foto der Zeichnung: Schnitt der geplanten Schutzzone für die zweigleisige elektrifizierte Eisenbahn im Trassenkorridor.³⁴

Schließlich ist man jedoch beim Jahr 2025 verblieben, da man eine Änderung der im Vertrag fixierten Frist als Vertragsbruch auslegen können hätte und bei einem früheren Anschluss mehrere zusätzliche Risiken (in erster Linie von estnischer Seite) vorausgesehen wurden.

Bei der Sammlung von Informationen wurde es deutlich, dass sich zu vieles angesammelt hatte – ca. zehnmal mehr als man für einen einführenden Artikel gebraucht hätte. Als Chefredakteur und voraussichtlicher Autor/Zusammensteller habe ich nach dem Durcharbeiten des Materials den Beschluss gefasst, diesen Artikel im laufenden Jahr nicht fertigzustellen bzw. zu veröffentlichen. Als

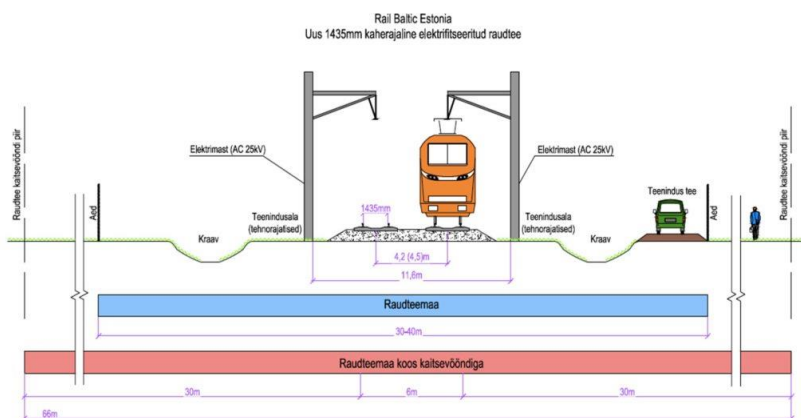
³⁴ Trassikoridor – Rail Baltic Estonia. [<https://www.rbestonia.ee/trassikoridor/>] 18.09.2025

Alternative gäbe es die folgende Variante: gegebenenfalls zu beobachten, welche Erfahrungen und Probleme nach dem Anschluss bemerkt wurden (bei Bedarf können diese auch als zusätzliche Informationen berücksichtigt werden) und bis zum nächsten Jahr, d. h. bis 2026, entweder einen kürzeren Artikel für den einführenden Teil der Zeitschrift oder sogar einen Artikel mit längerem, analysierendem und tieferem Einblick zu schreiben.

Im Heimbüro in Pirita-Kose, am 18. September 2025
Hochachtungsvoll Matti Raudjärv

Comments from the Chief Editor

It was originally intended to discuss in the introductory part of Issues 1-2 of this journal the important issue of the integration of Estonia, Latvia and Lithuania into the electricity grid of EU Member States. The respective government agencies of the countries concerned had worked on this issue for many years to ensure the integration at the beginning of 2025. There were many differences of opinion during the years of preparation, including that the integration should take place already earlier, in 2024. This was the proposal of Lithuanians. The Estonian representatives were careful and did not support the earlier deadline. Latvians were clearly lagging behind with their time schedule for building their line corridor of Rail Baltic.

Figure/photo: Section of the protection zone of the planned electric double-track railway in the line corridor.³⁵

³⁵ Trassikoridor – Rail Baltic Estonia. [<https://www.rbestonia.ee/trassikoridor/>] 18/09/2025

Finally the deadline was planned to 2025 as changing the deadline set in the contract could have been considered violation of the contract and earlier integration was expected to bring about several additional risks (above all from the part of Estonia). When gathering the information it turned out that we had too much of it – about ten times more than would be required for an introductory article. After processing the materials, the decision was adopted as the chief editor and presumed author – not to write or publish the article this year. As an alternative – we could monitor the experience gained or problems arisen after the integration (to include them also as additional information, if necessary) and write a shorter article to the introductory part of the journal or, instead, a longer, more analysing article providing a more thorough overview, by next year, 2026.

At home office at Pirita-Kose, on 18 September 2025
Sincerely, Matti Raudjärv

ÜLESKUTSE: KONVERENTSE VÕIKS HOOGSALT JÄTKATA EESTI SAARTEL

Konverentsi ja ajakirja toimkondade nimel koostanud
Matti Raudjärv (MR)

Eessõna asemel

Aastatel 2020 – 2025 jäid meie konverentsid³⁶ ära ja seda mitmetel objektiivsetel põhjustel.³⁷ Allakirjutanu on varasematel aastatel siin ajakirjas kirjutanud, et kui meie esimene konverents toimus vee peal laeval „Vanemuine“ 1984. aastal kolmepäevasel teekonnal Tartu-Värsk-Pihkva-Värsk-Tartu, siis võiks seda veel korrata kui Tartu Jõesadam sobiliku laeva Emajõe hangiks, et sellega nn konverentsisõitu Peipsil ja edasi Värskasse saaks teha.

Konverentsid võime jaotada järgmistesse perioodidesse (Värsk; Jäneda; sunnitud paus; saared /loodetavalt?/):

- Värskas (ka algusega Tartu) toimusid meil konverentsid 20. korral (1984, 1994 – 2012);
- vahelduse mõttes jätkasime Jänedal (2013 – 2019);
- aastast 2020 tekkis paus – põhjusteks COVID-19 haigestumised ja sellega seotud piirangud; järgnenud Venemaa agressioon Ukrainas veebruaris 2022; majanduskeskkonna halvenemine, mis tähendas paljudes valdkondades hinnatõusu (see on tähendanud osalejatele ka rahaliselt raskusi), jms;
- tundub, et viimastel aegadel (2025) on olukord majanduskeskkonnas stabiliseeruma hakanud ning analoogsed on lootused ka lähitulevikuks (2026-2027 ...).

Kuni taolist eelnimetatud laeva Tartu-Värsk-Tartu sõiduks ja samaaegselt konverentsi pidamiseks ei ole, siis võiks konverentsidega jätkata arvestatava elanike hulgaga saartel, neid on meil piisavalt: Soome lahe ja Läänemere väikesaared *Aegna* ja *Naissaar* (Tallinna läheduse tõttu on nendel suviti puhkajate-turistide teenindamiseks täiendavalt ka ajutisi elanikke), *Prangli* ja *Vormsi*, jmt³⁸; Liivi lahes

³⁶ Konverentsidega nn ajalugu algas (esimene oli laevakonverents), millega on seotud ja välja arenenud käesolev rahvusvaheline kolmekeelne retsenseeritav teadusajakiri „Estonian Discussions on Economic Policy/ Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik/ Eesti majanduspoliitilised väitlused“.

³⁷ Pandemia COVID-19, agressioon Ukrainas, majanduskeskkonna halvenemine jms – need asjaolud piirasid inimeste liikumist (näiteks, ettevõteted-organisatsioonid piirasid töötajate lähetamist, ka inimeste haigestumised jm) ning suurendasid ka konverentsi kulusid.

³⁸ Statistikaameti andmetel oli 2017. aastal 22-l saarel püsielanikud (siin on Hiiumaa ja Kassari eraldi arvestatud). Nende hulgas on 10 saart, kus on vaid mõned püsielanikud või muud konverentsi jaoks ebasobivad olud (näiteks, Osmussaar /5/, Vilsandi /22/, Väike-Pakri /5/) või nende hulgas olevad saared (6 saart), kus elavad ajutiselt vaid saare-tuletorni vaht, kas üks või perega (ka periooditi) või muidu üksikud elanikud. (Allikas: Püsielanikud on 22 saarel.

[<https://stat.ee/et/uudised/2017/10/23/pusielanikud>

Kihnu, Ruhnu, Abruha, väikseim Manilaid (Manija saar); Lämmijärves Piirisaar ning nn suursaared Saaremaa ja Hiiumaa (koos Kassariga), ka Muhu. Seega kokku 12 saart.

Esialgu oleme 2026. aastaks Manilaidu peale mõtelnud ja ka sealsete elanikega korduvalt teemat arutanud. Kui Manilaid, siis käesoleva ajakirja 1-2/2025 kaudu võiks juba nüüd, 2025. aastal nõuetteid teha ja saart potentsiaalsetele lugejatele-osalajatele tutvustada. Kuigi ka Infokirjas-2026 me jagame samuti seda informatsiooni. Aga kui infot on rohkem, pole ka vist paha, pealegi erinevates allikates!?

1. Manija³⁹ saar – sealse Riida turismitalus on viibinud ka Eesti Vabariigi President Alar Karis oma kaaskonnaga

Manilaid (ka **Manija**, kihnu murrakus *Manõja*), saar Liivi lahes Kihnu ja Tõstamaa poolsaare vahel. Pindala 1,87 km², koos kõrvallaiu Anõlaiuga ligi 1,9 km². Kaugus mandrist (Torila ehk Lao neemest) 800 m. Esimest korda on saart kirjalikult mainitud 1560. aastal *Holm Maune* nime all.⁴⁰ Kihnu järel Pärnumaa suuruselt teine saar Manija on vaid 4,5 km pikk ja kõige laiemas kohas 0,5 km lai. Suure tormi ja veetõusuga jaguneb saar kolmeks tükiks.

Manilaid

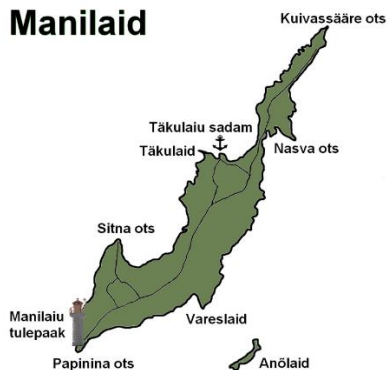

Foto 1: Manilaid ehk Manija saar.⁴¹

Foto 2: Tākulaiu sadam Manijal.⁴²

-on-22-saarel] 18.10.2025; MR: võrreldes 2017. aastaga, on tänaseks ilmselt mõnel saarel elanike arv muutunud.

Konverentsi korraldajana peaksin sobilikeks eelkõige neid saari, kus kohapeal on võimalik nii konverentsitöö ja toitlustamine, aga samuti on olemas nii majutus kui vaba aja veetmise võimalused.

³⁹ Manija – Visit Pärnu. [<https://visitparnu.com/manija/>] 8.10.2025;

[https://www.google.com/maps/place/Manija,+88112+P%C3%A4rnu+maakond,+Eesti/@58.209593,24.133161,13z/data=!4m6!3m5!1s0x46edab5049a761:0xec53453dab7f251e!8m2!3d58.2134569!4d24.1221391!1s6%2Fg%2F11x7vr_0j?hl=et-EE&entry=tту&g_ep=EgoyMDI1MTAwNC4wKXMDSoASAFQAw%3D%3D] 8.10.2025

⁴⁰ Manilaid – KALAPEEDIA. Eesti kalastuse entsüklopeedia.

[<https://www.kalapeedia.ee/5316.html>] 15.10.2025

⁴¹ Manilaid. [<https://www.kalapeedia.ee/u/files/Manilaid.png>] 15.10.2025

Manija saar ehk Manilaid asub Kihnu väinas 2 km sõidu kaugusel Munalaiu sadamast. Manija on otsekui Kihnu väikevend ja manijalased kihnlaste rahvakilluke. See väike kivine saareke oli alates 19. saj keskpaigast vaid Pootsi mõisa heinamaavahi elukoht, mandril asuva Pootsi mõisa heinamaa ja kalurite peatuskoht. 1933. aastal, mil Kihnu saar kihnlastele kitsaks jäi, kolis Manija saarele 22 kaluriperet (79 inimest). 1934 avati saarel postitalu; 1944. aastal oli 43, 2006. aastal 49, 2011. a 31 elanikku. Sellest tulenevalt on kultuurilised seosed nende kahe saare vahel väga tihedad. Praegu elab Manijal alla 40 inimese ning mitmed majapidamised on kasutusel suvilatena.

Saare loodusväärtuseks on haruldaste taimede kasvualad, rannikulindudest rõkkavad rannaniidud ja kõlavad kõre kontserdid. Manijat katab peamiselt rannaniit ja kadastik, leidub ka mände. Kõrede ehk juttself-kärnkonnade elutingimuste parandamiseks on rajatud mitmed madalad mageveelised konnatiigid.

2. Saar on väike, aga vaatamisväärsuseid pole vähe ning külastamine on lihtne

Manijast sai 1991. a üleni *maastikukaitseala*. Tuultele avatud väikesaare eriline võlu on rahu ja inimtühjus, rannikulindude hõiked ja omasoodu kulgemine. Saarel on haruldaste taimede ja lindude kasvu- ja pesitsusalad ning hääbumisohus kõrede elupaik. Põllulillide väljad, rohtu näksivad kitsed-lambad ning suve lõpus küpsevad põldmarjavälud ilmestavad vaikset saareidüllit.

Piki kogu saart kulgeb rändkivirikas seljandik ja sellel saare ainuke tee. Saare keskel tee ääres asub Pärnumaa suurim rändrahn Manija Kokkõkivi ehk Kotkakivi. Selle ümbrusest leitud esemed ja ka nimi viitavad, et rahn oli merekotkaste pesitsuspaik ning puhkekoht kaluritele.

Saare edelatipus päris mere piiril trotsib tuuli 1933. aastal ehitatud kaheksa meetrit kõrge tulepaak ehk tuletorn. Siin saab nautida vaadet istepingilt, mis pühendatud graafikule, maalijale ja teatrikunstnikule Vello Tammele.

Manija saarekeskuses asub kohalik *muuseum* ja "*lambapood*", kus tutvustatakse Kihnu lamba saaduseid.

Manija saarele pääseb Munalaiu sadamast. Sadamasse saab:

- liinibussiga Pärnu Bussijaamast;
- autoga, mille saab soodsalt Munalaiu sadama valvaga parklasse jätta – 2€/24h (oli aastal 2025).

Edasi saarele pääseb regulaarselt sõitvate veesõidukitega:

- *praam Kihnu Virve* – sõidab kolm korda nädalas;
- igapäevaselt sõidab pisem *liinilaev Manija Mann*;

⁴² Manilaid. Saar Eestis. [<https://www.eastbaltic.eu/wp-content/uploads/2021/08/manilaid-image-500x333.jpg>] 15.10.2025

- seltskonnaga liikudes on võimalik tellida erasõit hõljukiga.

Autentse saarekogemuse huvilisi viivad meelsasti Manija saarele Seikle Vabaks matkasellid, ka *kajakimatkale* või *purjetama*.

Umbkaudu viie kilomeetri pikkuse saarekese jalutab tipust tipuni läbi mõne tunni ja ühepäevase käiguga. Et Manija on oma kõige laiemast kohast vaid pool kilomeetrit lai, paistab tee pealt kõik kenasti kätte.

Foto 3: Munalaiu sadam.⁴³

Foto 4: Manilaiu sadam.⁴⁴

Manija pakub vaikset looduslähedast puhkamisvõimalust ning külalisi on vastu võtnud ödus Riida turismitalu. Soovitame Riida perenaise külalislahkust nautida ööbimisega, kuid ka ühepäevareisil tasub maitsta tema haruldast head koduõlut ning kuulsat lambapraadi.

4. Mõned huvitavad faktid, ka vastuolulised

Järgnevalt mõned omapärased infokillud. Näiteks, Manija küla kuulumine Pärnu linna koosseisu? 19. oktoobril toimuvad Eestis kohaliku omavalitsuse volikogude valimised – milliseid suurepäraseid mõtteid seejärel realiseerima hakatakse?

Hoolikas lugeja paneb tähele, et saare elanike arv pole artiklis ühesugusena esitatud – paraku on erinevates allikates just nii esitatud. Vaatamata väikesele inimeste arvule, pole suudetud ühtsele seisukohale jõuda!?

⁴³ Munalaiu sadam.

[https://www.google.com/imgres?q=Manilaid&imgurl=https%3A%2F%2Fsaarteliinid.ee%2Fwp-content%2Fuploads%2F2021%2F08%2FMunalaiu_sadam_6.jpg&imgrefurl=https%3A%2F%2Fsaarteliinid.ee%2Fmunalaiu%2F&docid=8ZDUtOFzo2pmPM&tbnid=aQFqFRwUhN-a3M&vet=12ahUKEwjh8oSE9KWQAxU1GhAIHRAQNHoQM3oECCYQA..i&w=600&h=600&hcb=2&ved=2ahUKEwjh8oSE9KWQAxU1GhAIHRAQNHoQM3oECYQAA] 15.10.2025

⁴⁴ Manilaiu sadam. [https://www.google.com/imgres?q=Manilaid&imgurl=https%3A%2F%2F0.wp.com%2Fsaarteliinid.ee%2Fwp-content%2Fuploads%2F2021%2F08%2FManija_sadam_6.jpg%3Fssl%3D1&imgrefurl=https%3A%2F%2Fsaarteliinid.ee%2Fmanilaiu%2F&docid=6CBEDpKYUgltvM&tbnid=D8E2vB8QwlDIPM&vet=12ahUKEwjh8oSE9KWQAxU1GhAIHRAQNHoQM3oECBsQAA..i&w=1900&h=1067&hcb=2&ved=2ahUKEwjh8oSE9KWQAxU1GhAIHRAQNHoQM3oECBsQAA] 15.10.2025

- Enne Eesti omavalitsuste haldusreformi 2017. aastal kuulus Manija küla-saar Tõstamaa valda. Nüüd on küla Pärnu linna koosseisus Manilaiul. Aasta läbi elab saarel umbes 45 inimest. Aastal 2005 rajati laiule asfalteeritud tee. Manijas tegutseb ka Manija külatuba, kus toimuvad Manija külakoosolekud ja rahvapeod.
- Liivi lahes Kihnu saare ja Tõstamaa poolsaare vahel paiknev 2 km² pindalaga, peamiselt rannaniitude ja kadastikuga kaetud ning maastikukaitse all olev kitsuke Manija (Manilaid) on üks väiksemaid laide Euroopas, kus on elutegevus. See asustati, kui Kihnu elanikele väikseks jäi ning 22 peret sinna ümber kolida otsustasid. Manijal on praegu 35 püsielanikku, kelle põhilisteks tegevusaladeks on kalapüük, kudumine ja küpsetamine. Manilaid on muuseas üheks lemmikpaigaks linnuvaatlejatele.⁴⁵
- Konverentsil osalejad kohtuvad Munalaiu sadamas, kust väljub laev saarele. Manija saarel viibimise ja Riida turismitalus toimuva konverentsi ajal toimub konverentsitöö ettekannete ja diskussioonidega mere äärses saalis. Vabal ajal jõuame ka saare ilusti läbi käia. Külastame saarekeskust, muuseumi ning kuuleme huvitavaid lugusid kohalikust elust-olust ja naudime saare kaunist loodust. Toitlustamine ja ööbimine on vahvas Riida Turismitalus, kus toidu valmistab meile talu toimekas perenaine Ülle ise. Ettekannete ja diskussioonide kõrval on võimalus head ja paremat süüa, õhtuti on aeg saunatamiseks (keris on puiduga köetav!) ja kultuuriprogrammiks, jääb aega ka jalutada ja tuletorni (asub Riida talu kõrval) uudistada.

Foto 5: Manilaiu tulepaak-torn, majakas.⁴⁷

Foto 6: Hoone Riida turismitalus.⁴⁶

⁴⁵ Manija saar ehk Manilaid. [<https://saarteturism.ee/toode/manija-saar-ehk-manilaid-2/>] 9.10.2025

⁴⁶ Riida turismitalu. [<https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcTyoLgrpokLKw fGHxwjJJwQPfB8hwFJV7inKA&s>] 15.10.2025

⁴⁷ Manija – Visit Pärnu. [<https://visitparnu.com/wp-content/uploads/2022/12/manija-lighthouse-elen-juurma-visit-parnu.jpg>] 15.10.2025

Foto 7: Riidatalu söögisaal.⁴⁸

Foto 8: Üks majutusvõimalustest.⁴⁹

Foto 9: Riida turismitalu.⁵⁰

Foto 10: Valge tuba, Riidatalu.⁵¹

Foto 11: Nüüd antakse ...⁵²

⁴⁸ Söögisaal [https://media.voog.com/0000/0041/7194/photos/home_carousel_01.JPG] 15.10.2025

⁴⁹ Uneurg. [https://media.voog.com/0000/0041/7194/photos/uneurg_01.jpg] 15.10.2025

⁵⁰ Riida turismitalu. [https://www.google.com/imgres?q=riida%20talu%20Manilaid&imgurl=http%3A%2F%2Fvisitestonia.com%2Fimages%2F3141092%2FDSC_0346.JPG&imgrefurl=http%3A%2F%2Fpuhkaestis.ee%2Fet%2Friida-turismitalu-manilaiul&docid=Res2Uq1Hg3HcgM&tbnid=O05o6AXjwlaVEM&vet=12ahUKEwjHx8eohaaQAxFdRAIHXEUH3oQM3oECCQAA..i&w=1920&h=800&hcb=2&ved=2ahUKEwjHx8eohaaQAxFdRAIHXEUH3oQM3oECCQAA] 15.10.2025

⁵¹ Riidatalu majutus. [https://www.google.com/imgres?q=riida%20talu%20Manilaid&imgurl=http%3A%2F%2Fmedia.voog.com%2F0000%2F0041%2F7194%2Fphotos%2FVALGETUBA_large.jpg&imgrefurl=http%3A%2F%2Fwww.manilaid.ee%2Friidatalu%2Foomaja%2Fsuvetuba&docid=17y7YalQFo_WAM&tbnid=gpKTCjcKbXrk5M&vet=12ahUKEwjHx8eohaaQAxFdRAIHXEUH3oQM3oECC4QAA..i&w=1280&h=960&hcb=2&ved=2ahUKEwjHx8eohaaQAxFdRAIHXEUH3oQM3oECC4QAA] 15.10.2025

Foto 12: Ettevalmistused Riidatalu köögis.⁵³

Foto 13: Jätku leivale, kas jõud käib üle!? ...⁵⁴

Konverentsipaigaks mõeldud Riida turismitalu asub saare edelatipus oleva tulepaagi lähedal (vt eespool olevat Manilaiu kaarti). Tavaliselt on talu peremees Tiit sadamast oma transpordiga vähemalt külaliste pagasi tallu sõidutanud.

Kokkuvõtlilikult

Ajakirja peatoimetajana ja konverentside korraldaja-koordineerijana loodan (MR), et huvi konverentsi vastu on olemas. **Tõsi, konverents toimub vaid juhul kui osalejaid on piisavalt.** Fotod on lisatud põhjusel, et huvilised saaks mingi ülevaate saarest ja turismitalust ning võimalustest, kuna võib-olla kõik ei ole Manijal viibinud. Käesoleva ülevaate koostajana võin väita, et olen korduvalt Manilaiul ja ka turismitalus viibinud – saarega tutvunud, Riidatalus puhunud (sõonud, joonud, maganud) ning ka saunas leili võtnud ja vihelnud. Olen alati rahule jäänud ning soovitan teistele!

Tere tulemast Manilaiule meie järgmisele, 28. rahvusvahelisele teaduskonverentsile. Ka detailne Infokiri nii artiklite kirjutamiseks ajakirja kui konverentsil osalemiseks on laiali saadetud. Seega häid ideid ka kirjutamiseks, käsikirjad on oodatud!

Koostatud 2025. aasta oktoobris oma kodukontoris Tallinnas, Pirita-Kosel.

PS: Eelnenud ülevaate koostaja on varem selles ajakirjas kirjutanud ning teeb seda siinkohal järjekordselt:

⁵² Nüüd antakse ... [https://www.google.com/imgres?q=riida%20tal%20Manilaid&imgurl=http%3A%2F%2Fmedia.voog.com%2F0000%2F0041%2F7194%2Fphotos%2Fhome_carousel_08.jpg&imgrefurl=http%3A%2F%2Fwww.manilaid.ee%2F&docid=rv8PeVQilBBgvM&tbid=GmAYYY8tXjXSGM&vet=12ahUKEwjHx8eohaaQAxUfDRAIHXEUH3oQM3oECB8QA A..i&w=2048&h=1365&hcb=2&ved=2ahUKEwjHx8eohaaQAxUfDRAIHXEUH3oQM3oEC B8QAA] 15.10.2025

⁵³ Köögis. [https://www.toidutee.ee/files/_page_pics_origs/riida-talu-uus_xnPyjhq.jpg] 15.10.2025

⁵⁴ Jätku leivale. [https://media.voog.com/0000/0041/7194/photos/roosamanna_block.jpg] 15.10.2025

Esialgse kava kohaselt olen valmis nii ajakirja peatoimetajana kui konverentsi peakorraldajana (sisuliselt mõlema algatajana) jätkama aastani 2029, st 2026 – 2029 ehk veel neljal aastal. Loodan, et on noori, kes oleks valmis edasi ise tegutsema. Olen valmis tagasihoidlikumalt jätkama, kas juhendaja või mentorina. Kui noori ja aktiivseid inimesi ei ilmu, siis on kindlasti üheks võimaluseks ajakirja publitseerimine ja konverentsi korraldamine lõpetada! Ootaksin noorematelt julget pealehakkamist, olen valmis läbi rääkima ja konsulteerima! Häid värskaid mõtteid ja edu, head kolleegid, doktorandid ja noored doktorid!

Kuna olen nii konverentsi seeria idee algataja ja ajakirja asutaja ning ellu viija aastast 1984, siis jätkaksin autoriõigused enesele (kui jätkajaid ei ole), küll olen valmis need aga ka edasi, üle andma.

* * *

Edasi veel mõned fotod ja tekstid, mis võiks mõtteid meie majandusest läbi majanduspoliitika ja ettevõtetmajanduse tänasele ning tulevasele arengutegevusele viia.

Foto 13: Sellist mereäärset kaunist loodusvaadet nagu kõrval oleval fotol Manilaiul, võib kohata Eestis väga paljudes kohtades (päikeseloojang mere ääres kadakasel karjamaal).

Eesti on mereriik,⁵⁵ lisaks:

- tuhande järve maa⁵⁶,
- tuhandete saarte maa⁵⁷ ja
- eestlane peab ennast metsarahvaks.⁵⁸

⁵⁵ Vt kaart: Eesti asend, viide 23. MR: *Oleme küll mereriik, aga Eesti lipu all on vähe laevu!?*

⁵⁶ Eestis on Keskkonnaportaali andmetel ligikaudu 1200 looduslikku järve, mille pindala on vähemalt 1 hektar. Lisaks väiksemad looduslikud ja tehiseveekogud. (Eesti järved. [https://et.wikipedia.org/wiki/Eesti_j%C3%A4rved] 16.10.2025)

⁵⁷ Eestis on 2020. aasta seisuga loendatud kokku 2317 meresaart. Suuremates siseveekogudes asuvate saartega on Eestis kokku 2355 saart. Umbes pooled Eesti väikesaared on ametlike nimedeta. Saarteks on arvestatud kuni 10 m² läbimõõduga maismaa-alasid, mis on merega ümbritsetud. (Eesti saarte loend. [https://et.wikipedia.org/wiki/Eesti_j%C3%A4rved] 16.10.2025); MR: *Mandri, mere ja saarte senisest parem sotsiaalmajanduslik ja logistiline ühendamine (sh sadamad) annaks palju uusi võimalusi majanduse ning sh ka turisminduse arendamisel.*

⁵⁸ Eesti on väike riik, aga paigutub metsa pindala arvestades keskmiste hulka, olles maailma ligi kahesaja riigi seas 99. kohal. Veidi üle poole Eesti maismaast on metsa all, s.o. 2,3 miljonit hektarit). 2018. aasta seisuga kuulus 46% Eesti metsamaast riigile, mille haldamise õigus oli antud Riigimetsa Majandamise Keskusele. Lisaks riigimetsale on Eestis ka erametsad, mis moodustasid kogu metsamaast 2018. aasta seisuga 48% ning millest füüsilistele

- Eesti on rikas ka soode ja rabade poolest, nendega seoses on meil ka rikkalikud turbavarud,⁵⁹ mis meie majanduses on väga oluline ekspordiartikkel.

Kaart: Eesti äärmustipud ja kese. Rist tähistab Mandri-Eesti keset (58°41' pl ja 25°54'ip)⁶⁰

Foto 14: Kõpu tuletorn Hiiumaal on üks maailma vanimaid, mille tipus on tuli pidevalt põlenud.⁶¹ Vanuselt kolmas (rajati 1531)

isikutele kuulub 28% ja juriidilistele isikutele 20%. (Eesti metsad. [https://et.wikipedia.org/wiki/Eesti_metsad] 16.10.2025); MR: *Puidu paremaks väärtustamiseks on meil veel palju reserve, sh puittoodete eksport!?*

⁵⁹ Eestis on soodest 21. sajandi alguseks säilinud lage- ja puis soid umbes 225 000 hektaril ja soometsi umbes 100 000 hektaril. Seega on Eesti maismaast soodega kaetud 7-8%. 2010. aasta märgalade inventuuri andmeil on tegelik soode osakaal Eestis ainult 5,5% ehk 240 000 hektarit. Üldlevinud on andmed, et Eesti pindalast on soid 22,3% ehk 1 009 101 hektaril. Siia on arvatud kõik turbaga seotud alad, sõltumata sellest, kui paks on turbalasund ja kas seal turbaladestumine jätkub või hoopis degradeerub. 20. sajandi lõpus määratleti, et Eestis on 9836 sood, mis hõlmavad 1 009 101 hektari suuruse ala ja mis on 22,3% Eesti pindalast. Madalsoo turbakiht on 3–10 cm, raba turbakiht 40–50 cm paksune. Eesti soodes on turba juurdekasv rabades üle 1 mm, madalsoos alla 0,5 mm aastas. (Eesti sood. [https://et.wikipedia.org/wiki/Eesti_sood] 16.10.2025); MR: *Eestis on palju puhast vett, kas me oskame seda arukalt kasutada!?*

⁶⁰ Eesti asend. [http://entsyklopeedia.ee/artikkel/eesti_asend] 16.10.2025

⁶¹ Eestis oli 2022. aastal 55 tuletorni (neist 13 on turistidele avatud): sama palju kui ülejäänud Läänemere riikidel kokku. Fotol on näha, et Hiiumaa on metsarikas saar. [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/d/d1/K%C3%B5pu_tuletorn._Vaade_%C3%BClevalt.jpg/250px-K%C3%B5pu_tuletorn._Vaade_%C3%BClevalt.jpg] 15.10.2025; MR: *Pärast metsa raiumist tuleb ka uus mets istutada ja seejärel seda hooldada ning üldse heaperemehelikult käituda. Ja mitte ainult oma õigustest lähtuda, vaid ka kohustusi arvestada ning vastutada!*

Foto 15: Võru-Kubija järv.⁶²

Foto 16: Tondisaar on saareke Võrtsjärve lõunapoolses osas.⁶³ Autor: Joonas Talvik.

Foto 17: Pühajärv (Otepää Pühajärv),⁶⁴ Eestimaa kauneimaid järvi.

Foto 18: Aastal 2010 istutatud kuused Kaasiku metsatalus.⁶⁵

Foto 19: Eesti metsad⁶⁶

Foto 20: Soomaa.⁶⁷ Autor: Sven Zacek.

⁶² Võru-Kubija järv. [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/8/85/Kubija_j%C3%A4rv_2014_06.jpg/250px-Kubija_j%C3%A4rv_2014_06.jpg] 16.10.2025

⁶³ Tondisaar. [<https://visitestonia.com/content-images/503425/8-eeesti-vaikesaart-mida-voiksid-kulastada-et-001-visit-estonia.jpg@1920w>] 16.10.2025

⁶⁴ Pühajärv. [<http://www.kylauudis.ee/wp-content/uploads/pyhajarv.jpg>] 17.10.2025

⁶⁵ Noor Mäenõlva kinnistu kuusik Kaasiku metsatalus – nii need metsad kasvavad. Foto autor: Jaanus Palm (detsember 2024). Talu ja kinnistu omanik: Matti Raudjärv.

Eeltoodud viidete juures esitatud MR mõtted on vaid vähene osa vastavate valdkondade arendamiseks, arvestades – hariduse võimalusi, uusi tehnoloogiaid, töövõime probleematikat, keskkonna vajadusi, tootmise kui ühe majanduse aluse (kui soovite – vundamendi) siivendamist-laiendamist ja palju muud. Kõiki neid küsimusi-probleeme võiks meie ajakirja veergudel avaldatavates artiklites tõstatada-uurida ning ka konverentsidel arutada-diskuteerida!/? ...

Lugupidamisega, Teie MR.

**CALL:
THE CONFERENCE COULD BE CONTINUED QUICKLY
ON THE ESTONIAN ISLANDS**

Compiled on behalf of the conference and journal committees by
Matti Raudjärv (MR)

As a preface

In 2020–2025, our conferences⁶⁸ were cancelled for several objective reasons.⁶⁹ The undersigned has written earlier in this journal that as our first conference was held on the water, on M/S Vanemuine in 1984, during a journey of three days on the route Tartu-Värskä-Pihkva-Värskä-Tartu, it could be repeated if the Tartu River Port found a suitable ship for the Emajõgi River which could be used for conference journey on Lake Peipsi and from there to Värskä.

We can divide the conferences into the following periods (Värskä; Jäneda; forced pause; islands/hopefully?/):

- 20 conferences were held at Värskä (some of them also began in Tartu) (1984, 1994–2012);
- we continued at Jäneda for a change (2013–2019);
- a pause started in 2020 – due to sickness and restrictions due to COVID-19; the following Russian aggression in Ukraine in February 2022; deterioration of the economic environment which meant an increase in

⁶⁶ Eesti metsad. [<https://images.delfi.ee/media-api-image-cropper/v1/78756c54-f273-4aba-8d73-15f14f4b42.jpg?noup&w=767&h=914&r=9:16>] 16.10.2025

⁶⁷ Soomaa rahvuspark: üks paljudest Eesti soodest, kus on mõnus matkata mööda laudteid ja vajadusel puhke kohtades puhata. [https://www.terveilm.ee/leht/wp-content/uploads/2018/11/2219_Soomaa-National-park_Sven-Zacek-1.jpg] 16.10.2025

⁶⁸ The history started with the conferences (the first one was the ship conference) which are related to the development of this international peer reviewed journal in three languages „Estonian Discussions on Economic Policy/ Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik/ Eesti majanduspoliitilised väitlused“.

⁶⁹ The COVID-19 pandemic, aggression in Ukraine, deterioration of the economic environment, etc. – these circumstances limited the movement of people (e.g. businesses and organisations reduced business trips of employees, also people fell ill, etc.) and also increased the expenses of conferences.

- prices in many areas (it has caused also financial difficulties for participants), etc.;
- the situation of the economic environment seems to be stabilising now (2025) and we have analogous hopes also for the near future (2026–2027...).

As we have no ship similar to the above-mentioned ship for the journey on the Tartu-Värsk-Tartu route and for holding the conference on the way, we could continue with conferences on islands which have a considerable population, and we have enough such islands – 12 in total.

22 islands had permanent population in 2017 according to Statistics Estonia.⁷⁰ This includes 10 islands with just a few permanent inhabitants or other circumstances unsuitable for a conference. As the organiser of the conference, I would consider appropriate above all the islands where conference work and catering are possible at the location and also accommodation and spare time activities are available.

For now, we have planned the Manija Island for 2026 and also repeatedly discussed the issue with the local inhabitants. If Manija is chosen, we could do some preliminary work already now, in 2025, through the 1-2/2025 issue of the journal, and introduce the island to potential readers/participants. Although, we will share this information also in the Information Letter of 2026. But more information is probably not bad, also in different sources!?

1. Island of Manija⁷¹ – also the President of the Republic of Estonia Alar Karis has stayed at the Riida Tourism Farm with his staff

Manija, or Manilaid is located in the strait of Kihnu, two kilometres from Munalaid Harbour. Manija is like Kihnu's little brother and the Manija people are like part of Kihnu's people. This small rocky islet was for centuries the meadow and fishing stop of Pootsi Manor on the mainland. In 1933, when the island of Kihnu became too small for Kihnu's people, 22 families moved to Manija. Consequently, the cultural links between the two islands are extremely close. Currently, Manija has a population of less than 40 people, and several households are used as holiday homes.

The Manija or Manilaid Island is located in the Kihnu Strait, at a distance of 2 km from the Munalaid Harbour. Manija is like a small brother of the Kihnu Island and

⁷⁰ Püsielanikud on 22 saarel. [<https://stat.ee/et/uudised/2017/10/23/pusielanikud-on-22-saarel>] 18.10.2025; *MR: compared to 2017, the number of inhabitants on some islands has probably changed by now.*

⁷¹ Manija – Visit Pärnu. [<https://visitparnu.com/manija/>] 8.10.2025; [https://www.google.com/maps/place/Manija,+88112+P%C3%A4rnu+maakond,+Eesti/@58.209593,24.133161,13z/data=!4m6!3m5!1s0x46edab5049a761:0xec53453dab7f251e!8m2!3d58.2134569!4d24.1221391!1s6%2Fg%2F11x7vr_0j?hl=et-EE&entry=ttu&g_ep=EgoyMDI1MTAwNC4wIjKXMDSoASAFQAw%3D%3D] 8.10.2025

the Manija people are a small part of the Kihnu population. Starting from mid-19th century, only the meadow-keeper of the Pootsi Manor lived on this small rocky islet and it was a stopping place for the meadow of the Pootsi Manor and for fishermen. In 1933, when the Kihnu Island became too small for the Kihnu population, 22 families of fishermen (79 people) moved to the Manija Island. In 1934, a postal farm was opened on the island; it had 43 inhabitants in 1944, 49 in 2006 and 31 inhabitants in 2011. Therefore, the cultural links are very close between these two islands. Currently, Manija has a population of less than 40 people, and several buildings are used as holiday homes.

Manilaid

Photo 1: Manilaid or island of Manija.⁷²

Photo 2: Stäklaiu Harbour in Manija.⁷³

2. It is a small island but with quite a few sightseeing opportunities and it is easy to visit the island

Manija became a *landscape protection area* in 1991. The special charms of a small island exposed to the winds are the peace and quiet, the chirping of shorebirds, and the way it moves by itself. The island is a breeding and nesting area for rare plants and birds, and a habitat for endangered natterjack toads. The fields of wildflowers, goats and lambs munching on the grass, and blackberry blossoms ripening at the end of summer illustrate the tranquil island idyll.

All along the island runs a boulder-rich ridge formation and the only road on this island. In the middle of the island, by the road, is the largest boulder in Pärnu County – Manija Kokkõkivi or Kotkakivi. The artefacts found around it, as well as its name, refer to the fact that it was a nesting place for the white-tailed eagle and a resting place for fishermen.

⁷² Manilaid. [<https://www.kalapeedia.ee/u/files/Manilaid.png>] 15/10/2025

⁷³ Manilaid. Saar Eestis. [<https://www.eastbaltic.eu/wp-content/uploads/2021/08/manilaid-image-500x333.jpg>] 15/10/2025

On the south-western tip of the island, on the very edge of the sea, an eight-metre-high lighthouse built in 1933 defies the wind. Here you can enjoy the view from the seating area dedicated to graphic artist, painter, and theatre-maker Vello Tamm. In the centre of Manija Island you will find a *local museum* and a '*sheep shop*' selling sheep products from Kihnu.

3. Visiting Manija Island

Access to Manija Island is from the Munalaid Harbour. The harbour can be reached:

- with a regular bus line from the Pärnu Bus Station;
- by car which can be left at the guarded parking lot of the Munalaid Harbour at a low rate – 2€/24h (the rate in 2025).

Regular vessel traffic from there to the islands:

- *Kihnu Virve Ferry* – three times of week;
- daily smaller *regular boat Manija Mann*.

The islet, which is about five kilometres long, can be hiked from one side to the other in a few hours and a day's walk. As Manija is only half a kilometre wide at its widest point, you can see everything from the road.

Manija offers a quiet getaway close to nature, and guests are welcomed by the cosy *Riida tourist farm*. We recommend enjoying the hospitality of Riida's hostess with an overnight stay, but it is also worth a day trip to taste her rare home-brewed beer and renowned roast lamb.

In addition, the farm has lovely animals on the beach meadow and its own sheep shop. The island of Manija offers true relaxation, the feeling of countryside, the sea, and wonderful sunsets.

Photo 3: Manija Island. In the center is the Riida tourist farm complex.⁷⁴

⁷⁴ *Ibid.*: 2

Photo 4: The common room of the Riida tourist farm.⁷⁵

The Riida Tourism Farm planned as the conference site is located near the beacon light in the southwestern point of the island (see the map of Manija above). The farmer Tiit has usually taken at least the luggage of visitors from the harbour to the farm with his own transport.

In conclusion

As the chief editor of the journal and organiser/coordinator of the conferences, I (MR) hope that participants are interested in the conference. **True enough, the conference will only be held if it has enough participants.**

The photos (in addition to these, more have been added to the Estonian text) have been added to provide some overview to the interested people about the island and the tourism farm and the facilities as maybe not everybody has stayed on the Manija Island before.

As the writer of this overview, I can say that I have stayed on the Manija Island and also in the tourism farm for several times – I have seen the sights the island, stayed at the Riida Farm for holiday (had meals and drinks, stayed for the night) and also made steam and whisked myself in the sauna. I have always enjoyed myself and I recommend it also to others!

Welcome to our next, XXVIII International Scientific Conference on the Manija Island.

Also, the detailed Information Letter has been sent out both for writing papers for the journal and participation in the conference. Thus, we wish you good ideas also for writing, the papers are welcome!

Written in October 2025 at the home office at Pirita-Kose in Tallinn.

⁷⁵ *Ibid.*: 2

ARTICLES

PUBLIKATIONEN

ARTIKLID

ESTONIAN RESIDENTS' WILLINGNESS TO PAY FOR STOPPING QUARRY EXPANSION: A CONTINGENT VALUATION STUDY

Üllas Ehrlich⁷⁶
Tallinn University of Technology

Abstract

The article discusses the indirect external costs of limestone mining. Limestone is an important construction material in Estonia, with 5-6 million tons mined annually. Rubble is used extensively in road construction, for which there is no domestic alternative. Maintaining the volume of limestone production and ensuring security of supply requires the exploitation of new limestone deposits and opening of new quarries. Limestone mining is accompanied by extensive changes in the natural environment and disturbances to residents. However, local governments are often against the opening of new mines, and litigations can last for decades. This endangers the security of limestone supply. Municipal governments' opposition to mines is due to the decrease in residents' welfare associated with mines, which is not adequately compensated. A contingent valuations study was conducted to identify and quantify the indirect external costs of mined limestone, which revealed that the aggregate willingness to pay of the Estonian adult population to stop the expansion of limestone quarries is 36.6 million euros per year. This can be interpreted as an indirect external cost of limestone. By relating to the willingness to pay to the limestone produced, the indirect external cost of one ton of limestone is approximately 6 euros. Quantifying the indirect external cost allows it to be included in the price of production as an environmental tax.

Keywords: Environmental economics, economics of non-market values, contingent valuation, external costs of mining,

JEL classification number: Q5; Q51; Q56; Q57

Introduction

Limestone is an important local construction material used in Estonia, with an average annual mining volume of 5-6 million tons. (Ehitusmaavarad | Eesti Geoloogiateenistus (egt.ee). Limestone rubble is the most widely used material in road pavement construction. In road construction alone, the annual demand for rubble produced from limestone is approximately 2 million tons.

⁷⁶ Üllas Ehrlich; PhD; School of Business and Governance, Department of Business Administration, Tallinn University of Technology; Ehitajate 5, 19086, Tallinn, Estonia; ullas.ehrlich@taltech.ee

It is possible to extract 250 thousand tons of limestone from one hectare. Considering that an average of 5.7 million tons of construction limestone and construction dolostone are extracted annually, the area of quarries has increased by approximately 23 hectares per year.

The security of supply of high-grade building limestone is in a critical state in some areas of Harju County. Considering that transporting minerals over 50 kilometers is economically unreasonable and has a very large environmental footprint. According to the current mining permits, limestone will be available in Harju County for less than ten years. The solution to the threatening building mineral crisis would be close. Jõelähtme rural municipality near Tallinn has large and good-quality limestone reserves in a deserted swampy area. With this reserve, Harju County and Tallinn would have rubble for construction for the next 30 years. Limestone factories of Estonia have been applying for permission to start mining limestone there for years. But the local government will not let this happen at this time.

In fact, there are many large quantities of limestone reserves in North Estonia with very good quality and mining conditions. Unfortunately, a large reserve has been made inaccessible by construction activities. For example, the largest Tallinn city district Lasnamäe has been built on a very good-quality limestone reserve. However, mining cannot be carried out even in places where construction has not been allowed due to the location of the deposits and where there are no nature conservation objects, because inhabitants and local municipality are against it.

There is no doubt that the expansion of quarries has extensive negative impact both for the environment and people. The population disturbing (and therefore welfare losses) are not only related to the mining period, but the landscape loses its original function and is forever changed. The opposition of local governments and residents to the construction of new mines and the expansion of existing mines allows us to hypothesize that the mines have a real and measurable impact on the welfare of residents. Considering the good visual exposure of limestone quarries and the (sometimes heated) discussion in the media, it can be assumed that the expansion of quarries does not only affect local residents, but also the welfare of the Estonian people in general. Moreover, the decline in welfare is caused not only by the immediate physical (visual) impact, but also by the psycho-social impact, one of the causes of which is the knowledge of the existence of the area of limestone quarries.

To test the hypothesis, a contingent valuation study was conducted, which determined the willingness of the Estonian population to pay for the delay in the expansion of limestone quarries. In addition to presenting the results of the study, the article provides an overview of the legal framework related to the establishment of new limestone mines and the externalities of mining.

1. Legislative framework for opening new quarries

The legislative framework for opening new mines is provided for in the Earth's Crust Act (Maapõueseadus). The general principles of ownership of mineral resources are set out in Section 11 of the Earth's Crust Act, "Extent of Ownership of Mineral Resources and the Earth's Crust". According to this, the state owns mineral resources in the bedrock and mineral resources in public water bodies. The natural deposit of bedrock belongs to the state and the immovable property does not extend to this.

Such state-owned mineral resources are not in civil circulation in their natural form. If a permit is required to remove state-owned mineral resources from their natural state, the quarry obtained from mining under the permit belongs to the permit holder. The quarry obtained from mining without a permit belongs to the state. A permit from the Ministry of Climate or a state agency authorized by the Minister of Climate is required for activities affecting the condition and use of the earth's crust.

The application for a mining permit is provided for in Section 49 of the Earth's Crust Act. According to the Act, in order to obtain a mining permit, the applicant shall submit an application to the issuer of the mining permit. The issuer of the mining permit shall immediately send the application for a mining permit to the state authority responsible for ensuring the geological competence of the state for an opinion, which shall submit its opinion in writing within ten days of receipt of the application.

The issuer of the mining permit shall send the application for a mining permit to the local municipality unit of the proposed mining site for an opinion, which shall submit its opinion in writing within two months of receipt of the application.

The Earth's Crust Act also provides for the protection of residential buildings in the immediate vicinity of a mine. If a mining concession or its service area is located closer than 100 meters to a residential building, the application must be accompanied by the consent of the owner of the property.

Section 55 of the Earth's Crust Act, "Refusal to issue a mining permit", also provides for cases and circumstances in which a mining permit will not be issued.

In addition to many technical criteria, local governments are protected by the provision that a mining permit will not be issued if the local government unit does not agree to issue a mining permit. Households in the immediate vicinity of a planned mining operation are protected by the provision that a permit for mining will not be issued if the mining reserve or its service area is located closer than 100 meters to a residence.

Issues related to sustainable environmental use play an important role in the Act. Thus, Section 13 of the Act establishes the principle of reducing environmental disturbances. In their activities guiding the use of the earth's crust, administrative bodies are guided by the principle that environmental disturbances caused by the use of the earth's crust must be reduced to the greatest extent possible, paying particular

attention to such environmental disturbances that affect water, air, soil, protected natural objects and the right of individuals to an environment that meets their health and well-being needs. If various solution options exist, a solution that entails less environmental disturbances should be preferred, if possible.

2. Problems related to limestone mining: externalities and opposition to mine expansion

One of the most complete mappings of the externalities associated with quarries has been done by the Environmental Law Center. Estonian Environmental Law Center (EELC) is an independent expert organization. The aim of EELC is to shape environmental law rules and their application in a manner that takes due account of public interests (Legal experts in environmental matters).

EELC advises people on legal issues related to the environment, including legal analysis and finding solutions to disturbances and conflicts associated with mineral extraction. By advising people whose welfare is threatened by mining, EELC outlines advice for people to submit their views on mining permits (Keskkonnaõiguse Keskus).

The EELC identifies the following impacts for all quarries:

- noise generated by machinery in the quarry (buckets, excavators, loaders, trucks, screening and crushing units);
- noise generated by machinery moving within the quarry (e.g. when transporting material);
- dust generated by both mining activities and transport,
- irreversible changes in landscape and land use during and after mining,
- increased traffic, which in turn affects road safety and road conditions.

The use of blasting (especially in the mining of limestone and dolomite) additionally entails:

- short-term, but very loud noise,
- vibration, which can damage buildings,
- in the immediate vicinity of the quarry, there may be a danger from rocks being thrown into the air during blasting operations.

After considering the significant impacts, people are advised to ensure that mitigation measures are proposed in the draft permit for all impacts associated with mining.

Different mitigation measures can be taken for different impacts. The most common measures, based on the impact to be mitigated, are as follows:

- Surrounding the quarry with earth embankments or other noise barriers,
- Placing larger noise sources (e.g. sorting and crushing equipment) further away from residential buildings and other sensitive objects, at the bottom of the quarry,

- Planning mining operations so that they start as far away from residential buildings and other sensitive objects as possible and movement towards them takes place in the quarry pit, which blocks the noise,
- Limiting working hours, including the time of transportation,
- Transporting material along alternative routes,
- Reducing the speed of trucks transporting minerals,
- Using smaller charges in the case of blasting noise,
- Preserving the forest between the quarry and residential buildings and other sensitive objects (or preserving it for as long as possible).

In addition, other measures related to the water regime are recommended, such as: mining below groundwater without pumping it out and settling water pumped out of the quarry before discharging it into rivers and lakes.

Landscape-related measures are also very important, such as:

- starting remediation as early as possible,
- setting conditions for remediation that allow the area to be used again later.

The implementation of landscape-related measures will determine how the area will look after mining is completed. In addition to measures to reduce impacts, the mining permit may include monitoring conditions, i.e. an obligation to measure/assess impacts after mining has started.

Local governments and residents, represented by non-profit organizations, often challenge both environmental impact assessments for the opening of mines and mining permits that have already been issued. A good example of a local government's fight against mining expansion is the Jõelähtme rural municipality's attempt to block the expansion of limestone mines, which lasted almost 20 years (Riigikohus, 2023).

OÜ Vão Paas submitted an application for mining construction limestone in Jõelähtme rural municipality back in 2005. The rural municipality did not agree to this, but in 2010 the government nevertheless approved the establishment of the mine, and the Environmental Board issued the company a mining permit a year later. The creation of the new mine was justified primarily by the shortage of limestone rubble needed for road construction in Harju County.

Since then, legal disputes have been running in parallel over the granting of the mining permit and the creation of a protected area in the same location. Namely, in 2017, the rural municipality took the area around Ruu village under local protection, which excluded limestone mining there. The rural municipality referred to the need to protect the valuable dune landscape and preserve and improve people's recreational and recreation opportunities.

The Administrative Court annulled the creation of the protected area based on a complaint by OÜ Vão Paas, but in 2020 the rural municipality took the area under protection again. A year later, the Administrative Court annulled the establishment

of the protected area for the second time, and today the Supreme Court also agreed with this.

3. The Contingent valuation study (CVM)

Each person's assessment of the quality of their life includes an assessment of their standard of living and the non-market goods they perceive, value, and consider necessary. Theoretically, each person can assess what (how much) part of their income they are willing to sacrifice (how much they want to spend) to achieve the desired non-economic good - with the aim of increasing their well-being. Each non-market good has a different and even time-changing monetary equivalent for each person.

Many natural values are non-market. Individuals' economic assessment of these values is shown by their willingness to pay for the preservation or restoration of a natural object as a carrier of value. Methodologically correctly determined willingness to pay provides information about the monetary equivalents of preserved natural values and prevented damage (Garrod, G.; Willis, K.G., 2001).

In the case of contingent valuation, the aim is to explain the willingness to pay of respondents for goods, projects or programs that are hypothetical in nature. The value attributed by respondents to the object being evaluated in the form of willingness to pay is conditional with respect to the market (or market scenario) constructed or simulated in the survey (Portney, R., 1990). If there is no real market for a certain good (i.e. the good is non-market), it must be created hypothetically. People are asked how much they are willing to pay for an increase in the quality or quantity of a non-market good (preventing a decrease), which is considered willingness to pay. Most applications of the contingent valuation method are related to environmental objects and other non-market goods that have the characteristics of a public good.

In the last decades of the 20th century, the contingent valuation method has become increasingly popular and is widespread in all developed democratic countries, serving as a good quantitative input in social cost-effectiveness analysis when comparing competing or mutually exclusive development and resource use scenarios that contain non-market components.

The contingent valuation method is considered to be very reliable in determining the monetary equivalent of the value of non-market goods and services of nature. The method is also universal, practically suitable for determining the monetary equivalent of very different types of non-market environmental goods. Despite its wide distribution, especially in academic research, a major drawback of the method is the need for expensive special studies each time the method is applied. The contingent valuation methodology has been exhaustively discussed by Carson (Carson, R.T., 2011).

The implementation of the contingent valuation method in Estonia began at the beginning of the 21st century (Ehrlich, Ü ja Habicht, K., 2001). In recent years, the monetary equivalent of non-market ecosystem services obtained with the contingent valuation method has become an important input into ecosystem services statistics (Ehrlich, 2021; Ehrlich, 2021).

3.1 Methodology and results

To fulfill the research task, a contingent valuation study was conducted, during which a representative sample of approximately 1,000 Estonian adult population was interviewed. The analysis conducted in the study is based on 906 questionnaires completed in accordance with the requirements. All meetings with sample members were conducted as a physical meeting between the interviewer and the interviewee in the form of an interview, and the questionnaires were completed on paper. In addition to the questions on willingness to pay typical of a contingent valuation study, the questionnaire also included questions on the respondents' information about limestone quarries and their attitude towards the increase in quarries area (see Table 1).

Table 1 Distribution of answers to questions about limestone quarries.

		Number of respondents	%	Number of respondents	%	Number of respondents	%
1.	1- Yes, I have seen limestone quarries in nature.	508	56.1				
	2 - Yes, I have seen limestone quarries in photos.	303	33.4				
	3 - I haven't seen any limestone quarries.	95	10.5				
2.	1 - Yes, if it is economically justified			214	23.7		
	2 - Yes, if it is not near where I live			109	12.1		
	3 - Yes, as long as it doesn't harm nature			270	29.9		
	4 - No, because it is not possible to mine limestone without damaging			241	26.7		

		Number of respondents	%	Number of respondents	%	Number of respondents	%
	the environment.						
	5 - Can't say.			70	7.7		
3.	1 - Destroys the natural environment					610	67.3
	2 - Makes monotonous nature more varied					71	7.8
	3 - If limestone rubble is needed for construction, the environment is not important					95	10.5
	4 - Can't say.					130	14.3
TOTAL		906	100.00	904	100.0	906	100.0

The questions asked in addition to the question of willingness to pay, along with the distribution of answers, are presented in Table 3. 56% of respondents answered yes to the question “Have you seen any limestone quarries?”. This is a surprisingly high proportion considering the total area of the quarries and shows that more than half of the people have had at least a visual contact with limestone quarries. Only 10.5% of respondents had not been to a limestone quarry either directly or in a photograph. Limestone quarries and their impact on the environment are well known to Estonian residents, as is also shown by the significant quantified demand to stop the further expansion of the quarries.

The second question, “Do you think the expansion of limestone quarries is right?” was not simply given a yes/no answer, but was formulated conditionally in order to clarify the residents’ opinions in a more nuanced way (see Table 1). The largest number of respondents (29.9%) agreed with the expansion of limestone quarries if it does not harm nature. The proportion of those who thought that it was not possible to extract limestone without damaging the environment (26.7%) was approximately the same. Only 12.1% agreed with the extraction provided that the mine was not located near their home. Only 7.7% of respondents did not have an opinion on the issue of the expansion of quarries.

In summary, based on additional questions, it can be concluded that the majority of Estonian residents have seen limestone quarries, are convinced that they damage the natural environment. All of these positions are also supported by the significant quantified demand of Estonian residents to stop the expansion of limestone quarries.

The distribution of the respondents' willingness to pay according to sociometric indicators is presented in Table 2. In addition to the arithmetic mean, which is used to calculate the aggregated total willingness to pay of the Estonian adult population, the table also shows the median willingness to pay of groups with the corresponding sociometric indicators.

The arithmetic average willingness to pay of men and women differs little, with men having 93.9 percent and women having 105.8 percent of the total average. However, the median willingness to pay of men is 10 euros compared to 20 euros for women. This suggests that men's willingness to pay is more variable, and the proportion of men with a higher willingness to pay is probably higher.

Table 2. Distribution of willingness to pay (WTP) according to sociometric indicators.

	Arithmetical average WTP, EUR	Per cent of total average	Median WTP, EUR	Per cent of total average
Gender:				
Male	32.2	93.9	10	66.7
Female	36.3	105.8	20	133.3
Education:				
Basic	36.0	105.0	10	66.7
Secondary	30.7	89.5	10	66.7
High (University)	38.0	110.8	20	133.3
Age:				
18-23	25.2	73.6	12	80.0
24-29	35.0	102.2	15	100.0
30-39	41.3	120.3	20	133.3
40-49	48.1	140.1	25	166.7
50-59	36.4	106.1	20	133.3
60-69	32.1	93.7	15	100.0
70 and over	21.2	61.9	10	66.7
Average net monthly income (EUR):				
500 or less	27.6	80.3	10	66.7

501-800	22.8	66.4	10	66.7
801-1000	30.7	89.5	12	80.0
1001-1300	35.9	104.7	15	100.0
1301-2000	39.2	114.3	20	133.3
Over 2000	42.3	123.4	20	133.3
TOTAL AVERAGE	34.3	100	15.0	100

The distribution of the arithmetic average willingness to pay is also relatively even by education, with respondents with higher education having a willingness to pay of 110.8 percent, slightly higher than those with primary (105.0%) and secondary education (89.5%). However, the median willingness to pay of respondents with higher education is 20 euros compared to 10 euros for other groups.

The distribution of willingness to pay by age shows quite large differences between age groups. The lowest willingness to pay is in the youngest (18-23; 73.6% of the total average) and the oldest (70 and over; 61.9% of the total average) age groups. Willingness to pay increases evenly from both the youngest and oldest age groups towards the middle age group (40-49; 140.1% of the total average), where willingness to pay is highest. The median willingness to pay also follows the same pattern. Such a result can be considered as expected, because firstly, middle age groups are most likely to be better secured financially and probably also better informed, which is why issues related to the expansion of limestone quarries are relatively more important as a determinant of their welfare.

The last indicator asked, average monthly income (net), shows the dependence of willingness to pay on the amount of income. Although the lowest (66.4% of the total average) willingness to pay is not in the group with the lowest income (less than 500 euros per month), but in the next income range (501-800 euros per month). The highest willingness to pay is in the group with the highest income (over 2000 euros per month).

To determine the statistically reliable dependence of the amount of willingness to pay on the sociometric indicators of the respondents, a correlation analysis was conducted. For this purpose, a regression equation was prepared in the form:

$$\ln(WTP) = B_0 + B_1 GENDER + B_2 \ln(AGE) + B_3 \ln(INCOME) + B_4 \ln(EDUC) + u_i$$

The analysis was carried out using the econometric software E-Views 4. The results are presented in Table 3 (the analysis conducted using E-Views is presented in its original form).

As can be seen from the results of the analysis, the amount of willingness to pay is strongly and statistically reliably dependent on income (at the 99% level, $P=0.0004$). There is a weaker, but still statistically reliable ($P=0.0730$) dependence on the gender of those who declared it. The age and education of those who declared willingness to pay are not statistically correlated with the size of the willingness to pay.

The basic dataset for the work is a willingness-to-pay survey of a representative sample of the Estonian working-age population regarding the halt in the expansion of limestone quarries. Based on this, the aggregate demand function for the halt in the expansion of limestone quarries is determined and a demand curve is constructed.

Dependent Variable: WTP

Method: Least Squares

Date: 09/27/24 Time: 10:21

Sample (adjusted): 1 905

Included observations: 905 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	12.54918	9.596540	1.307678	0.1913
SUGU	6.615719	3.685663	1.794988	0.0730
VANUS	-0.858858	0.915116	-0.938523	0.3482
HARIDUS	-0.435362	3.439863	-0.126564	0.8993
SISSETULEK	4.200385	1.172833	3.581401	0.0004
R-squared	0.018352	Mean dependent var		34.32008
Adjusted R-squared	0.013989	S.D. dependent var		54.76743
S.E. of regression	54.38302	Akaike info criterion		10.83549
Sum squared resid	2661761.	Schwarz criterion		10.86205
Log likelihood	-4898.059	Hannan-Quinn criter.		10.84564
F-statistic	4.206290	Durbin-Watson stat		1.902781
Prob(F-statistic)	0.002222			

The curve describing the actual distribution of willingness to pay is best fitted by the function

$$WTP = \alpha e^{-\beta x}$$

Where WTP denotes willingness to pay in euros, x is the number of people in thousands who are willing to pay a specific amount; α and β are the parameters to be estimated. The Figure below shows the actual distribution of willingness to pay and the corresponding graph equation produced by the software

$$WTP = 183,24e^{-0,005x}$$

Where the parameters to be estimated are $\alpha=183.24$ and $\beta=0.005$ and a demand curve is constructed based on this.

The total demand of the Estonian population for the cessation of the increase in the area of limestone quarries is mathematically proportional to the area under the demand curve in the figure. Total demand (CS- consumer surplus) is found by integrating the demand curve in the figure according to the formula:

$$CS = \int_{x_1}^{x_2} WTP(x)dx = \int_{x_1}^{x_2} \alpha e^{-\beta x} dx = -\frac{\alpha}{\beta} (e^{-\beta x_2} - e^{-\beta x_1}) \cong \frac{\alpha}{\beta}$$

where x_1 is 0 and x_2 is the number of people with a positive willingness to pay.

The aggregate demand curve of the Estonian working-age population after the increase in the area of limestone quarries stops is presented in Figure 1.

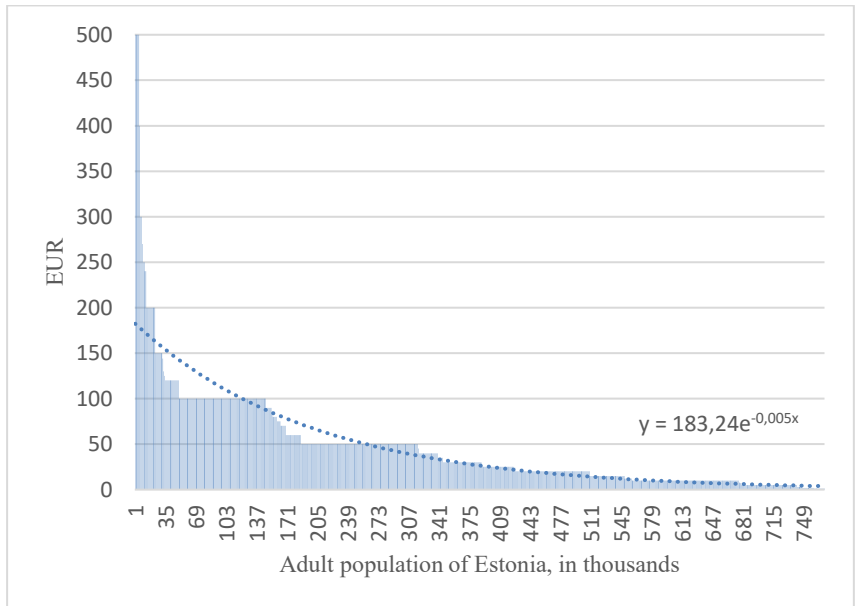

Figure 1. Willingness to pay to stop the expansion of limestone quarries

$$WTP = \alpha e^{-\beta x} ; WTP = 183,24e^{-0,005x} ;$$

$$WTP_T = \alpha/\beta = 183,24/0,005 = 36\,648\,000 \text{ EUR}$$

As can be seen from the aggregate demand function, the total demand of the Estonian working-age population for the cessation of the expansion of limestone quarries is 36.648 million euros per year.

Conclusion

Limestone is a very important building material in Estonia, with an annual extraction volume of over 5 million tons. Limestone rubble is very important in road construction, for which there is currently no local alternative. The annual need for limestone

aggregate for road construction alone is approximately 2 million tons. The expansion of quarries and the establishment of new quarries significantly change the environment. The disruption to the population is not only related to the mining period, but the landscape changes forever.

Mining has significant external costs (externalities), such as noise generated by machinery in the quarry (buckets, excavators, loaders, trucks, screening and crushing units), noise generated by machinery moving within the quarry (e.g. when transporting material), dust generated by both mining activities and transport, irreversible changes in landscape and land use during and after mining, increased traffic, which in turn affects road safety and road conditions. The use of blasting (especially in the mining of limestone and dolomite) additionally entails short-term, but very loud noise, vibration, which can damage buildings, in the immediate vicinity of the quarry, there may be also danger from rocks being thrown into the air during blasting operations.

Local governments and residents, and the non-profit organizations representing them, often challenge both environmental impact assessments conducted to open mines and mining permits that have already been issued, and legal disputes can last for decades. Municipalities' opposition to the expansion of limestone mines and the construction of new mine entrances is at least partly because there are no mechanisms to compensate for the decline in human well-being associated with mining. The indirect external costs of limestone mining are not included in the price of production.

A contingency valuation study was conducted to identify and quantify the indirect external costs associated with the expansion of limestone mines and the establishment of new mines. A total of 906 questionnaires were analyzed. The sample was representative of the adult population of Estonia, which allows for extrapolation of the results obtained. In addition to willingness to pay, the sample members were also asked several other questions related to limestone mining. It was somewhat surprising that as many as 56% of the respondents had visually encountered limestone mines themselves. Over 67% of the respondents believed that limestone mines damage the environment. Only 24% of the respondents believed that limestone should be mined in any case if there were economic arguments.

The arithmetic average willingness to pay of the survey participants to stop the expansion of limestone quarries was 34 euros per year. Extrapolating this result to the adult population of Estonia, we obtain an annual willingness to pay of 36.6 million euros per year. This amount can be considered as an indirect external cost of the expansion of limestone mines. On average, 250 thousand tons of limestone can be extracted from one hectare. Thus, the extraction of 5.7 million tons of limestone leads to the expansion of quarries by an average of 23 hectares per year. The indirect external cost per 1 hectare of quarry expansion is 1.6 million euros. Thus, the indirect external cost of one ton of limestone is approximately 6 euros.

References

1. **Carson, R.T.** 2011. *Contingent Valuation: A Comprehensive Bibliography and History*. s.l. : Edward Elgar Publishing Inc.
2. **Ehitusmaavarad | Eesti Geoloogiateenistus.**
<https://www egt ee/tegevusvaldkonnad-ja-eesmargid/maapoueresursid/ehitusmaavarad>
3. **Ehrlich, Ü ja Habicht, K.** 2001. Non-Use Value and Maintenance Costs of Estonian Ecological Seminatural Communities. In: Ü. Ennuste and L. Wilder (Toim.). *Factors of Convergence: A Collection for the Analysis of Estonian Socio-Economic and Institutional Evolution*. Estonian Institute of Economics at TTU.
4. **Ehrlich, Ü.** 2021. Contingent Valuation as a Tool for Environmental Economic Accounting: Case of Estonia. *Estonian Discussions on Economic Policy*, 29 (1-2), 56–70. DOI: 10.15157/tp ep.v29i1-2.18342.
5. **Ehrlich, Ü.** 2022. Willingness to pay for urban ecosystem services as input for statistics: a case of Estonia. *Estonian Discussions on Economic Policy*, 30 (1-2), 85–103. DOI: 10.15157/tp ep.vi1-2.22088.
6. **Garrod, G.; Willis, K.G.,** 2001. *Economic Valuation of the Environment. Methods and Case Studies*. Edward Elgar, UK.
7. **Jõelähtme valla üldplaneering**, Ruumilise keskkonna analüüs 2017. https://maja.joelahtme.ee/Yldplaneerin_alg_2012/2017.02.14_kooskolastamine/Lisa2_Ruumilise_keskkonna_analyys/2014.11.17_Ruumilise_keskkonna_analyys.pdf
8. **Keskkonnaõiguse Keskus.**
<https://k6k.ee/fookuses/maapou/kaasaraakimise-juhised/kaevandamise-mojud>
9. **Legal experts in environmental matters.** <https://k6k.ee/eelc/about-us>
10. **Maapõuaseadus**
<https://www.riigiteataja.ee/akt/110072020059?leiaKehtiv>
11. **Mitchell, R ja Carson, R.T.** 1990. *Using Surveys to Value Public Goods*. Washington, D. C: Resources for the Future.
12. **Portney, R.,** 1994. “The Contingent Valuation Debate: Why Economists Should Care”, *Journal of Economic Perspectives*, Vol. 8, No. 4, pp. 9-17

13. **Riigikohus**, 2023. <https://www.riigikohus.ee/et/uudiste-arhiiv/riigikohus-joelahtme-valda-lubjakivikaevanduse-rajamine-nuud-valitsuse-otsustada>

**JAVIER MILEIS
'REFORMKURS DER MOTORSÄGE' IN ARGENTINIEN:
EINE ERSTE KRITISCHE BESTANDSAUFNAHME**

Wolfgang Eibner, Charly Laßmann, Mickél Schweickert⁷⁷
Ernst-Abbe-Hochschule Jena

Abstract:

A first critical assessment is provided of the economic reforms initiated by Argentine President Javier Milei since his inauguration in December 2023. Building on the severe structural crisis that characterized Argentina's economy—marked by recession, hyperinflation, external imbalances, and rising poverty—the study outlines Milei's fiscal, monetary, and trade policy agenda. Central elements include drastic budget consolidation through spending cuts, subsidy reductions, and privatizations; a radical simplification of the tax system; labor market deregulation; restrictive monetary policies with steps towards dollarization; and extensive trade and investment liberalization. The analysis evaluates these measures against two hypotheses: (1) neoliberal policies can stimulate quantitative economic parameters in the sense of neoliberal defined growth in the short term; (2) even successful neoliberal growth policies permanently worsen the living conditions of the broad mass of the population and therefore cannot ensure long-term growth. Evidence suggests that while fiscal consolidation and disinflation have been partially successful, they come at the cost of declining domestic demand, rising inequality, and social unrest. The paper concludes that Milei's "chainsaw" reform strategy embodies the inherent tensions of neoliberalism: short-term stabilization through austerity and liberalization versus long-term risks of social destabilization, weakened demand, and potential relapse into crisis.

Keywords:

Argentina; Milei administration; neoliberal economic reforms; neoliberalism, neoliberal state reforms; exchange-rate regime and dollarization; IMF-Argentina-Agreement; inequality and social unrest

JEL-Codes:

E63, E65, G38, H11, H72, H75, H7

1. Problemstellung

Argentinien's Politik wird seit Dezember 2023 von dem neu gewählten Präsidenten Javier Milei mit der Agenda eines neoliberalen Reformkurses bestimmt. Der

⁷⁷ Prof. Dr. rer. pol. Wolfgang Eibner, Cand. M. Sc. Charly Laßmann, Cand. B. Sc. Mickél Schweickert, alle Fachbereich Wirtschaftsingenieurwesen, Ernst-Abbe-Hochschule Jena, Carl-Zeiss-Promenade 2, 07745 Jena, Germany. Kontakt: w.eibner@eah-jena.de

folgende Beitrag analysiert die Umsetzung und die bisherigen Auswirkungen der neoliberalen Wirtschaftspolitik des argentinischen Präsidenten.

Der Erfolg Mileis bei den argentinischen Präsidentschaftswahlen im Oktober und November 2023 wurde international als ein Erdbeben in der jüngeren Geschichte des lateinamerikanischen Landes interpretiert.⁷⁸

1.1. Arbeitshypothesen

In drei inhaltlichen Kapiteln wird zunächst

- die wirtschaftliche Lage Argentiniens zum Zeitpunkt der Wahl von Präsident Javier Milei skizziert, darauf aufbauend
- seine bislang bekannten und umgesetzten fiskal- und wirtschaftspolitischen Maßnahmen aufgezeigt und
- abschließend werden diese Maßnahmen unter den folgenden beiden Thesen analysiert:

These 1: Neoliberale Politik kann kurzfristig zentrale ökonomische Parameter im Sinne monetaristisch definierten Wachstums stimulieren

These 2: Auch erfolgreiche neoliberale Wachstumspolitik verschlechtert dauerhaft die Lebensumstände der breiten Masse der Bevölkerung und kann deshalb langfristig kein Wachstum sichern

Ein grundsätzliches Fazit zur wirtschaftssystematischen und ordnungspolitischen Einordnung der Wirtschaftspolitik Mileis schließt den Beitrag ab.

1.2. Zum Grundkonzept des Neoliberalismus im Spannungsfeld zwischen freier und sozialer Marktwirtschaft

Seit der Zeit der Katheder-Sozialisten⁷⁹ und spätestens seit Keynes' General Theory⁸⁰ existiert in den Wirtschaftswissenschaften der grundlegende Gegensatz zwischen konsumorientierter (keynesianischer) und investitionsorientierter (neoklassisch-monetaristisch-neoliberaler) Wirtschaftstheorie und -politik.

⁷⁸ Vgl. z. B. Marti, Werner J. (2023): Der radikale neue Präsident Argentiniens ist die Konsequenz aus der dramatischen Wirtschaftskrise: <https://www.nzz.ch/meinung/warum-waehlt-argentinien-den-ultraliberalen-milei-zum-praesidenten-ld.1766545>

⁷⁹ Vgl. hierzu insbes. das Werk von Sombart, Werner (1919): Der moderne Kapitalismus. Historisch-systematische Darstellung des gesamteuropäischen Wirtschaftslebens von seinen Anfängen bis zur Gegenwart.

⁸⁰ Keynes, John Maynard (1936): The General Theory of Employment, Interest and Money.

Die klassisch-neoklassische Wirtschaftstheorie sieht in freien und ihren Eigennutz maximierenden Wirtschaftssubjekten das Fundament erfolgreichen Wirtschaftens⁸¹, wobei der Mensch als rationaler ‘*Homo Oeconomicus*’ agiert⁸², und der Markt – gelenkt durch die von Adam Smith beschriebene ‘*invisible hand*’⁸³ – zu Gleichgewichten und Pareto-optimalen Nutzenmaxima⁸⁴ führt: entsprechend der berühmten Aussage des „*Laissez faire, laissez passer, le monde va de lui même*“⁸⁵ von Francois Quesnay.

Keynesianisch fundierte Wirtschaftspolitik sieht den Staat in der Verantwortung, in ökonomischen Krisenzeiten mittels antizyklischer Fiskalpolitik die Marktkräfte zu unterstützen oder im Extremfall auch zu lenken.

Der Ordoliberalismus in der Tradition insbes. Walter Euckens⁸⁶ und Wilhelm Röpkes⁸⁷ versucht eine optimale Wirtschaftsordnung durch Verbindung klassischer Prinzipien des freien Marktes mit staatlichen regulierenden Prinzipien sicherzustellen. Als unverzichtbare Regulierungsaufgaben des Staates gelten aktive Wettbewerbspolitik, grundlegende Einkommenspolitik, staatliche Eingriffe in die betriebswirtschaftliche Wirtschaftsrechnung zum Zwecke der Berücksichtigung sozialer (und damit auch ökologischer) Kosten in der volkswirtschaftlichen Wirtschaftsrechnung sowie Maßnahmen zur Verhinderung anomalen Angebotsverhaltens am Arbeitsmarkt über die Definition eines Mindestlohnlevels zur Vermeidung eines Ausbeutungsgleichgewichts.

Die soziale Marktwirtschaft in der Prägung Ludwig Erhards⁸⁸ und Alfred Müller Armacks⁸⁹ betont darüber hinaus die Aufgaben des Staates in noch aktiverer Form, etwa durch offensive Wettbewerbskontrolle (zur Vermeidung von Marktmacht in jeder Hinsicht), aktiver Sozialpolitik in Form z. B. nachfragestärkender

⁸¹ Vgl. z. B. Glaster, Werner (1992): Allgemeine Wirtschaftspolitik, S. 37; Eibner, Wolfgang (2023): Volkswirtschaft und Wirtschaftspolitik, Band 1: Aktuelle Volkswirtschaftslehre, Kapitel 5.1 und 5.2, S. 118 ff.

⁸² Vgl. zur Definition z. B. Hoyer, Werner / Eibner, Wolfgang (2011): Mikroökonomische Theorie, 4. Auflage, S. 19 f.

⁸³ Smith, Adam (1776/1801/2018): An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations, 1776; Der Wohlstand der Nationen. Eine Untersuchung seiner Natur und seiner Ursachen, 2018.

⁸⁴ Vgl. zur Definition z. B. Hoyer, Werner / Eibner, Wolfgang (2011): Mikroökonomische Theorie, Kapitel 3.3, S. 82; Pareto, Vilfredo (1906): Manuel d’économie politique.

⁸⁵ Quesnay, François (1758): Tableau économique.

⁸⁶ Eucken, Walter (1940/1989): Die Grundlagen der Nationalökonomie;

Eucken, Walter (1975): Grundsätze der Wirtschaftspolitik.

⁸⁷ Röpke, Wilhelm (1937/1994): Die Lehre von der Wirtschaft.

⁸⁸ Erhard, Ludwig (1952): Die Politik zur Herstellung der Wettbewerbsordnung (1952); Erhard, Ludwig (1962): Deutsche Wirtschaftspolitik: Der Weg der Sozialen Marktwirtschaft.

⁸⁹ Müller-Armack, Alfred (1974): Genealogie der Sozialen Marktwirtschaft; Müller-Armack, Alfred (1981): Die Wirtschaftsordnung, sozial gesehen.

Einkommensverteilung, staatlich formender innovationsfördernder Strukturpolitik und der Zielstellung langfristig konstanter Wirtschaftspolitik⁹⁰.

Ganz im Gegensatz hierzu zielt das neoliberale Ideal des Monetarismus in der Prägung Milton Friedmans bzw. der sog. Chicago School wieder auf die fundamental freie Entfaltung ungehinderter Marktkräfte des neoklassischen Fundamentes, indem dem Staat jedes Recht zu kontrollierenden oder steuernden Eingriffen abgesprochen wird⁹¹ – mit Ausnahme der aktiven Rolle des Staates zur Förderung freier unternehmerischer Entfaltung durch entsprechende Fiskal- und insbesondere Geldpolitik⁹² –, wie es z. B. in Milton Friedmans Buch Kapitalismus und Freiheit dargelegt ist⁹³.

Der Keynesianer Paul A. Samuelson fasst die Kernaussagen dieses überzeugend geschriebenen Werkes wie folgt zusammen:

„Vertreter der verschiedensten politischen Orientierungen sollten Friedmans Buch Capitalism and Freedom lesen. Es ist eine streng logische, sorgfältige und eingängige Darlegung eines wichtigen Standpunktes. Bevor Sie das Buch in die Hand nehmen, sollten Sie sich vielleicht die Frage stellen, ob Sie sich vorstellen können, gegen folgende Dinge zu sein:

- gegen die Sozialversicherung,
- gegen staatliche Hilfen nach Überschwemmungen,
- gegen Gesetze über den Reinheitsgrad von Nahrungsmitteln und gegen Drogengesetze,
- gegen eine staatliche Approbationsordnung oder gegen die Führerscheinplicht,
- gegen Mindestlöhne sowie Preis- und Lohnkontrollen,
- gegen eine antizyklische Geld- und Fiskalpolitik,
- gegen Sicherheitsnormen bei Autos,
- gegen die Schulpflicht und ein kostenloses öffentliches Schulwesen,
- gegen das Verbot des offenen Verkaufs von Drogen wie Heroin oder Kokain,
- gegen Gesetze zur Sicherstellung der Wahrheitspflicht bei Kreditgeschäften und
- gegen staatliche Wirtschaftsplanung? ...

Er spricht sich gegen diese Programme aus, weil er darin einen Eingriff in die persönliche Freiheit sieht und sie seiner Meinung nach ihr Ziel verfehlen.“⁹⁴

In seinem Buch ‘Free to Choose’⁹⁵ z. B. weist Milton Friedman ausführlich und eindrucksvoll auf die verhängnisvollen moralischen, kulturellen und ökonomischen Auswirkungen von Staatseingriffen hin.

⁹⁰ Vgl. im Überblick z. B. Eibner, Wolfgang (2023): Volkswirtschaft und Wirtschaftspolitik, Band 1: Aktuelle Volkswirtschaftslehre, Kapitel 6.4; oder in einer Vielzahl von Primärquellen: Stützel, Wolfgang (Hrsg.) (1981): Grundtexte zur Sozialen Marktwirtschaft.

⁹¹ Vgl. z. B. Watrin, Christian (1979): Vom Wirtschaftsdenken der Klassiker zu den neoliberalen Ordnungsvorstellungen.

⁹² Brunner, Karl (1970): The Monetarist Revolution in Monetary Theory.

⁹³ Friedman Milton (1971): Kapitalismus und Freiheit.

⁹⁴ Samuelson, Paul A. / Nordhaus, William D. (1987): Volkswirtschaftslehre, Band 2, S. 531.

Jeder Eingriff in den Markt stellt immer eine Privilegierung einer gesellschaftlichen Gruppe (meist starker Lobbyisten) auf Kosten einer anderen (politisch schwächer vertretenen Gruppe) dar: „*Wir befinden uns daher in einem Zustand, in dem jeder die Hände in den Taschen des anderen hat. Weder die zurückgedrängte Marktwirtschaft noch der Interventionismus sind in der Lage, die wirtschafts- und gesellschafts-politischen Probleme zu lösen. Nur durch die Wiederherstellung der Marktwirtschaft kann verhindert werden, dass der Staatsinterventionismus mit seinen politischen und kulturellen Konsequenzen zum vorherrschenden Prinzip wird.*“^{96 97}

Genau dies ist die Position des argentinischen Präsidenten Javier Milei, dessen Wirtschaftspolitik im Folgenden unter den oben genannten Thesen dargestellt und in seinen aktuellen Folgen untersucht wird.

1.3. Ausgangslage: Die wirtschaftliche Situation Argentiniens bis zum Antritt von Präsident Javier Milei

Der selbsternannte ‘Anarchokapitalist’ Javier Milei gewann am 19. November 2023 im zweiten Wahlgang mit 55,6 Prozent und einem deutlichen Vorsprung von über 11 % gegen den vormaligen Wirtschaftsminister Sergio Massa von der linken Unión por la Patria⁹⁸, nachdem er in der ersten Runde der Präsidentschaftswahlen am 22. Oktober 2023 mit nur 30 % der Stimmen noch abgeschlagen Platz zwei belegte. Zum Präsidenten vereidigt wurde er am 10. Dezember 2023.

Die Gründe für Mileis Wahlerfolg gelten als vielschichtig. Neben der Kreierung einer neuen politischen und gesellschaftlichen Bewegung, angeführt von einem ‘starken Mann’, welcher mit Motorsäge und audiovisueller Pointiertheit eine Wechsel- und Aufbruchstimmung forcierte, können vor allem sozioökonomische Ursachen wie langanhaltende Verarmung und Zukunftslosigkeit breiter Bevölkerungsgruppen für den Einzug Mileis in die Casa Rosada⁹⁹ angeführt werden. Analog den vier zentralen Zielen rationaler Wirtschaftspolitik¹⁰⁰ wird zur Einschätzung der wirtschaftlichen Lage Argentiniens vor seiner Wahl ein Überblick gegeben

- über Wirtschaftswachstum, ergänzt um Angaben zur Staatsverschuldung,
- Beschäftigung, ergänzt um Angaben zur Reallohnentwicklung,
- Preisniveaustabilität inkl. Währungsstabilität und zur
- Leistungsbilanz.

⁹⁵ Friedman, Milton / Friedman, Rose D. (1980): Free to Choose.

⁹⁶ Leube, Kurt R. (1985): Milton Friedman: Eine biographische Einführung, S. 22 f.

⁹⁷ Vgl. hierzu auch Eibner, Wolfgang (2023): Volkswirtschaft und Wirtschaftspolitik, Band 1: Aktuelle Volkswirtschaftslehre, Kapitel 5.5.3., S. 166–169.

⁹⁸ Vgl. z. B. Muschter, René (2024): Ergebnis der Präsidentschaftswahl in Argentinien: <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/1419765/umfrage/ergebnis-der-praesidentschaftswahl-in-argentinien-2023/>

⁹⁹ Amtssitz des argentinischen Präsidenten.

¹⁰⁰ Vgl. hierzu z. B. Eibner, Wolfgang (2025): Volkswirtschaft und Wirtschaftspolitik, Band 2: Aktuelle Wirtschaftspolitik, Kapitel 12: Die Ziele des deutschen Stabilitätsgesetzes.

Um die besondere Dramatik der wirtschaftlichen Lage Argentiniens zu verdeutlichen, werden Darstellungen vergleichshalber ergänzt um entsprechende Daten Chiles, das vielfach als südamerikanische ‘Vorzeig-Ökonomie’ galt.

2.Wirtschaftswachstum und Staatsverschuldung Argentiniens im Vergleich mit Chile

Im Jahr 2023 befand sich die argentinische Wirtschaft in einer seit über zehn Jahren andauernden Rezession, die nur durch die auf den Einbruch der Coronakrise folgende Korrekturreaktion unterbrochen werden konnte.

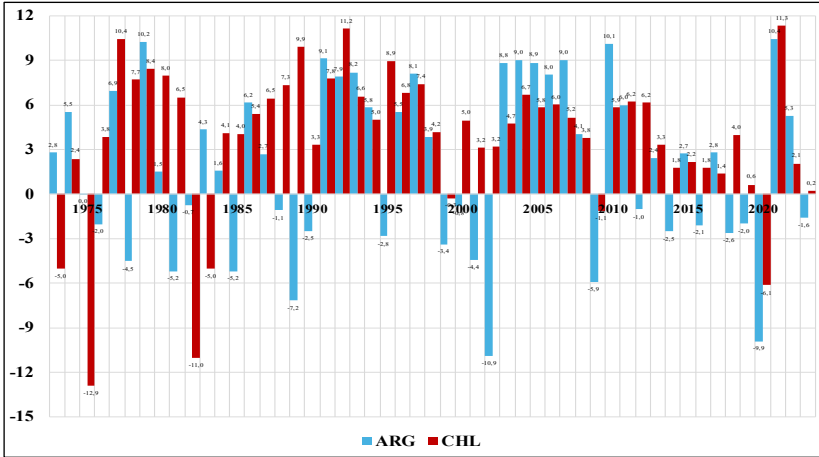

Abbildung 0.1: BIP-Wachstum (in %) Argentiniens und Chiles 1973–2023¹⁰¹

¹⁰¹ Eigene Darstellung in Anlehnung an: World Bank (2025b): GDP growth (annual %) – Argentina: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=AR>; World Bank (2025b): GDP growth (annual %) – Chile: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=CL>

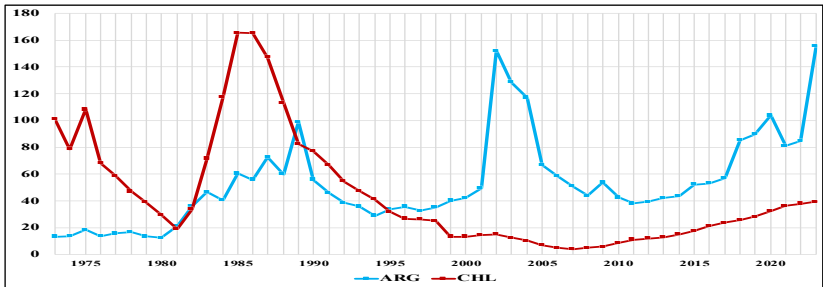

Abbildung 0.2: Staatsverschuldung Argentinien und Chiles 1973–2023 jährlich in % zum BIP¹⁰²

Die Staatsverschuldung im Verhältnis zum Bruttoinlandsprodukt stieg im Jahr der Wahl Mileis auf historische 155 %.¹⁰³

2. Beschäftigung und Reallohnentwicklung Argentinien im Vergleich mit Chile

Die Arbeitslosigkeit hat sich in der Zeit vor der Wahl Javier Mileis für argentinische Verhältnisse durchaus positiv entwickelt:

¹⁰² Eigene Darstellung in Anlehnung an: IMF (2025b): DEBT % of GDP:

<https://www.imf.org/external/datamapper/DEBT1@DEBT/ARG/CHL>;

IMF (2025c): General government gross debt, Percent of GDP:

https://www.imf.org/external/datamapper/GGXWDG_NGDP@WEO/ARG/CHL;

Schvarzer, Jorge (2000): External Dependency and Internal Transformation: Argentina Confronts the Long Debt Crisis, S. 17: <https://www.files.ethz.ch/isn/102704/1.pdf>

¹⁰³ Vgl. z. B. Muschter, René (2025b): Argentinien: Staatsverschuldung von 1992 bis 2024 und Prognosen bis 2030 in Relation zum Bruttoinlandsprodukt:

<https://de.statista.com/statistik/daten/studie/254372/umfrage/staatsverschuldung-von-argentinien-in-relation-zum-bruttoinlandsprodukt-bip/>

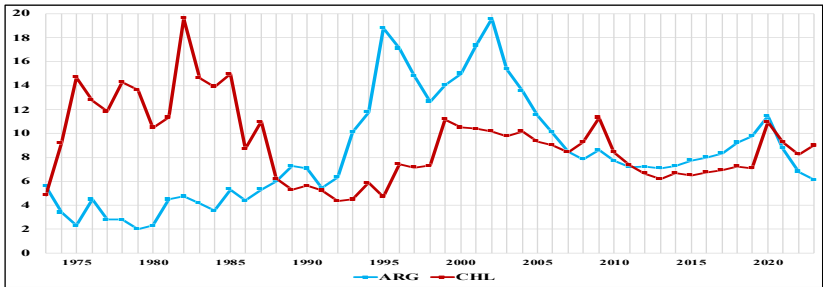

Abbildung 0.3: Arbeitslosenquote in % der gesamten Erwerbsbevölkerung Argentiniens und Chiles 1973–2023¹⁰⁴

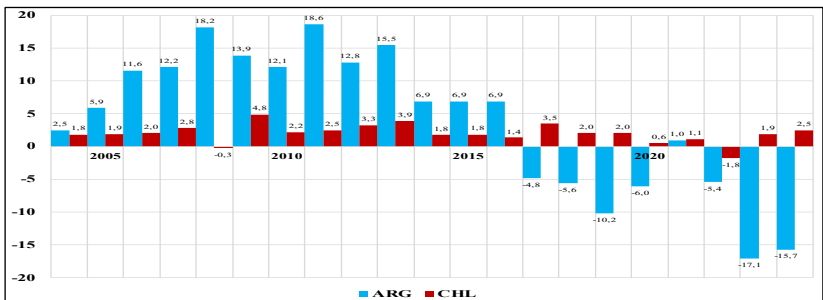

Abbildung 0.4: Entwicklung der Reallöhne Argentiniens und Chiles jährlich in % 2004–2024¹⁰⁵

¹⁰⁴ Eigene Darstellung in Anlehnung an: World Bank (2025g): Unemployment, total (% of total labor force, modeled ILO estimate) – Argentina:

<https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS?locations=AR>;

World Bank (2025h): Unemployment, total (% of total labor force, national estimate) –

Argentina: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.NE.ZS?locations=AR>;

World Bank (2025i): Unemployment, total (% of total labor force, modeled ILO estimate) –

Chile: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS?locations=CL>;

World Bank (2025j): Unemployment, total (% of total labor force, national estimate) –

Chile: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.NE.ZS?locations=CL>;

IMF (2022): World Economic Outlook database:

https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2022/October/weo-report?c=228.&s=NGDP_RPCH,NGDPD,PPPGDP,NGDPDPC,PPPPC,PCPIPCH,LUR,GGXWDG_NGDP,&sy=1980&ey=2027&ssm=0&scsm=1&scc=0&ssd=1&ssc=0&sic=0&sort=country&ds=.&br=1;

Edwards, Alejandra C. (1986): The Chilean Labour Market 1970 – 1983: An Overview, S. 5:

https://documents1.worldbank.org/curated/en/515651468212975056/pdf/DRD15200WP0Th_e0w0Public00Box374348B.pdf

¹⁰⁵ Eigene Darstellung in Anlehnung an: ILO (2024): Global Wage Report 2024–25:

<https://www.ilo.org/media/627781/download>

Die prozentuale jährliche Entwicklung der Reallöhne war mit einer kurzen einstellig positiven Ausnahme im Jahr 2021 seit 2017 konstant negativ, wobei hier der größte Rückgang mit über 17 % im Jahr 2023 zu verzeichnen war¹⁰⁶.

2.1. Preisniveau- und Wechselkursstabilität Argentiniens im Vergleich mit Chile

Argentinien leidet historisch gesehen immer wieder unter einer schwachen – im Zeitverlauf stark abwertenden – Währung, wie dies Abbildung 1.5 für die Jahre bis 1991 zeigt. Ab 1991 konnte durch die Einführung eines Currency-Board-Systems unter der Präsidentschaft von Carlos Menem, der den Peso in den Jahren 1991 bis 2002 fest an den US-Dollar band, die Währung jedoch stabilisiert werden.

Dieses sog. Currency Board trug zunächst zur Bekämpfung der Inflation durch Vertrauensbildung bei und machte eine weitere inflationär wirkende Geldmengenerweiterung logischerweise durch den Wegfall autonomer nationaler Geldpolitik als Folge der Bindung der nationalen Währung an den US-Dollar unmöglich.

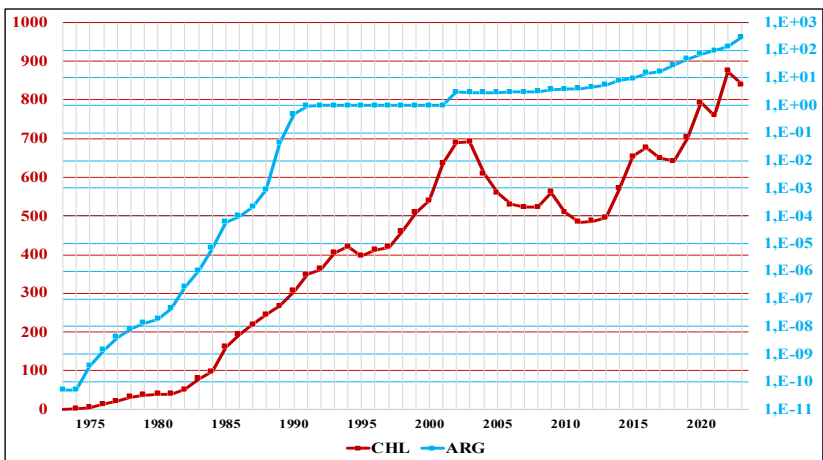

Abbildung 0.5: Offizieller Wechselkurs (LCU [Local Currency Unit] pro US\$, Periodendurchschnitt) Argentiniens (rechte Skala logarithmisch) und Chiles (linke Skala) 1973–2023¹⁰⁷

Zwar scheiterte dieses Currency Board letztlich aufgrund nicht ausreichend vorhandener Devisenreserven, struktureller Defizite und chronischer fiskalischer Instabilität im Jahre 2002 mit der Staatspleite Argentiniens. Dennoch konnte der

¹⁰⁶ Vgl. z. B. Muschter, René (2025a): Argentinien: Entwicklung der Reallöhne von 2014 bis 2024: <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/1351391/umfrage/entwicklung-der-realloehne-in-argentinien/>

¹⁰⁷ Eigene Darstellung in Anlehnung an: World Bank (2025e): Official exchange rate (LCU per US\$, period average): <https://data.worldbank.org/indicator/PA.NUS.FCRF?year=2024>

Peso auch nach Aufhebung der Parität weiterhin bis etwa 2018 eine vergleichsweise stabile Entwicklung verzeichnen, die auf strikte Kapitalverkehrskontrollen zurückzuführen war.

Diese Stabilität endete jedoch, als sich die makroökonomischen Ungleichgewichte ab 2018 auch durch externe Schocks wie eine schwere Dürre, die die Exporteinnahmen erheblich reduzierte, zunehmend verschärften.

Der Anstieg der US-Zinsen und die hohe Auslandsverschuldung, die während der Jahre des scheinbaren Wachstums weiter angestiegen war, setzten den Peso zunehmend unter Druck.

Zusätzlich führte die abnehmende Glaubwürdigkeit der argentinischen Zentralbank infolge expansiver Geldpolitik zur Finanzierung der Budgetdefizite zu einem drastischen Vertrauensverlust und massiver Kapitalflucht.¹⁰⁸

Um diesen Kapitalabfluss zu verringern, führte die Regierung unter Präsidentin Cristina Fernández de Kirchner 2011 den Cepo Cambiario ein – ein (mittlerweile abgeschafftes) System, das Devisenkontrollen, Kapitaltransfers und Fremdwährungskäufen begrenzte. Dies förderte jedoch die Entstehung eines informellen Wechselkursmarkts (dólar blue), auf dem der US-Dollar Ende des Jahres 2023 mit ca. 1.000 Pesos weit über dem offiziellen Kurs gehandelt wurde.¹⁰⁹

¹⁰⁸ Castillo-Ponce, Ramon Amadeo / Lai, Kon S. (2019): On Argentina's Currency Crisis of 2018:

https://www.researchgate.net/publication/342220444_On_Argentina%27s_Currency_Crisis_of_2018

¹⁰⁹ Vgl. z. B. Iglesia, Facundo (2023): All of Argentina's dollar exchange rates:

<https://buenosairesherald.com/economics/dollar-peso/all-argentinas-dollar-exchange-rates-explained>; und Medina, Juan M. A. (2023): El triunfo de Javier Milei o el final de la «anomalía» argentina: <https://nuso.org/articulo/milei-anomalia-argentina/>

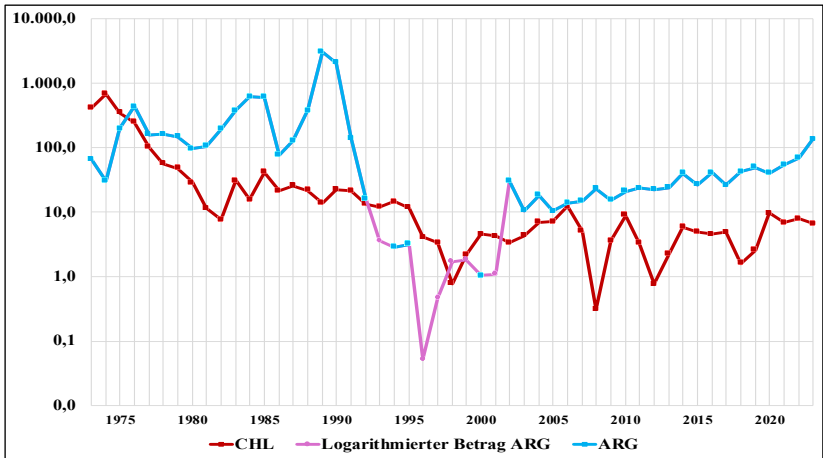

Abbildung 0.6: Inflation Argentiniens und Chiles 1973–2023 (jährlich in %)¹¹⁰

Dass eine solche Hyperinflation auch zu einem exorbitanten Wertverfall des argentinischen Pesos führt, ist unvermeidbar: Lag der offizielle Wechselkurs (ARS pro US\$) 2014 noch bei 8, waren es im November und Dezember 2023 schon 360 bzw. 800 ARS¹¹¹; allerdings ist das Problem der Abwertung nationaler Währungen generell ein typisches Problem lateinamerikanischer Staaten, wie auch der Blick zum geldpolitisch stabilen Chile zeigt.

2.2. Leistungsbilanz Argentiniens im Vergleich mit Chile

Argentinien leidet zudem seit über 15 Jahren (mit Ausnahme der Jahre 2020/21) unter einem massiven Leistungsbilanzdefizit:

¹¹⁰ Eigene Darstellung in Anlehnung an: World Bank (2025d): Inflation, GDP deflator (annual %) – Argentina:

<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.DEFL.KD.ZG?locations=AR>;

World Bank (2025e): Inflation, GDP deflator (annual %) – Chile:

<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.DEFL.KD.ZG?locations=CL>

¹¹¹ Deutsche Bundesbank (2024): Wechselkursstatistik Januar 2024:

<https://www.bundesbank.de/resource/blob/921822/d311f27aedc593dfc88e0ae4512294a6/mL/2024-01-16-12-50-50-wechselkursstatistik-data.pdf>

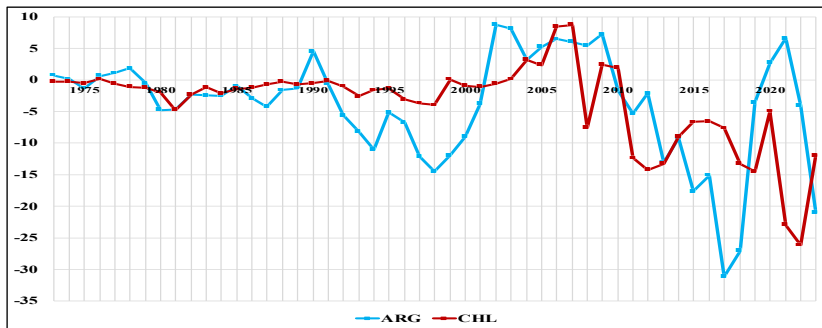

Abbildung 0.7: Leistungsbilanzsaldo in Mrd. US-Dollar Argentiniens und Chiles 1973–2023¹¹²

Argentinien ist in besonderem Maße auf den Außenhandel angewiesen, da die seit Jahrzehnten sinkende Kaufkraft im Inland nur ein sehr begrenztes endogenes Wachstum zulässt.

Zudem verliert Argentinien seit Jahrzehnten an internationaler Wettbewerbsfähigkeit, so dass die Außenhandelserträge in Relation zum BIP im Vergleich zu anderen relevanten Staaten deutlich zurückgehen.¹¹³

¹¹² World Bank (2025a): Current account balance (BoP, current US\$):

<https://data.worldbank.org/indicator/BN.CAB.XOKA.CD?year=2024>;

Muschter, René (2025d): Leistungsbilanzsaldo in Argentinien bis 2030:

<https://de.statista.com/statistik/daten/studie/1359490/umfrage/leistungsbilanzsaldo-in-argentinien/>

Muschter, René (2025e): Leistungsbilanzsaldo in Chile bis 2030:

<https://de.statista.com/statistik/daten/studie/1359586/umfrage/leistungsbilanzsaldo-in-chile/>

¹¹³ Eine umfassende Analyse der Außenhandelsstrukturen Argentiniens bieten:

Grundke, Robert / Arnold, Jens (2019): Fostering Argentina's integration into the world economy: <https://dx.doi.org/10.1787/7ed95b2b-en>

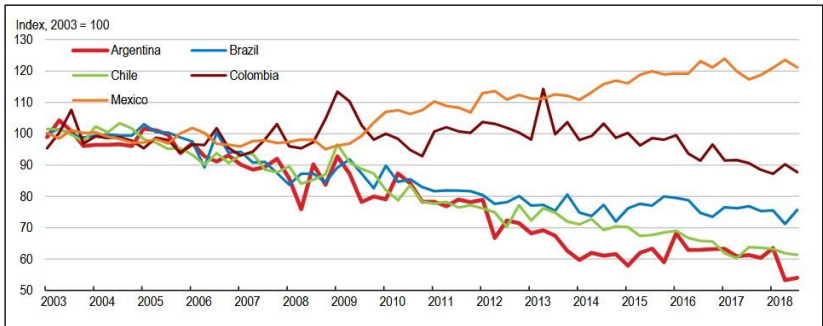

Abbildung 0.8: Relative Exportleistung Argentiniens im ausgesuchten lateinamerikanischen Vergleich¹¹⁴

Die Exportstruktur konzentriert sich stark auf landwirtschaftliche Rohstoffe und verarbeitete Agrargüter sowie Bodenschätze – Sektoren, in denen Argentinien komparative Vorteile besitzt¹¹⁵. Allerdings ist die Handelsbilanz des Landes trotz großer Rohstoffvorkommen, günstigen landwirtschaftlichen Rahmenbedingungen und im Prinzip vorhandener industrieller Strukturen volatil: Exportüberschüsse sind stark von externen Rahmenbedingungen abhängig, insbesondere von globalen Rohstoffpreisen und der Nachfrage auf internationalen Märkten. Diese Abhängigkeit macht Argentinien vergleichsweise anfälliger gegenüber externen Schocks¹¹⁶.

Die relative Exportleistung Argentiniens in Abbildung 1.8 wird als tatsächliches Wachstum der Exporte im Verhältnis zum Wachstum der Exportmärkte des Landes gemessen und stellt damit in Indexbetrachtung (2003=100) das potenzielle Exportwachstum eines Landes dar, vorausgesetzt, dass seine Marktanteile unverändert bleiben: Argentinien hat damit rund 50 % seiner Exportkraft seit 2003 eingebüßt: ein Zeichen maximaler ökonomischer Krise.

2.3. Soziale Aspekte

Die Kombination dieser Faktoren ebnete den Weg zu einer steigenden sozialen Ungleichheit. Der Gini-Koeffizient der Einkommensverteilung stieg im Präsident-

¹¹⁴ Abbildung entnommen: Grundke, Robert / Arnold, Jens (2019): Fostering Argentina's integration into the world economy: <https://dx.doi.org/10.1787/7ed95b2b-en>

¹¹⁵ Grundke, Robert / Arnold, Jens (2019): Fostering Argentina's integration into the world economy: <https://dx.doi.org/10.1787/7ed95b2b-en>

¹¹⁶ Bekerman, Marta / Dulcich, Federico (2013): The international trade position of Argentina. Towards a process of export diversification? <https://repositorio.cepal.org/server/api/core/bitstreams/a7d0380f-1a6a-433d-b430-53782b200ba6/content>

schaftswahljahr leicht auf 0,4¹¹⁷ und erreichte damit einen dreijährigen Höchststand, der sich zudem im obersten Bereich der für Schwellenländer üblichen Werte bewegt.

Weiterhin zeigt der 2023 vom regierungsunabhängigen Forschungsinstitut Observatorio de la Deuda Social Argentina der Universidad Católica Argentina (UCA) veröffentlichte Armutsbericht, dass sich die sozioökonomische Situation einer Vielzahl von Argentinern zum Zeitpunkt der Wahl Mileis bedeutend verschlechtert hatte.

Demnach lebten zum Ende der 2019 angetretenen Regierung von Präsident Alberto Fernández 44,7 % der Gesamtbevölkerung und 62,9 % der unter 18-Jährigen an oder unterhalb der Armutsgrenze. Gleichzeitig litten knapp 9 % der argentinischen Bevölkerung – darunter rund 2,1 Millionen Kinder und Jugendliche – unter extremer Armut, in der sie grundlegende Bedürfnisse wie Ernährung oder Wohnen nicht decken konnten.¹¹⁸

Auch an der im Vergleich zu anderen südamerikanischen Ländern deutlich erhöhten Sterblichkeitsrate Argentiniens lässt sich die aufgrund der wirtschaftlichen Lage vorherrschende sozioökonomisch instabile Situation ableiten. Zwar sanken die Todesfälle je tausend Einwohner nach einem coronabedingten Hoch in den Jahren 2020 bis 2022 im Jahr 2023 wieder auf 7,67, verblieben damit jedoch in Bezug auf die letzten 35 Jahre auf einem plateauartig hohen Niveau; dabei verringert sich allerdings die große Differenz zu den Vergleichswerten Chiles seit 2004 (wobei dies allerdings weniger aus einer Verbesserung der Lebensbedingungen in Argentinien, als vielmehr an deren Verschlechterung in Chile resultieren dürfte – was aber nicht Gegenstand dieser Untersuchung sein kann).

¹¹⁷ Vgl. z. B. Sanchez, Jose (2024): Gini coefficient for urban areas in Argentina from 2000 to 2023: <https://www.statista.com/statistics/1393137/gini-coefficient-for-urban-areas-argentina/>

¹¹⁸ Vgl. Observatorio de la Deuda Social Argentina (2023): Presentación anual del informe de avance, Argentina siglo XXI: Deudas sociales crónicas y desigualdades crecientes. Perspectivas y desafíos 2004-2023: https://wadmin.uca.edu.ar/public/ckeditor/Observatorio%20Deuda%20Social/Presentacion%202023/Observatorio_Presentacion_informe_avance_5D.pdf; Boris, Dieter / Eser, Patrick (2024): Der rätselhafte Aufstieg des »Messias« Milei, Argentinien als Experimentierlabor des libertären Autoritarismus? <https://doi.org/10.32387/prokla.v54i215.2126>

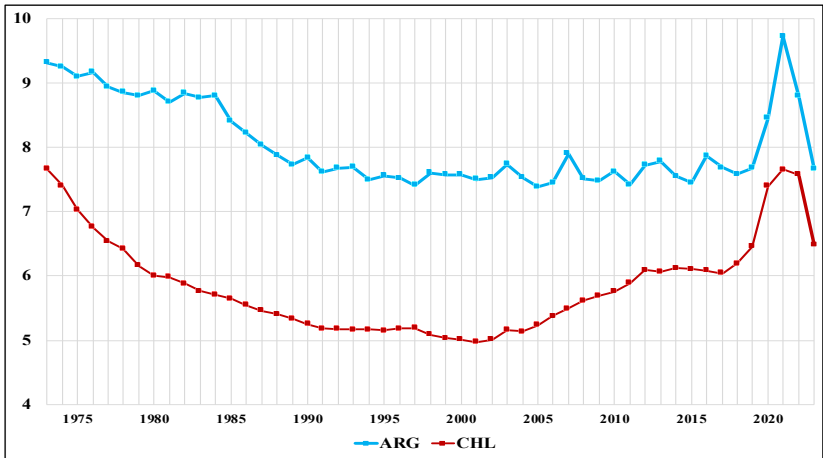

Abbildung 0.9: Sterblichkeitsrate (Todesfälle je tausend Einwohner) Argentiniens und Chiles 1973–2023¹¹⁹

Im Rahmen der hohen Sterblichkeit stieg im Wahljahr Mileis auch die Suizidrate Argentiniens erneut deutlich an und erreichte mit 9,76 Selbstmorden je 100.000 Einwohner ein neues zwanzigjähriges Allzeithoch.¹²⁰

2.4. Die Wirtschaftspolitik von Javier Milei

In seiner Antrittsrede vom 10. Dezember 2023 beschrieb Javier Milei die wirtschaftliche Lage Argentiniens als die schwerwiegendste, die je an eine Regierung übergeben wurde und leitete daraus die Notwendigkeit umfassender Strukturreformen ab.¹²¹

Als zentrale Ursache der wirtschaftlichen Misere identifizierte Milei die Hyperinflation, die er – in monetaristischer Tradition – auf ein Überangebot an Geld zurückführte.

Dieses sei eine Folge der expansiven Geld- und Währungspolitik der argentinischen Zentralbank, die über Jahre hinweg fiskalische Defizite durch exzessive Geld-

¹¹⁹ Eigene Darstellung in Anlehnung an: United Nations (2025a): Crude death rate – Argentina: <https://population.un.org/dataportal/data/indicators/59/locations/32/start/1973/end/2025/table/pivotbylocation?df=49fdead6-a9b5-4eb6-9893-365dc0b5fe66>;

United Nations (2025b): Crude death rate – Chile:

<https://population.un.org/dataportal/data/indicators/59/locations/152/start/1973/end/2025/table/pivotbylocation?df=49fdead6-a9b5-4eb6-9893-365dc0b5fe66>

¹²⁰ Vgl. z. B. Ministerio de Seguridad Nacional (2025): SAT - Suicidios. Microdato. Años 2017–2023: <https://www.argentina.gob.ar/seguridad/estadisticas/seguridad/bases-de-datos>

¹²¹ Milei, Javier (2023): Javier Milei – Presidential Inaugural Address: <https://www.americanrhetoric.com/speeches/javermileipresidentialinauguraladdress.htm>

emissionen finanziert habe. Das Ergebnis sei ein *circulus vitiosus* aus steigender Inflation und zunehmender wirtschaftlicher Instabilität.¹²²

Zur Überwindung dieser Dauerkrise setzt Milei auf ein umfassendes Reformpaket. Im Zentrum stehen

- rigorose fiskalische Konsolidierungsmaßnahmen zur Reduktion des Defizits (vgl. Kapitel 2.1) sowie
- eine restriktive Geld- und Währungspolitik, die die Inflation eindämmen und der permanenten Ausweitung der Geldmenge entgegenwirken soll (vgl. Kapitel 2.2)
- und außenwirtschaftliche Liberalisierungen (vgl. Kapitel 2.3).¹²³

Milei argumentiert, dass angesichts der strukturellen Budgetdefizite eine kurzfristig wirksame, tiefgreifende Reformstrategie als ‘Schocktherapie’ alternativlos sei. Die damit verbundenen kurzfristigen sozialen und ökonomischen Belastungen seien notwendig, um langfristig makroökonomische Stabilität, Investitionen sowie nachhaltiges Wirtschaftswachstum zu ermöglichen.¹²⁴

2.5. Fiskalpolitik

Wirtschaftlicher Fortschritt und nachhaltiges Wachstum entstehen, so die Grundannahme von Friedrich August von Hayek, nicht durch zentrale Planung, sondern durch die Dynamik freien Wettbewerbs und individueller Initiative, eingebettet in einen stabilen institutionellen Rahmen^{125, 126}

In eine ähnliche Richtung argumentiert Milton Friedman, der eine weitgehende Reduktion staatlicher Eingriffe fordert. Märkte, so Friedman, entfalten ihre Effizienz am besten, wenn politische Einflussnahmen minimiert werden¹²⁷. Eine schlanke Bürokratie, intensiver Wettbewerb und eine effiziente Ressourcennutzung bilden demnach die Grundlage für dauerhaftes Wachstum.

Die Wirtschaftsdaten Argentiniens legen eine Verbindung zu diesen theoretischen Überlegungen nahe. Während Chile sowohl unter der autoritären Regierung

¹²² Milei, Javier / Benegas Lynch, Alberto / Cavallo, Domingo / Mondino, Diana / Rubini, Héctor / Sturzenegger, Federico (2023): El fin de la inflación. Eliminar el Banco Central, terminar con la estafa del impuesto inflacionario y volver a ser un país en serio: <https://info-biblioteca.mincyt.gob.ve/wp-content/uploads/2024/11/El-fin-de-la-inflacion-Javier-Milei.pdf>

¹²³ Partido Renovador Federal, Propone sus Bases de Acción Política y esta Plataforma Electoral Nacional (2023): La Libertad Avanza: Bases de acción política y plataforma electoral nacional: <https://www.electoral.gob.ar/nuevo/paginas/pdf/plataformas/2023/PASO/JUJUY%2079%20PARTIDO%20RENOVADOR%20FEDERAL%20-PLATAFORMA%20LA%20LIBERTAD%20AVANZA.pdf>

¹²⁴ Milei, Javier (2023): Javier Milei – Presidential Inaugural Address: <https://www.americanrhetoric.com/speeches/javiermileipresidentialinauguraladdress.htm>

¹²⁵ von Hayek, Friedrich August (1971): Die Verfassung der Freiheit.

¹²⁶ Vgl. hierzu z. B. Eibner, Wolfgang (2023): Volkswirtschaft und Wirtschaftspolitik, Band 1: Aktuelle Volkswirtschaftslehre, Kapitel 5.5.2, S. 159 ff.

¹²⁷ Friedman, Milton (1971): Kapitalismus und Freiheit.

Pinochets als auch in der darauffolgenden demokratischen Phase vergleichsweise stabilere wirtschaftspolitische Rahmenbedingungen aufwies und ein kontinuierliches Wachstum erzielte, traten in Argentinien erhebliche Schwankungen auf, die mit wiederkehrenden Phasen institutioneller und wirtschaftlicher Instabilität einhergingen, wie in Abb. 1.1 bereits visualisiert wurde.

An diese theoretischen und empirischen Erkenntnisse knüpft Javier Milei an.

Aufbauend auf den Ideen von Hayeks und Friedmans entwirft er ein wirtschaftspolitisches Reformprogramm, das auf eine umfassende Reduzierung des Staatssektors abzielt. Ziel ist es, einerseits das Wirtschaftswachstum zu beleben und andererseits das fiskalische Defizit zu verringern.

Zentrale Elemente dieses Programms, um diese Ziele zu erreichen, sind

- der Abbau staatlicher Beschäftigung (vgl. Kapitel 2.1.1),
- die Privatisierung öffentlicher Unternehmen (vgl. Kapitel 2.1.2),
- umfassende Steuerreformen (vgl. Kapitel 2.1.3),
- der Rückbau von Subventionen (vgl. Kapitel 2.1.4),
- gezielte Investitionsprogramme (vgl. Kapitel 2.1.5),
- sowie arbeitsmarktpolitische Reformen (vgl. Kapitel 2.1.6).¹²⁸

2.5. Reduktion der Staatsbediensteten

Eine nachhaltige Reduktion der Staatsbediensteten ist nach Milei nur durch eine strukturelle Reorganisation der gesamten nationalen Verwaltung möglich.

Laut dem im März 2025 veröffentlichten Bericht des neu geschaffenen Ministeriums für Deregulierung und Staatsreform (Dekret 585/2024)¹²⁹ sank im Vergleich zum Zeitraum 2019–2023 die Zahl der Ministerien von 18 auf 8 (– 56 %), die Zahl der Staatssekretäre von 84 auf 51 (– 39 %) und die der Unterstaatssekretäre von 182 auf 127 (– 30 %). Die Beraterstäbe wurden von 22 auf 11 halbiert (– 50 %), 107 hochrangige Führungspositionen abgebaut (– 35 %) und die Organisationseinheiten der höheren Verwaltung um 372 Einheiten reduziert (– 15 %).¹³⁰

¹²⁸ Partido Renovador Federal, Proponer sus Bases de Acción Política y esta Plataforma Electoral Nacional (2023): La Libertad Avanza: Bases de acción política y plataforma electoral nacional:

<https://www.electoral.gob.ar/nuevo/paginas/pdf/plataformas/2023/PASO/JUJUY%2079%20PARTIDO%20RENOVADOR%20FEDERAL%20-PLATAFORMA%20LA%20LIBERTAD%20AVANZA.pdf>

¹²⁹ Boletín Oficial de la República Argentina (2024a): Decreto 585/2024 – Modificación Ley de Ministerios: <https://www.boletinoficial.gob.ar/detalleAviso/primera/310123/20240705>

¹³⁰ Ministerio de Desregulación y Transformación del Estado (2025b): Informe – Reducción de cargos superiores en el Estado Nacional: https://www.argentina.gob.ar/sites/default/files/2025/02/informe_reduccion_de_cargos_superiores.pdf

Laut Ministeriumsangaben wurden 42.000 Stellen im Zentralstaat gestrichen, was zu jährlichen Einsparungen von etwa 1,653 Milliarden US-Dollar führen soll¹³¹.

Unter Einbeziehung des gesamten öffentlichen Sektors verringerte sich die Zahl der registrierten Beschäftigten von November 2023 bis Januar 2025 von 3.484.300¹³² auf 3.401.600¹³³, entsprechend einem Rückgang um 82.700 Stellen. Zwar sind dies nur ca. 2,5 %, aber es ist ein Rückbau des öffentlichen Sektors, wie er in keinem anderen Land der Welt (mit Ausnahme der USA unter Trump und Musk) erfolgt.

Insgesamt verdeutlichen diese Maßnahmen die konsequente Ausrichtung der Regierung auf eine tiefgreifende Verschlinkung der staatlichen Strukturen.

2.6. Privatisierungen öffentlicher Unternehmen

Friedrich August von Hayek zufolge ist zentrale Planung zwangsläufig ineffizient, da das in einer Gesellschaft vorhandene Wissen dezentral verteilt ist und nur freie Märkte über die Preissignale eines funktionsfähigen Preismechanismus eine effiziente Ressourcenallokation ermöglichen. Ausgehend von diesem theoretischen Ansatz stellt die von Präsident Javier Milei angestoßene Staatsreform die Privatisierung öffentlicher Unternehmen ins Zentrum ihrer Strategie.

Damit verfolgt die Regierung das Ziel, einerseits staatliche Beteiligungen zu reduzieren, um die öffentlichen Finanzen zu entlasten, und andererseits durch die in der Privatwirtschaft entstehende höhere Produktivität bzw. Effizienz den marktwirtschaftlichen Wettbewerb nachhaltig zu stärken.¹³⁴

Einen ersten rechtlichen Rahmen dafür schuf das Notstandsdekret Nr. 70/2023, das die Sonderregelungen für Bundesunternehmen aufhob und deren Umwandlung in Aktiengesellschaften ermöglichte, um Privatisierungen vorzubereiten¹³⁵. Aufbauend darauf wurde mit dem Gesetz Nr. 27.742 ('Ley Bases') eine umfassende gesetzliche Grundlage geschaffen, die zahlreiche Unternehmen als privatisierungsfähig klassifiziert, wobei zentrale strategische Betriebe teilweise unter staatlicher Kontrolle

¹³¹ Ministerio de Capital Humano – Secretaría de Trabajo, Empleo y Seguridad Social (2025b): Situación y evolución del trabajo registrado (SIPA) – Febrero de 2025:

https://www.argentina.gob.ar/sites/default/files/trabajoregistrado_2411_informe.pdf

¹³² Ministerio de Desregulación y Transformación del Estado (2025a): Empleo en el sector público – A cuánto llegó el recorte de personal en los primeros 15 meses de gestión del Presidente Milei:

https://www.argentina.gob.ar/sites/default/files/2025/02/empleo_sector_publico_febrero2025.pdf

¹³³ Ministerio de Capital Humano – Secretaría de Trabajo, Empleo y Seguridad Social (2025a): Situación y evolución del trabajo registrado (SIPA) – Enero de 2025:

https://www.argentina.gob.ar/sites/default/files/trabajoregistrado_2501_informe_0.pdf

¹³⁴ von Hayek, Friedrich August (1971): Die Verfassung der Freiheit.

¹³⁵ Presidencia de la Nación Argentina (2023): Decreto de Necesidad y Urgencia 70/2023 – Bases para la Reconstrucción de la Economía Argentina:

<https://www.argentina.gob.ar/normativa/nacional/decreto-70-2023-395521/texto>;

Canosa Abogados (2024): Analyse einiger Änderungen und Maßnahmen zur Deregulierung der Wirtschaft im DNU 70/2023: <https://canosa.com/de/analyse-einiger-aenderungen-und-massnahmen-zur-deregulierung-der-wirtschaft-im-dnu-70-2023>

verbleiben sollen¹³⁶. Nach der Veräußerung des Technologieunternehmens IMPSA¹³⁷, die zugleich als Pilotprojekt für die angestrebte Privatisierung von insgesamt 41 Staatsunternehmen dienen soll, sind mit der Fluggesellschaft Aerolineas Argentinas und dem Energiekonzern Enarsa bereits zwei weitere große Privatisierungen erfolgt¹³⁸.

2.7. Steuerreformen

Im Dezember 2024 kündigte Präsident Javier Milei öffentlichkeitswirksam tiefgreifende Steuerreformen an. In einer prägnanten Aussage erklärte er: „*Now, the deep chainsaw is coming (...) we'll shrink the state even further. (...) We're going to eliminate about 90 % of taxes, meaning we'll have no more than 6 taxes.*“¹³⁹

Jedoch wurde die konkrete Zusammensetzung der künftig verbleibenden sechs Steuerarten bisher von offizieller Seite nicht offengelegt.

Diese Ankündigung Mileis wurde von Federico Sturzenegger, einem der zentralen Architekten der Reformagenda, dergestalt präzisiert: Ziel sei eine strukturelle Vereinfachung des Steuersystems durch die Zusammenführung bestehender Abgaben, um dessen Komplexität zu verringern. Sturzenegger betont darüber hinaus, dass staatliche Ausgaben grundsätzlich als implizite Steuerlast für die Bevölkerung verstanden werden müssten.¹⁴⁰

Letztere Aussage allerdings ist ‘neoliberaler Impetus’: Umgekehrt muss natürlich konstatiert werden, dass sich ein Staat ohne Steuereinnahmen auch nicht um die Bedürfnisse seiner Bürger kümmern kann; vgl. hierzu noch Kapitel 4.

Zudem kann dieser Programmpunkt in keiner Weise auf ökonomische Sinnhaftigkeit beurteilt werden, solange nicht bekannt ist, wie hiervon direkte oder indirekte Steuern betroffen sein werden; auch hierzu wird noch Kapitel 3.1 zurückkommen müssen.

Die bisherige Reformagenda lässt sich drei übergeordneten Hauptzielen zuordnen:

- der bereits erwähnten Vereinfachung des Steuersystems durch den Abbau bürokratischer Hürden,

¹³⁶ Boletín Oficial de la República Argentina (2024b): Ley 27.742 – Ley de Bases y Puntos de Partida para la Libertad de los Argentinos:

<https://www.boletinoficial.gob.ar/detalleAviso/primera/310189/20240708>

¹³⁷ Deza, Nicolás (2025): La privatización de IMPSA, el primer caso testigo de "friendshoring" en la Argentina: <https://econojournal.com.ar/2025/01/la-privatizacion-de-impesa-el-primer-caso-testigo-de-friendshoring-en-la-argentina/>

¹³⁸ Kleinheyer, Marius / Schnabl, Gunther (2025): Argentina: Javier Milei's Reform Agenda from a Theoretical and Empirical Perspective:

https://www.ifo.de/sites/default/files/docbase/docs/cesifo1_wp11752.pdf

¹³⁹ Argentina's Milei News / @ArgMilei (2024): Zitat von Präsident Javier Milei zur Steuerpolitik, basierend auf einem Forbes-Interview auf X:

<https://x.com/ArgMilei/status/1871014107551547537>

¹⁴⁰ Signus, Oliver (2024): Nur noch sechs Abgaben: Milei plant radikale Steuerreform:

<https://www.epochtimes.de/politik/ausland/nur-noch-sechs-abgaben-milei-plant-radikale-steuerreform-a4982966.html>

- der Stärkung marktwirtschaftlicher Dynamiken durch die Senkung der Steuerlast sowie
- der fiskalischen Stabilisierung und der damit verbundenen effizienten Umsetzung dieser Maßnahmen.

Die politische und rechtliche Grundlage dieser Agenda bilden drei zentrale Instrumente:

- Pacto de Mayo: ein Abkommen mit den Provinzen, das unter anderem eine steuerliche Entlastung und Förderung des Handels fordert¹⁴¹,
- Ley de Bases: ein Gesetz, das der Exekutive weitreichende Befugnisse zur steuerlichen Neuordnung und Privatisierung staatlicher Unternehmen einräumt¹⁴²,
- Paquete Fiscal: ein umfassendes Maßnahmenpaket zur kurzfristigen Haushalts-sanierung und Wiederherstellung des Vertrauens in die Steuerpolitik¹⁴³.

Zu den konkreten Maßnahmen zählen unter anderem die Wiedereinführung der Einkommensteuer für mittlere und höhere Einkommen, die Reform der Vermögen-steuer sowie eine Kapitalamnestie.

Neben und mit den zuvor genannten Zielen strebt die Reformagenda auch eine Erhöhung des BIPs an, insbesondere durch eine Effizienzsteigerung im Steuersystem. Allein das Paquete Fiscal soll laut Schätzungen zu einem zusätzlichen Aufkommen von 0,4 bis 0,5 % des BIP führen.¹⁴⁴ Rückbau staatlicher Subventionen

Im Sinne der von Friedrich August von Hayek und Milton Friedman vertretenen wirtschaftstheoretischen Positionen, dass freier Wettbewerb und individuelle Initiative die effizienteste Allokation von Ressourcen ermöglichen, setzt die Regierung Milei auf die Annahme, dass staatliche Subventionen als marktverzerrend und wachstumshemmend betrachtet werden. Entsprechend wurden im Rahmen der fiskalischen Konsolidierungsmaßnahmen seit Amtseintritts Mileis tiefgreifende Kürzungen staatlicher Subventionierungen umgesetzt.

Im Energiesektor und im öffentlichen Nahverkehr wurden Subventionen massiv reduziert oder vollständig abgeschafft, einschließlich der Auflösung des Fondo Compensador del Interior (ein staatlicher Ausgleichsfonds in Argentinien, der finanzielle Zuschüsse für den öffentlichen Nahverkehr in Regionen außerhalb des

¹⁴¹ Casa Rosada (2024): Pacto del 25 de Mayo: <https://www.casarosada.gob.ar/slider-principal/50379-pacto-del-25-de-mayo>

¹⁴² Elverdin, Juan Pablo (2024): Ley Bases y paquete fiscal – 10 cambios que impactarán en la vida diaria de los argentinos: <https://www.infobae.com/politica/2024/06/28/ley-bases-y-paquete-fiscal-10-cambios-que-impactaran-en-la-vida-diaria-de-los-argentinos/>

¹⁴³ Miguens, Matías (2024): Las 5 claves del paquete fiscal de Javier Milei que aprobó Diputados: <https://chequeado.com/el-explicador/las-5-claves-del-paquete-fiscal-de-javier-milei-que-aprobo-diputados/>

¹⁴⁴ La Nación (2024): Qué es el paquete fiscal de Javier Milei y cuáles son los principales puntos: <https://www.lanacion.com.ar/politica/que-es-el-paquete-fiscal-de-javier-milei-y-cuales-son-los-principales-puntos-nid13062024/>

Großraums Buenos Aires bereitstellte)¹⁴⁵; eine Maßnahme, die offensichtlich ärmere Bevölkerungsteile benachteiligt.

Auch der Bildungs- und Forschungssektor erfuhr drastische Einschnitte; zentrale Einrichtungen wie öffentliche Universitäten sowie Forschungsinstitute wurden erheblich budgetär beschnitten. Darüber hinaus stoppte die Regierung sämtliche öffentliche Bauprojekte und kürzte soziale Programme wie die Comedores Populares (Gemeinschaftsküchen)¹⁴⁶. Auch dies wiederum eine Maßnahme, die ärmere Schichten massiv belastet.

In Fortführung dieser marktorientierten Strategie wurde auch das Mietrecht tiefgreifend reformiert. Mit dem Deregulierungsdekret Nr. 70/2023 erfolgte ein fundamentaler Wandel von staatlicher Regulierung hin zu weitreichender Vertragsfreiheit. Während frühere gesetzliche Regelungen Mindestlaufzeiten, fixe Mietanpassungsintervalle und die ausschließliche Verwendung des argentinischen Peso vorschrieben, ermöglicht das neue Regelwerk den Vertragsparteien freie Gestaltung hinsichtlich Laufzeit, Währungswahl (z. B. US-Dollar) und Anpassungsmechanismen.¹⁴⁷ Obwohl auch diese Maßnahme wiederum primär ärmere Bevölkerungskreise trifft, ist hier allerdings eine klare Intention zur Erhöhung von dringend erforderlichen Investitionen erkennbar: Eine Studie der Friedrich-Naumann-Stiftung zeigt, dass sich das Mietangebot in Buenos Aires seit Inkrafttreten der Deregulierung deutlich ausgeweitet hat und inflationsbereinigte Neuvertragsmieten tendenziell gesunken sind¹⁴⁸.

3.1. Investitionsprogramme

Im Rahmen der wirtschaftspolitischen Neuausrichtung Argentiniens wurde das Régimen de Incentivo para Grandes Inversiones (RIGI) (Anreizsystem für große Investitionen) als integraler Bestandteil des Gesetzespakets Ley Bases eingeführt. Ziel ist es, durch gezielte steuerliche und regulatorische Anreize strukturelle

¹⁴⁵ Giménez, José (2024b): Subsidios al transporte público: cómo funcionaba el Fondo Compensador del Interior que el Gobierno eliminó: <https://chequeado.com/el-explicador/subsidios-al-transporte-publico-como-funcionaba-el-fondo-compensador-del-interior-que-el-gobierno-elimino/>; Buenos Aires Herald (2024a): Government halts transport subsidies, discretionary funds to provinces: <https://buenosairesherald.com/politics/government-halts-transport-subsidies-discretionary-funds-to-provinces>

¹⁴⁶ Arndt, Miguel (2024): Regierung in Argentinien verfügt weitere Kürzungen in Bildung und Wissenschaft: <https://amerika21.de/2024/02/268263/argentinien-bildung-kuerzungen>; Busch, Alexander (2024): Argentiniens Regierung hält Lebensmittel für Armenküchen zurück: <https://www.handelsblatt.com/politik/international/argentinien-argentiniens-regierung-haelt-lebensmittel-fuer-armenkuechen-zurueck/100043358.html>

¹⁴⁷ Giménez, José (2024a): Alquileres: cuánto duran los contratos y qué tipos de ajustes se están usando para calcular los aumentos: <https://chequeado.com/el-explicador/alquileres-cuanto-duran-y-que-tipos-de-ajustes-se-estan-usando-para-calcular-los-aumentos/>

¹⁴⁸ Assmann, Dirk / Holtzmann, Hans-Dieter (2024): Weniger Regulierung, niedrigere Mieten? Erfahrungen aus Argentinien: <https://www.freiheit.org/de/weniger-regulierung-niedrigere-mieten-erfahrungen-aus-argentinien>

Investitionshemmnisse – wie mangelnde steuerliche Planbarkeit, Kapitalverkehrsbeschränkungen und hohe Transaktionskosten – abzubauen und insbesondere ausländische Direktinvestitionen ab einem Projektvolumen von 200 Millionen US-Dollar zu fördern.

Konkrete Maßnahmen sind steuerliche Begünstigungen wie eine reduzierte Körperschaftsteuer von 25 % (statt 35 %) für Single Project Vehicles (SPVs)¹⁴⁹ sowie eine verminderte Dividendensteuer von 3,5 % (statt 7 %) bei Reinvestition von Gewinnen.

Hinzu kommen beschleunigte Abschreibungen auf bewegliche Güter und Infrastruktur, die in mindestens zwei Jahresraten vorgenommen werden können, sowie unbegrenzte Verlustvorträge mit der Möglichkeit zur Übertragung an Dritte nach fünf Jahren.

Zusätzlich bietet das RIGI umfangreiche Handelserleichterungen wie die Befreiung von Einfuhrzöllen auf Kapitalgüter, Ersatzteile und Verbrauchsmaterialien sowie die Aufhebung von Exportzöllen nach drei Jahren.

Die beabsichtigte schrittweise Liberalisierung des Kapitalverkehrs zielt zudem auf einen vollständig freien Devisenhandel und Kapitaltransfer nach vier Jahren ab, was insbesondere für internationale Investoren von Bedeutung ist. Das RIGI garantiert eine 30-jährige regulatorische Stabilität in steuerlichen, zollrechtlichen und devisenrechtlichen Fragen, was langfristige Planbarkeit und Investitionssicherheit schaffen soll und stellt damit für Milei ein strategisches Instrument zur Erhöhung der internationalen Wettbewerbsfähigkeit Argentiniens dar.¹⁵⁰

3.2. Reform des Arbeitsmarkts

Der erste Versuch, arbeitsrechtliche Reformen in Argentinien allein über Dekrete des Präsidenten zu verfügen, zielte auf eine Stärkung der Arbeitgeberrechte ab, unter anderem durch längere Probezeiten, erleichterte Entlassungen und geringere Abfindungen. Dieses Vorhaben wurde jedoch vom Gericht gestoppt, da tiefgreifende arbeitsrechtliche Änderungen ohne Zustimmung des Kongresses als verfassungswidrig gelten.¹⁵¹

Der zweite Reformversuch, der über das 'Ley de Bases y Puntos de Partida para la Libertad de los Argentinos' (Gesetz der Grundlagen und Ausgangspunkte für die Freiheit der Argentinier) eingebracht wurde, umfasst eine umfassende Arbeitsmarktreform. Diese Reform geht weit über bloße Anpassungen von Probezeiten und Entlassungsregelungen hinaus; sie adressiert explizit verschiedene Aspekte wie:

¹⁴⁹ Koh, Josephine (2025): Special purpose vehicle (SPV): <https://carta.com/learn/private-funds/structures/spv/>

¹⁵⁰ Kreston BA Argentina (2024): El régimen de incentivo para grandes inversiones (RIGI) – una nueva era para inversores en Argentina: <https://krestonba.com/el-regimen-de-incentivo-para-grandes-inversiones-rigi-una-nueva-era-para-inversores-en-argentina/>

¹⁵¹ Zeit.de (2024): Gericht erklärt Arbeitsmarktreform von Milei für verfassungswidrig: <https://www.zeit.de/politik/ausland/2024-01/argentinien-milei-arbeitsmarktreform-verfassungswidrig-gericht>

- Unregistrierte Beschäftigung: Einführung eines freiwilligen Sanierungsplans, der Arbeitgebern erhebliche Anreize zur Legalisierung von Arbeitsverhältnissen bietet, einschließlich eines teilweisen Schuldenerlasses auf ausstehende Sozialversicherungsbeiträge, der Möglichkeit zur Tilgung verbleibender Schulden in Raten sowie der Löschung von Gesetzesverstößen und der Einstellung anhängiger Strafverfahren;
- Erweiterung der Probezeiten: Verlängerung der Probezeit von drei auf sechs Monate, mit der Möglichkeit einer weiteren Verlängerung auf bis zu acht Monate für Unternehmen mit 6 bis 100 Mitarbeitern bzw. auf bis zu zwölf Monate für Unternehmen mit weniger als sechs Mitarbeitern, sofern Tarifverträge dies vorsehen.
- Flexibilisierung des Mutterschutzes: Anpassung der Regelungen, um Arbeitnehmerinnen mehr Kontrolle über die Verteilung ihrer bezahlten Freistellungszeiten zu geben. Die Gesamtdauer von drei Monaten bleibt unverändert, jedoch kann die Inanspruchnahme vor der Geburt auf bis zu zehn Tage reduziert werden, um den Rest der Zeit nach der Geburt zu nutzen;
- Abfindungsfonds: Einführung eines alternativen Modells zum klassischen Abfindungssystem, das durch monatliche Beiträge der Arbeitgeber im Rahmen tariflicher Vereinbarungen finanziert wird;
- Neudefinition der Selbstständigkeit: Einführung der Kategorie 'Unabhängige Mitarbeiter', die es Selbstständigen erlaubt, bis zu drei weitere unabhängige Mitarbeiter einzustellen, ohne als Arbeitgeber im klassischen Sinne eingestuft zu werden;
- Einschränkungen des Streikrechts: Einführung von Sanktionen gegen Arbeitnehmer, die sich an Blockaden oder Besetzungen von Arbeitsplätzen beteiligen. Diese Handlungen gelten nun als ausreichender Grund für eine fristlose Kündigung ohne Abfindung, wobei den Gerichten die Möglichkeit zur Einzelfallprüfung entzogen wird¹⁵².

Die Umsetzung dieser Maßnahmen verschärft die soziale Lage erheblich: Entlassungen, Reallohnverluste und eine Verschlechterung der Lebensbedingungen – vor allem von Erwerbslosen inkl. Rentnerinnen und Rentnern – führen zu einem deutlichen Anstieg der Armut und zu massiven sozialen Unruhen¹⁵³ und Streiks¹⁵⁴.

3.3. Geld- und Währungspolitik

¹⁵² Nalvanti, Andrea (2024): Highlights of the Milei Administration Labor Reform Package: <https://wslegal.com/highlights-of-the-milei-administration-labor-reform-package/>

¹⁵³ Pöhls, Lara (2025): Mileis Reformen spalten Argentinien: Armutsquote sinkt, Widerstand steigt: <https://www.derwesten.de/politik/milei-argentinien-armut-statistiken-zweifel-id301511183.html>

¹⁵⁴ The Economist (2024): The fightback against Javier Milei's radical reforms has begun: <https://www.economist.com/the-americas/2024/01/14/the-fightback-against-javier-mileis-radical-reforms-has-begun>

Beim Amtsantritt von Präsident Milei war die makroökonomische Lage durch hohe Inflation (Abb. 1.6) und eine erhebliche Divergenz zwischen offiziell und informellem Wechselkurs (Abb. 1.5) bei negativer Leistungsbilanz (Abb. 1.7) geprägt.

Als eine der Hauptursachen der prekären Situation in Argentinien definiert Milei den Teufelskreis aus Defizit und Geldexpansion. Als Maßnahmen hiergegen sieht er

- grundsätzlich eine restriktive Geldpolitik, um die Entwicklung der Geldmenge dauerhaft wieder an die Veränderung der Geldmenge zu knüpfen, wie dies die Klassik mit dem Saynschen Theorem¹⁵⁵ bzw. der Fischerschen Verkehrsgleichung¹⁵⁶ vorgibt,
- kurzfristig währungspolitische Interventionen wie die gezielte Devaluierung des Pesos, um die Kontrolle über das inländische Geldangebot zurückzugewinnen (Kap. 2.2.1),
- langfristig die vollständige Abschaffung der nationalen Währung und eine formelle Dollarisierung an, um der Inflation institutionell entgegenzuwirken und den Einfluss politischer Willkür auf die Geldpolitik zu eliminieren (Kap.2.2.2).

Flankierend setzt Milei auf internationale Kreditabkommen – insbesondere mit dem IWF – um kurzfristige Liquiditätsengpässe zu überbrücken und das Vertrauen der Finanzmärkte während der Übergangsphase seiner Reformagenda zu stabilisieren.

3.4. Währungspolitik: Abwertung des Argentinischen Peso und Stabilisierung des Wechselkurses gegenüber dem US-\$

Trotz seiner monetaristischen Überzeugung, dass Inflation primär durch Geldmengenwachstum verursacht wird und daher eine restriktive Geldpolitik genüge, sah sich Präsident Milei angesichts des tiefgreifenden Vertrauensverlusts, massiver inflationsbedingter Marktverzerrungen und des entgleiten Wechselkurssystems zu unmittelbaren interventionistischen Maßnahmen gezwungen, um kurzfristig die Kontrolle über die Geld- und Währungsstabilität zurückzugewinnen.

Zu seinen kurzfristigen Maßnahmen zählten einerseits die drastische Abwertung des Pesos (von knapp 400 auf 800 ARS/USD im Dezember 2023)¹⁵⁷, mit dem Ziel

- einerseits Marktungleichgewichte zu korrigieren, die sich durch den hohen Spread zwischen dem offiziellen Wechselkurs und dem des ‘dólar blue’ offenbarten,
- andererseits die Stabilisierung der Wechselkurserwartungen durch die Einführung eines Crawling-Peg-Systems zu erreichen, d. h. es wurden

¹⁵⁵ Say, Jean-Baptiste (1807/1999): Abhandlung über die National-Oekonomie.

¹⁵⁶ Vgl. Fisher, Irving (1911): The Purchasing Power of Money, its Determination and Relation to Credit, S. 151; bzw. Fisher, Irving (1916): Die Kaufkraft des Geldes: Ihre Bestimmung und ihre Beziehung zu Kredit, Zins u. Krisen; oder Fischer, Irving (1930): The Theory of interest as determined by impatience to spend income and opportunity to invest it.

¹⁵⁷ Soltani (2024): Argentine Peso: Biggest Devaluation in Decades. Closing the Gap Between Official and Parallel Exchange Rates in December 2023: <https://www.voronoiaapp.com/economy/Argentine-Peso-Biggest-Devaluation-in-Decades-849>

monatliche Peso-Abwertungen staatlich verfügt, die mittlerweile aber infolge der Einführung eines zunehmend freier floatenden Wechselkurses reduziert werden konnten¹⁵⁸.

Ziel dieser Maßnahmen war es, zunächst die Glaubwürdigkeit der Wechselkurspolitik durch kalkulierbare Anpassungsschritte zur notwendigen Abwertung zu stärken. In einem Land wie Argentinien, in dem ein großer Teil der Handelswaren in US-Dollar fakturiert wird (Dollarisierung der Wirtschaft), wirken Wechselkursveränderungen über einen sog. starken Pass-Through-Effekt¹⁵⁹ direkt auf das Preisniveau: Damit ist eine Kontrolle des Wechselkurses unverzichtbar für eine Inflationskontrolle.

Diese Maßnahmen bilden für Milei jedoch nur eine Übergangslösung; er sieht in der vollständigen Dollarisierung den konsequenten nächsten Schritt, um für Argentinien Inflation als Folge zentralbankfinanzierter Staatsausgaben dauerhaft zu beenden und eine politische Einflussnahme auf das Geldwesen strukturell auszuschließen¹⁶⁰.

3.5. Das Konzept der Dollarisierung

Noch konsequenter als die Politik des Currency Boards des seinerzeitigen Präsidenten Carlos Menem über 30 Jahre zuvor, will Javier Milei den Peso nicht mehr nur an den US-Dollar binden, sondern ganz abschaffen. Damit würde auch die nationale Zentralbank (Banco Central de la República Argentina, BCRA) überflüssig, so dass eine monetäre Finanzierung fiskalischer Defizite dauerhaft ausgeschlossen wäre. Öffentliche Defizite müssten künftig durch ordentliche Staatseinnahmen oder Ausgabenkürzungen gedeckt werden.

Der argentinische Präsident Javier Milei versteht den Weg zur Dollarisierung als einen mehrstufigen Übergangsprozess. Dieser beginnt mit der

- Einführung eines Bankensystems nach dem 100-Prozent-Reserve-Ansatz von Henry Simons¹⁶¹ ('Banca Simons'), bei dem Einlagen vollständig durch liquide Mittel gedeckt sein müssen.
- Es folgt die Etablierung eines freien Bankensystems ohne Zentralbankintervention, in dem Banken unter marktwirtschaftlichen Bedingungen agieren.

¹⁵⁸ Reuters (2025): Argentina slows peso crawling peg as inflation eases: <https://www.reuters.com/world/americas/argentina-inflation-ticks-up-27-december-ends-2024-1178-2025-01-14/>

¹⁵⁹ Magee, Stephen P. (1973): Currency Contracts, Pass-through, and Devaluation: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/1973/01/1973a_bpee_magee.pdf

¹⁶⁰ Milei, Javier / Benegas Lynch, Alberto / Cavallo, Domingo / Mondino, Diana / Rubini, Héctor / Sturzenegger, Federico (2023): El fin de la inflación. Eliminar el Banco Central, terminar con la estafa del impuesto inflacionario y volver a ser un país en serio: <https://info-biblioteca.mincyt.gob.ve/wp-content/uploads/2024/11/El-fin-de-la-inflacion-Javier-Milei.pdf>

¹⁶¹ Simons, Henry (1951): Economic Policy for a Free Society. Erläutert z. B. in: Taboas, Cesar (2023): La banca Simons y la estabilidad monetaria y económica: <https://juandemariana.org/la-banca-simmons-y-la-estabilidad-monetaria-y-economica/>

- In einer dritten Phase soll eine rechtliche Öffnung für uneingeschränkte Währungskonkurrenz erfolgen, die es privaten Akteuren erlaubt, Transaktionen in beliebiger Währung abzuwickeln. Milei geht davon aus, dass sich im Zuge dieser Liberalisierung der US-Dollar auf freiwilliger Basis als dominantes Zahlungsmittel durchsetzen wird.
- Die letzte Stufe des Plans sieht die institutionelle Auflösung der Zentralbank vor; ein Schritt, der eine national autonome staatliche Geldschöpfung dauerhaft beenden würde.

Technisch soll die Umstellung durch eine bilanzielle Konversion der Aktiva und Passiva des BCRA zu einem festen Wechselkurs erfolgen – ein Verfahren, das angesichts möglicher Bewertungsrisiken und Wechselkursspannungen als anspruchsvoll gilt.¹⁶²

4. Kreditpolitik

In seinem Buch 'El Camino del Libertario' spricht Milei davon, dass Schulden nicht nur ökonomisch riskant, sondern vor allem auch moralisch verwerflich sind.

Milei äußert sich zwar nicht explizit gegen den IWF als Organisation, doch ist es ein Teil seiner Strategie, den Staat zu 'disziplinieren' und durch fiskalische Selbstverantwortung zu zwingen, nur das auszugeben, was gegenwärtig vorhanden sei¹⁶³, womit Kreditgeber wie der IWF letztlich entbehrlich sind.

Trotz dieser Haltung hat die argentinische Regierung unter Milei im April 2025 eine Vereinbarung mit dem IWF über ein neues Kreditpaket in Höhe von 20 Milliarden US-Dollar getroffen.¹⁶⁴

Davon sollen 12 Milliarden US-Dollar sofort ausgezahlt werden, um die nahezu erschöpften Devisenreserven des Landes aufzufüllen und die Stabilität des Peso bei der angedachten Wechselkursfreigabe mit ausreichend Devisenreserven abzusichern. Ein Teil der Mittel ist auch für die Rückzahlung bestehender IWF-Schulden vorgesehen, wodurch sich die Gesamtverschuldung Argentiniens beim IWF von aktuell (Mai 2025) rund 42 auf dann 58 Milliarden US-Dollar erhöhen wird.¹⁶⁵

Die Aufnahme neuer Schulden beim IWF durch die Regierung Milei stellt einen deutlichen Bruch mit den in seinen Schriften vertretenen Prinzipien dar. Ob dieser Schritt als notwendiger Pragmatismus oder als ideologischer Widerspruch zu werten ist, kann nur die Zukunft zeigen.

5. Handelspolitik zur Stärkung der Leistungsbilanz

¹⁶² Vgl. Fußnote 84.

¹⁶³ Milei, Javier (2022): El camino del libertario.

¹⁶⁴ IMF Press Release (2025): IMF Executive Board Approves 48-month US\$20 billion Extended Arrangement for Argentina:
<https://www.imf.org/en/News/Articles/2025/04/12/pr25101-argentina-imf-executive-board-approves-48-month-usd20-billion-extended-arrangement>

¹⁶⁵ IMF (2025a): Argentina: Executive Board Calendar: Board Discussions on Argentina:
<https://www.imf.org/en/Countries/ARG>

Die Handelsbilanz als Teilkomponente der Leistungsbilanz spielt im Programm von Milei zur Erneuerung des Landes eine zentrale Rolle. Handelspolitische Maßnahmen sollen – wie etwa auch unter der Regierung Trump – direkt den Warenhandel beeinflussen und sich unmittelbar positiv auf den Saldo der Leistungsbilanz auswirken.

Stabile handelspolitische Rahmenbedingungen und ein ausgewogenes Verhältnis von Importen und Exporten – bzw. im konkreten Fall der aktuellen Krise ein relevanter Exportüberschuss – sind daher aus Sicht Mileis essenziell für eine nachhaltige Entwicklung der Leistungsbilanz und damit des Landes. Schwankungen im Handelsbilanzsaldo können Wechselkursvolatilität, Unsicherheit bei Kapitalflüssen und außenwirtschaftliche Ungleichgewichte zur Folge haben.

6. Liberalisierung der Handelspolitik

Ausgehend von Adam Smith mit dem Argument absoluter Kostenvorteile über David Ricardo mit der Begründung komparative Kostenvorteile und vieler anderer über Heckscher / Ohlin, Leontief, Lancaster, Rybczynski, Stolper / Samuelson¹⁶⁶, sehen nicht nur Wirtschaftsliberale wie z. B. auch Ludwig von Mises¹⁶⁷ (als typischer Vertreter der österreichischen Schule, die Mileis Denken massiv beeinflusst) im Freihandel eine Möglichkeit, in der jeder Staat oder Marktteilnehmer sich auf das spezialisiert, was er am besten kann – und damit durch Tausch profitiert¹⁶⁸.

Ein besonderes Augenmerk legt Milei auf Exportförderung und Importkürzung.

Auf der Exportseite liegt ein Schwerpunkt nach Jahren des Niedergangs wieder auf dem Bergbau: Milei hatte dafür eigens mit dem schon erwähnten Régimen de Incentivo para Grandes Inversiones (RIGI) ein Investitionsschutzprogramm verabschiedet, das Großinvestoren Anreize bieten soll, massiv auch wieder in den Bergbau und den Energieexport zu investieren.

Dieser soll – allen Umweltschutzanforderungen zum Trotz – wiederbelebt werden und das Land zum Global Player insbes. bei den Rohstoffen Gold, Silber, seltenen Mineralien und Erden machen, vor allem aber bei Lithium und Kupfer. Letztere zwei Rohstoffe versprechen langfristig hohe Exportsteigerungen, da diese für die weltweite Mobilitäts- und Energiewende, weg von Verbrennungstechnologien hin

¹⁶⁶ Zu all diesen Autoren und deren Theorien vgl. z. B. Eibner, Wolfgang (2006b): Understanding International Trade: Theory & Policy – Anwendungsorientierte Außenwirtschaft: Theorie & Politik, Teil A: Ausgewählte Grundlagen der reinen Theorie der Außenwirtschaft.

¹⁶⁷ von Mises, Ludwig (1940): Nationalökonomie, Theorie des Handelns und Wirtschaftens; von Mises, Ludwig (1949/2007): Human Action: A Treatise on Economics.

¹⁶⁸ Die theoretischen Grundlagen der Tauschtheorie im Außenhandel auf Basis der Edgeworth-Box des Außenhandels finden sich z.B. in: Eibner, Wolfgang (2006b): Understanding International Trade: Theory & Policy – Anwendungsorientierte Außenwirtschaft: Theorie & Politik, Kap. 4.

zu elektrischen Anlagen, in steigenden Mengen zu steigenden Preisen nachgefragt werden.¹⁶⁹

Das erste vom RIGI genehmigte Projekt im Bereich des Energieexports ist die 305-Megawatt-Photovoltaikanlage El Quemado in Mendoza im mittleren Westen Argentiniens. Nach Angaben der Regierung beläuft sich die Gesamtinvestition auf 211 Millionen US-Dollar. Das zweite Projekt ist der Bau der Ölpipeline Vaca Muerta Oil Sur im Wert von 2,5 Milliarden US-Dollar. Die Pipeline wird 470 Kilometer bis zur Küstenstadt Punta Colorada in der Provinz Río Negro verlaufen. Der Betrieb soll im vierten Quartal 2026 aufgenommen werden.¹⁷⁰

Zentraler Bestandteil der wirtschaftspolitischen Agenda Mileis ist auch ein tiefgreifender Strukturwandel in der Handelspolitik:

Die vollständige Abschaffung von Exportzöllen und Importabgaben, die radikale Liberalisierung des Devisenmarkts sowie gezielte Anreize zur Förderung ausländischer Direktinvestitionen sollen Argentinien aus seiner ökonomischen Stagnation führen und international wettbewerbsfähiger machen¹⁷¹ – ganz im Sinne der von Mises'schen Vorstellung von Handel als freiwilliger und produktiver Kooperation.

Genau davon ist Argentinien aber extrem weit entfernt: Aktuell behindert Argentinien Importe mit im internationalen Vergleich weit überdurchschnittlich hohen Zöllen:

Ein zentrales Element der handelspolitischen Neuausrichtung Argentiniens unter Präsident Javier Milei ist insofern die Reform des Importregimes.

Im Dezember 2023 wurden die restriktiven und stark regulierten Systeme SIRA (Sistema de Importaciones de la República Argentina) und SIRASE (Sistema de Importación de la República Argentina y Pago de Servicios al Exterior) durch das neue Statistiksistem SEDI (Sistema Estadístico de Importaciones) ersetzt:

¹⁶⁹ Käufer, Tobias (2025): Rohstoff-Hype: Argentinien stärkt Bergbau: <https://www.zdf.de/nachrichten/politik/ausland/argentinien-wirtschaft-bergbau-rohstoffe-gold-100.html>

¹⁷⁰ Agência Latinapress (2025): Lateinamerika: Argentinien setzt auf Energie und Bergbau: <https://latina-press.com/news/334928-lateinamerika-argentinien-setzt-auf-energie-und-bergbau/>

¹⁷¹ Partido Renovador Federal, Propone sus Bases de Acción Política y esta Plataforma Electoral Nacional (2023): La Libertad Avanza: Bases de acción política y plataforma electoral national: <https://www.electoral.gob.ar/nuevo/paginas/pdf/plataformas/2023/PASO/JUJUY%2079%20PARTIDO%20RENOVADOR%20FEDERAL%20-PLATAFORMA%20LA%20LIBERTAD%20AVANZA.pdf>

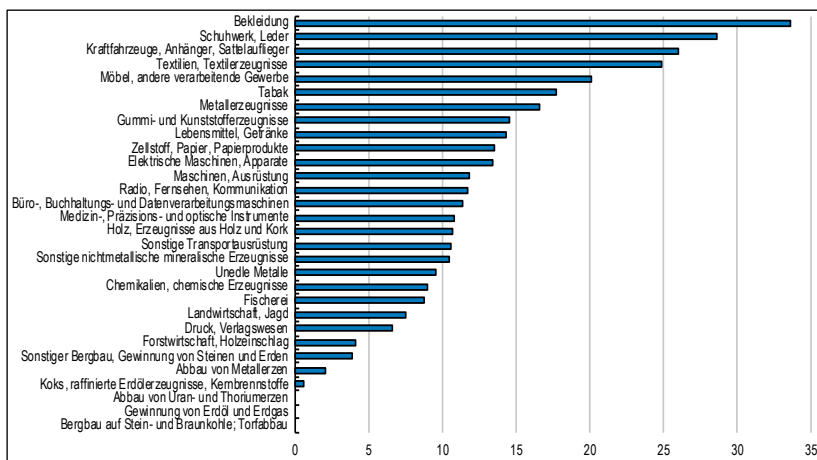

Abbildung 0.1: Durchschnittliche Zollsätze Argentiniens 2018 auf seine wichtigsten Importwarengruppen in %¹⁷²

Während SIRA und SIRASE sehr umfangreiche Genehmigungsverfahren zur Importabwicklung und zum Zugang zu nötigen Devisen vorsahen¹⁷³, verfolgt SEDI einen liberaleren Ansatz und verzichtet auf vorherige Genehmigungen, so dass nur ein geprüfter Bericht des Importzweckes gefordert wird. Die Registrierung von Importen dient nun vorrangig statistischen Zwecken und soll die Transparenz über die Handelsströme erhöhen, ohne den Warenfluss aktiv zu steuern¹⁷⁴.

Die PAIS-Steuer ('Impuesto Para una Argentina Inclusiva y Solidaria') wurde im Dezember 2019 befristet bis Dezember 2024 eingeführt. Sie betrifft Transaktionen in Fremdwährung, etwa Importe und Auslandszahlungen. Unter Präsident Javier Milei wurde der Satz zunächst auf 17,5 % erhöht, im April 2024 jedoch auf 7,5 % gesenkt. Milei kündigte an, die Steuer planmäßig Ende 2024 auslaufen zu lassen.¹⁷⁵

¹⁷² Abbildung entnommen: Grundke, Robert / Arnold, Jens (2019): Fostering Argentina's integration into the world economy, Abb. 9, S. 14: <https://dx.doi.org/10.1787/7ed95b2b-en>

¹⁷³ Gómez Giglio, Gabriel Adrián / Rópolo, Esteban Pablo / Fernández Rostello, Francisco José / Acevedo Freixas, Victoria / Allende, Juana (2022):

Argentina: Implementation of SIRA, the Import System of the Argentine Republic, and SIRASE, the Import System of the Argentine Republic and

Payment of Services Abroad: https://www.globalcompliance-news.com/2022/11/08/https-insightplus-bakermckenzie-com-bm-international-commercial-trade-argentina-implementation-of-sira-and-sirase_10172022/

¹⁷⁴ IHK Karlsruhe (2024): Argentinien: Alles neu im Außenhandel? <https://www.ihk.de/karlsruhe/fachthemen/international/aktuelles/argentinien-alles-neu-im-aussenhandel-2-6194390>

¹⁷⁵ Buenos Aires Herald (2024b): Milei confirms Argentina's PAIS tax will end in December: <https://buenosairesherald.com/politics/milei-confirms-argentinas-pais-tax-will-end-in-december?>

Die währungspolitischen Eingriffe (vgl. Kapitel 2.2) wirken sich ebenfalls positiv auf die Handelsbilanz aus. Nach der traditionellen Mundell-Fleming-Logik (IS-LM-Modell unter offenen Bedingungen¹⁷⁶) führt eine nominale Abwertung einer Währung in einem Land mit flexiblen Preisen und unter bestimmten Bedingungen zu einer realen Abwertung. Dies kann kurzfristig die Wettbewerbsfähigkeit der heimischen Exporteure verbessern, während Importe teurer werden – mit potenziell positiven Effekten auf die Handelsbilanz (J-Kurven-Effekt). Diese Überlegungen bestimmen das Handeln sowohl Mileis als auch z. B. Trumps¹⁷⁷.

Das Problem ist nur: sie können volkswirtschaftlich sinnvoll (wohlfahrtserhöhend) sein oder eben auch nicht; inwieweit eine solche währungspolitische Außenhandels-saldoverbesserung tatsächlich zu einem Wohlfahrtsgewinn führt, hängt letztlich von der Veränderung der Terms of Trade ab¹⁷⁸.

7. Direktinvestitionen und Kapitalverkehr

Im Verlauf des Jahres 2024 verzeichnete Argentinien einen deutlichen Rückgang der ausländischen Direktinvestitionen (FDI). Der Rückgang ist vor allem auf einen Einbruch der Schuldtransaktionen und eine deutliche Verringerung der reinvestierten Gewinne zurückzuführen. Diese Entwicklungen dürften eine erste Konsequenz der aus den restriktiven fiskalpolitischen Maßnahmen resultierenden rezessiven Effekte auf die volkswirtschaftliche Gesamtnachfrage (vgl. Kapitel 2.1) sein.

Auch die psychologischen Effekte der ‘Politik der Motorsäge’ Mileis auf potenzielle ausländische Investoren dürften zu einer erhöhten Unsicherheit und damit einer Verschlechterung der Gewinnerwartungen aus FDI’s führen, was die Attraktivität neuer Investitionen erheblich reduziert.

Einzig Investitionen im Bergbau und Energiesektor dürften wie oben dargestellt im Zuge der weltweiten Rohstoffnachfrage in Verbindung mit Argentinien’s Ressourcenreichtum die Entwicklung der Direktinvestitionen positiv beeinflussen.

¹⁷⁶ Vgl. hierzu die Originalaufsätze von z. B. Mundell, Robert (1960): The Pure Theory of International Trade, S. 75 ff.; Fleming, Marcus (1962): Domestic financial policies under fixed and floating exchange rates, S. 369–379: <https://doi.org/10.2307/3866091>; Mundell, Robert (1963): Capital Mobility and Stabilization Policy under Fixed and Flexible Exchange Rates, S. 475–485; wirtschaftspolitisch aktuell erklärt z. B. in: Förster, Andreas (2011): Mundell-Fleming-Modell. Eine makroökonomische Analyse wirtschaftspolitischer Maßnahmen.

¹⁷⁷ Meyer, Dirk (2017): Great Again? – Zur protektionistischen Wirtschaftsagenda von US-Präsident Donald Trump: <https://www.ludwig-erhard.de/great-again-zur-protektionistischen-wirtschaftsagenda-von-us-praesident-donald-trump/>

¹⁷⁸ Vgl. hierzu eine wohlfahrtstheoretische Analyse von Eibner, Wolfgang (1991): Grenzen internationaler Verschuldung der Dritten Welt, S. 44 ff. auf dem theoretischen Fundament von Mundell, Robert (1960): The Pure Theory of International Trade, S. 76 ff.

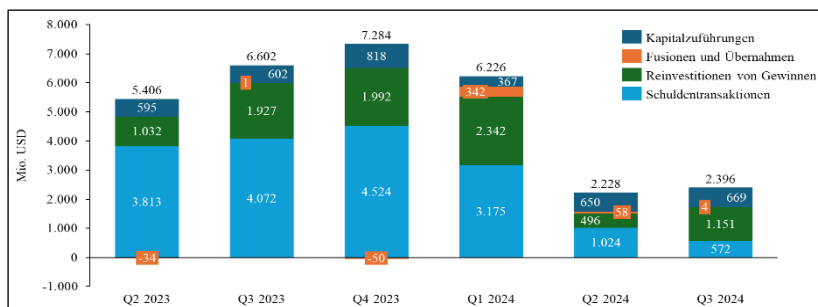

Abbildung 0.2: Entwicklung der ausländischen Direktinvestitionen in Argentinien nach relevanten Komponenten im Zeitraum Q2 2023 bis Q3 2024 in Mio. US-Dollar¹⁷⁹

Den Devisenabfluss reglementierte Milei zunächst über die Comunicación A 7917 der BCRA und die Einführung der BOPREAL-Anleihen für den Wiederaufbau eines freien Argentiniens (Bonos para la Reconstrucción de una Argentina Libre). Alle vor dem 13.12.2023 aufgelaufenen Außenstände werden über diese BOPREAL-Anleihen verbrieft: Wenn der Gläubiger zustimmt, können diese auch übertragen werden, um Importschulden zu begleichen; alternativ kann der Gläubiger auch die in der Anleihe festgelegte Laufzeit abwarten, um den Betrag zu erhalten oder die Anleihe auf dem Sekundärmarkt (gegen einen hohen Abschlag) verkaufen¹⁸⁰.

Seit dem 14. April 2025 allerdings sind Devisengeschäfte im unbaren Handel innerhalb eines fixierten Bereichs von 1.000 bis 1.400 Pesos je US-Dollar freigegeben. Die Erfahrung zeigt aber, dass solche Lockerungen zu einem massiven Kapitalabfluss führen können: Unternehmen wie Privatpersonen könnten ihre Ersparnisse ganz legal ins Ausland bringen¹⁸¹ und über diese Kapitalflucht den Peso wieder massiv abwerten.

8. Zur Bewertung der wirtschaftspolitischen Maßnahmen Mileis im Rahmen der Arbeitsthesen

9. Bewertung der Fiskalpolitik

Das Reformprogramm der argentinischen Regierung verfolgt vorrangig zwei zentrale Zielsetzungen:

¹⁷⁹ Darstellung aus: Banco Central de la República Argentina (2024): Informe sobre Inversión Extranjera Directa, Abb. 1, S. 5:

<https://www.bcra.gob.ar/Pdfs/PublicacionesEstadisticas/informe-inversion-extranjera-directa-3TRIM-2024.pdf>,

¹⁸⁰ Central Bank of Argentina (2024): Guide for Importers: How to Subscribe BOPREALs?

<https://www.bcra.gob.ar/PublicacionesEstadisticas/Guia-para-importadores-i.asp>

¹⁸¹ Argentinisches Tageblatt (2025): Tschüss "Cepo": <https://tageblatt.com.ar/argentinien-hebt-devisenbeschränkungen-überraschend-auf/>

- die Wiederbelebung des Wirtschaftswachstums sowie
- die fiskalische Konsolidierung zur nachhaltigen Eindämmung der Defizit-Inflationsspirale.

Zur Überprüfung der ersten Zielsetzung bietet sich die Analyse der Entwicklung des Bruttoinlandsprodukts (BIP) an. In der initialen Phase führten die durch Präsident Milei eingeleiteten Reformen allerdings erwartungsgemäß zu einem spürbaren Rückgang des BIP.

Die zweite Zielsetzung, die fiskalische Konsolidierung, lässt sich anhand der Entwicklung des Staatshaushalts bewerten:

Tabelle 8.1: Entwicklung des argentinischen Staatsbudgets in den Jahren 2023 und 2024 – nominal und inflationsbereinigt in Mrd. ARS; real unter Berücksichtigung der durchschnittlichen jährliche Inflationsrate im Jahr 2024 von 237 %¹⁸²

in Mrd. ARS	2023	2024	Veränderung nominal	Veränderung real
Staatseinnahmen	43,11	117,82	273,33 %	+ 40,54 %
Staatsausgaben	51,53	116,06	225,24 %	– 11,56 %
Finanzüberschuss	– 8,42	1,77	120,96 %	

Erst die Berücksichtigung der Inflationsdynamik verleiht den offiziellen Haushaltszahlen ihre volle Aussagekraft. Trotz einer durchschnittlichen Inflationsrate von 236,79 % im Jahr 2024 im Vergleich zum Vorjahresmonat verzeichneten die Staatseinnahmen ein reales Wachstum, während die Ausgaben real rückläufig waren. Diese Entwicklung spiegelt eine signifikante fiskalpolitische Konsolidierung wider, die in einem Budgetüberschuss von 0,3 % des BIP mündete.¹⁸³

Aus Sicht der argentinischen Regierung belegen diese Zahlen, dass das Reformprogramm erste positive Effekte sowohl auf die Belebung des Wirtschaftswachstums als auch auf die Stabilisierung der Staatsfinanzen zeigt.

Der Rückgangs des BIP wird seitens der Regierung als bewusste und notwendige Folge der gewählten ‘Schocktherapie’ interpretiert, deren Ziel es war, strukturelle Verzerrungen kurzfristig offenzulegen und damit die Grundlage für eine nachhaltige wirtschaftliche Erholung zu schaffen.

¹⁸² Eigene Berechnungen aus: Argentina.gob.ar (2023): Resultado del Tesoro Nacional – Ejercicio 2023:

<https://www.economia.gob.ar/onp/documentos/resultado/caja/c2023/2023.pdf>;

Argentina.gob.ar (2024): Resultado del Tesoro Nacional – Ejercicio 2024:

<https://www.economia.gob.ar/onp/documentos/resultado/caja/c2024/2024.pdf>;

Statista (2024): Monthly inflation rate in Argentina from January 2020 to April 2024:

<https://www.statista.com/statistics/1320016/monthly-inflation-rate-argentina/>

¹⁸³ Argentina.gob.ar (2025): El Sector Público Nacional registró superávit financiero anual por primera vez desde el 2010: <https://www.argentina.gob.ar/noticias/el-sector-publico-nacional-registro-superavit-financiero-anual-por-primera-vez-desde-el>

Erste Prognosen des Internationalen Währungsfonds (IWF) scheinen diese Einschätzung zu bestätigen: Während das reale BIP im Jahr 2024 noch rückläufig war, wird für das Jahr 2025 ein Wachstum von sogar 5,5 % erwartet¹⁸⁴.

Eine endgültige Einschätzung der Nachhaltigkeit dieser Entwicklung ist jedoch in dieser optimistischen Version nicht möglich:

So ist es logisch, dass infolge der genannten Kürzungsmaßnahmen von Transferleistungen und Subventionen die Staatsausgaben sinken. Wie aber bereits kritisch angemerkt wurde, treffen sämtliche Konsolidierungsmaßnahmen des Subventionsrückbaues (Kap. 2.1.4) bevorzugt die ärmere Bevölkerung durch daraus resultierende Kostenanstiege in den Bereichen Energie, öffentlicher Nahverkehr sowie insbesondere infolge des kompletten Stopps öffentlichen Wohnungsbaus und Aufgabe des Mieterschutzes.

Mit dem '*Ley de Bases y Puntos de Partida para la Libertad de los Argentinos*' (Gesetz der Grundlagen und Ausgangspunkte für die Freiheit der Argentinier) – vgl. Kap. 2.1.6 – regelte Milei viele Bereiche, die gar nicht in die Regelungskompetenz der Exekutive fallen.

Besonders die arbeitsrechtlichen Reformen dieses Gesetzes sind scharf kritisiert worden: Hier wurde ein Arbeitnehmer-Mitarbeiter-Modell geschaffen, bei dem Beschäftigungsverhältnisse außerhalb des Arbeitsvertragsgesetzes möglich sind, so dass jegliche Arbeitsschutzmaßnahmen oder auch bestehende Lohnvereinbarungen umgangen werden können.¹⁸⁵ Auch die verfügte Einschränkung des Streikrechts ohne richterliche Prüfung muss als schwerer Grundrechtseingriff in die Freiheit der Bürger gewertet werden.

Ein weiterer vielbeachteter Aspekt des Gesetzes war die Freigabe von 41 staatlichen Unternehmen zur Privatisierung, welche der Senat dann aber auf sechs reduzierte. Darüber hinaus erhält die Exekutive die Befugnis, für ein Jahr in vier zentralen Bereichen des Staates – Verwaltung, Wirtschaft, Finanzen und Energie – unter Ausrufung des Ausnahmezustands zu intervenieren, mit der Möglichkeit, diese Befugnis nach Ermessen der Exekutive um weitere zwei Jahre zu verlängern.¹⁸⁶

In Verbindung mit dem massiven

- Beschäftigungsabbau im öffentlichen Sektor (Kap. 2.1.1) und
- den neben den genannten vielen weiteren Reformen am Arbeitsmarkt (Kap. 2.1.6) mit dem Abbau von Arbeitnehmerrechten,
- den Sozial- und Rentenkürzungen und
- den diversen Privatisierungsprogrammen (Kap. 2.1.2)

ist ein massiver Einbruch der volkswirtschaftlichen Nachfrage zu erwarten.

¹⁸⁴ elEconomista.es (2025): El milagro económico de Milei en Argentina no se detiene: la actividad ya roza máximos históricos y el FMI eleva el PIB: <https://www.eleconomista.es/economia/noticias/13329405/04/25/el-milagro-economico-de-milei-en-argentina-no-para-la-actividad-ya-roza-maximos-historicos-y-el-fmi-eleva-el-pib.html>

¹⁸⁵ Rivas, Juliana (2025): Argentinien in Aufruhr: <https://etosmedia.de/politik/argentinien-in-aufruhr-proteste-repression-und-der-abbau-sozialer-rechte/>

¹⁸⁶ Ibidem.

Dieser wird zudem nachhaltig verstärkt werden durch die beabsichtigte Steuerreform (Kap. 2.1.3) – die in neoliberaler Tradition zu einer deutlichen Verringerung direkter Steuern (Einkommen- und insbes. Gewinnsteuern) bei parallelem Anstieg indirekter Steuern (Verbrauchssteuern) führen wird: Eine Entwicklung, die Argentinien schon einmal als Folge der damaligen neoliberalen Wirtschaftspolitik unter Präsident Carlos Menem von 1989 bis 1999¹⁸⁷ und den Auflagen des IWF spätestens ab 2000 erfahren musste¹⁸⁸ – und die 2002 zum Staatsbankrott Argentinien infolge völliger Verarmung eines Großteiles der Bevölkerung führte¹⁸⁹.

Auch unter Präsident Carlos Menem konnte das Staatsdefizit 1989–1999 (vgl. Abb. 1.2) mit neoliberaler Wirtschaftspolitik massiv gesenkt werden: Fehlt aber die nationale Konsumnachfrage, so sehen auch Investoren – trotz vielleicht sehr guter steuerlicher oder administrativer Rahmenbedingungen – keinen Anlass, in Argentinien zu investieren, außer vielleicht zum reinen Zweck des Exports.

Letzteres aber führt dann zunehmend zu einem noch stärkeren Ressourcenabfluss aus dem Land, da Gewinne und noch vorhandenes Restkapital infolge sich immer weiter verschlechternder nationaler Nachfrage und abwertungsbedingter Kapitalflucht ins Ausland verschoben werden.

Der Versuch, über das Régimen de Incentivo para Grandes Inversiones (RIGI) langfristig die zukünftigen Gesetzgebungen über die Vorgabe einer 30-jährigen regulatorischen Stabilität in steuerlichen, zollrechtlichen und devisa-rechtlichen Fragen zu beschränken, muss als legislativ-undemokratische Anmaßung eines nur für 4 Jahre gewählten Präsidenten bzw. seiner Regierung gewertet werden.

Insofern liegt es nahe, auch die geplanten Investitionsförderprogramme (Kap. 2.1.5) kritisch zu sehen – zumal hier schon mehr als deutlich die Abwendung Mileis von der direkten (Gewinn-) Besteuerung in Form merklicher Absenkung von Körperschafts- und Dividendensteuer offensichtlich ist –, da sie einseitig die Investitionskomponente der Volkseinkommensverwendung stützen, ohne positiv auf die Nachfrage wirken zu können.

¹⁸⁷ Natason, José (2010): Ungeliebte Vergleiche. Drei Momente in der Geschichte Brasiliens und Argentinien: <https://nuso.org/articulo/ungeliebte-vergleiche-drei-momente-in-der-geschichte-brasiliens-und-argentinien/imprimir/>, S. 16 ff.

¹⁸⁸ Bickel, Matthias (2005): Die Argentinien-Krise aus ökonomischer Sicht: Herausforderungen an Finanzsystem und Kapitalmarkt, in: Beiträge zum transnationalen Wirtschaftsrecht, Heft 38, März 2005: https://opendata.uni-halle.de/bitstream/1981185920/76426/1/BeitraegeTWR_38.pdf, Teil E, S. 51 ff.

¹⁸⁹ Vgl. Rojas, Mauricio (2002): The sorrows of carmencita. Argentina's crisis in historical perspective: <https://www.hacer.org/pdf/carmencitabyrojas.pdf>, insbes. S. 125 ff. und Perry, Guillermo / Servén, Luis (2003): The Anatomy of a Multiple Crisis. Why was Argentina special and what can we learn from it? <https://documents1.worldbank.org/curated/en/825301468768605450/pdf/multi0page.pdf>

10. Bewertung der Geld- und Währungspolitik

Zentrale Reformmaßnahmen – wie die drastische Abwertung des Pesos und die Einführung des Crawling-Peg-Systems der monatlich staatlich verfügt Abwertungen – führten kurzfristig zu einem sprunghaften Inflationsanstieg auf bis zu 290 % im Jahresvergleich. Ab Mitte 2024 zeichnete sich dann aber ein bis heute (Mai 2025) anhaltender disinflationärer Trend ab, was auf erste Stabilisierungseffekte der Währungs- und Fiskalpolitik hindeutet.

Diese Erfolge in der Geld- und Währungspolitik sind aber letztlich nur Folge der bislang erfolgreichen – weil extrem restriktiven – Fiskalpolitik, wie sie in den Abschnitten 2.1 und 3.1 beschrieben und bewertet wurde.

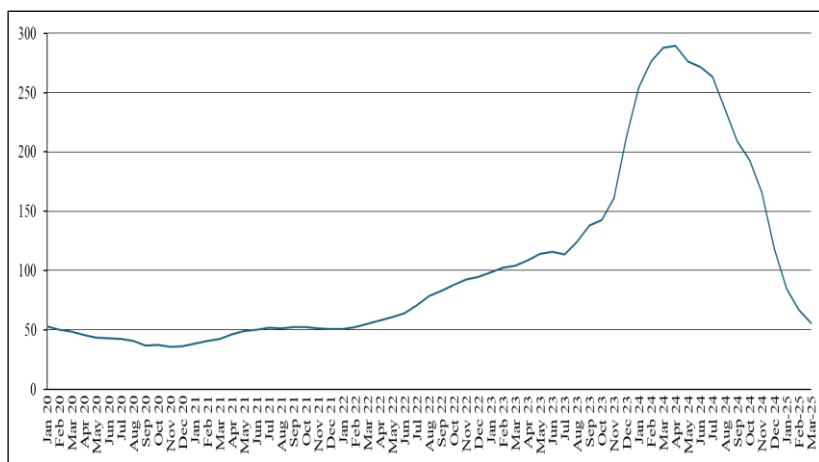

Abbildung 8.1: Inflationsraten in Argentinien im Vergleich zum Vorjahresmonat von März 2023 bis März 2025 in %¹⁹⁰

Damit ist klar, dass in dem Moment, in dem erneut Haushaltsdefizite auftreten, auch die Geld- und Währungsstabilität wieder gefährdet ist: Geld- und währungspolitische Stabilität ist ohne fiskalische Stabilität nicht erreichbar; aktuell aber ist Mileis Wirtschaftspolitik in Bezug auf Geld- und Währungsstabilität erfolgreich umgesetzt.

Kritischer muss Mileis Konzept der Dollarisierung in Form der vollständigen Abschaffung der nationalen Währung wie auch der Zentralbank mit daraus resultierender vollständiger Aufgabe der geldpolitischen Autonomie gesehen werden:

¹⁹⁰ Muschter, René (2025c): Inflationsrate in Argentinien nach Monaten bis April 2025: <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/988114/umfrage/monatliche-inflationsrate-in-argentinien/>

Damit hätte Argentinien nach Einführung des neuen Systems – ebenso wie nach 1991 mit dem Currency Board – keinen Einfluss mehr auf seine Zinspolitik und wäre somit vollständig von der US-amerikanischen Konjunkturpolitik abhängig, ohne diese in irgendeiner Weise beeinflussen zu können.

Zudem kann sich der Geldumlauf nur erhöhen, wenn zusätzliche US-Dollar zufließen, wenn also ein Leistungsbilanzüberschuss erwirtschaftet wird: Damit ist klar, dass ein Wirtschaftswachstum – was auch eine Geldmengenerhöhung entweder durch Ausweitung der Geldmenge oder Erhöhung der Umlaufgeschwindigkeit des Geldes erfordert – letztlich nur möglich ist durch Devisenzuflüsse (US-Dollar), also nur durch einen Leistungsbilanzüberschuss oder durch Kapitalimporte.

Umgekehrt ist aber auch eine ungewollte Geldmengenexpansion möglich, wenn es zu spekulativen oder generell volatilen Kapitalzuflüssen kommt.¹⁹¹

Damit ist letztlich auch bei einer vollständigen Dollarisierung nicht zwingend eine Geldwertstabilität im Sinne einer Preisniveaustabilität gewährleistet.

Am Beispiel Panamas, das seit 1904 ohne eigene Zentralbank auskommt, zeigt sich, dass ein solches System langfristige Preisstabilität fördern kann. Gleichzeitig macht die empirische Evidenz aber auch deutlich, dass der Verzicht auf die nationale Währungshoheit mit gravierenden Risiken verbunden ist:

Der Verlust geldpolitischer Flexibilität, der Wegfall von Seigniorage-Einnahmen¹⁹² und das Fehlen eines Lenders of Last Resort schränken die ökonomische Reaktionsfähigkeit in Krisenzeiten erheblich ein. Eine erfolgreiche Umsetzung einer solchen Strategie setzt daher nicht nur fiskalische Disziplin voraus, sondern auch institutionelle Verlässlichkeit und eine außenwirtschaftlich tragfähige Wirtschaftsstruktur. Inwiefern die Dollarisierung für Argentinien ein geeignetes Instrument zur Wiederherstellung monetärer Stabilität darstellt, bleibt offen – sie ist mit erheblichen Risiken verbunden. Ohne tiefgreifende institutionelle Reformen, strikte fiskalische Disziplin und eine tragfähige außenwirtschaftliche Basis droht sie mehr Schaden als Nutzen zu verursachen. Sie ersetzt somit keine Strukturpolitik – sie macht sie zur Voraussetzung.¹⁹³

11. Bewertung der Handelspolitik

Die mit dem Amtsantritt von Präsident Javier Milei im Dezember 2023 umgesetzten Maßnahmen, insbesondere fiskalische Anpassungen und geplante Arbeitsmarktreformen, führen zu einem Rückgang der real verfügbaren Einkommen, einer Eintrübung der Binnenkonjunktur und rezessiven Entwicklungen in zentralen Wirtschaftssektoren.

¹⁹¹ Bickel, Matthias (2005): Die Argentinien-Krise aus ökonomischer Sicht: Herausforderungen an Finanzsystem und Kapitalmarkt, S. 49 ff.:

https://opendata.uni-halle.de/bitstream/1981185920/76426/1/BeitraegeTWR_38.pdf

¹⁹² EZB (2017): Was ist Seigniorage? <https://www.ecb.europa.eu/ecb-and-you/explainers/tell-me/html/seigniorage.de.html>

¹⁹³ Goldfajn, Ilan / Olivares, Gino (2000): Full Dollarization – The Case of Panama: <https://repositorio.ipea.gov.br/bitstream/11058/13937/1/Full%20dollarization%20-%20the%20case%20of%20Panama.pdf>

12. Außenhandel

Rückläufige Gewinnerwartungen infolge des Rückgangs der volkswirtschaftlichen Gesamtnachfrage und die subjektiv erhöhten operativen Risiken senkten die Attraktivität neuer Investitionen. Diese Einschätzung spiegelt sich im markanten Rückgang der Schuldentransaktionen wider, die 2024 von noch 3.175 Mio.US-\$ im 1. Quartal auf nur noch 572 Mio. US-\$ im 3. Quartal 2024 sanken¹⁹⁴.

Zudem verschärften mehrere regulatorische Eingriffe die Unsicherheit für Investoren und Importeure:

So führte die Comunicación A 7917 der BCRA ein gestaffeltes Devisenzugangssystem ein, das die Kapitalmobilität z. B. über die in Kap. 2.3.2 genannten BOPREAL-Anleihen stark einschränkte.

Die aktuelle Freigabe des Kapitalverkehrs vom April 2025 dagegen führt – mit Blick auf die Vergangenheit – mit ziemlicher Sicherheit wieder zu einem starken unregulierten Abfluss von Devisen für Importe, erneuter Anlage von Exporterlösen im Ausland und damit zu einem möglicherweise wieder schnellen Abbau vorhandener Devisenreserven und insofern zur Rückkehr aller Probleme in der Währungspolitik mir insofern wieder steigender auch privater Kapitalflucht: Vertrauen in eine stabile Geld- und Währungspolitik lässt sich nicht administrieren, sondern nur durch langfristig seriöse Staatsführung erzeugen.

Die wirtschaftspolitische Neuausrichtung unter Milei markiert somit Paradigmenwechsel mit unmittelbaren Auswirkungen auf das Verhalten internationaler Investoren. Während Eigenkapitalzuflüsse und reinvestierte Gewinne an Bedeutung gewannen, sind Schuldentransaktionen als Finanzierungsquelle stark rückläufig.¹⁹⁵

Kurzfristig bleibt das Investitionsumfeld durch institutionelle Unsicherheit, hohe Volatilität und eingeschränkten Devisenzugang gekennzeichnet. Die zukünftige Dynamik der Direktinvestitionen wird maßgeblich von politischer Stabilität, rechtlicher Verlässlichkeit und der Wiederanbindung an die internationalen Finanzmärkte abhängen.

Infolge der starken Abwertung des Pesos ist seit Amtsantritt von Milei real ein deutlicher Rückgang der Importe und ein Anstieg der Exporte erfolgt.

Deutlich erkennbar ist ein Rückgang der Importe über alle Kategorien hinweg, was zu einem aggregierten Rückgang der Gesamtimporte um 17,49 % führte.

¹⁹⁴ Banco Central de la República Argentina (BCRA) (2024): Informe sobre Inversión Extranjera Directa al 30 de septiembre de 2024: <https://www.bcra.gob.ar/Pdfs/PublicacionesEstadisticas/informe-inversion-extranjera-directa-3TRIM-2024.pdf>

¹⁹⁵ Banco Central de la República Argentina (BCRA) (2024): Informe sobre Inversión Extranjera Directa al 30 de septiembre de 2024: <https://www.bcra.gob.ar/Pdfs/PublicacionesEstadisticas/informe-inversion-extranjera-directa-3TRIM-2024.pdf>

Gleichzeitig verzeichneten die Exporte ein Wachstum von nominal 19,36 %, was nicht nur eine substanzielle Verbesserung der Handelsbilanz zur Folge hatte, sondern auch zu einem positiven Handelsbilanzsaldo führte.

Tabelle 8.2: Entwicklung der argentinischen Exporte und Importe nach Warengruppen im Jahresvergleich 2023–2024¹⁹⁶

Kategorie	Exporte 2023	Exporte 2024	Veränderung Exporte (%)	Importe 2023	Importe 2024	Veränderung Importe (%)
Landwirtschaft	\$ 24.98	\$ 31.22	+ 24.97 %	\$ 6.96	\$ 4.57	– 34.30 %
Rohstoffe	\$ 10.33	\$ 12.95	+ 25.36 %	\$ 10.68	\$ 6.29	– 41.16 %
Verarbeitende s Gewerbe	\$ 29.96	\$ 33.74	+ 12.62 %	\$ 55.25	\$ 49.38	– 10.63 %
Sonstige	\$ 1.52	\$ 1.81	+ 19.26 %	\$ 0.82	\$ 0.59	– 28.76 %
Gesamt	\$ 66.79	\$ 79.72	+ 19.36 %	\$ 73.71	\$ 60.82	– 17.49 %

Kritisch zu sehen ist allerdings der Rückgang der Importe:

Eine reine Freude über rückläufige Importe kommt nur aus rein merkantilistischer Sichtweise auf, in der nur auf den Devisenabfluss infolge von Importen geschaut wird.

Dies ist zu eng gedacht, da Importe ja nachfragebedingt erfolgen, also bei restriktiven Eingriffen nur zum Zwecke der Devisensparnis entweder als Konsumgüter oder als Rohstoffe/Vorprodukte fehlen.

Importe können insofern zum einen sinnvoll oder gar notwendig sein,

- um die Bevölkerung mit notwendigen Nahrungsmitteln zu versorgen (so hatte die DDR z. B. ihre Leistungsbilanz u. a. dadurch ausgleichen zu können, dass es eben keine ‘überflüssigen’ Importe von Bananen, Orangen, Kaffee etc. gab) oder
- um für die Industrieproduktion notwendige (Vor-) Produkte zu beziehen, also wachstumsfördernd zu wirken und
- um generell als Wachstumsmotor für eine importbasierte Exportindustrie zu wirken.

Insofern müsste die Importstruktur noch viel genauer untersucht und in Hinblick auf daraus resultierende langfristige Versorgungs- und Wachstumseffekte infolge der Importrückgänge analysiert werden.

Es stellt sich also die Frage, inwiefern diese Erfolge der Importreduktion über kurzfristige Effekte hinausgehen und im Sinne einer umfassenden monetaristischen Strategie strukturell wirksam sind.

¹⁹⁶ Instituto Nacional de Estadística y Censos (INDEC) (2024): Estadísticas de comercio exterior argentino. Datos preliminares para 2024:
https://www.indec.gob.ar/uploads/informesdeprensa/i_argent_02_2570A5D4DDEB.pdf

Die wirtschaftspolitische Neuausrichtung unter Präsident Javier Milei orientiert sich in wesentlichen Punkten an den liberalen Prinzipien von Ludwig von Mises: Die Abschaffung der regulierten Importsysteme SIRA/SIRASE zugunsten des rein statistischen SEDI-Systems sowie die Abschaffung der PAIS-Steuer markieren Schritte in Richtung freier Handels- und Kapitalströme.

Diese Maßnahmen entsprechen auch Ricardos Vorstellungen von internationaler Arbeitsteilung und marktwirtschaftlicher Effizienz¹⁹⁷. Zugleich offenbaren sich aber Spannungen zwischen Theorie und Realität:

Die anhaltenden Devisenrestriktionen bzw. die Vorgabe einer Bandbreite des Wechselkurses zwischen 1.000 und 1.400 Peso zum US-Dollar trotz theoretischer Freigabe des Kapitalverkehrs und institutionelle Unsicherheiten erschweren die Kapitalmobilität und hemmen insbesondere fremdkapitalgestützte Direktinvestitionen (vgl. noch Kapitel 3.3.2).

Die Nachhaltigkeit dieser Reformen im Sinne einer offenen und wettbewerbsfähigen Volkswirtschaft wird daher wesentlich von der politischen Kontinuität und rechtlichen Verlässlichkeit (des wirtschaftspolitischen Kurses) der Präsidentschaft Milei abhängen:

Wenn also trotz dieses grundsätzlich positiv zu bewertenden massiven Abbaus von Importhemmnissen der Import so stark zurückgeht, könnte das wieder auf die oben schon vielfach genannten rezessiven Effekte der Fiskalpolitik im Sinne eines relevanten Kaufkraftrückganges in Argentinien zurückzuführen sein – und dann ist der oben konstatierte Importrückgang aus einem weiteren Grund nicht zwingend als ein erstes Erfolgskapitel der Politik von Milei zu betrachten.

13. Direktinvestitionen

Die sektorale Betrachtung ausländischer Direktinvestitionen in Argentinien zeigt eine deutliche Konzentration auf kapitalintensive Branchen wie Bergbau und verarbeitendes Gewerbe, die durch die komparativen Vorteile des Landes in diesen Sektoren begünstigt wird. Insbesondere die reichhaltigen Vorkommen an kritischen Rohstoffen wie Erdgas und Lithium bieten signifikante Wettbewerbsvorteile, die trotz wirtschaftlicher Unsicherheiten stabile Kapitalzuflüsse ermöglichen sollten.

Vom Prinzip her sollten also Direktinvestitionen in Argentinien sowohl sinnvoll im Sinne von notwendig und zugleich auch ertragsbringend sein.

Die Entwicklung der Direktinvestitionen seit Amtsantritt von Javier Milei allerdings erscheint schlicht verheerend: Insbesondere im Groß- und Einzelhandel kam es zu einem dramatischen Einbruch; auch dies wieder ein Signal dafür, dass die Politik Mileis zu einer stark sinkenden Binnennachfrage führt.

Die Entwicklung der Direktinvestitionen in Argentinien im Jahr 2024 zeigt sicher auch die hohe Sensitivität gegenüber politischen und makroökonomischen Schocks.

¹⁹⁷ Ricardo, David (1817): On the Principles of Political Economy and Taxation.

Für die künftige Entwicklung der FDI in Argentinien wird entscheidend sein, ob es gelingt,

- zum einen ein verlässlicheres, seriöses wirtschaftspolitisches Umfeld zu schaffen, das sowohl kurzfristige Wachstumsimpulse als auch langfristige Planungssicherheit bietet und das Vertrauen in die institutionellen Rahmenbedingungen wieder herstellt und ob
- zum anderen die Fähigkeit der argentinischen Regierung besteht, die Inflation dauerhaft zu kontrollieren und die Wechselkursstabilität zu gewährleisten. Hier können Maßnahmen wie das RIGI (vgl. Kap. 2.1.5) einen wichtigen Beitrag leisten, indem Transparenz und Vorhersehbarkeit für Investoren gefördert werden, Andernfalls besteht die Gefahr, dass Direktinvestitionen weiterhin volatilen Schwankungen ausgesetzt bleiben, was die wirtschaftliche Erholung nachhaltig gefährden könnte.

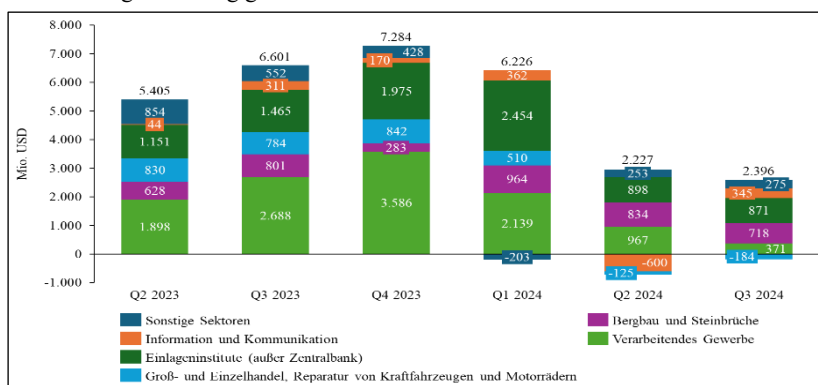

Abbildung 8.2: Entwicklung der ausländischen Direktinvestitionen (FDI) in Argentinien nach Wirtschaftszweigen in Millionen US-\$¹⁹⁸

14. Fazit und Ausblick

Die eingangs gestellten Thesen

These 1: Neoliberale Politik kann kurzfristig zentrale ökonomische Parameter im Sinne monetaristisch definierten Wachstums stimulieren

These 2: Auch erfolgreiche neoliberale Wachstumspolitik verschlechtert dauerhaft die Lebensumstände der breiten Masse der Bevölkerung und kann deshalb langfristig kein Wachstum sichern

¹⁹⁸ Darstellung aus: Banco Central de la República Argentina (BCRA) (2024): Informe sobre Inversión Extranjera Directa al 30 de septiembre de 2024, Abb. 9, S. 11: <https://www.bcr.gov.ar/Pdfs/PublicacionesEstadisticas/informe-inversion-extranjera-directa-3TRIM-2024.pdf>

können auf Basis der obigen Ausführungen als bestätigt gelten.

Insbesondere im Bereich der öffentlichen Finanzen ist in Folge der Politik Mileis eine schrittweise Konsolidierung erkennbar, getragen von Ausgabendisziplin und dem Abbau von Subventionen.

Der Preis hierfür ist allerdings ein deutlich rezessiv wirkender Rückgang der volkswirtschaftlichen Gesamtnachfrage.

Durch die positiven Zahlungsbilanzeffekte infolge von restriktiver Geldpolitik, Währungsabwertung und Deregulierungen in der Außenhandelspolitik gelang der Wiederaufbau der Devisenreserven. Diese Stärkung der außenwirtschaftlichen Position ermöglichte die Aufhebung des Cepo Cambiario ab April 2025 und eröffnet die Chance auf die Rückkehr zu einem liberalisierten, sprich flexiblen Devisenmarkt.

Trotz anfänglicher Ankündigungen einer vollständigen Dollarisierung verfolgt die Regierung Milei bislang einen intermediären Kurs, der auf Stabilisierung innerhalb eines nationalen Währungsregimes abzielt. Maßnahmen wie das Crawling-Peg-System, die Lockerung der Kapitalverkehrskontrollen und der Aufbau von Währungsreserven deuten auf eine priorisierte makroökonomische Konsolidierung hin,

- die entweder als Vorbereitung auf eine spätere Dollarisierung
- oder als pragmatische Abkehr von dieser Zielsetzung zu interpretieren ist.

Wäre ersteres der Fall, könnte genau dies zu zweiterem führen: Sind alle Voraussetzungen erfüllt, so würde auch die Beibehaltung einer nationalen Währung nicht mehr zu Inflation führen: Die Dollarisierung wäre also dann im Grunde überflüssig.

Da aber die Erfahrung zeigt, dass der Zwang zu solch einer seriösen Finanz- und Geldpolitik in dem Moment erlahmt, wo die Politik wieder den vollen Handlungsspielraum staatlich gesteuerter Finanz- und Geldpolitik erhält, kann für Argentinien dieses Konzept der Dollarisierung tatsächlich ein Mittel der Wahl sein.

Allerdings sollte der Regierung Milei klar sein, dass bei einer Dollarisierung die umlaufende Geldmenge nur dann nicht zu einer möglicherweise sich ergebenden Deflation führt, wenn die umlaufende Dollarmenge

- einerseits durch ausreichend hohe Leistungsbilanzüberschüsse generiert wird und
- sie andererseits nicht über Kapitalflucht abfließt.

Das macht den 'ganzheitlichen' Ansatz von Milei so wichtig: Sein gesamtes Konzept steht und fällt mit einem Erfolg in allen seinen Punkten: Ausgabenkürzung, Einnahmensteigerung, Wirtschaftswachstum, stabiles Preisniveau, Leistungsbilanzüberschüsse und – solange noch relevant – Wechselkursstabilität.

Die Autoren sehen abschließend zwei Schwachstellen bzw. Herausforderungen der aktuellen argentinischen Wirtschaftspolitik unter Milei:

1. Die Sanierung des Staatsbudgets kann nicht überwiegend zu Lasten der Bevölkerung gehen, will man nicht riskieren, dass ein volkswirtschaftlich massiver

Rückgang der Binnennachfrage alle Konsolidierungserfolge neutralisiert oder gar überkompensiert:

Das Volkseinkommen wird in der Verwendungsrechnung zu ca. 90 % über Konsumausgaben generiert – und zu 10 % über Investitionen. Diese Relation zeigt unzweideutig die große Bedeutung auf, die keynesianischer Wirtschaftspolitik zukommt: Ideal ist sicher eine konsumstützende, soziale Wirtschaftspolitik in einem Umfeld weitestmöglich deregulierter, entbürokratisierter Industriepolitik – sowohl für Großunternehmen wie aber auch für KMUs und sogar kleine Gewerbetreibende, deren Bedeutung für Beschäftigung und Wirtschaftswachstum regelmäßig massiv unterschätzt wird.

Dies impliziert, dass die angedachte Steuerreform nicht nur zu Gunsten von Investoren oder gar den noch bestehenden ‘Vermögenseiten’ ausfallen darf; d. h. ein wachstumsförderndes Steuersystem ist das einer progressiven Besteuerung über direkte Steuern – und kein Steuersystem, das Staatseinnahmen primär über indirekte Verbrauchsteuern oder einkommensunabhängige Sozialbeiträge generiert¹⁹⁹. Subventionen können weitgehend entfallen, wenn der Staat ein Mindestmaß an Einkommen von der Besteuerung freistellt und insbesondere keine Substanzsteuern von seinen Wirtschaftssubjekten erhebt.

2. Historisch gesehen ist Argentinien immer wieder an Korruption, Überregulierung und dadurch (mit-) verursachter Kapitalflucht gescheitert.

Die großen Probleme Steuerhinterziehung und Korruption²⁰⁰ werden unter Milei weiter nicht angegangen.

Fallen dann auch Direktinvestitionen aus, kehrt das Problem von Leistungsbilanzdefiziten, Budgetdefiziten und daraus resultierender Notwendigkeit zu expansiver Geldpolitik mit wieder erstarkender (Hyper-) Inflation zurück und verstärkt dann diese Kapitalflucht bis zum nächsten Staatsbankrott.

Genau hier liegt ein besonderes Risiko in der Präsidentschaft von Milei: Seine Politik der Motorsäge ist – gelinde gesagt – nicht besonders vertrauensbildend: Direktinvestitionen und generell Investoren werden so eher verschreckt als animiert, in Argentinien ein Wirtschaftswunderland der Zukunft zu sehen.

Wird eine nahezu grenzenlose neoliberale Wirtschaftspolitik zelebriert, wie historisch von Margaret Thatcher und Ronald Reagan oder aktuell von Milei in Argentinien, so führt dies historisch betrachtet unweigerlich zu einem Anstieg des Gini-Koeffizienten, also zu einer sich verschärfenden Ungleichheit von Einkommen und Vermögen in der Bevölkerung mit Werten im Bereich der

¹⁹⁹ Katholische Arbeitnehmer-Bewegung (2008): Jahresschwerpunktthema 2009: Durch gerechte Steuern umsteuern – zurück zur sozialen Marktwirtschaft! S. 31 ff.: https://www.kabdvmuemchen.de/files/Downloads/Begleitheft_2009.pdf

²⁰⁰ Vgl. Bickel, Matthias (2005): Die Argentinien-Krise aus ökonomischer Sicht: Herausforderungen an Finanzsystem und Kapitalmarkt, S. 45 ff.: https://opendata.uni-halle.de/bitstream/1981185920/76426/1/BeitraegeTWR_38.pdf

Einkommensverteilung von teilweise $>0,4$ ²⁰¹ – und daraus resultierender nicht nur sozialer Destabilisierung der Gesellschaft²⁰².

Zitiert sei hier aus einem Interview der Träger des Alfred-Nobel-Gedächtnispreises für Wirtschaftswissenschaften (2001) und der John-Bates-Clark-Medaille (1979): Joseph E. Stiglitz, für den neoliberale Wirtschaftspolitik eine entmenslichte rein statistische Betrachtung von Wachstumsgrößen ohne jedes Verständnis für ethisch-moralische Standards sozialverantwortlicher Wirtschaftspolitik ist:

*„I once made a comparison between certain aspects of the way economic policy is done, and the way that modern warfare is done. Modern warfare has done to try to dehumanize, to take out the sympathetic element – so you drop bombs from 15.000 feet, you don’t know who their hat landing on, you don’t see the damage, you’re flying very high up, it’s almost like a video game. In modern warfare you talk about bodycount, it dehumanizes the whole process. The same thing in economics: where you talk about statistics and don’t think about the people that die behind those statistics.“*²⁰³

Im reinen Neoliberalismus ist eine positive (konstruktive) Staatstätigkeit unerwünscht bzw. gilt sogar als systemzerstörend²⁰⁴:

Bislang ist aber noch kein Staat gescheitert, weil er seinen Bürgern zu viele Sozialleistungen gezahlt hat²⁰⁵. Staaten bzw. deren Gesellschaften scheitern, wenn Ungleichheit und ökonomische Ausgrenzung – die dann auch zu gesellschaftlicher und politischer Ausgrenzung führt – diese Staaten destabilisieren: Nicht die bürgerorientierten Staaten Europas, des Baltikums oder Südostasiens, Japan, Kanada oder Australien scheitern, sondern Staaten, die ihren Bürgern keine ökonomische, soziale, gesellschaftliche und politische Sicherheit bieten, wie viele Staaten Afrikas, Lateinamerikas, Asiens oder gar die USA: Staaten, in denen macht- und kapitalstarke Minderheiten die Mehrheit majorisieren und ihnen eine gleichberechtigte Teilhabe am Staatswesen verwehren.

²⁰¹ Vgl. hierzu z. B. für die USA von Tierney, Abigail (2024): U.S. household income Gini Index 1990-2023: <https://www.statista.com/statistics/219643/gini-coefficient-for-us-individuals-families-and-households/#statisticContainer>; und z. B. für Russland von Berezhnaya, Lubov / Gazizyanova, Yuliya / Kutsenko, Ekaterina / Kuznetsova, Svetlana / Nusratullin, Ilmir (2020): Socio-economic development of Russia in terms of the BRICS countries’ development, Abbildung 2: <https://doi.org/10.34069/AI/2020.27.03.6>

²⁰² Keefer, Philip / Knack, Stephen (2002): Polarization, Politics and Property Rights – Links between Inequality and Growth: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=632489

²⁰³ Stiglitz, Joseph E. (2006): Interview im Film: Der große Ausverkauf, Minute 0:17 - 1:02.

²⁰⁴ Vgl. hierzu Eibner, Wolfgang (2023): Volkswirtschaft und Wirtschaftspolitik, Band 1: Aktuelle Volkswirtschaftslehre, S. 138.

²⁰⁵ Stiglitz, Joseph E. (2002): Globalization and its Discontents.

Ist das lang genug der Fall, zerfallen Staaten in Partialinteressen und verfallen der Macht des Stärkeren: legaler oder illegaler Machtstrukturen organisierter Minderheiten in Ausgrenzung oder gar Ausbeutung von Mehrheiten²⁰⁶.

Argentinien steht unter Milei – wieder einmal – am Scheideweg.

Quellenverzeichnis [Zugriff auf alle Websites letztmals 10.6.2025]

1. **Agência Latinapress** (2025): Lateinamerika: Argentinien setzt auf Energie und Bergbau, in: Agência Latinapress, vom 31.5.2025: <https://latinapress.com/news/334928-lateinamerika-argentinien-setzt-auf-energie-und-bergbau/>.
2. **Argentina.gob.ar**, Secretaria de Hacienda Ejecucion Provisoria (2023): Resultado del Tesoro Nacional – Ejercicio 2023: <https://www.economia.gob.ar/onp/documentos/resultado/caja/c2023/2023.pdf>.
3. **Argentina.gob.ar**, Secretaria de Hacienda Ejecucion Provisoria (2024): Resultado del Tesoro Nacional – Ejercicio 2024: <https://www.economia.gob.ar/onp/documentos/resultado/caja/c2024/2024.pdf>.
4. **Argentina.gob.ar** (2025): El Sector Público Nacional registró superávit financiero anual por primera vez desde el 2010. El resultado fiscal del 2024 fue de \$ 1.764.786 millones (0,3 % del PBI): <https://www.argentina.gob.ar/noticias/el-sector-publico-nacional-registro-superavit-financiero-anual-por-primera-vez-desde-el>.
5. <https://www.argentina.gob.ar/noticias/el-sector-publico-nacional-registro-superavit-financiero-anual-por-primera-vez-desde-el>.
6. **Argentina's Milei News / @ArgMilei** (2024): Zitat von Präsident Javier Milei zur Steuerpolitik, basierend auf einem Forbes-Interview auf X, vom 23.12.2024: <https://x.com/ArgMilei/status/1871014107551547537>.
7. **Argentinisches Tageblatt** (2025): Tschüss “Cepo”: Argentinien hebt überraschend Devisenbeschränkung auf, in: Argentinisches Tageblatt, vom 12.4.2025: <https://tageblatt.com.ar/argentinien-hebt-devisenbeschränkungen-uberraschend-auf/>.
8. **Arndt, Miguel** (2024): Regierung in Argentinien verfügt weitere Kürzungen in Bildung und Wissenschaft, in: America 21, vom 24.4.2024: <https://amerika21.de/2024/02/268263/argentinien-bildung-kuerzungen>.
9. **Assmann, Dirk / Holtzmann, Hans-Dieter** (2024): Weniger Regulierung, niedrigere Mieten? Erfahrungen aus Argentinien, in: Friedrich-Naumann-

²⁰⁶ Vgl. hierzu das epochale Werk von Strange, Susan (1996): *The Retreat of the State. The Diffusion of Power in the World Economy*. Eine komprimierte Buchbesprechung hierzu findet sich in Eibner, Wolfgang (2006a): Susan Strange's: *The Retreat of the State: The Diffusion of Power in the World Economy* – Ein bedeutendes Werk der Politischen Staatswissenschaften, S. 508–509.

- Stiftung, vom 30.10.2024: <https://www.freiheit.org/de/weniger-regulierung-niedrigere-mieten-erfahrungen-aus-argentinien>.
10. **Banco Central de Chile** (2025): Balance of payments, 1973-1995 (in millions of US dollars):
https://si3.bcentral.cl/Siete/EN/Siete/Cuadro/CAP_BDP/MN_BDP42/BP_1973-1995/BP_1973-1995?cbFechaInicio=1973&cbFechaTermino=1995&cbFrecuencia=ANNUAL&cbCalculo=NONE&cbFechaBase=.
 11. **Banco Central de la República Argentina (BCRA)** (2024): Informe sobre Inversión Extranjera Directa al 30 de septiembre de 2024:
<https://www.bcr.a.gov.ar/Pdfs/PublicacionesEstadisticas/informe-inversion-extranjera-directa-3TRIM-2024.pdf>.
 12. **Bekerman, Marta / Dulcich, Federico** (2013): The international trade position of Argentina. Towards a process of export diversification? In: Cepal Review, Nr. 110, August 2013, S. 151–174:
<https://repositorio.cepal.org/server/api/core/bitstreams/a7d0380f-1a6a-433d-b430-53782b200ba6/content>.
 13. **Berezhnaya, Lubov / Gazizyanova, Yuliya / Kutsenko, Ekaterina / Kuznetsova, Svetlana / Nusratullin, Ilmir** (2020): Socio-economic development of Russia in terms of the BRICS countries' development, in: Amazonia Investiga, Nr. 9 (27) 2020:
<https://doi.org/10.34069/AI/2020.27.03.6>.
 14. **Bickel, Matthias** (2005): Die Argentinien-Krise aus ökonomischer Sicht: Herausforderungen an Finanzsystem und Kapitalmarkt, in: Beiträge zum transnationalen Wirtschaftsrecht, Heft 38, März 2005: https://opendata.uni-halle.de/bitstream/1981185920/76426/1/BeitraegeTWR_38.pdf.
 15. **Boletín Oficial de la República Argentina** (2024a): Decreto 585/2024 – Modificación Ley de Ministerios:
<https://www.boletinoficial.gob.ar/detalleAviso/primera/310123/20240705>.
 16. **Boletín Oficial de la República Argentina** (2024b): Ley 27.742 – Ley de Bases y Puntos de Partida para la Libertad de los Argentinos:
<https://www.boletinoficial.gob.ar/detalleAviso/primera/310189/20240708>.
 17. **Boris, Dieter / Eser, Patrick** (2024): Der rätselhafte Aufstieg des »Messias« Milei, Argentinien als Experimentierlabor des libertären Autoritarismus?
<https://doi.org/10.32387/prokla.v54i215.2126>.
 18. **Brunner, Karl** (1970): The Monetarist Revolution in Monetary Theory. In: Weltwirtschaftliches Archiv, Band 105 (1970), Nr. 1, S. 1–30.
 19. **Buenos Aires Herald** (2024a): Government halts transport subsidies, discretionary funds to provinces, in: Buenos Aires Herald, vom 8.2.2024:

- <https://buenosairesherald.com/politics/government-halts-transport-subsidies-discretionary-funds-to-provinces>.
20. **Buenos Aires Herald** (2024b): Milei confirms Argentina's PAIS tax will end in December, in: Buenos Aires Herald, vom 2.9.2024:
<https://buenosairesherald.com/politics/milei-confirms-argentinas-pais-tax-will-end-in-december?>
 21. **Busch, Alexander** (2024): Argentinien's Regierung hält Lebensmittel für Armenküchen zurück, in: Handelsblatt, vom 8.6.2024:
<https://www.handelsblatt.com/politik/international/argentinien-argentinien-regierung-haelt-lebensmittel-fuer-armenkuechen-zurueck/100043358.html>.
 22. **Canosa Abogados** (2024): Analyse einiger Änderungen und Maßnahmen zur Deregulierung der Wirtschaft im DNU 70/2023, vom 8.3.2024:
<https://canosa.com/de/analyse-einiger-aenderungen-und-massnahmen-zur-deregulierung-der-wirtschaft-im-dnu-70-2023>.
 23. **Casa Rosada** (2024): Pacto del 25 de Mayo:
<https://www.casarosada.gob.ar/slider-principal/50379-pacto-del-25-de-mayo>.
 24. **Castillo-Ponce, Ramon Amadeo / Lai, Kon S.** (2019): On Argentina's Currency Crisis of 2018, *Lecturas de Economía* -Lect. Econ. - No. 92. Medellín, enero-junio 2020:
https://www.researchgate.net/publication/342220444_On_Argentina%27s_Currency_Crisis_of_2018.
 25. **Central Bank of Argentina** (2024): Guide for Importers: How to Subscribe BOPREALs? (Bonds for the Reconstruction of a Free Argentina):
<https://www.bcra.gob.ar/PublicacionesEstadisticas/Guia-para-importadores-i.asp>.
 26. **Deza, Nicolás** (2025): La privatización de IMPSA, el primer caso testigo de "friendshoring" en la Argentina, in: *econojournal*, vom 15.01.2025:
<https://econojournal.com.ar/2025/01/la-privatizacion-de-impesa-el-primer-caso-testigo-de-friendshoring-en-la-argentina/>.
 27. **Edwards, Alejandra C.** (1986): The Chilean Labour Market 1970 – 1983: An Overview:
<https://documents1.worldbank.org/curated/en/515651468212975056/pdf/DRD15200WP0The0w0Public00Box374348B.pdf>.
 28. **Eibner, Wolfgang** (1991): Grenzen internationaler Verschuldung der Dritten Welt. Restriktionen über Protektionismus, Welthandelsregionalisierung, abnehmende Nettofinanzströme und immanente Wachstumsschwäche: Die ökonomische Begründung des 'Debt-relief', München 1991.
 29. **Eibner, Wolfgang** (2006a): Susan Strange's: The Retreat of the State: The Diffusion of Power in the World Economy – Ein bedeutendes Werk der Politischen Staatswissenschaften, in: Dietmar Herz / Veronika Weinberger

- (Hrsg.) (2006), Lexikon ökonomischer Werke – 650 wegweisende Schriften von der Antike bis ins 20. Jahrhundert, Stuttgart, Düsseldorf 2006, S. 508–509.
30. **Eibner, Wolfgang** (2006b): Understanding International Trade: Theory & Policy – Anwendungsorientierte Außenwirtschaft: Theorie & Politik, München 2006.
 31. **Eibner, Wolfgang** (2023): Volkswirtschaft und Wirtschaftspolitik, Band 1: Aktuelle Volkswirtschaftslehre, 3. Auflage, Berlin 2023.
 32. **Eibner, Wolfgang** (2025): Volkswirtschaft und Wirtschaftspolitik, Band 2: Wirtschaftspolitik, 2. Auflage, Berlin 2025.
 33. **elEconomista.es** (2025): El milagro económico de Milei en Argentina no se detiene: la actividad ya roza máximos históricos y el FMI eleva el PIB, in: El Economista, vom 23.4.2025:
<https://www.eleconomista.es/economia/noticias/13329405/04/25/el-milagro-economico-de-milei-en-argentina-no-para-la-actividad-ya-roza-maximos-historicos-y-el-fmi-eleva-el-pib.html>.
 34. **Elverdin, Juan Pablo** (2024): *Ley Bases y paquete fiscal – 10 cambios que impactarán en la vida diaria de los argentinos*, in: Infobae, vom 28.6.2024: <https://www.infobae.com/politica/2024/06/28/ley-bases-y-paquete-fiscal-10-cambios-que-impactaran-en-la-vida-diaria-de-los-argentinos/>.
 35. **Erhard, Ludwig** (1952): Die Politik zur Herstellung der Wettbewerbsordnung (1952), in: Stützel, Wolfgang (Hrsg.) (1981): Grundtexte zur Sozialen Marktwirtschaft, Stuttgart u. a. 1981, S. 143–162.
 36. **Erhard, Ludwig** (1962): Deutsche Wirtschaftspolitik: Der Weg der Sozialen Marktwirtschaft, Frankfurt a. M. u. a. 1962.
 37. **Eucken, Walter** (1940/1989): Die Grundlagen der Nationalökonomie, 1. Auflage 1940, 9. unveränderte Auflage, Berlin u. a. 1989.
 38. **Eucken, Walter** (1975): Grundsätze der Wirtschaftspolitik, 5. Auflage, Tübingen 1975.
 39. **EZB** (2017): Was ist Seigniorage? In: EZB: Wissenswertes, vom 7.4.2017: <https://www.ecb.europa.eu/ecb-and-you/explainers/tell-me/html/seigniorage.de.html>.
 40. **Fisher, Irving** (1911): The Purchasing Power of money: its determination and Relation to Credit, New York 1911.
 41. **Fisher, Irving** (1916): Die Kaufkraft des Geldes: Ihre Bestimmung u. ihre Beziehung zu Kredit, Zins u. Krisen, Berlin 1916.
 42. **Fischer, Irving** (1930): The Theory of interest as determined by impatience to spend income and opportunity to invest it, New York 1930.
 43. **Fleming, Marcus** (1962): Domestic financial policies under fixed and floating exchange rates, in: IMF Staff papers, Band 9, Nr. 3, S. 369–379: <https://doi.org/10.2307/3866091>.

44. **Förster, Andreas** (2011): Mundell-Fleming-Modell. Eine makroökonomische Analyse wirtschaftspolitischer Maßnahmen, Köln 2011.
45. **Friedman, Milton** (1962/1971): Capitalism and Freedom, Chicago 1962; Kapitalismus und Freiheit, Stuttgart 1971.
46. **Friedman, Milton / Friedman, Rose D.** (1980): Free to Choose, New York 1980.
47. **Giménez, José** (2024a): Alquileres: cuánto duran los contratos y qué tipos de ajustes se están usando para calcular los aumentos, in: Chequeado, vom 29.4.2024: <https://chequeado.com/el-explicador/alquileres-cuanto-duran-y-que-tipos-de-ajustes-se-estan-usando-para-calcular-los-aumentos/>.
48. **Giménez, José** (2024b): Subsidios al transporte público: cómo funcionaba el Fondo Compensador del Interior que el Gobierno eliminó, in: Chequeado, vom 8.2.2024: <https://chequeado.com/el-explicador/subsidios-al-transporte-publico-como-funcionaba-el-fondo-compensador-del-interior-que-el-gobierno-elimino/>.
49. **Glastetter, Werner** (1992): Allgemeine Wirtschaftspolitik, Mannheim u. a. 1992.
50. **Goldfajn, Ilan / Olivares, Gino** (2000): Full Dollarization – The Case of Panama, in: IPEA- Instituto de Pesquisa Economica Aplicada, Diretoria de Estudos Macroeconomicos, Seminários Dimac N° 19:
<https://repositorio.ipea.gov.br/bitstream/11058/13937/1/Full%20dollarization%20-%20the%20case%20of%20Panama.pdf>.
51. Gómez Giglio, Gabriel Adrián / Rópolo, Esteban Pablo / Fernández Ros-tello, Francisco José / Acevedo Freixas, Victoria / Allende, Juana (2022): Argentina: Implementation of SIRA, the Import System of the Argentine Republic, and SIRASE, the Import System of the Argentine Republic and Payment of Services Abroad, in: Baker McKenzie, Global Compliance News, vom 8.11.2022: https://www.globalcompliancencnews.com/2022/11/08/https-insightplus-bakermckenzie-com-bm-international-commercial-trade-argentina-implementation-of-sira-and-sirase_10172022/.
52. **Grundke, Robert / Arnold, Jens** (2019): Fostering Argentina's integration into the world economy, in: OECD Economics Department Working Papers No. 1572: <https://dx.doi.org/10.1787/7ed95b2b-en>.
53. **von Hayek, Friedrich August** (1971): Die Verfassung der Freiheit, Tübingen 1971.
54. **Hoyer, Werner / Eibner, Wolfgang** (2011): Mikroökonomische Theorie, 4. Auflage, Stuttgart, München 2011.
55. **Iglesia, Facundo** (2023): All of Argentina's dollar exchange rates: <https://buenosairesherald.com/economics/dollar-peso/all-argentinas-dollar-exchange-rates-explained>.

56. **IHK Karlsruhe** (2024): Argentinien: Alles neu im Außenhandel: <https://www.ihk.de/karlsruhe/fachthemen/international/aktuelles/argentinien-alles-neu-im-aussenhandel-2-6194390>.
57. **ILO** (2024): Global Wage Report 2024-25: <https://www.ilo.org/media/627781/download>.
58. **IMF** (2022): World Economic Outlook database: https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2022/October/weo-report?c=228,&s=NGDP_RPCH,NGDPD,PPPGDP,NGDPDPC,PPPPC,PCPIPCH,LUR,GGXWDG_NGDP,&sy=1980&ey=2027&ssm=0&scsm=1&ssc=0&sd=1&ssc=0&sic=0&sort=country&ds=.&br=1.
59. **IMF** (2025a): Argentina: Executive Board Calendar: Board Discussions on Argentina: <https://www.imf.org/en/Countries/ARG>.
60. **IMF** (2025b): DEBT % of GDP: <https://www.imf.org/external/datamapper/DEBT1@DEBT/ARG/CHL>.
61. **IMF** (2025c): General government gross debt, Percent of GDP: https://www.imf.org/external/datamapper/GGXWDG_NGDP@WEO/ARG/CHL.
62. **IMF Press Release** (2025): IMF Executive Board Approves 48-month US\$20 billion Extended Arrangement for Argentina, IMF Press Release 25/101: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2025/04/12/pr25101-argentina-imf-executive-board-approves-48-month-usd20-billion-extended-arrangement>.
63. **Instituto Nacional de Estadística y Censos (INDEC)** (2024): Estadísticas de comercio exterior argentino. Datos preliminares para 2024, Informes técnicos, Band 9, Nr. 23: https://www.indec.gob.ar/uploads/informesdeprensa/i_argent_02_2570A5D4DDEB.pdf.
64. **Käufer, Tobias** (2025): Rohstoff-Hype: Argentinien stärkt Bergbau, in: *zdfheute*, vom 7.6.2025: <https://www.zdf.de/nachrichten/politik/ausland/argentinien-wirtschaft-bergbau-rohstoffe-gold-100.html>.
65. **Katholische Arbeitnehmer-Bewegung (KAB)**, Bildungswerk e.V. und Diözesanverband München und Freising e.V. (2008): Jahresschwerpunktthema 2009: Durch gerechte Steuern umsteuern – zurück zur sozialen Marktwirtschaft! https://www.kabdvmmuenchen.de/files/Downloads/Begleitheft_2009.pdf.
66. **Keefer, Philip / Knack, Stephen** (2002): Polarization, Politics and Property Rights – Links between Inequality and Growth, in: *Public Choice*, Band 111, S. 127–154: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=632489.
67. **Keynes, John Maynard** (1936): *The General Theory of Employment, Interest and Money*, London 1936.

68. **Kleinheyer, Marius / Schnabl, Gunther** (2025): Argentina: Javier Milei's Reform Agenda from a Theoretical and Empirical Perspective, in: CESifo Working Papers, 11752, 2025, März 2025:
https://www.ifo.de/sites/default/files/docbase/docs/cesifo1_wp11752.pdf.
69. **Koh, Josephine** (2025): Special purpose vehicle (SPV), in: Carta, vom 27.3.2025: <https://carta.com/learn/private-funds/structures/spv/>.
70. **Kreston BA Argentina** (2024): El régimen de incentivo para grandes inversiones (RIGI) – una nueva era para inversores en Argentina, in: Kreston BA Argentina, vom 1.7.2024: <https://krestonba.com/el-regimen-de-incentivo-para-grandes-inversiones-rigi-una-nueva-era-para-inversores-en-argentina/>.
71. **Kreston Global** (2025): Establishing a business in Argentina:
<https://www.kreston.com/establishing-a-business-in-argentina/>.
72. **La Nación** (2024): Qué es el paquete fiscal de Javier Milei y cuáles son los principales puntos, in: La Nación, vom 13.6.2024:
<https://www.lanacion.com.ar/politica/que-es-el-paquete-fiscal-de-javier-milei-y-cuales-son-los-principales-puntos-nid13062024/>.
73. **Leube, Kurt R.** (1985): Milton Friedman: Eine biographische Einführung, in: Bank Hofmann AG (Hrsg.), Privatdruck der Bank Hofmann AG, Zürich 1985, S. 15–24.
74. **Magee, Stephen P.** (1973): Currency Contracts, Pass-through, and Devaluation, in: Brookings Papers on Economic Activity, Nr. 1, 1973, S. 303–325:
https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/1973/01/1973a_bpea_magee.pdf.
75. **Marti, Werner J.** (2023): Der radikale neue Präsident Argentinien ist die Konsequenz aus der dramatischen Wirtschaftskrise: Doch wird er seine Pläne umsetzen können? In: Neue Zürcher Zeitung, vom 20.11.2023:
<https://www.nzz.ch/meinung/warum-waehlt-argentinien-den-ultraliberalen-milei-zum-praesidenten-ld.1766545>.
76. **Medina, Juan M. A.** (2023): El triunfo de Javier Milei o el final de la «anomalía» argentina: <https://nuso.org/articulo/milei-anomalia-argentina/>.
77. **Meyer, Dirk** (2017): Great Again? – Zur protektionistischen Wirtschaftsagenda von US-Präsident Donald Trump, in: Ludwig Erhard Stiftung, vom 20.4.2017:
<https://www.ludwig-erhard.de/great-again-zur-protektionistischen-wirtschaftsagenda-von-us-praesident-donald-trump/>.
78. **Miguens, Matías** (2024): Las 5 claves del paquete fiscal de Javier Milei que debate el Senado, in: Chequeado, vom 12.6.2024: <https://chequeado.com/el-explicador/las-5-claves-del-paquete-fiscal-de-javier-milei-que-aprobo-diputados/>.
79. **Milei, Javier** (2022): El camino del libertario, Buenos Aires 2022.

80. **Milei, Javier** (2023): Javier Milei – Presidential Inaugural Address, delivered 10 December 2023, Palace of the Congress Casa Rosada, Buenos Aires, Argentina, in: American Rhetoric – Online Speech Bank, vom 10.12.2023: <https://www.americanrhetoric.com/speeches/javermileipresidentialinauguraladdress.htm>.
81. **Milei, Javier / Benegas Lynch, Alberto / Cavallo, Domingo / Mondino, Diana / Rubini, Héctor / Sturzenegger, Federico** (2023): El fin de la inflación. Eliminar el Banco Central, terminar con la estafa del impuesto inflacionario y volver a ser un país en serio:
<https://info-biblioteca.mincyt.gob.ve/wp-content/uploads/2024/11/El-fin-de-la-inflacion-Javier-Milei.pdf>.
82. **Ministerio de Capital Humano – Secretaría de Trabajo, Empleo y Seguridad Social** (2025a): Situación y evolución del trabajo registrado (SIPA) – Enero de 2025:
https://www.argentina.gob.ar/sites/default/files/trabajoregistrado_2501_informe_0.pdf.
83. **Ministerio de Capital Humano – Secretaría de Trabajo, Empleo y Seguridad Social** (2025b): Situación y evolución del trabajo registrado (SIPA) – Febrero de 2025:
https://www.argentina.gob.ar/sites/default/files/trabajoregistrado_2411_informe.pdf.
84. **Ministerio de Desregulación y Transformación del Estado** (2025a): Empleo en el sector público – A cuánto llegó el recorte de personal en los primeros 15 meses de gestión del Presidente Milei:
https://www.argentina.gob.ar/sites/default/files/2025/02/empleo_sector_publico_febrero2025.pdf.
85. **Ministerio de Desregulación y Transformación del Estado** (2025b): Informe – Reducción de cargos superiores en el Estado Nacional:
https://www.argentina.gob.ar/sites/default/files/2025/02/informe_reduccion_de_cargos_superiores.pdf.
86. **Ministerio de Seguridad Nacional** (2025): SAT - Suicidios. Microdato. Años 2017–2023:
<https://www.argentina.gob.ar/seguridad/estadisticasriminales/bases-de-datos>.
87. **von Mises, Ludwig** (1940): Nationalökonomie, Theorie des Handelns und Wirtschaftens, Genf 1940.
88. **von Mises, Ludwig** (1949/2007): Human Action: A Treatise on Economics (Scholars Edition). Ludwig von Mises Institute, Auburn (Alabama) 2007; Nachdruck der Erstauflage 1949.
89. **Müller-Armack, Alfred** (1974): Genealogie der Sozialen Marktwirtschaft, Bern, Stuttgart 1974.

90. **Müller-Armack, Alfred** (1981): Die Wirtschaftsordnung, sozial gesehen, in: Stützel, Wolfgang, (Hrsg.), Grundtexte zur Sozialen Marktwirtschaft, Stuttgart u. a. 1981, S. 19–34.
91. **Mundell, Robert** (1960): The Pure Theory of International Trade, in: American Economic Review, Band 50 (1960), S. 67–110.
92. **Mundell, Robert** (1963): Capital Mobility and Stabilization Policy under Fixed and Flexible Exchange Rates, in: Canadian Journal of Economics and Political Science/Revue canadienne de economiques et science politique, Band 29 (1963), Nr. 4, S. 475–485.
93. **Muschter, René** (2024): Ergebnis der Präsidentschaftswahl in Argentinien, in: Statista, vom 12.2.2024: Argentinien: Ergebnis der Präsidentschaftswahl in Argentinien am 22. Oktober und 19. November 2023: <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/1419765/umfrage/ergebnis-der-praesidentschaftswahl-in-argentinien-2023/>.
94. **Muschter, René** (2025a): Argentinien: Entwicklung der Reallöhne von 2014 bis 2024: <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/1351391/umfrage/entwicklung-der-realloehne-in-argentinien/>.
95. **Muschter, René** (2025b): Argentinien: Staatsverschuldung von 1992 bis 2024 und Prognosen bis 2030 in Relation zum Bruttoinlandsprodukt: <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/254372/umfrage/staatsverschuldung-von-argentinien-in-relation-zum-bruttoinlandsprodukt-bip/>.
96. **Muschter, René** (2025c): Inflationsrate in Argentinien nach Monaten bis April 2025: <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/988114/umfrage/monatliche-inflationsrate-in-argentinien/><https://de.statista.com/statistik/daten/studie/988114/umfrage/monatliche-inflationsrate-in-argentinien/>.
97. **Muschter, René** (2025d): Leistungsbilanzsaldo in Argentinien bis 2030: <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/1359490/umfrage/leistungsbilanzsaldo-in-argentinien/>.
98. **Muschter, René** (2025e): Leistungsbilanzsaldo in Chile bis 2030: <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/1359586/umfrage/leistungsbilanzsaldo-in-chile/>.
99. **Nalvanti, Andrea** (2024): Highlights of the Milei Administration Labor Reform Package, in: WSC Legal: <https://wsclegal.com/highlights-of-the-milei-administration-labor-reform-package/>.
100. **Natason, José** (2010): Ungeliebte Vergleiche. Drei Momente in der Geschichte Brasiliens und Argentinien: in: Nueva Sociedad: Todos los derechos reservados, Januar 2010: <https://nuso.org/articulo/ungeliebte-vergleiche-drei-momente-in-der-geschichte-brasiliens-und-argentinien/imprimir/>.
101. **Observatorio de la Deuda Social Argentina** (2023): Presentación anual del informe de avance, Argentina siglo XXI: Deudas sociales crónicas y

- desigualdades crecientes. Perspectivas y desafíos 2004-2023: https://wadmin.uca.edu.ar/public/ckeditor/Observatorio%20Deuda%20Social/Presentaciones/2023/Observatorio_Presentacion_informe_avance_5D.pdf.
102. **Pareto, Vilfredo** (1906): Manuel d'économie politique, Paris 1906.
 103. **Partido Renovador Federal, Propone sus Bases de Acción Política y esta Plataforma Electoral Nacional** (2023): La Libertad Avanza: Bases de acción política y plataforma electoral nacional:
<https://www.electoral.gob.ar/nuevo/paginas/pdf/plataformas/2023/PASO/JUJUY%2079%20PARTIDO%20RENOVADOR%20FEDERAL%20-PLATAFORMA%20LA%20LIBERTAD%20AVANZA.pdf>.
 104. **Perry, Guillermo / Servén, Luis** (2003): The Anatomy of a Multiple Crisis. Why was Argentina special and what can we learn from it? World Bank Policy Research Working Paper 3081, Washington 2003: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/825301468768605450/pdf/multi0page.pdf>.
 105. **Piketty, Thomas** (2014): Das Kapital im 21. Jahrhundert, München 2014.
 106. **Poder360.com.br** (2023): Bolsa cai 12 % e dólar opera em alta na Argentina após 1º turno, in: Poder360, vom 23.8.2023:
<https://www.poder360.com.br/internacional/bolsa-cai-12-e-dolar-opera-em-alta-na-argentina-apos-1o-turno/>.
 107. **Pöhls, Lara** (2025): Mileis Reformen spalten Argentinien: Armutsquote sinkt, Widerstand steigt, in: Der Westen, vom 2.4.2025:
<https://www.derwesten.de/politik/milei-argentinien-armut-statistiken-zweifel-id301511183.html>.
 108. **Presidencia de la Nación Argentina** (2023): Decreto de Necesidad y Urgencia 70/2023 – Bases para la Reconstrucción de la Economía Argentina: <https://www.argentina.gob.ar/normativa/nacional/decreto-70-2023-395521/texto>.
 109. **Quesnay, François** (1758): Tableau économique, Paris 1758.
 110. **Reuters** (2025): Argentina slows peso crawling peg as inflation eases, in: Reuters, vom 14.1.2025: <https://www.reuters.com/world/americas/argentina-inflation-ticks-up-27-december-ends-2024-1178-2025-01-14/>.
 111. **Ricardo, David** (1817): On the Principles of Political Economy and Taxation, London 1817.
 112. **Rivas, Juliana** (2025): Argentinien in Aufruhr: Proteste, Repression und der Abbau sozialer Rechte, in: ethos.media, vom 02.4.2025:
<https://etosmedia.de/politik/argentinien-in-aufruhr-proteste-repression-und-der-abbau-sozialer-rechte/>.

113. **Röpke, Wilhelm** (1937/1994): Die Lehre von der Wirtschaft, 1. Auflage 1937, 13. Auflage, Bern, Stuttgart 1994.
114. **Rojas, Mauricio** (2002): The sorrows of carmencita. Argentina's crisis in historical perspective, Kristianstad 2002:
<https://www.hacer.org/pdf/carmencitabyrojas.pdf>.
115. **Samuelson, P. A. / Nordhaus, W. D.** (1987): Volkswirtschaftslehre, Band 1, Bund Verlag, 8. Auflage, Köln 1987.
116. **Sanchez, Jose** (2024): Gini coefficient for urban areas in Argentina from 2000 to 2023: <https://www.statista.com/statistics/1393137/gini-coefficient-for-urban-areas-argentina/>.
117. **Say, Jean-Baptiste** (1807/1999): Abhandlung über die National-Oekonomie, oder, Einfache Darstellung der Art und Weise, wie die Reichthümer entstehen, vertheilt und verzehrt werden. Aus dem Französischen übersetzt von Ludwig Heinrich Jacob, Russche Verlagshandlung, Halle, Leipzig 1807, Nachdruck: Gruber, Dillenburg 1999.
118. **Schvarzer, Jorge** (2000): External Dependency and Internal Transformation: Argentina Confronts the Long Debt Crisis:
<https://www.files.ethz.ch/isn/102704/1.pdf>.
119. **Signus, Oliver** (2024): Nur noch sechs Abgaben: Milei plant radikale Steuerreform, in: Epoch Times, vom 24.12.2024:
<https://www.epochtimes.de/politik/ausland/nur-noch-sechs-abgaben-milei-plant-radikale-steuerreform-a4982966.html>.
120. **Simons, Henry** (1951): Economic Policy for a Free Society, Chicago 1951.
121. **Smith, Adam** (1776/1801/2018): An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations. In 4 Bänden, 4. Auflage (Basil, printed and fold by James Decker), 1801 (1. Auflage 1776); deutsche Neuauflage: Der Wohlstand der Nationen. Eine Untersuchung seiner Natur und seiner Ursachen, München 2018.
122. **Soltani** (2024): Argentine Peso: Biggest Devaluation in Decades. Closing the Gap Between Official and Parallel Exchange Rates in December 2023, in: Voroni by Visual Capitalist, vom 17.3.2024:
<https://www.voroniapp.com/economy/Argentine-Peso-Biggest-Devaluation-in-Decades-849>.
123. **Sombart, Werner** (1919): Der moderne Kapitalismus. Historisch-systematische Darstellung des gesamteuropäischen Wirtschaftslebens von seinen Anfängen bis zur Gegenwart, 3. Auflage, München, Leipzig 1919.
124. **Statista** (2024): Monthly inflation rate in Argentina from January 2020 to April 2024: <https://www.statista.com/statistics/1320016/monthly-inflation-rate-argentina/>.

125. **Stiglitz, Joseph E.** (2002): *Globalization and its Discontents*, New York 2002.
126. **Stiglitz, Joseph E.** (2006): Interview, in: Opitz, Florian (2007): *Der große Ausverkauf*, Dokumentarfilm, Deutschland 2007, Minute 0:17–1:02.
127. **Strange, Susan** (1996): *The Retreat of the State. The Diffusion of Power in the World Economy*. Cambridge University Press (Cambridge Studies in International Relations, Vol. 49), Cambridge 1996.
128. **Stützel, Wolfgang** (Hrsg.) (1981): *Grundtexte zur Sozialen Marktwirtschaft*, Stuttgart u. a. 1981.
129. **Taboas, Cesar** (2023): *La banca Simons y la estabilidad monetaria y +económica*, in: Instituto Juan de Mariana, Tags Banca Simons, vom 28.9.2023: <https://juandemariana.org/la-banca-simmons-y-la-estabilidad-monetaria-y-economica/>.
130. **The Economist** (2024): *The fightback against Javier Milei's radical reforms has begun*: The Economist, vom 14.1.2024: <https://www.economist.com/the-americas/2024/01/14/the-fightback-against-javier-mileis-radical-reforms-has-begun>.
131. **Tierney, Abigail** (2024): *U.S. household income Gini Index 1990-2023*: <https://www.statista.com/statistics/219643/gini-coefficient-for-us-individuals-families-and-households/#statisticContainer>.
132. **United Nations** (2025a): *Crude death rate – Argentina*:
<https://population.un.org/dataportal/data/indicators/59/locations/32/start/1973/end/2025/table/pivotbylocation?df=49fdead6-a9b5-4eb6-9893-365dc0b5fe66>.
133. **United Nations** (2025b): *Crude death rate – Chile*:
<https://population.un.org/dataportal/data/indicators/59/locations/152/start/1973/end/2025/table/pivotbylocation?df=49fdead6-a9b5-4eb6-9893-365dc0b5fe66>.
134. **Watrin, Christian** (1979): *Vom Wirtschaftsdenken der Klassiker zu den neoliberalen Ordnungsvorstellungen*, in: Linder, Willy (Hrsg.): *Liberalismus nach wie vor*, Zürich 1979, S. 81–99.
135. **World Bank** (1993): *Argentina, From Insolvency to Growth::*
<https://documents1.worldbank.org/curated/en/285461468742811154/pdf/multi-page.pdf>.
136. **World Bank** (2025a): *Current account balance (BoP, current US\$)*:
<https://data.worldbank.org/indicator/BN.CAB.XOKA.CD?year=2024>.
137. **World Bank** (2025b): *GDP growth (annual %) – Argentina*:
<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=AR>.
138. **World Bank** (2025c): *GDP growth (annual %) – Chile*:
<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=CL>.
139. **World Bank** (2025d): *Inflation, GDP deflator (annual %) – Argentina*:
<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.DEFL.KD.ZG?locations=AR>.

140. **World Bank** (2025e): Inflation, GDP deflator (annual %) – Chile:
<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.DEFL.KD.ZG?locations=CL>.
141. **World Bank** (2025f): Official exchange rate (LCU per US\$, period average):
<https://data.worldbank.org/indicator/PA.NUS.FCRF?year=2024>.
142. **World Bank** (2025g): Unemployment, total (% of total labor force) (modeled ILO estimate) – Argentina:
<https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS?locations=AR>.
143. **World Bank** (2025h): Unemployment, total (% of total labor force) (national estimate) – Argentina:
<https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.NE.ZS?locations=AR>.
144. **World Bank** (2025i): Unemployment, total (% of total labor force) (modeled ILO estimate) – Chile:
<https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS?locations=CL>.
145. **World Bank** (2025j): Unemployment, total (% of total labor force) (national estimate) – Chile:
<https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.NE.ZS?locations=CL>.
146. **Zeit.de** (2024): Gericht erklärt Arbeitsmarktreform von Milei für verfassungswidrig, in: Zeit Online, vom 31.01.2024:
<https://www.zeit.de/politik/ausland/2024-01/argentinien-milei-arbeitsmarktreform-verfassungswidrig-gericht>

THE POLITICAL ECONOMY OF GEOPOLITICAL RISK AND FISCAL RESPONSE IN GEORGIA: A MIXED-METHODS ANALYSIS

Mariam Khorava²⁰⁷

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Abstract

This article examines the influence of geopolitical factors on economic and political decision-making in Georgia, employing a mixed-methods approach that combines econometric modelling and survey analysis. Utilizing quarterly data from 2012 to 2024, sourced from Geostat, the World Bank, and the Institute for Economics and Peace, the study employs an Ordinary Least Squares (OLS) regression model to examine how variables – including the Global Peace Index, political stability, inflation, GDP growth, unemployment, and external trade relations – affect government expenditure. Complementing these findings, an original survey of 350 respondents from Georgia's academic and research community provides qualitative insights into perceptions of geopolitical risk, economic development, and migration intentions. These findings contribute to the political economy literature by illustrating whether geopolitical risk reshapes fiscal governance and public expectations in transitional economies, thereby extending theories of fiscal responsiveness and international political economy to the small-state context.

Keywords: Georgia, geopolitics, fiscal policy, international political economy, public opinion survey, econometric modelling, geopolitical factors

JEL Classification Codes: E62; F51; H50; P35

Introduction

This study contributes to the growing literature on fiscal policy and geopolitical risk by offering a regionally grounded, empirical analysis of how small, geopolitically exposed economies - such as Georgia - adjust fiscal behaviour in response to both external and internal shocks. While much prior research has focused on advanced or large emerging economies, this paper extends the analysis to a post-Soviet, transitional context, using quarterly data from 2012 to 2024 and original survey results collected in 2025.

Adopting a mixed-methods approach, the study integrates key macroeconomic indicators - such as GDP growth, unemployment, inflation, and external trade - with measures of geopolitical risk and institutional stability, including the Global Peace Index and political stability metrics. The econometric analysis, based on Ordinary Least Squares (OLS) regression, evaluates the influence of these variables on public

²⁰⁷ Mariam Khorava, Doctoral student at the Faculty of Economics and Business, Department of Economic Policy, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, 2 University Street, Tbilisi, Georgia; mariami.khorava392@eab.tsu.edu.ge

expenditure over time. The qualitative component draws on an original online survey conducted among members of Georgia's academic and research community, which captures perceptions of the geopolitical environment, development prospects, and Western integration trajectory.

The theoretical frameworks draws from Keynesian economics, fiscal reaction, and international political economy (IPE) frameworks to explore how geopolitical volatility shapes fiscal policy in transitional states.

The evolving global order - marked by deglobalization, regional integration, and economic fragmentation - has direct implications for Georgia's development strategy. While the liberal international order once facilitated open markets and robust global institutions (e.g., WTO, IMF, World Bank), the contemporary landscape is increasingly defined by fragmentation, politicization, and the regionalization of economic relations (Rodrik, 2011; Baldwin, 2016). This shift is best examined through the lens of international political economy (IPE) theories, which explore the interplay between power, institutions, and economic processes on a global scale. (Gilpin, 2001; Strange, 1996). For small countries, like Georgia, these shift transformations introduce new structural constraints and strategic imperatives.

As Papava (2013) contends, their influence in global affairs is shaped not only by domestic capabilities but also by their access to - and alignment with international institutions. Georgia's attempt to integrate into Western economic and political systems is occurring amidst heightened geopolitical risk - most notably in light of the Russia-Ukraine war and persistent internal and regional tensions. These developments complicate the country's fiscal strategy by amplifying uncertainty and necessitating shifts in spending priorities, particularly towards security, resilience, employment-enhancing initiatives, and stabilization policies.

This paper explores the following research questions:

- To what extent does government expenditure respond to geopolitical instability?
- Does rising global risk prompt increased fiscal intervention?
- How closely is domestic macroeconomic performance - such as inflation and unemployment - linked to changes in fiscal policy?
- How may geopolitical shocks influence public perceptions of institutional stability, migration intents, and strategic direction in small, vulnerable states?

Methodology

This study adopts a mixed-methods approach to examine both macro-level trends and micro-level dynamics shaping fiscal policy amid geopolitical risk. The methodological framework incorporates quantitative data from public surveys, offering a comprehensive perspective on how both external pressure and domestic conditions influence governmental decisions in Georgia.

Quantitative Component

The empirical analysis is grounded in time series econometric modelling, utilizing quarterly data from 2012 to 2024. The study applies the ordinary Least Squares (OLS) method to estimate the relationship between government expenditure and a

range of explanatory variables, including the Global Peace Index (as a proxy for geopolitical risk), political stability, inflation, unemployment, economic growth, and foreign trade. This methodological approach enables the identification of both the direction and magnitude of these relationships over time, with particular emphasis on fiscal responses under geopolitical uncertainty.

Statistical analysis was conducted using EViews 12, which supported model estimation, diagnostic testing and the visualization of empirical results.

Qualitative Component

To complement the quantitative analysis, the study incorporates original survey data collected from members of the academic and research community in Georgia. This component involved an online questionnaire conducted over four weeks, from April 27 to May 25, 2025, disseminated via social media platforms and direct messaging. The survey sought to gauge perceptions of Georgia's geopolitical environment, economic development prospects, and trajectory toward Western integration. Of more than 1,500 distributed questionnaires, 350 complete responses were received. The data were analysed using IBM SPSS software to identify prevailing attitudes and discern patterns, providing contextual depth to the econometric findings.

By integrating macroeconomic modelling with societal insights, perspectives, the mixed-methods design enhances the study's explanatory power, offering a more nuanced understanding of how fiscal policy functions under geopolitical stress in a transitional political economy.

Theoretical framework

The dynamics of fiscal policy are shaped by the intricate interplay between domestic economic conditions and external geopolitical forces. This study synthesizes macroeconomic and political economy theories to construct an analytical framework that explains shifts in government expenditure in response to both internal pressures and external shocks.

Classical macroeconomic theories provide a foundational lens for understanding fiscal decision-making. From a Keynesian perspective (Keynes, 1936), government spending should increase during recessions to stimulate aggregate demand and decrease during periods of inflation to help stabilize the economy. Accordingly, macroeconomic indicators such as unemployment, GDP growth, and inflation are considered primary determinants of fiscal behaviour. In contrast, monetarist critiques – most notably those of Friedman (1968), argue that government intervention has limited long-term effectiveness, given the economy's inherent tendency to return to equilibrium. From this viewpoint, fiscal policy assumes a more passive role, with government expenditure changes viewed as temporary and less impactful. However, both models often presuppose political stability and institutional neutrality - conditions seldom present in transitional economies. In

practice, fiscal decisions in such context are shaped not only by economic metrics but also by institutional capacity, political dynamics, and external shocks.

The fiscal response function model (Bohn, 1998) offers a more dynamic framework for understanding fiscal policy, suggesting that governments must reduce budget deficit as public debt increases to maintain fiscal sustainability. In the context of Georgia, where fiscal institutions are still maturing and policy space is limited by foreign aid dependency and exposure to external vulnerability shocks - responsiveness is not only economically vital but strategically crucial imperative.

The capacity of the state to allocate resources and implement policy effectively as a critical determinant of fiscal outcomes. Political uncertainty and frequent government shifts heighten fiscal volatility and undermine the predictability of public expenditures (Alesina et al., 1996). These institutional variables are integral in capturing the governance context within which fiscal decisions are made.

Moving beyond conventional economic theories, the framework also draws on insights from international political economy and the geopolitical risk literature. Geopolitical instability reshapes fiscal priorities by introducing external constraints and exogenous shocks. From a critical IPE perspective, fiscal policy becomes a domain where questions of power, security, and governmental strategies (Gilpin, 2001; Strange, 1996). For small countries, such as Georgia, geopolitical tensions are not distant abstractions - they have direct affect implications for capital flows, trade dynamics, migration patterns, and institutional credibility. In line with Susan Strange's analysis, fiscal choices reflect these asymmetric structural forces. Regional conflict, global fragmentation, military pressures, and other geopolitical shocks often compel countries like Georgia to adapt not solely based on economic logic, but in response to broader geopolitical imperatives.

Scholars such as Rodrik (2011) and Hudson (2015) argue that in the post-neoliberal era, geopolitical tensions manifested through wars, conflicts, and international sanctions – have reconfigured budgetary priorities, notably by driving increases in defence and security-related spending. Within this environment, fiscal policy serves not only as a technical instrument of macroeconomic management but also as a political signal, deployed to shape domestic expectations and align with evolving geopolitical realities.

Additionally, this study draws from public opinion literature to explore how citizen sentiment influences fiscal choices. In low-trust environments, fiscal expansion may serve not only to stabilize the economy but also to reinforce political order. Public perception of government readiness, strategic alignment (e.g., EU, NATO), and economic competence both shape and are shaped by fiscal policy. As the survey results indicate, public opinion functions as both a constraint on and a signal for state behaviour.

In summary, the theoretical framework informing this article rests on three core

assumptions:

- Government expenditure is treated as the dependent variable.
- The explanatory variables include geopolitical risk (proxied by the Global Peace Index), macroeconomic indicators (such as inflation, unemployment, GDP growth, foreign trade), and institutional factors (notably political stability).
- The analytical foundation is derived from Keynesian and monetarist macroeconomics, fiscal reaction function models, and international political economy approaches to understanding behaviour under geopolitical risks.
-

Econometric Analysis and Results

This study utilizes quarterly data from Q1 2012 to Q4 2024, comprising 52 observations, to empirically examine the relationship between government expenditure and a range of macroeconomic, political, and geopolitical variables. The choice of quarterly frequency enables a more granular assessment of short- to medium-term dynamics in Georgia's fiscal policy.

Model Specification

The Dependent variable is the annual growth rate of government expenditure (Gov_exp_t), while the independent variables include:

- Political and Geopolitical Indicators (*lagged by one quarter*)
 - Global Peace Index (GPI_{t-1})
 - Political Stability Index (Pol_Stab_{t-1})
 - Macroeconomic Indicators (*lagged by one quarter*)
 - Real GDP Growth rate (YoY) (GDP_Growth_{t-1})
 - Inflation Rate (YoY) ($INFL_{t-1}$)
 - Foreign Trade (YoY) ($Trade_Open_{t-1}$)
 - Change in Unemployment rate (YoY) ($Unemp_{t-1}$)
- ε_t - error term
 t represents quarter

All variables were standardized prior to estimation to facilitate the interpretation of relative effects.

The regression model is estimated using Ordinary Least Squares (OLS) in EViews 12 and is specified as:

$$Gov_exp_t = \beta_0 + \beta_1 \times GDP_Growth_{t-1} + \beta_2 \times INFL_{t-1} + \beta_3 \times Trade_Open_{t-1} + \beta_4 \times Unemp_{t-1} + \beta_5 \times GPI_{t-1} + \beta_6 \times Pol_Stab_{t-1} + \varepsilon_t$$

The detailed data matrix and variable definitions are presented in Appendices A and B

Estimation Results

The full estimated model is as follows:

$$\begin{aligned} Gov_exp_t = & 10.6716 - 2.5775 \times GDP_Growth_{t-1} + 1.2845 \times INFL_{t-1} - \\ & -0.2957 \times Trade_Open_{t-1} + 0.5669 \times Unemp_{t-1} + 3.3901 \times GPI_{t-1} + \\ & +0.7085 \times Pol_Stab_{t-1} + \varepsilon_t \end{aligned}$$

Key Indicators:

- $R^2 = 0.2063$
- Durbin-Watson = 2.06 (no autocorrelation)
- F-statistic p-value = 0.1011 (moderate joint explanatory power)

Table 1. OLS Regression Output

(Source: Author's calculation, EViews 12)

The full OLS regression output, including coefficient tables, standard errors, and model diagnostics, is available in Appendix C (EViews 12 Output)

<i>Variable</i>	<i>Coefficient</i>	<i>Std. Error</i>	<i>t-Statistic</i>	<i>Prob.</i>
<i>C</i>	10.67156	1.125275	9.483511	0.0000
<i>GDP Growth_Z (-1)</i>	-2577506	1.198586	-2.150456	0.0371
<i>Infl_Z (-1)</i>	1.284514	1.172203	1.095812	0.2791
<i>Trade Open_Z (-1)</i>	-295724	1.139408	-0.259542	0.7964
<i>Unemp_Z (-1)</i>	0.566861	1.178564	0.480976	0.6329
<i>GPI_Z (-1)</i>	-3.390069	1.306424	-2.594922	0.0128
<i>Pol Stab_Z (-1)</i>	-0.708456	1.300284	-0.544847	0.5886

Interpretation of the standardized coefficients

The standardized coefficients (β) offer insight into the relative importance of each explanatory variable:

The β_0 coefficient of the model ($\beta_0 = 10.6716$) reflects the model's baseline level of government expenditure when all standardized explanatory variables are at their mean. While this intercept does not carry direct interpretive value in this context, it is retained as part of the model's structural specification.

GDP growth ($\beta_1 = -2.5775$): A statistically significant negative relationship indicates that rising economic activity is associated with a modernisation in fiscal expansion. This pattern is consistent with counter-cyclical fiscal behavior and the automatic stabilizer hypothesis (Keynes, 1936).

Inflation ($\beta_2 = 1.2845$): Although statistically insignificant, the inflation coefficient's positive sign may indicate a tendency toward accommodative fiscal responses during periods of inflation. That aligns with both Keynesian and monetarist perspectives, which emphasize that price fluctuations directly shape economic decisions, including business planning, investment behavior, and fiscal policy design (Friedman, 1968; Blanchard & Johnson, 2013). Low and stable inflation fosters greater predictability in economic policymaking, whereas inflationary volatility - often intensified by geopolitical shocks - creates uncertainty and complicates long-term strategic planning.

Foreign Trade ($\beta_3 = -0.2957$): This indicator captures the annual rate of change in the country's foreign trade, measured by the total volume of exports and imports. The observed negative coefficient implies that higher trade activity correlates with fiscal restraint. One possible explanation is that increasing external revenues - generated through stronger trade performance - reduce the government's reliance on expansionary fiscal measures to support domestic demand.

Unemployment ($\beta_4 = 0.5669$): A positive value suggests that rising unemployment is associated with an increase in budget expenditures, especially in the area of social protection.

Global Peace Index ($\beta_5 = -3.3901$): This statistically significant result suggests that heightened geopolitical risk is linked to a reduction in government expenditure. Such a response may reflect the country's constrained fiscal capacity and reduced stability. Consequently, budgetary policy appears to be driven more by the imperative to address external threats than by the dynamics of the economic cycle.

Political Stability ($\beta_6 = -0.7085$): Although not statistically significant, the negative coefficient indicates that a slight decline in institutional stability may be associated with weaker fiscal planning.

Interpretation of results

Despite its modest explanatory power ($R^2 = 0.2063$), the model offers valuable insights into the structural determinants of fiscal policy in a geopolitically sensitive

context. The absence of autocorrelation ($DW = 2.06$) and the theoretical coherence of coefficient signs lead credibility to the model's internal validity.

These findings indicate that government spending in Georgia responds not only to conventional macroeconomic indicators but also to geopolitical and institutional dynamics. Notably, the significance of the Global Peace Index highlights the role of external threats in shaping fiscal priorities. Given the multifaceted nature of economic reality, future research would benefit from employing dynamic modelling techniques or panel data approaches. Such extensions could deepen the analysis by incorporating additional institutional, regional, and crisis-related variables.

Public Opinion Survey Results and Analysis

To complement the econometric findings with public perspectives from both the public and subject-matter experts, a quantitative survey was conducted from April 27 to May 25, 2025. The survey targeted individuals within academic and professional circles, aiming to gauge views on Georgia's geopolitical situation, economic development, and prospects for Euro-Atlantic Integration.

Survey Design and Distribution

The survey was conducted through an online questionnaire, distributed via multiple channels, including social media platforms (Facebook, LinkedIn, Instagram) and direct personal messages. In total, it reached over 1,500 individuals, out of which 350 submitted valid responses. The data was processed and analyzed using IBM SPSS Statistics.

The questionnaire included both close-ended (single-choice and multiple-choice) and open-ended questions, allowing for both quantitative and qualitative analysis. It was structured into six thematic blocks, each corresponding to the study's central research questions:

- (1) **Demographic Block** - Information on respondents' age, gender, educational background, region of residence, and professional status.
- (2) **Assessment of Georgia's Geopolitical Context** - Perceptions of the country's strategic position, regional risks, and external influences.
- (3) **Western Integration and Economic Policy** - Expectations regarding EU and NATO accession and its perceived economic consequences.
- (4) **Migration Attitudes and Motivations** - Factors influencing respondents' interest in professional migration.
- (5) **Strategic Vision and Future Outlook** - Views on long-term development priorities and country's adaptability amid global geopolitical shifts.
- (6) **Open-Ended Responses and Recommendations** - Respondents' personal reflections on the meaning of the "Western Choice" and further considerations.

Selection Characteristics

The target population comprised individuals affiliated with academic and research fields, including:

- University lecturers and professors
- Research staff
- Doctoral and master's students
- Undergraduate students and recent graduates

Ethical Considerations

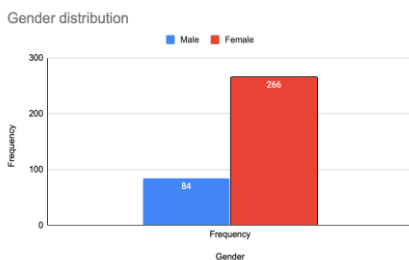
Participation in this survey was entirely voluntary and fully anonymous. An informed consent section preceded the questionnaire, clearly communicating the study's objectives, data confidentiality, and terms of participation. No personally identifiable information was gathered at any stage.

Overview of Results

A total of 350 respondents, representing diverse age groups and professional backgrounds, participated in the survey. The findings reveal a nuanced and multifaceted outlook on Georgia's geopolitical landscape, economic challenges, and strategic future. Several key themes emerged from the responses:

- Heightened awareness of regional geopolitical threats and their implications for national stability.
- Strong support for Euro-Atlantic integration, viewed as essential for economic modernization and institutional resilience.
- Widespread concern about economic uncertainty, fiscal governance, and the potential for brain drain through professional migration
- A clear disparity between long-term statistical optimism and short-term perceptions of socio-political realities.

Figure 1. Gender distribution of respondents

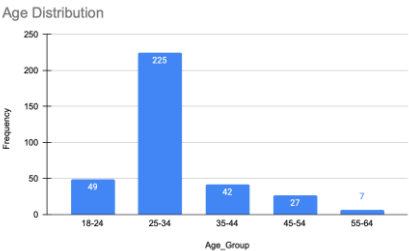

These data reveal that women constitute a significant majority of the survey respondents, representing approximately 76% of the total sample. This gender imbalance may be attributed to two factors: academic-oriented composition of the participants and a broader pattern in online survey engagement, wherein women typically exhibit higher response rates.

Figure 2. Age distribution of respondents

The survey sample is predominantly composed of young and early-career individuals, highlighting a strong generational trend. These figures indicate the findings reflect the perspectives of younger generations – a crucial factor when evaluating attitudes toward migration, career ambitions, and geopolitical affairs.

The 18-24 age group accounts for 14.0% (49 respondents) - mostly students or those at the beginning of their careers. The 25-34 age group is the most representative and includes 64.3% (225 respondents). This segment primarily includes master's students, doctoral candidates, and young professionals or academic staff.

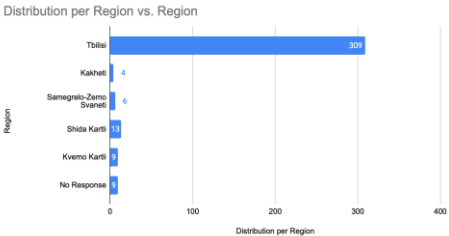

The 35-44 age group consists of 12.0% (42 respondents) - individuals with moderate academic or professional experience. The 45-54 age segment includes 7.7% (27 respondents) mid to senior professionals. The 55-64 age group is minimally represented - only 2.0% (7 respondents), potentially indicating either the sampling structure or the lower survey engagement among older age groups.

Figure 3. Regional Distribution of Respondents

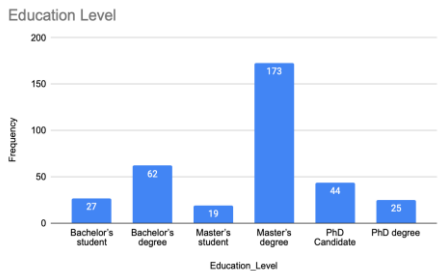
The vast majority of respondents, 309 individuals (88.3%) reside in Tbilisi, highlighting a strong urban concentration:

- Shida Kartli - 3.7%
- Kvemo Kartli - 2.6%
- Samegrelo-Zemo Svaneti - 1.7%
- From Kakheti - 1.1%
- Did not answer the region question - 2.6%

The distribution highlights both the institutional centralization in the capital and the communication channels through which the survey was disseminated. Nevertheless, it underscores a geographical constraint, implying that the findings may not comprehensively reflect regional or rural viewpoints.

Figure 4. Distribution of respondents by the most recent Education Level

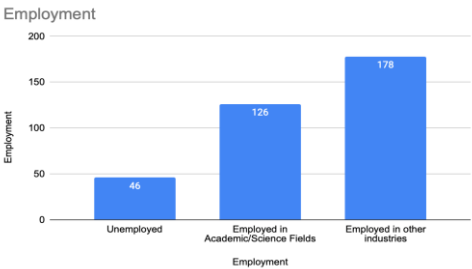
The most representative group comprises individuals with a master's degree, accounting for 49.4% (173 respondents). This highlights that nearly half of the respondents are equipped with an interdisciplinary knowledge essential for interpreting complex issues.

A total of 19.7% are either doctoral candidates (12.6%) and PhD holders (7.1%), underscoring the strong engagement of a highly qualified academic community in the study. Undergraduate students (7.7%) and current graduate students (5.4%) form a small yet meaningful share. Despite their limited numbers, they contribute to the preservation of socio-intellectual diversity within the respondent pool. Individuals with a bachelor's degree make up 17.7%, which emphasizes the representation of the young professional segment.

Overall, the structure of education levels indicates that the data is composed largely of respondents with strong theoretical and methodological knowledge. This enriches the conceptual depth of the research findings and enhances the reliability of their interpretation. However, it is important to recognize that such a respondent profile may intrduce limitations in generalizing to the broader population, particularly to underrepresented groups.

Figure 5. Distribution of respondents by Employment

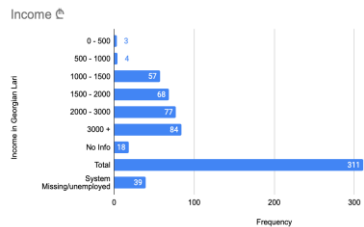
A majority of respondents - 50.9% (178 individuals) - are employed in outside academia, working across private, public and non-governmental sectors. This group brings professionally diverse social backgrounds, their assessments of geopolitical and economic issues are informed by day-to-day experience and real-world economic conditions. On the other hand, 36.0% (126 respondents) work in academia or scientific field, contributing analytical depth and providing a theoretical and systemic lens on the topics explored. Unemployed individuals account for

13.1% (46 respondents), representing a modest yet noteworthy segment of the sample.

Overall, the composition of the data reflects a professionally diverse and economically active community, enriching interpretation of the study and supporting the inclusion of multiple socio-professional viewpoints.

Figure 6. Distribution of respondents by Income (1Eur = 3.1202Gel)

Out of all respondents, 311 (88.9%) provided information about their income, while 39 respondents (11.1%) were not employed or did not provide information (systematic missing data). The income structure indicates that the majority of respondents identify themselves in the average or above-average income segment.

The most representative group is respondents who earn more than 3,000 GEL - 24.0% (84 respondents). Next comes the 2,000-3,000 GEL group - 22.0% (77 respondents). 19.4% (68 respondents) have an income of 1,500-2,000 GEL. 16.3% (57 respondents) have an income of 1,000-1,500 GEL.

These data show that more than 61.4% (combining the remaining groups) fall into the income category of over 1000 GEL, which indicates that the sample is representative of a relatively economically active and stable social group.

Table 2. Perception of Georgia’s Political Stability (N=350) (*Geo_Stability*)

Response Options	Frequency	%
Very stable	0	
Relatively stable	11	3.1
Moderately unstable	125	35.7
Highly unstable	214	61.1
Total	350	100

According to the table, an overwhelming majority of respondents perceive Georgia's geopolitical situation as unstable: 61.1% assess it as "highly unstable", while 35.7% consider it "moderately unstable." Only a marginal proportion (3.1%) believe that the situation is relatively stable, and no "very stable" assessment was recorded at all. These findings suggest that individuals living in Georgia view the country's geopolitical environment as highly risky and unstable, posing substantial challenges to national security and economic development both regionally and globally

Table 3. Key Perceived Challenges in Georgia's Geopolitical Environment

Challenge	Frequency
Military and hybrid pressure from Russia / issue of occupied territories (Geo_Challenge_Russia)	282
Low level of security in the region and conflicts in neighboring countries (Geo_Challenge_Region)	53
EU Euro-Atlantic integration process: delays and strategic uncertainty (Geo_Challenge_EU)	167
Internal political polarization and institutional distrust (Geo_Challenge_Internal)	138
Weak development of the transit function and infrastructure obstacles (Geo_Infrastructure)	25

Note: one respondent could mark more than one challenge confirming that the problems existing in Georgia do not translate unambiguously and are intertwined in different directions

The table illustrates the respondents' perceptions of Georgia's key geopolitical challenges – issues that directly influence the country's economic policy and strategic direction. The analysis reveals clear priorities and a hierarchy of concerns.

The most frequently cited challenge, with 282 responses, relates to Russia and the issue of the occupied territories. This underscores a widespread belief that geopolitical instability and security threats are the foremost factors shaping Georgia's economic policy.

Ranked second, with 167 mentions, is the challenge of delays in the Euro-Atlantic integration process and broader strategic uncertainty. This reflects public concern that barriers to cooperation with the European Union and NATO are a critical and significantly impact Georgia's long-term economic development.

In the third place is ‘Domestic political polarization and institutional distrust’, cited by 138 respondents. This highlights the role of internal political dynamics in undermining both economic and political sustainability.

Regional security concerns and ongoing conflicts in neighboring countries – identified by 53 respondents – along with infrastructural challenges (25 responses), receive comparatively less attention. However, these issues represent additional layers complexity that hinder Georgia’s stability and integration efforts.

Taken together, the data point to external factors – particularly those involving Russia – as the most pressing challenge in Georgia’s geopolitical environment. These are compounded by regional tension and domestic vulnerabilities, all of which exert direct influence on the country's economic policy and strategic orientation.

Table 4. Assessment of Georgia’s geopolitical positioning in the modern international order (*Geo_Position*)

Response Options	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Mostly favorable	9	2.6	2.6	2.6
Neutral / intermediate position	40	11.4	11.4	14.0
Unstable	122	34.9	34.9	48.9
Critical	172	49.1	49.1	98.0
Difficult to assess / I have no position	7	2.0	2.0	100.0
Total	350	100.0	100.0	

The data illustrate prevailing perceptions of Georgia’s geopolitical standing within the modern international order, revealing a distinctly pessimistic trend among both the public and experts:

49.1% (172 respondents) consider Georgia’s geopolitical position to be critical, reflecting deep concerns about security challenges, strategic vulnerability, and perceived marginalization within global power structures. 34.9% (122 respondents) view the situation as unstable, affirming the presence of significant internal and external risks in the current geopolitical climate. Only 11.4% (40 respondents)

describe Georgia's position as neutral or intermediate, suggesting that few perceive a balanced or stabilizing role for the country amid regional and international dynamics.

A mere 2.6% (9 respondents), assess Georgia's geopolitical status as mostly favorable. 2% (7 respondents) report difficulty forming an opinion on this issue.

Table 5. Agreement with the statement: 'Geopolitical Uncertainty has a significant impact on Georgia's economic policy and decision-making process' (*InfluenceofGeo_Uncertainty*)

Responses	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Strongly disagree	13	3.7	3.7	3.7
Disagree	0			
Neutral	22	6.3	6.3	10.0
Agree	178	50.9	50.9	60.9
Strongly Agree	137	39.1	39.1	100.0
Total	350	100.0	100.0	

The table presents respondents' attitudes towards a specific statement, measured on a five-point agreement scale. The distribution of responses indicates a significantly consolidated position:

50.9% (178 respondents) expressed agreement, while an additional 39.1% (137 responses) indicated full agreement. Combined, 90% of participants hold a positive stance towards the statement, reflecting a strong consensus. Only 6.3% (22 respondents) selected a neutral position, suggesting a relatively small portion refrained from making a clear assessment. Notably, just 3.7% (13 responses) fully rejected the statement, and no responses fell into the "disagree" category – underscoring the marked unanimity in support.

Table 6. Respondent's Evaluation of Georgia's Western Integration Trajectory
(*Western_Path*)

Evaluation	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Very high	25	7.1	7.1	7.1
Moderately positive	76	21.7	21.7	28.9
Low	180	51.4	51.4	80.3
Very Low	40	11.4	11.4	91.7
Difficult to assess/I have no formed opinion	29	8.3	8.3	100
Total	350	100	100	

The data presented in the table reflect the respondents' assessment of Georgia's prospects for Western integration, specifically EU and/or NATO membership. The results reveal a pronounced trend of scepticism and low optimism.

A majority - 51.4% (180 respondents) - rate the country's prospects as low, with an additional 11.4% (40 respondents) viewing them as very low. Together, more than 63% of respondents express a pessimistic outlook. This suggests limited trust in both the commitment of external strategic partners and the country's domestic political and institutional preparedness.

Positive assessments are considerably less frequent: 21.7% (76 respondents) perceive the prospects as moderately positive, while 7.1% (25 respondents) consider them very high. These figures suggest that the prospects for Georgia's Western course are not widely seen as either inevitable or imminent. In fact, strong optimism is rare reflected by just one in every 14 respondents. At the same time, 8.3% of respondents (29 individuals) indicated that they either lack a clear position or find it difficult to assess the issue, suggesting the topic's complexity or a degree of informational uncertainty.

Table 7. Survey Results on Migration Intentions (*Migration_Intent*)

Responses	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
I am already planning to leave the country to pursue professional or scientific activities	53	15.1	15.1	15.1
I am considering such an opportunity, although I have not yet made a decision	190	54.3	54.3	69.4
At this stage, I am not considering migration	102	29.1	29.1	98.6
I do not wish to answer	5	1.4	1.4	100
Total	350	100	100	

The results indicate a high level of migration intention within Georgia's professional community. Specifically, 15.1% of respondents (53 individuals) are actively planning to emigrate to pursue professional or academic opportunities abroad, while an additional 54.3% (190 individuals) are considering migration, but have not yet finalized their decision.

In total, nearly 70% of respondents are either committed to or are seriously contemplating professional migration in the near future – a trend that signals critical implications for the domestic labor market, as well as for education science policy.

Conversely, 29.1% (102 respondents) report no current interest in migration, and only 1.4% (5 respondents) chose not to answer the question.

This trend is particularly concerning given the ongoing brain drain affecting highly qualified professionals and academic personnel in Georgia. The strong inclination toward migration may be driven by geopolitical uncertainty, limited institutional and labor market appeal, insufficient opportunities for career advancement, and growing interest in more favorable conditions abroad. These data findings underscore the urgent need to strengthen talent retention strategies by enhancing professional development incentives, promoting scientific engagement, and offering global opportunities through robust domestic ecosystems.

Table 8. Assessment of Governmental Readiness for Geopolitical Dynamics
(*Gov_Readiness*)

Evaluation	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Very high	4	1.1	1.1	1.1
Sufficient, but needs strengthening	25	7.1	7.1	8.3
Insufficient	138	39.4	39.4	47.7
Low	157	44.9	44.9	92.6
Difficult to answer	0			

The data presented in the table reflect the public perceptions of the Georgian state's preparedness to respond effectively to global geopolitical shifts. The results reveal considerable skepticism and low levels of institutional trust:

44.9% (157 respondents) rate the state's readiness as low, while 39.4% (138 respondents) deem it unsatisfactory. Taken together, 84.3% of respondents express dissatisfaction indicating a widespread belief that the government lacks the capacity to react swiftly or adequately to international challenges.

Only a small proportion assess the situation relatively optimistically: Just 7.1% (25 respondents) believe that the state's readiness is sufficient, although in need of reinforcement, and only 1.1% (4 respondents) view it as very high.

Importantly, no respondents chose to abstain or indicated uncertainty - suggesting a high level awareness and a clear stance on the issue.

These results emphasize the population's acute sensitivity to institutional performance during geopolitical uncertainty. These findings are reinforced by empirical evidence showing a statistically significant relationship between citizen's perceptions of the quality of public institutions and their sense of living in a fair and equal society (Kravtishvili & Gogorishvili, 2022). The results demonstrate that inclusive growth depends not only on macroeconomic performance but on the legitimacy, transparency, and efficiency of state institutions. In this context, institutional trust emerges as a pivotal factor in shaping public expectations and determining the sustainability of development strategies in transitional states such as Georgia.

Table 9. Chi-square test results and interpretation: Influence of Demographic Factors on Geopolitical Perceptions and Economic Expectations

Determining Variable	Outcome Variable	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Geo_Stability	Age_Group	53.846 ^a	8	<.001
	Gender	22.640 ^a	2	<.001
	Education_Level	82.859 ^a	10	<.001
	Income	41.421 ^a	12	<.001
Geo_Position	Age_Group	76.593 ^a	16	<.001
	Gender	33.823 ^a	4	<.001
	Education_Level	120.046 ^a	20	<.001
	Income	219.141 ^a	24	<.001
InfluenceofGeo_Uncertainty	Age_Group	109.115 ^a	12	<.001
	Gender	36.834 ^a	3	<.001
	Education_Level	52.826 ^a	15	<.001
	Income	235.858 ^a	18	<.001
Western_Path	Age_Group	46.902 ^a	16	<.001
	Gender	3.092 ^a	4	0.543
	Education_Level	64.296 ^a	20	<.001
	Income	189.869 ^a	24	<.001
Migration_Intent	Age_Group	55.915 ^a	12	<.001
	Gender	9.279 ^a	3	0.026
	Education_Level	89.425 ^a	15	<.001

	Income	81.254 ^a	18	<.001
Gov_Readiness	Age_Group	113.587 ^a	16	<.001
	Gender	15.737 ^a	4	0.003
	Education_Level	120.439 ^a	20	<.001
	Income	388.964 ^a	24	<.001

Public perception of Georgia's geopolitical situation (Geo_Stability) is highly associated with demographic variables. The data reveal significant variation in assessment age, gender, education level, and economic status.

Georgia's positioning within the international order (Geo_Position) shows a statistically significant association with all demographic variables. The data suggest that citizens' perceptions of the country's international role are strongly influenced by their socio-economic status. Notably, income emerged as a particularly significant factor, highlighting the impact of economic sentiment on how individuals perceive Georgia's geopolitical stance.

The analysis also reveals a robust correlation between demographic factors and the perceived impact of geopolitical uncertainty on economic decision-making. Analysis of public opinion indicates that geopolitical uncertainty exerts a direct influence on economic expectations, with the impact varying significantly across demographic groups. Populations with higher levels of social capital demonstrate greater adaptability and economic evaluative capacity.

As for the assessment of the prospects for Western integration (Western_Path), respondents' attitude towards Western integration significantly depends on their social status, although the gender difference in this case is not statistically significant.

Analysis of migration intentions (Migration_Intent) reveals that education is a key determinant, with highly qualified individuals significantly more inclined to consider migration. This trend underscores the potential risk of a 'brain drain'.

Analysis of readiness of Government (Gov_Readiness) reveals pronounced variations across social strata, with income emerging as a particularly salient differentiator. The data suggests a significant fragmentation of public trust, rooted in socioeconomic disparities.

The chi-square χ^2 results demonstrate that public perceptions of geopolitical and economic issues are deeply anchored in the social structure. Variables such as Age,

education, gender, and income transcend their role as mere controls, emerging as substantive determinants that reflect political narratives, migration intentions, and alignment with the Western course.

These factors play a critical role in shaping economic policy, guiding geopolitical communication, and informing institutional reform efforts. Their consideration is essential for fostering greater inclusiveness and resonance in public discourse.

Additional χ^2 test results enable the evaluation of correlations among various geopolitical-economic perceptions. Specifically, the analysis investigate the association between a country's perceived geopolitical stability and other attitudinal determinants, and the link between migration intentions and broader strategic concerns.

Table 10. Chi-square test results: The connections between Geopolitical Perceptions, Migration Intentions, and Institutional Trust

Determining Variable	Outcome Variable	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Geo_Stability	Geo_Position	184.171 ^a	8	<.001
	InfluenceofGeo_Uncertainty	77.737 ^a	6	<.001
	Western_Path	57.423 ^a	8	<.001
	Migration_Intent	15.460 ^a	6	0.017
	Gov_Readiness	194.226 ^a	8	<.001
Migration_Intent	Geo_Position	84.168 ^a	12	<.001
	Western_Path	73.561 ^a	12	<.001
	Gov_Readiness	70.596 ^a	12	<.001

The additional Chi-square test results reveal statistically significant associations among core geopolitical perceptions, migration intentions, and institutions trust.

Notably, the perception of geopolitical stability demonstrates robus correlations with key strategic indicators: international positioning ($\chi^2=184.171$, $p<.001$), the economic impact of geopolitical uncertainty ($\chi^2=77.737$, $p<.001$), prospects for

Western integration ($\chi^2=57.423$, $p<.001$), and the governmental responsiveness to geopolitical changes ($\chi^2=194.226$, $p<.001$). Furthermore, geopolitical stability exhibits a significant link with migration intentions ($\chi^2=15.460$, $p=.017$), suggesting that individuals perceiving diminished stability are more inclined to consider professional migration.

Migration intentions exhibit significant statistical associations with perception of Georgia's Western Integration prospects ($\chi^2=73.561$, $p<.001$) and evaluations of government readiness to manage geopolitical shifts ($\chi^2=70.596$, $p<.001$). These findings suggest that professional migration motivations extend beyond purely economic considerations, a broader climate of systemic unease and strategic pessimism.

These findings demonstrate that public attitudes toward geopolitics - including perceptions of stability, international positioning, and institutional readiness – are deeply interconnected. Together, they shape a broader belief system that significantly influence migration intentions and strategic trust.

From a policy standpoint, this interdependence points to the need for holistic approaches. Strengthening geopolitical communication, advancing educational opportunities, and improving institutional credibility should be pursued jointly as mechanisms to mitigate migration pressures and support greater economic and political resilience.

Results and Discussions

This paper explores the impact of geopolitical factors on economic-political decision-making in Georgia, applying a mixed-methods approach that integrates econometric modeling with survey analysis. The study draws on quarterly data from 2012 to 2024, sourced from Geostat, the World Bank, and the Institute for Economics and Peace. An Ordinary Least Squares (OLS) regression model evaluates the influence of variables such as the Global Peace Index, political stability, inflation, GDP growth, unemployment, and external trade relations influence government expenditure. The survey, conducted from April 27 to May 25, 2025, collected responses from 350 academics and researchers in Georgia, offering insights into perceptions of geopolitical risk, economic development, and migration intent.

The study presents a data-driven framework for examining how fiscal policy in a small, open, and geopolitically vulnerable economy responds to varying levels of risks. The core empirical analysis employs time series econometric modeling using quarterly data from 2012 to 2024 to estimate the relationship between government expenditure and a set of explanatory variables. Statistical analysis was conducted using EViews 12, to support model estimation, diagnosing testing, and result visualization.

Survey instruments were designed to capture public attitudes toward Georgia's geopolitical landscape, economic prospects, and Western integration. The findings reveal that fiscal policy behaviour is shaped by a dynamic interplay between domestic economic indicators and external political shocks. This integrated methodology offers valuable perspectives on the policy challenges faced by transition economies like Georgia in navigating economic-political strategy under geopolitical uncertainty.

Conclusion

In conclusion, the research demonstrates that Georgia's fiscal policy is significantly shaped by geopolitical dynamics, as evidenced through econometric modelling and qualitative survey data. The quantitative analysis reveals that geopolitical instability and macroeconomic volatility exert a substantial influence on public expenditure decisions, while the survey results – gathered from Georgian academics and researchers – underscore generational and regional disparities in perception of geopolitical risk and institutional trust. These divergences enrich the interpretation of fiscal responses and policymaking. Utilizing quarterly data from 2012 to 2024, the study integrates macroeconomic indicators with measures of geopolitical risk and institutional stability to assess their cumulative impact of fiscal policy over time.

The Global Peace Index serves as a critical benchmark, encapsulating trends in conflict, militarization, and public security. The study develops a data-driven framework to evaluate how fiscal policy in small, open, and geopolitically vulnerable economies adjust to varying level of risk – advancing theoretical insight and informing policy. Survey responses reveal widespread public awareness of regional geopolitical threats and their implications for national stability. There is broad support for Euro-Atlantic integration, alongside significant concern over economic uncertainty and the potential for brain drain. These insights underscore the urgency of cohesive efforts in geopolitical communication, public education, and institutional reform to strengthen resilience and alleviate migration pressures.

References:

1. Baldwin, R. 2016. *The Great Convergence: Information Technology and the New Globalization*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
2. Blanchard, O., & Johnson, D. R. 2013. *Macroeconomics (6th ed.)*. Pearson
3. Friedman, M. 1968. *The role of monetary policy*. *American Economic Review*, 58(1)
4. Geostat Unemployment Rate, Available from:
<https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/683/dasakmeba-umushevroba>
5. Geostat Real GDP, Available from:
<https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/23/mtliani-shida-produkti-mshp>

6. Geostat Central Government Budget Expense, Available from:
<https://www.geostat.ge/en/modules/categories/771/central-government-budget>
7. Geostat CPI (Inflation), Available from:
<https://www.geostat.ge/en/modules/categories/26/cpi-inflation>
8. Geostat Export, Available from:
<https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/637/eksporti>
9. Geostat Import, Available from:
<https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/638/importi>
10. Gilpin, R. 2001. *Global Political Economy: Understanding the International Economic Order*. Princeton: Princeton University Press.
11. Henning Bohn, The Behavior of U. S. Public Debt and Deficits, *The Quarterly Journal of Economics*, Volume 113, Issue 3, August 1998, Pages 949–963,
<https://doi.org/10.1162/003355398555793>
12. Hudson, M. 2015. *Killing the Host: How Financial Parasites and Debt Destroy the Global Economy*. ISLET.
13. Institute for Economics and Peace. 2022. “Global Peace Index 2022: Measuring Peace in a Complex World.” <http://visionofhumanity.org/resources>.
<https://doi.org/10.18157/QoGStdJan25>
14. Keynes, J. M. 1936. *The General Theory of Employment, Interest and Money*. Macmillan.
15. Kraveishvili, G., & Gogorishvili, I. (2022). Research and evaluation of perceptions of inclusive economic growth in Georgia. *Estonian Discussions on Economic Policy*, 30(1-2), 150-171. <https://doi.org/10.15157/tepe.vi1-2.22092>
16. World Governance Indicators - Political Stability Index
https://www.theglobaleconomy.com/rankings/wb_political_stability/
17. Papava, V. 2013. *Reforming of the Post-Soviet Georgia’s Economy in 1991–2011*. Tbilisi: Publishing House "Universal"
18. Rodrik, D. 2011. *The Globalization Paradox: Democracy and the Future of the World Economy*. New York and London: W.W. Norton; 2011 pp. 368.
<https://tinyurl.com/kqj4ta3>

19. Strange, S. 1996. The Retreat of the State: The Diffusion of Power in the World Economy. Cambridge Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511559143>
<https://www.researchgate.net/publication/289294331>

Annex A: Calculation of the Political Stability Index

Data Source and Frequency

The World Governance Indicators (WGI) Political Stability Index (Estimate, – 2.5 ... +2.5) is reported annually, summarizing a country's political stability over the year, including violence, terrorism, and government changes. Since WGI data is annual, the yearly value was evenly averaged over four quarters to fit the quarterly analysis framework.

Missing Data for 2024 and Estimation Approach

At the time of this study, official Political Stability Index data 2024 were not available. To estimate the 2024 value, a combined method was used, consisting of:

- Extrapolation of historical trends (2013-2023)
- Expert analysis of recent political developments in Georgia

The hybrid approach considers political governance stability, pre-selection conditions, external pressures, international responses and geopolitical risks. The resulting index is provisional and subject to revision upon release of official data.

Extrapolation method

$$1. POL_STAB_{2024} = POL_STAB_{2023} + \frac{1}{n} \sum_{t=2013}^{2024} (POL_STAB_t - POL_STAB_{t-1})$$

Where,

$n=10$ (denotes the number of annual changes calculated from 2014 to 2023, based on the 2013–2023 index data).

$POL_STAB_t - POL_STAB_{t-1}$ reflects the annual change. For simplicity, we introduce the notation d_t ; $\frac{1}{n} \sum_{t=2013}^{2024} (POL_STAB_t - POL_STAB_{t-1})$ is the average

annual difference, which, in simplified notation, will take the following form:
 $\frac{1}{n} \sum_{t=2013}^{2024} (d_t)$. We can denote it with the notation $\underline{d}$.

Accordingly, the forecast for 2024 by extrapolation formula in a simplified form will take the following form:

$$(1) \quad POL_STAB_{2024} = POL_STAB_{2023} + \underline{d}$$

Now we can follow calculations:

(2) Annual Differences (d_t) in 2014-2023:

Year	Annual Difference
2014	$-0.321508 - (-0.441366) = 0.119858$
2015	$-0.472154 - (-0.321508) = -0.150646$
2016	$-0.320115 - (-0.472154) = 0.152039$
2017	$-0.375215 - (-0.320115) = -0.055100$
2018	$-0.447563 - (-0.375215) = -0.072348$
2019	$-0.498172 - (-0.447563) = -0.050609$
2020	$-0.429611 - (-0.498172) = 0.068561$
2021	$-0.429620 - (-0.429611) = -0.000009$
2022	$-0.436530 - (-0.429620) = -0.006910$
2023	$-0.335554 - (-0.436530) = 0.100976$

(3) Based on which can we calculate the average annual difference $\underline{d}$:

$$\frac{1}{n} \sum_{t=2014}^{2023} (d_t) = \frac{0.119858 - 0.150646 + 0.152039 - 0.055100 - 0.072348 - 0.050609 + 0.068561 - 0.000009 - 0.006910 + 0.100976}{10} = 0.105812$$

(4) The forecast for the 2024 figure, by extrapolation, will be:

$$POL_STAB_{2024} = POL_STAB_{2023} + \underline{d} = -0.335554122924805 + 0.105812 = -0.3249729186$$

$$POL_STAB_{2024} = -0.3249729186$$

2. Expert Adjustment for 2024, based on events

The extrapolated index was adjusted based on qualitative expert evaluation of political events in 2024, considering factors like political polarization, public mobilization, international reactions, and cooperation with the EU. This adjustment

Quarter	General Events	Assessment (impact on political stability index)
2024Q1	Growing polarization in political processes and signs of public discontent	-0.1
2024Q2	Public mobilization around legislative initiatives	-0.12
2024Q3	Reaction of international partners and growth of civil activism	-0.12
2024Q4	Political discourse on cooperation with the European Union	-0.15

accounts for crisis conditions and ongoing political developments.

Average Expert Adjustment: -0.13

Accordingly, *Adjusted Index 2024* will be equal to::

$$\begin{aligned} \text{Adjusted Pol Stab Index 2024} &= \text{Extrapolated Index 2024} \\ \text{Expert Adjustment 2024} &= -0.3249729186 + (-0.13) = -0.454972919 \end{aligned} \qquad +$$

Annex B: Data matrix for econometric modeling

<i>Year</i>	<i>Q</i>	<i>Gov Exp % change yoy</i>	<i>GDP GROW TH %change yoy</i>	<i>Trade Open %change</i>	<i>INFL % change yoy</i>	<i>Unemp YoY %change</i>	<i>POL STA B</i>	<i>GPI</i>
2012	Q1	7.430998287	0.271841908	-15.405356	-1.4152839	0.1966452	-0.680454	2.506
2012	Q2	7.430998287	-2.173921979	13.72729421	0.66812182	0.1966452	-0.680454	2.506
2012	Q3	7.430998287	-3.998000418	7.149697128	0.01533169	0.1966452	-0.680454	2.506
2012	Q4	7.430998287	-2.016136659	-3.856661483	-0.4202991	0.1966452	-0.680454	2.506
2013	Q1	0.788388678	-5.340717798	-18.63027095	-0.2358786	-2.890244	-0.441366	2.44 4
2013	Q2	0.788388678	-4.301547128	17.95733746	0.78117192	-2.890244	-0.441366	2.444
2013	Q3	0.788388678	-1.637788244	13.22479427	-0.5139327	-2.890244	-0.441366	2.444
2013	Q4	0.788388678	3.33172816	12.53753975	1.22406524	-2.890244	-0.441366	2.444
2014	Q1	11.90469609	6.144365691	-18.7270647	0.36364291	-12.95348	-0.321508	2.238
2014	Q2	11.90469609	0.521741655	16.15035292	-0.4694895	-12.95348	-0.321508	2.238
2014	Q3	11.90469609	-1.70416815	-0.608715773	0.87838653	-12.95348	-0.321508	2.238
2014	Q4	11.90469609	-4.260898592	8.73030007	-0.8996332	-12.95348	-0.321508	2.238
2015	Q1	- 10.70987502	-4.967943964	-14.3307002	0.1993238	-1.83939	-0.472154	2.132
2015	Q2	0.642197303	4.642838636	10.41104104	0.6168464	-1.83939	-0.472154	2.132
2015	Q3	9.173541471	5.085202113	6.723796226	0.23549077	-1.83939	-0.472154	2.132
2015	Q4	23.30188213	-6.602049632	6.357946103	-0.1057538	-1.83939	-0.472154	2.132
2016	Q1	10.27385892	-1.337564646	-20.8432762	-0.260549	-2.157675	-0.320115	2.138
2016	Q2	6.734403377	-5.611533406	9.099024989	-0.9443038	-2.157675	-0.320115	2.138
2016	Q3	7.334841629	-4.633358573	13.51013167	-0.340878	-2.157675	-0.320115	2.138
2016	Q4	4.891826923	13.40907817	13.77126762	0.56660288	-2.157675	-0.320115	2.138

2017	Q1	8.122616897	4.872286063	-10.0962219	1.14770114	-1.317454	-0.375215	2.151
2017	Q2	14.61025523	2.114071966	3.660192756	0.54815844	-1.317454	-0.375215	2.151
2017	Q3	7.600859997	5.46857388	8.37890136	-0.2870976	-1.317454	-0.375215	2.151
2017	Q4	16.36683091	-4.783657928	21.88836111	0.17181954	-1.317454	-0.375215	2.151
2018	Q1	10.02737692	-0.461884748	-13.09801677	-1.238629	-2.506424	-0.447563	2.026
2018	Q2	2.527887007	2.96785281	11.58529805	-0.2037882	-16.87927	-0.447563	2.026
2018	Q3	- 0.524996082	-1.866119002	2.031626479	0.17581477	-15.67964	-0.447563	2.026
2018	Q4	27.66690737	2.203280367	12.74742994	-0.4002687	-16.27857	-0.447563	2.026
2019	Q1	6.587381916	-3.006233306	-15.24663734	0.7138449	-9.301531	-0.498172	2.096
2019	Q2	9.913118347	-2.967621021	15.68580464	0.20774813	-6.916544	-0.498172	2.096
2019	Q3	19.33438362	1.594901996	9.381149521	0.65157593	-11.37182	-0.498172	2.096
2019	Q4	- 3.005527703	2.705246744	13.45886181	0.18856653	-14.11865	-0.498172	2.096
2020	Q1	23.44306402	1.394738137	-26.39282974	-0.2870836	-9.859821	-0.429611	2.089
2020	Q2	10.66761617	-15.63424077	-10.30284869	0.01831626	1.131394	-0.429611	2.089
2020	Q3	30.33763491	-11.83309125	28.43257092	-0.7482637	-1.938127	-0.429611	2.089
2020	Q4	21.34071993	-13.1909899	11.14788076	-0.4369754	20.768131	-0.429611	2.089
2021	Q1	13.40748101	-9.919175329	-11.40217456	1.55248096	12.363625	-0.42962	2.089
2021	Q2	27.66642	45.16199587	23.81487575	0.82121229	24.230065	-0.42962	2.089
2021	Q3	2.684155884	19.95404867	3.019286473	0.71319833	19.641955	-0.42962	2.089
2021	Q4	8.530484741	19.99379158	12.87521979	0.49269503	-5.178206	-0.42962	2.089
2022	Q1	11.50019784	21.33215475	-9.506368945	-0.6250836	-8.777704	-0.43653	2.132
2022	Q2	3.515625	-18.97502614	15.29131948	0.28380442	-18.29063	-0.43653	2.132

2022	Q3	11.77529531	-3.781319482	3.204868602	-0.3744815	-19.33026	-0.43653	2.132
2022	Q4	18.08099513	-0.392097227	4.005435833	-0.5057651	-14.50494	-0.43653	2.132
2023	Q1	9.540949532	-5.593024893	-11.59085947	-1.3934512	-3.595378	-0.335554	2.133
2023	Q2	19.83688375	3.454773003	6.053638764	-1.5256598	-5.193398	-0.335554	2.133
2023	Q3	19.05308212	-0.192507988	5.715117128	0.0315067	0.5732894	-0.335554	2.133
2023	Q4	3.257478906	-3.30804632	0.033510341	-0.0789526	-0.362618	-0.335554	2.133
2024	Q1	22.92722434	0.516437694	-13.01551468	0.02648081	-18.12114	-0.454973	2.195
2024	Q2	15.28756882	2.997038568	21.82235496	0.54669634	-17.68433	-0.454973	2.195
2024	Q3	10.67603128	2.30614414	10.46978409	-0.5056742	-10.48476	-0.454973	2.195
2024	Q4	16.04430798	-0.325322742	3.72316035	0.40549244	-5.913898	-0.454973	2.195

Annex C: Estimation of a regression model using the least squares method: EViews software output

(Source: Author's calculation, EViews 12)

Dependent Variable: GOV_EXP Method: Least Squares Date: 05/27/25 Time: 23:24 Sample (adjusted): 2012Q2 2024Q4 Included observations: 51 after adjustments			
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic Prob.
C	10.67156	1.125275	9.483511 0.0000
GDP_GROWTH_Z(-1)	-2.577506	1.198586	-2.150456 0.0371
INFL_Z(-1)	1.284514	1.172203	1.095812 0.2791
TRADE_OPEN_Z(-1)	-0.295724	1.139408	-0.259542 0.7964
UNEMP_Z(-1)	0.566861	1.178564	0.480976 0.6329
GPI_Z(-1)	-3.390069	1.306424	-2.594922 0.0128
POL_STAB_Z(-1)	-0.708456	1.300284	-0.544847 0.5886
R-squared	0.206326	Mean dependent var	10.65703
Adjusted R-squared	0.098098	S.D. dependent var	8.461040
S.E. of regression	8.035327	Akaike info criterion	7.132446
Sum squared resid	2840.925	Schwarz criterion	7.397599
Log likelihood	-174.8774	Hannan-Quinn criter.	7.233769
F-statistic	1.906396	Durbin-Watson stat	2.065312
Prob(F-statistic)	0.101057		

EESTIS ON KÄESOLEVAL KÜMNENDIL KORRALDATUD MITMEID KULTUURI- JA KESKKONNAPOLIITIKAGA SEOTUD EUROOPA NING MAAILMA TIPPSÜNDMUSI ²⁰⁸

Matti Raudjärv ^{209, 210}
Tartu Ülikool

Abstract:

The subject of this paper is topical as many European and global events are organised by a specific country with participants who are both young and older people from many countries. Also Estonia as a small country has had the opportunity not only to participate in but also to be the main organiser of many such events and host visitors from other countries besides our own people and to show them Estonia, our culture and activities.

The objective of this paper is to describe the impact of events of cultural and environmental policy which have been held in Estonia on the whole complex of economic policy and to bring some examples on such an impact both in Estonia and outside, both in the closer and more distant countries.

Summary of the research tasks is as follows:

- description of widely attended cultural events (mainly music and concerts) held from 2022 to 2025 which have taken place within just four years, with an emphasis on Tallinn but also at other places in Estonia;
- Tartu as the European Capital of Culture, together with Viljandi and the towns and rural municipalities of Southeast Estonia (music, concerts, theatre performances, exhibitions, etc.);
- Tallinn as the European Capital of Sport (also sportsmen and sports activities in Estonia as a whole);
- And certainly our Song Celebrations with the tradition of more than 100 years (starting from 1934 also the Dance Celebrations) in Tallinn with their audience of about 100 000 people;
- Tallinn was also the European Green Capital with its parks, green areas, gardens and all the related developments.

The first Song Celebration took place in Tartu from 30 June to 2 July (according to the old calendar from 18 to 20 June) 1869. The initiator of the idea, main organiser

²⁰⁸ Siin olev tervikartikkel USB-mälupulgal (USB flash drive; USB-Stick) on eesti keeles, kuna mitmed materjalid ei pruugi teistes keeltes lugejatele huvi pakkuda. Artikli lühendatud variant-kokkuvõte inglise keeles on ajakirja trükiversioonis. NB! Alates 2025. aastast kasutame CD asemel USB-mälupulka, kuna kõik uuemad arvutid (eriti sülearvutid) ei võimalda CD-d kasutada (tehnoloogia areng!?).

²⁰⁹ Matti Raudjärv on

- Tartu Ülikooli sotsiaalteaduste valdkonna emeeritus, Georgia Tehnikaülikooli valitud külalisprofessor ja doktoritõppe välismaine juhendaja ning Tbilisi Riikliku Ülikooli määratud külalisprofessor; (*viide jätkub järgmisel leheküljel joone all*)

and general director of the first nationwide Song Celebration in Estonia was Johann Voldemar Jannsen. Music has accompanied Estonians all their life. Tallinn as an internationally recognized City of Music of UNESCO – 2022-2025. Tallinn as the European Green Capital – 2023. Culture has helped the Estonian nation and state to

- käesoleva kolmekeelse rahvusvahelise teadusajakirja asutaja (1984) ja peatoimetaja /aastast 1984 kuni 2006 vastutav toimetaja ja alates 2007 peatoimetaja/;
- ajakirjaga seotud teaduskonverentside ellukutsuja (laevakonverents: Tartu-Värskas-Pihkva-Värskas-Tartu, 1984) ning peakorraldaja Värskas /1984 – 2012/ ja Jänedal /2013 – ... /, edaspidi ka Eesti saartel /2026 – ... / ning
- kirjastus- ja konsultatsioonifirma Mattimar OÜ juhataja-tegevdirektor /alates 1993/;
- Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskonna vilistlane-Alumni (alates 1974) ja Saksamaal DAAD-i Alumni (alates 1990);
- Tallinna Tehnikaülikoolis (1992) esimese majanduspoliitika õppetooli asutaja Eestis, selle esimene juhataja ja professor;
- aastatel 1979 – 1989; (2003 – 2005, 2007, 2010 – 2012, 2015, 2017 – 2018 Eesti Vabariigi kodanikuna) stažeerinud Venemaal Sotšis;
- ajavahemikul 1989 ... 2016 stažeerinud korduvalt ja pikaajaliselt paljudes Saksamaa LV parimates ülikoolides (Kiel, Frankfurt /Main/, Osnabrück, Paderborn jt), sh mitmel korral ka maailmas tuntud Kieli Maailmamajanduse Instituudis;
- 1992. aasta juulis-augustis stažeerinud Austrias Viini Majandusülikoolis.
- aastatel 2005 – 2007 Krimmis (2005 ja 2006 **Foros**’is /seal puhkas näiteks tollane Nõukogude Liidu president M. Gorbatšov augustis 1991 augustiputši eel ja ajal; *Augustiputš* oli 18.–21. augustil 1991 Nõukogude Liidus toimunud riigipöördekatse. [https://et.wikipedia.org/wiki/Augustiputš%C5%A1#V%C3%A4lislingid]/ 23.08.2025 (aastal 2007 Jalta lähedal);
- Kõik need täiendusseminarid korraldas Ternopili Rahvuslik Majandusülikool (Ukraina), **Foros**’is oli neil ülikooli filiaal;
- Allakirjutanu viibis aastal 2005 **Foros**’is teist korda. Esimesel korral, augusti esimesel poolel, olime Krimmis pulmareisil, mil peatuspaik oli ämma-äia tuttavate juures **Foros**’i selles osas, kus tavainimesed elasid (valdavalt paneelelamud, mingil määral ka ühepere elamud ja suvilad; tuttavad töötasid hotellis, **Foros**’i selles osas, kus NLKP liikmed /loe: kõrge ametnikud/ puhkasid.)
- 2008 ja 2012 Türgis (Belek, Antalya jt); 2011 Kreekas (Kreeta, pealinna Heraklioni lähedal); 2013 Kreekas (Chalkidikis, Nea Moudania); 2014 Hispaania (Barcelona; ei saanud osaleda, kuna haigestusin);
- aastatel 2014–2017 stažeerinud ja olnud õppetööl Georgia Tehnikaülikoolis (loengud ka teistes ülikoolides: Kutaisi, Telavi, Zugdidi), sh paaril viimasel aastal konsulteerinud-juhendanud Tbilisi Riikliku Ülikooli õppejõude ja doktorante. Osalenud igal aastal ettekandega plenaaristungil ka konverentsil Tbilisis ja Kutaisis ja avaldanud artiklid Georgia Tehnikaülikooli teadusajakirjas).
- Seejärel tekkis sunnitud paus – isa haigestus raskelt ja lahkus meie seast (jaanuar 2019), ema jäi üksi, haigestus ja lahkus samuti (jaanuar 2025). Seega nende eest hoolitsemine ja majapidamine jäi suuresti MR. peale.

³ E-mailid: matti.raudjarv@ut.ee /Tartu Ülikool/ ja mattir@mattimar.ee /Mattimar OÜ/.

Mattimar OÜ koduleheküljel www.mattimar.ee on informatsioon nii käesoleva ajakirja ilmunud aastakäikude-numbritest /rubriigis: Publikatsioonid-Publikationen-Publications/ ja info aja-kirjade-konverentside /Infokirjad eesti, saksa ja inglise keeles rubriigis: Aktuaalne-Aktuell-Topical/ kohta.

survive. In 2024, Tartu was the European Capital of Culture. Tallinn is the European Capital of Sport in 2025. This year, in 2025, the important nationwide XXVIII Song Celebration and the XXI Dance Celebration „Iseoma“ (“Kinship”) 2025 with many foreign visitors took place in Tallinn.

Keywords: cultural and environmental policy; nationwide Song Celebration – 1869, Tartu; Johann Voldemar Jannsen, main organiser and general director; City of Music; Capital of Culture; Capital of Sport; Tallinn – European Green Capital; XXVIII Song Celebration and XXI Dance Celebration – 2025; foreign visitors.

JEL: K, 5, 23, 42, 53, 56, Q, Z1, Z2, Z32

Sissejuhatus

Artiklis käsitletav on aktuaalne, kuna Euroopas ja maailmas on palju sündmusi, kus korraldajateks konkreetne riik ning kaasosalejateks inimesed, nii noored kui vanad paljudest riikidest. Ka Eestil kui väikeriigil on olnud võimalus paljudel taolistel sündmustel mitte ainult osaleda, vaid ka peakorraldajaks olla ning lisaks oma inimestele ka teistest riikidest külalisi vastu võtta ning neile Eestimaad, meie kultuuri ja tegemisi tutvustada.

Artikli eesmärgiks on kirjeldada ja tuua näiteid Eestis toimunud kultuuri- ja keskkonnapoliitika sündmuste kaudu kogu majanduspoliitika kompleksile mõju avaldada, ning seda nii Eestis kui väljaspool Eestit, nii lähemal kui kaugemal.

Uurimisülesanneteks olid kokkuvõtlikult:

- laia kandepinnaga kultuurisündmuste kirjeldamine ajavahemikul 2022 kuni 2025; seega vaid nelja aasta jooksul toimunud, fookuseerunud (muusika ja kontserdid) rõhuga Tallinnas, aga ka mujal Eestis;
- kultuuripealinn Tartu-2024, koos Viljandi ja Kagu-Eesti linnade ja valdadega (muusika, kontserdid, teatrietendused, näitused jms);
- spordipealinn Tallinn-2025;
- ja loomulikult meie rohkem kui 100-aastase traditsiooniga laulupeod (aastast 1934 lisandusid ka tantsupeod) Tallinnas koos ca 100 000 pealvaataja-kuulajaga;
- Tallinn oli ka roheliseks pealinnaks oma parkide, haljasalade, koduaedade ja kõige selle arengutega aastal 2023.

Euroopas ja UNESCO tasandil on juba pikemat aega tore traditsioon – paljudes riikides ja nende linnades olulisi ja silmapaistvaid sündmusi korraldada.

Ka Eesti on aktiivselt nendesse rahvusvahelistesse sündmustesse lisandunud ja seda eeskätt suuremate linnade baasil, kuna nende eelarved on suuremad, et kulutusi katta. Nii on näiteks kahekümnendate aastate nelja aasta (2022 – 2025) jooksul Tallinnas toimunud Euroopa ja ülemaailmse tähendusega sündmuseid kolmel ja Tartus (koostöös Viljandi linna ning Lõuna-Eesti linnade ja valdadega) ühel korral.

Siinjuures tuleb kindlasti ka Eesti pikaajalist laulu- ja tantsupidude korraldamise traditsiooni esile tõsta. Kõige suuremad toimuvad küll perioodiliselt Tallinnas, kuid samuti Tartus, maakondade keskustes ning teistes Eesti linnades ja valdades. Eesti laulu- ja tantsupeod on unikaalne ülemaailmse tähtsusega sündmus, seepärast kanti meie traditsioon 2003. aastal UNESCO inimkonna suulise ja vaimse pärandi meistriteoste nimekirja.

Laulu- ja tantsupeod on juba ammu rahvusvahelisteks kujunenud, sest osalejaid on paljude riikide rahvaste seast olnud.

Artikli koostamisel on kasutatud mitmesuguseid Interneti materjale, omavalitsustöötajate kirjutisi, mis on meie ajakirja erinevates numbrites ilmunud. Samuti ilmunud teemakohaliste meenemüntide sertifikaate, allakirjutanu poolt välja antud kolme monograafiat, mida ta on edukalt Tallinna, Tartu, Pärnu ja Narva ülikoolides-kõrgkoolides-kolledžites üliõpilasi õpetades kasutanud. Mitmete sündmuste puhul on sisu täiendatud ajakirjanduses avaldatud informatsiooni, ka autori enese poolt kogetut on ära kasutatud.

Suuremat tähelepanu on pööratud ka maailma kuulsa helilooja maestro Arvo Pärtile, kuna tema 90. juubelit nii Eestis kui praktiliselt kogu maailmas suurejooneliselt tähistatakse.

Illustratsiooni eesmärgil on nii põhiaiklikul kui seejärel Post Scriptumis (järelsõnana; **P.S. 1, P.S. 2 ja P.S. 3**) kirjutatu täienduseks hulk fotosid esitatud.

1. Aastast 2022 on Eestis toimunud hulk üleilmse tähtsusega majanduspoliitika, eeskätt kultuuri- ja keskkonnapoliitikaga seotud sündmusi

Võttes aluseks majanduspoliitika kolm põhivaldkonda, korra-, struktuuri- ja protsessipoliitika, võime keskkonnapoliitika korrapoliitika ja kultuuripoliitika struktuuripoliitika koosseisu arvata. (Raudjärv, M. 1995; 1997; 2000)

Rohelus looduses on kindlasti üks olulisemaid tegureid soodustamiseks inimeste ja teiste elusorganismide eksisteerimist planeedil Maa. Enamus inimeste igapäevaste tegevuste-töötamise kõrval on oluline koht kultuuril, muusikal ja laulul ja tantsul, spordil ja liikumisharrastustel, aga samuti pikal laulu- ja tantsutraditsioonil. Need on tegevused, millega eestimaalased igapäevaselt kokku puutuvad ja tegelevad. Kindlasti ei piirduta vaid siin loetletuga, vaid puututakse sageli kokku ka paljude teiste tegevuste ja majanduspoliitika valdkondadega.

XXI sajandi kolmandal kümnendil on Eestis järgmised rahvusvahelise tähtsusega sündmused toimunud:

- Tallinn kui rahvusvaheliselt tunnustatud UNESCO²¹¹ muusikalinn – 2022–2025;
- Tallinn kui Euroopa roheline pealinn – 2023;
- Tartu kui Euroopa kultuuripealinn – 2024;
- Tallinn kui Euroopa spordipealinn – 2025;
- Tallinnas toimus olulise tähtsusega üle-eestiline ning paljude väliskülastajate XXVIII laulu- ja XXI tantsupidu „Iseoma“ – 2025.

Seega on Tallinn olnud fookuses roheline pealinnana, UNESCO muusikalinnana, spordi pealinnana ning laulu- ja tantsupeo korraldajana. Loomulikult on need sündmused tegelikult üleriigilised olnud, vaid korraldajate enamus on Tallinna esindanud.

Tartu on vedanud kultuuripealinna sündmusi, kuid tegevusse olid aktiivselt kaasatud ka Viljandi linna ning Lõuna-Eestis Tartu maakonna, Põlva maakonna, Valga maakonna ja Võru maakonna linnade ja valdade 19 omavalitsust (koos Viljandi Linnavalitsusega osales kokku 20 omavalitsust).

2. Muusika on eestlasi kogu elu saatnud

Tallinn kui rahvusvaheliselt tunnustatud UNESCO muusikalinn aastatel 2022 – 2025.²¹²

Muusika on algusest peale olnud viis, kuidas eestlased on säilitanud oma kultuuri ja ühtekuuluvustunnet. Enne kirjutamisoskuse levikut kandsid meie kultuuri põlvest põlve edasi suulised lood, mida esitati sageli lauludena. Laulupeod sündisid rahvuslikul ärkamisajal sidemest oma maaga ja inimestevahelisest ühtsustundest, mis viis iseseisvuse väljakuulutamiseni 1918. aastal. Alates ajast, mil Tallinn sai 1928. aastal laulupidude koduks, on linn meie kultuuri edasi kandnud ja säilitanud ühel kõige olulisemal viisil.

²¹¹ Ühinenud Rahvaste Hariduse, Teaduse ja Kultuuri Organisatsioon on ÜRO allorganisatsioon, mis on loodud, et toetada ülemaailmselt koostööd teaduse, hariduse, kultuuri, kommunikatsiooni, keskkonnakaitse ja inimõiguste vallas.

Peakontor: Pariis, Prantsusmaa; **Loodud:** 16. november 1945, London, Suurbritannia; **Asutajad:** India, Ameerika Ühendriigid, Prantsusmaa, Hiina jpt.; **Tütarettevõtte:** International Committee of Slavists; **Emorganisatsioon:** Ühinenud Rahvaste Organisatsioon (ÜRO).

Eestis on sekretariaat 1998. aastast peale ühe **asutaja** ja rahastajaga (kultuuriministeerium) sihtasutus. [https://www.google.com/search?sca_esv=d2103c24cb9566f2&rlz=1C1NHXL_etE741EE752&sxsrf=AE3TifO4-r7cCE0yudV-v_brURLSrbfwXA:1749541167369&q=unesco+asutajad&stick=H4sIAAAAAAAAAOPgE-LSz9U3MK1Mt8iu0FLPTrbSTyotzxsLLS6GM-LzC1KLEksy8_Os0vJL81JSixax8pcCZZLzFRKLS0sSsxJTAChaPb5JAAAA&sa=X&sqi=2&ved=2ahUKEwJEgBTerOaNAxUBIRAIHd-HHYQ44YBegQIPRAG&biw=1920&bih=953&dp r=1] 10.06.2025

²¹² [<https://www.visittallinn.ee/est/k%C3%BClastaja/loe-soovitusi/k%C3%B5ik-artiklid-soovitused/tallinn-%E2%80%93unesco-muusikalinn>] 15.06.2025

See kordus külma sõja lõpus ja Nõukogude Liidu lagunemise ajal, kui sajad tuhanded eestlased kogunesid Tallinna lauluväljakule, et režiimile rahumeelselt lauldes vastu astuda.

Tallinn on ka heliloojate ja uue muusika linn, mis on olnud mitme ainulaadse muusikastiili sünni juures. Just Tallinnas töötamise ajal lõi maestro Arvo Pärt oma isikupärase *tintinnabuli* stiili, mis tegi temast maailma esitatuima elava klassikalise muusika helilooja. Tänu helilooja Veljo Tormisele said hääbuva traditsiooniga regilaulud värske kuju süvamuusika abil. Tänapäeval on regilaulud mõjutanud mitmeid muusikastiile alates klassikalisest kuni pop- ja rokkmuusikani. Aasta on alati täis suurepäraseid muusikasündmusi.

Foto 1: Lauluväljak on rahvast tulvil (hinnanguliselt üle 100 000 inimese), et kuulata laulukaare alt tulevaid koorilaule ja sõnavõtte. Foto: Kaaren Mikkin.²¹³

Tallinn on silmapaistvate rahvusvaheliste festivalide kodupaik. 1990ndate alguses tagasihoidlikult alanud Jazzkaar on tõusnud üheks olulisimaks džässifestivaliks Põhja-Euroopas. Maailmatasemel artistid kogunevad kevadel Tallinna, et esitada kõige paremat ja uuemat džässmuusikat. Iga-aastane Tallinn Music Week (TMW) on rahvusvaheline festival, mis ühendab mitmekülgse kontserdivaliku ulatusliku konverentsiprogrammiga. Eesti Muusika Päevad esitleb Eesti nüüdismuusika paremikki.

Elavat muusikat on võimalik Tallinnas iga päev kuulata. Iga päev ei ole festival, kuid elava muusika nautimiseks sobiva koha leidmine ei ole Tallinnas keeruline. Peale suuremate kontserdisaalide esitatakse elavat muusikat ka restoranides,

²¹³ [<https://www.visittallinn.ee/est/k%C3%BClastaja/loe-soovitusi/k%C3%B5ik-artiklid-soovitused/talli-nn-%E2%80%93unesco-muusikalinn>] 15.06.2025

kohvikutes ja väiksemates klubides. Nimekirja kõikidest Tallinnas toimuvatest kontsertidest on võimalik leida sündmuste kalendrist.

Tallinna muusikaline ajalugu on väga põnev. Huvilistel on soovitatav külastada Tallinna vanalinnas asuvat Eesti Teatri- ja Muusikamuseumi, mis vaatleb Eesti ajalugu muusika ja lugude kaudu.

Tallinna lauluväljaku uus külastuskeskus heidab valgust Tallinnas toimuvate laulupidude ajaloole 20. ja 21. sajandil. Lisaks jutustab külastuskeskus loo laulvast revolutsioonist ning esitleb põnevaid mälestusesemeid ja kirjapanekuid sellest Eesti ajaloo ühest olulisemast ajast.

UNESCO logo ²¹⁴

ÜRO lipp ²¹⁵

Ühinenud Rahvaste Hariduse, Teaduse ja Kultuuri Organisatsioon (UNESCO) on ÜRO allorganisatsioon, mis on loodud, et toetada ülemaailmset koostööd teaduse, hariduse, kultuuri, kommunikatsiooni, keskkonnakaitse ja inimõiguste vallas. ²¹⁶

UNESCO muusikalinnaks saamine ei ole Tallinnale lühiajaline projekt, vaid tulevikku suunatud strateegiline valik tõstmaks kultuur ja muusika linna arengus tähtsale kohale. Kogu protsess oli avatud ja kaasav, selles osales üle 80 muusikavaldkonna esindaja. Tallinna taotlus sai hindamiskomisjonilt väga kõrge tagasiside, mistõttu ootused linnale on kõrged nii kohalikul muusikamaastikul kui ka rahvusvaheliselt. Muusikal on väge tuua inimesed kokku ning puudutada hinge. Seda on täna rohkem vaja kui kunagi varem. (Siil, R. ... 2022: lk 49 – 57)

²¹⁴

[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/d/d0/Flag_of_UNESCO.svg/250px-Flag_of_UNESCO.svg.png] 22.09.2025

²¹⁵ [https://vm.ee/sites/default/files/2022-07/Yhendatud_rahvaste_organisatsioon_lipp.PNG] 22.09.2025

²¹⁶ UNESCO.

[https://www.google.com/search?q=UNESCO&rlz=1C1NHXL_etEE741EE752&oq=UNESCO&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUqBggAEEUYOzIGCAAQRRg7MggIARBFGCcYOzIOCAIQRRgnGDsYgAQYigUyBggDEEUYOzINCAQQLhjHARjRAXiABDIHCAUQABiABDIHCAYQABiABDIGCAcQRRg80_gEIODY1OWowajeoAgCwAgA&sourceid=chrome&ie=UTF-8] 15.06.2025

Meie ajakirja numbrites 1-2/ 2022 CD-l on võimalik kuulata paljude Eesti heliloojate, dirigentide ja interpretide loomingut (vt ajakirja trükisel lk 20 – 25 ja kuula CD-l; muusikat kokku/ Total music: **52,10** minutit) :

Heino Eller „Kodumaine viis“/ „Homeland Tune“ (ERSO/ The Estonian National Symphony Orchestra + dirigent/ conductor: Olari Elts), kestus: **3.57** minutit

Artur Kapp „Metsateel“/ „On the Forest Path“ (laul/ song: Georg Ots), **3.25**

Rudolf Tobias avamäng „Julius Caesar“/ overture „Julius Caesar“ (ERSO/ The Estonian National Symphony Orchestra + dirigent/ conductor: Neeme Järvi), **8.51**

Cyrrillus Kreek „Maga, maga, Matsikene“/ „Sleep, sleep, Little Mats“ (TÜ kammerkoor/ University of Tartu Chamber Choir + dirigent/ conductor: Triin Koch), **4.07**

Jaani Rääts „Kontsert kammerorkestrile I osa“/ „Concerto for chamber orchestra No. 1, 1st movement : Allegro (Eesti Raadio Kammerorkester/ The Estonian Radio Chamber Orchestra + dirigent/ conductor: Neeme Järvi), **3.29**

Veljo Tormis „Raua needmine“/ „Curse Upon Iron“ (EFK/ Estonian Philharmonic Chamber Choir + dirigent/ conductor: Tõnu Kaljuste), **9.11**

Artur Lemba „Armastuse poeem“/ „Poem of Love“ (viul-klaaver/ violin-piano: Leena Laas, Nata-Ly Sakkos), **2.35**

Arvo Pärt ^{217, 218} „Fratres“/ „Fratres“ (Hortus Musicus/ Hortus Musicus), **8.43**

²¹⁷ Arvo Pärt – 90. Maestro sündis 11. septembril 1935 Paides. 2,5 aasta vanusena sai ta koduks Rakvere. Kooliteed alustas helilooja Rakvere 1. algkoolis, aastatel 1950 – 1954 õppis Rakvere 1. keskkoolis. Tema muusikaõpetajaks oli Jaan Pakk, kelle käe all mängis ta orkestris ja ansamblites. Rakvere Lastemuusikakooli lõpetas Arvo Pärt 1953. aastal Ille Martini klaveriklassis. 1954. aastal läks ta edasi õppima Tallinna muusikakooli. Side Rakverega aga säilis – siin oli kodu ja siin elas ema.

Eesmaa, Enn. (2025). Teekond, mis viis tintinnabulini. Maaleht nr 37 (1979 11. september 2025, lk. 39 – 41.

²¹⁸ Arvo Pärdi 60. sünnipäeval kuulutas Rakvere ta oma aukodanikuks. Tema 70. sünnipäevaks kingiti talle linna poolt tema õpetaja Jaan Paku viiul. Arvol olid silmad märjad. Kui helilooja 75. sünnipäeva 11. septembril 2010 tähistati, avati ühtlasi Rakvere kesklinnas, nn turuplatsil skulptor Aivar Simsoni (tuntud ka kui Seaküla Simson ja Simson von Seakyl) skulptuur „Noor-mehe jalgrattaga muusikat kuulamas.“ Selle taiese loomise aluseks oli üks Rakveres ammu levinud jutt: nimelt rääkis lugu Rakveres elanud noorest Arvo Pärdist, keda tihti nähtud linna turuplatsil jalgrattaga tiirutamas. Pärdi lahutatud emal polnud raadiot, väidab rahvajutt, kuid samas töötas raadio turuplatsil posti otsas, edastades klassikalist muusikat. Noor Arvo sõitnud posti ümber, enesel kõrv klassika jaoks kikkis. Niisama seista ja kuulata ta ei julgenud – arvas, et peetakse imelikuks.

Sikk, Rein. (2025). Kuidas kuulus helilooja lõhki kuivas ja muu hulgas kitseks muutus. Maaleht nr 37 (1979 11. september 2025, lk. 40 – 41.

MR: meenutades ajakirja 1-2/ 2022 koostamist kui allakirjutanu maestrolt ühe tema teose avaldamiseks luba palus (ja mille ka sai), soovitas Arvo Pärt just 1977. aastal ansamblile loodud muusikateost „Fratres“ (ee 'vennad'). Teose kandis esimest korda ette Hortus Musicus 29. oktoobril 1977 Riias.

MR.: Arvo Pärt on ilmselt tuntuim eestlane maailmas, vähemalt kultuuriinimeste ja teadlaste seas (seda kinnitavad väga paljude ülikoolide ja teiste kultuuri- ja teadusinstituutide tunnustused-autasud-tiitlid). Kuna ta on paljude ülikoolide audoktor (eeskätt muusikateaduse vallas), siis on temast sobiv pikemalt ka meie käesolevas teadusajakirjas kirjutada (eesti keelne täisartikkel USB-mälupulgal), Seetõttu on käesoleva artikli autor, sündinud 1949 Rakveres,

Gustav Ernesaks „Mu isamaa on minu arm“/ „My Fatherland Is My Love“ (laulupeo ühendkoorid/ song festival joint choirs + dirigent/ conductor: Gustav Ernesaks), **4.01**

Raimond Valgre „Saaremaa valss“/ „Saaremaa waltz“ (laul/ song: Georg Ots; Eesti Raadio Estraadiorkester/ Estonian Radio Pop Orchestra + dirigent/ conductor: Peeter Saul), **3.39**

Foto: Maailmas kuulus helilooja eestlane Arvo Pärt – 90, sündis Eestis, Paides 11. septembril 1935.²¹⁹

Seda juubelit tähistatakse nii Eestis kui ka mujal maailmas mitmete kontsertide ja teiste tähtsündmustega. (MR.: ja seda kogu 2025. aasta vältel).

Ta on lõpetanud 1963. aastal Tallinna Riiklikus Konservatooriumis Heino Elleri kom-positsiooniklassi ning töötanud helirežissöörina Eesti Raadios. Alates 1960. aastate lõpust on Pärt vabakutseline helilooja.

Nii Pärdi varase loomingu avangardistlik vaim kui ka 1970. aastatel valminud teoste religioosne olemus töid kaasa vastuolulise kriitika ning põhjustasid mitmeid vastasseise toonaste ametivõimudega.

1980. aastal oli Pärdi perekond sunnitud emigreeruma – algul Viini, seejärel Berliini, kuhu jäädigi ligi 30. aastaks.

1984. aastal sai alguse helilooja tänaseni kestev koostöö tunnustatud plaadifirma ECM asutaja, produtsent Manfred Eicheriga.

Samal aastal ilmus ECMi egiidi all Pärdi autoriplaat „Tabula rasa“, mille edu tõi tema loomingule kuulajaid üle terve maailma. Pärdi muusika jõudis kiiresti nimekate orkestrite ja ansamblite repertuaari ning sealt edasi paljudele heliplaatidele.

Aastal 2010 pöördus Arvo Pärt tagasi

Arvo Pärdi Keskus on helilooja Arvo Pärdi isikuarhiiv ning info- ja muusikakeskus. See on avatud kohtumispaik muusikutele, teadlastele ja muusikahuvilistele – kõigile neile, kes tunnevad huvi tema loomingu või mõttemaailma vastu.

Selle asutasid helilooja ja tema perekond sooviga luua võimalused Arvo Pärdi

1956 esimesse klassi läinud ning elanud ja õppinud Rakveres 1965. aasta suveni (olles seega ka kuulsa Arvo Pärdi kaaslinlane ja koolikaaslane Rakvere 1. Keskkoolist; mõned viimased kuud ema õe, tädi Linda majas Rohu tänaval elanud, kuna ema-isa ja õde kolisid kevadel Tallinnasse elama), seda meelt, et maestrost tuleb veidi pikemalt kirjutada – mida järgneval enam kui viiel leheküljel on ka tehtud.

Kuna olen kirjutanud ka Rakvere 1. Keskkoolist (eeskätt seoses Arvo Pärdiga), ja selle kooli ajalugu (nimed, asukohad, areng jms) on küllaltki kirev, kohati ka vastuoluline, st aegade jooksul on toimunud hulk muutusi ja arenguid. Sellest osaliselt aga juba järeldõnas (P.S.: 1, 2, 3).

²¹⁹ Arvo Pärt – Arvo Pärdi Keskus. [<https://www.arvopart.ee/arvo-part/>] 14.09.2025

Eestisse.

Heliloojana äratas Pärt tähelepanu juba 1960. aastatel, mil temast kujunes nii Eestis kui ka kogu Nõukogude Liidus üks avangardistliku muusika juhtfiguure. Paljud 20. sajandi olulisemad modernistlikud kom-positsioonitehnikad jõudsid siinsesse muusikaellu just Pärdi teoste, nt „Nekroloog“, „Perpetuum mobile“, „Pro et contra“ jt kaudu.

1968. aastal loodud dramaatiline kollaaž „Credo“ kujunes loomingus ja elus pöördepunktiks, mille järel loobus helilooja seni kasutatud kompositsioonitehnikatest. Uue helikeele otsingud viisid Pärdi loomingulisse kriisi, mis kestis kaheksa aastat. Sel ajal pöördus ta õigeusku ning pühendas end ka gregooriuse laulu, hiliskeskaja polüfoonia ning renessanss-muusika uurimisele.

Aastal 1976 jõudis Pärt oma originaalse muusikalise keeleni, millele andis nimeks tintinnabuli (tintinnabulum – ladina keeles „kelluke“). Esimene uues helikeeles kirju tatud teos oli väike klaveripala „Aliinale“ (1976), millele järgnesid „Cantus Benjamin Britteni mälestuseks“ (1977), „Fratres“ (1977), „Tabula rasa“ (1977), „Peegel peeglis“ (1978) ja paljud teised teosed, mille järgi heliloojat täna kõige rohkem tuntakse.

Arvo Pärdi mitmekesine looming hõlmab orkestrimuusikat, sealhulgas nelja sümfooniat, teoseid koorile ja orkestrile, solistidele ja orkestrile, a cappella koorimuusikat, kammermuusikat ja oreliteoseid. Valdav osa neist põhinevad liturgilistel või teistel vaimulikel tekstidel, nagu suurvormid „Passio“ (1982), „Te Deum“ (1985), „Miserere“ (1989/1992), „Kanon pokajanen“ (1997) ja „Adam's Lament“ (2010).

2000. aastatel sai alguse traditsioon tähistada Arvo Pärdi sünnipäevi helilooja osavõtul kontsertidega tema lapsepõlv-linnades Paides ja Rakveres, samuti Tallinnas. Helilooja juubeliaastatel on aset leidnud suuremad ettevõtmised.

Arvo Pärt on üks neid heliloojaid, kelle looming on oluliselt muutnud meie arusaamist muusikast. Tema isikupärane muusikaline keel tintinnabuli on jõudnud

loomingulise pärandi säilitamiseks ja mõtestamiseks tema emakeelses keskkonnas, Eestis. Arvo Pärdi Kes-kus asub Laulasmaal, 35 kilomeetri kaugusel Tallinnast, looduslikult kaunil poolsaarel, männimetsa servas.

Arvo Pärdi Keskuse hoone arhitektid on Fuensanta Nieto ja Enrique Sobejano Hispaania arhitektuuribüroost Nieto Sobejano Arquitectos. Arhitektide sõnul peegeldab hoone arhitektuuriliste vahenditega Arvo Pärdi muusika vaikust ja geomeetriat.

Ehiitis lähtub ka ümbritsevast maastikust – sirgete mändide paiknemisrõtmist ja vertikaalst – luues tasakaalu Pärdi loomingu taandatuse ja metsakeskkonna ilu vahel.

Selles ühegi täisnurgata ning mitme sisehooviga majas asuvad lisaks arhiivi- ja tööruumidele raamatukogu, 150-kohaline kammersaal, näituseala, videoruum ja õppeklassid. Hoone pindala on 2348 m².

Ehitusmaterjalidena on kasutatud looduslikke materjale: klaasi, puitu ja betooni.

Arvo Pärdi Keskuse hoone võistlustöö „Tabula“ tunnistati 2014. aastal rahvusvahelise arhitektuurivõistluse võitjaks. Ehitusprojekt valmis koostöös Eesti arhitektuuribürooga Luhse & Tuhall ning hoone ehitas AS Ehitustrust – alustas ehitusega 2017. aasta märtsis, hoone valmis oktoobris 2018.

Pidulik avamine toimus 13. oktoobril 2018.

Avakontserdid musitseerisid Anne Akiko Meyers (viul), Vambola Krigul (löökpillid), Eesti Filharmoonia Kammerkoor, Tallinna Kammerorkester, Tõnu Kaljuste (dirigent), ansambel Vox Clamantis, Jaan-Eik Tulve (dirigent).

Avalikkusele avati Arvo Pärdi Keskus 17. oktoobril 2018.

Arvo Pärdi Keskuse peamine eesmärk on helilooja isikuarhiivi loomine ning selle töös osalevad helilooja ise ja tema perekond.

Michael Pärt tegutseb oma isa loomingut tutvustava ja säilitava Arvo Pärdi keskuse nõukogu esimehena.

väga laia ja erilmelise kuulajaskonnani ning selles komponeerib helilooja tänaseni.

Ehkki Pärdi loomingust ei lähtu ühtki koolkonda, on tema tintinnabuli-teosed tugevalt mõjutanud suurt osa nüüdismuusikast. Ta on juba aastaid muusika-elementidena kasutanud vaikus ja pausi.

(jätk eelmisel lehel ülal kõrval veerus
Arvo Pärdi keskus)

Foto: arhitekt Alar Kotli poolt projekteeritud koolihoone /1938/. Ajal, millal allakirjutanu Rakveres koolis käis (1956–65), kandis see koolihoone nimetust **Rakvere 1. Keskkool**.²²⁰

Foto: Arvo Pärdile pühendatud Ukuaru muusikamaja²²² Rakveres, kus helilooja veetis oma koolipoisiaastad. Maestro 90. juubeli sünnipäevakontsert peeti 11.09.2025 Rakvere uuel väl-jakul, mis asub Arvo Pärdi nimelise Ukuaru²²³ muusikamaja ees.

Ehitusjärgus muusikamaja keskseks osaks on arhitekt Alar Kotli projekteeritud Pauluse kirik,²²⁴ mille ehitamine jäi teise maailmasõja tõttu pooleli.

Sama arhitekti loodud on ka muusikamaja naabruses üle tänava asuv koolihoone (Rakvere 1. Keskkool, vt kõrval olevat foto), kus Arvo Pärt keskkoolis käis (MR.: samas koolis õppis ka allakirjutanu 1956–65).

Rakverelastele ja teistele külastele esines Ees-

²²⁰ MR.: fotol olevale koolihoonele ehitati kuuekümnendate aastate esimesel poolel-keskel hoonest paremale juurde basseini lisahoone (põhihoonega ühendatud, kahe rajaga, pikkusega 16,7 meetrit – ujudes kolm basseini pikkust, andis see võistluses kokku 50 meetrit. Aega võttes oli võimalik võrrelda 50 meetri ujulas ujutud aegade, sh ujujatega, kes pidavalt treenisid ja võistlesid ujumises). Nn basseinihoone ehitamisel osalesid ka kooliõpilased (eeskätt abi- ja koristustöodel, sh osales ka allakirjutanu, kel oli üheksandas klassis /1964/65/ õppimise ajal võimalus nn kehalise kasvatuse tundides basseinis ujuda). Selline kooliujula oli Eestis sel ajal haruldane.

Kümnendat klassis jätkasin aga juba perekonna kolimise tõttu septembris 1965 Tallinnas, nimelt Tallinna 2. Keskkoolis (Reaalkool). Seal õppis ka tol ajal allakirjutanuga sama aasta-käigu mees, juba noore viievõistlejana tuntud Raivo Saldre, kes saanud teada, et ma Rakverest olin tulnud, tundis korduvalt siirast huvi selle Rakvere siseujula vastu (sest viievõistluse üks aladest oli ujumine). Raivo Saldre (13.01.1949 Tallinn – 27.08.2018 Tallinn), oli eesti viievõistleja ja spordimetoodik, tuli aastatel 1971, 1972 ja 1975 individuaalselt Eesti meistriks, kuulus NL-i ametiühingute koondisse. Ta lõpetas 1967. aastal Tallinna 2. Keskkooli ja 1972. aastal Tallinna Pedagoogilise Instituudi (tänapäevane Tallinna Ülikool) kehakultuuriteaduskonna.

[https://et.wikipedia.org/wiki/Raivo_Saldre] 15.09.2025. Aasta vanemana õppis samas koolis ka Tõnu Meijel (sünd. 31.03.1948 Tallinnas): eesti ujuja (püstitas 13 Eesti rekordit), viievõistleja, hilisem Eesti ujumiskoondise peatreener, sporditegelane ning -ajakirjanik (lõpetas 1967. aastal samuti 2. Keskkooli ja 1971 Tallinna Pedagoogilise Instituudi kehakultuuriteaduskonna, tundis samuti huvi Rakvere ujula vastu. [https://et.wikipedia.org/wiki/Tõnu_Meijel] 15.09.2025.

²²² [<https://s.err.ee/photo/crop/2025/09/11/3010086hc1bct22.jpg>] 14. 09.2025

Kooli eelkäijad: esimene – Rakvere Poeglaste Gümnaasiumis (asukoht Pikk tn 29; 1.10. 1912 – 2018); ...

Kool on oma ajaloo vältel olnud liitumiste kaudu seotud mitmete koolidega ja töötanud erinevate nimede all (teiste seas ka Rakvere Ühisgümnaasium ja Keskkool, Rakvere Gümnaasium, Rakvere Eesti Keskkool ja Rakvere I Keskkool). Alates 1994. aastast kandis kool nime Rakvere Gümnaasium.

01.09. 2002. aastal alustasid Rakvere Gümnaasiumi algklasside õpilased õppetööd Tallinna tn õppehoones, kus asus Rakvere Vene Gümnaasium.

17. veebruaril 2010 võttis Rakvere linnavolikogu vastu otsuse liita Rakvere Vene Gümnaasium Rakvere Gümnaasiumiga.

01. jaanuarist 2011 andis linnavalitsus Tallinna tänava õppehoone (valminud 1963) ja territooriumi haldamise üle Rakvere Gümnaasiumile. Rakvere Vene Gümnaasiumi õpetajad ja teised pedagoogilised töötajad võeti 1. septembrist 2011 tööle Rakvere Gümnaasiumi õpetajatena.

1. septembril 2022 korraldati Rakvere Gümnaasium ümber põhikooliks ja kool kannab nüüd nime **Rakvere Vabaduse Kool**.²²³ Selle õppehooned asuvad aadressidel Vabaduse 1 ja Tallinna 29.

MR. Nimetus „Vabaduse kool“ on ilmselt seepärast, et kooli põhihoone asub Rakveres Vabaduse tänava alguses.

ti rahvusmeeskoor (RAM), dirigeeris Mikk Üleoja (muusikamaja ees telgis).

* * *

Foto: **Rakvere turuhoone** on aastatel 1926–1928 insener Ferdinand Adoffi projekti järgi ehitatud

hoone Rakvere keskväljaku ääres (ametlikult Turu plats), Laada tänav 14. Hoone on iseloomulik 1920. aastate ehituslaadile. All vasakul on näha skulptuur „Noormees jalgrattal muusikat kuulamas.“

[<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/1/19/Rakvere-1.JPG/1920px-Rakvere-1.JPG>] 15.09.2025

Foto: ajalooline Rakvere pangahoone Turu platsi ääres, autor insener Ferdinand Adoff.

[<https://ajapaik.ee/photo-thumb/129321/800/rakvere-pangahoone-vaade-ins-ferdinand-adoff/>]

²²³ „Ukuaru“ on 1973. aastal Veera Saare romaani "Ukuaru" järgi valminud mängufilm. Filmi tunnusmuusika on Arvo Pärdi loodud "Ukuaru valss". Režissöör, Leida Laius. Stsenarist, Mats Traat. Helilooja, Arvo Pärt. Osatäitjad-näitlejad, nn vana kaardivägi: leedulane Antanas Barčas, Elle Kull, Lembit Ulfsak, Velda Otsus, Jüri Järvet, Astrid Lepa, Oskar Liigand jmt.

²²⁴ Nõukogude korra-okupatsiooni ajal, kasutati hoonet spordisaalina paljude spordialadega tegelemiseks. Riiklikult tähtsa kultuuriobjektina Rakverre ehitatavasse muusikamajja ei tule avamise ajaks orelit. Riigikogule saadetud toetuse saamise avalduses oli aga kirjas, et Pärdi nimelisse muusikamajja tuleb orel!?

²²¹ Ajalugu – Rakvere Vabaduse Kool. [<https://rakverevk.edu.ee/ajalugu>] 14.09.2025

18.09.2025

Foto: **Skulptuur** "Noormees jalgrattal muusikat kuulamas" Rakvere Turu platsil. Avamine toimus 11. septembril 2010. Autorid on skulptorid Aivar Simson (Seaküla Simson, Simson von Seakyll) ja Paul Mänd.

[<https://www.monument.ee/thumbsresizer/v/rakvere-linn/rakvere-poiss-jalgrattaga-arvo-part-1.thr.300x256.jpg>] 15.09.2025

Foto: **Rakvere Turu plats** (vaade turuhoone poolt) on Rakvere Südalinna linnaosas asuv 2004. aastal valminud moodne väljak, mida ümbritsevad ostukeskus, poed, apteegid, söögikohad, kohvikud, pangad ja turismiinfokeskus. Väljak rajati 1908. aastal. Kuni 2003. aastani tegutses platsil avaturg, mis koliti lähedal asuvale Laada-Veski tänava nurgale hoovi.

[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/d/d5/Rakvere_Central_Square.jpg/1920px-Rakvere_Central_Square.jpg] 15.09.2025

Nüüd on maestro Arvo Pär dile küllalt palju käesoleva artikli ruumi pühendatud (seda on ta aga kindlasti väärt! Ega kõik lugejad tema kohta

piisavalt informatsiooni oma!). Aga see pole veel kõik.

Artikli autorina jätaaksin enesele õiguse tuua välja ka **Arvo Pär dile antud tunnustused**.

Kahel korral on Arvo Pär di muusikaga CD pälvinud Grammy auhinna:

Esimese Grammy sai Pärt 2007. aastal, mil koorisalvestiste kategoorias triumfeeris heliplaat „Da pacem“ Eesti filharmoonia kammerkoori ja Paul Hillieri ettekandes. Hillier on Arvo Pär dist ka raamatu kirjutanud.

Seitse aastat hiljem jõudis niisama kõrge tunnustuseni „Aadama itk“ Tõnu Kaljuste dirigeerimisel.

Foto: Grammy on alates 1958. aastast välja antav rahvusvaheline muusika-auhind. Auhinda korraldab ja annab välja Ameerika Ühendriikides tegutsev National Academy of Recording Arts and Sciences, tuntud ka kui The Recording Academy.

[https://en.wikipedia.org/wiki/Grammy_Awards] 15.09.2025

New Yorgi maailmakuulus Carnegie Hall on Arvo Pär di kuulutanud selle hooaja peamiseks heliloojaks. Kavas on vähemalt paar tema autorikontserti.

Arvo Pär ti võib pidada kõige tuntumaks eestlaseks me planeedi kultuuriinimeste seas. Sellised inimesed teevad ka väikese rahva suuresti suuremaks. (allikas: Eesmaa, Enn. (2025), vt viide 6)

Järgnevalt olulisemad juubilari maestro Arvo Pär di mõned olulisemad ajatelje daatumid (autasude saamise

ARVO PÄRT – AUTASUD

Audoktori nimetused

1989 – 2018: 13-lt ülikoolilt Euroopas, Põhja-Ameerikas, Lõuna-Ameerikas, Austraalist

Auliikme staatused

1991 – 2022: kaheksalt akadeemiliselt institutsioonilt Euroopas ja USA-s

Liikmelisus

- 2009 – Serbia Teaduste ja Kunstide Akadeemia välisliige
- 2011 – Paavsti kultuurinõukogu liige, Vatikan
- 2011 – Eesti Teaduste Akadeemia liige muusika alal, Tallinn, Eesti

Grammy nominatsioonid

1989 – 2013: 11. korral –

- parim kaasaegne heliteos, seitsmel korral (ECM New Series)
- parim koorimuusika esitus, kolmel korral (ECM New Series)
- parim klassikaalbum, ühel korral (ECM New Series)

Muud väga erinevad autasud ja teenetemärgid

1962 – 2024: 65. korral

[<https://www.arvopart.ee/arvo-part/autasud/>] 15.09.2025

1990. aastal sai Arvo Pär dist Tallinna konservatooriumi, Tartu ja Sydney ülikooli audoktor.

1991. aastast on maestro Rootsi kuningliku muusikaakadeemia auliige.

Arvo Pärt on eesti presidentidelt saanud Riigivapi esimese ja teise klassi teenetemärgi.

Neid riike ja rahvaid pole kuigi palju, kes Arvo Pär di loomingut ei oleks kõrgelt tunnustanud.

2024. aastal lisandusid olulised autasud Suurbritanniast ja Monacost.

(allikas: Eesmaa, Enn. (2025), vt viide 6)

ajad on valdavalt välja jäetud; teised varasemad ajad on enamuses eespool olevatel lehekülgedel esitatud):

Veebruaris 1979 toimunud ENSV Heliloojate Liidu XI kongressil pidas Pärt spontaanse kõne, tõmmates pähe pikajuukselise paruka ning tänades võimukandjaid irooniliselt kahe aunimetuse eest.

Pool aastat varem oli talle antud ENSV teenelise kunstitegelase tiitel, detsembris aga peeti ta dissidendina kinni Moskva lennujaamas teel Londonisse oma teose ettekandele. Pärdi sõnavõtt ainult kinnistas tema kui persona non grata kuvandit toonases Eestis ning päädis võimude „soovitusega“ tal koos perega kodumaalt lahkuda.

Novembris 1979 arvati ENSV Heliloojate Liidust välja.

Jaauanuaris 1980 oli Pärtide perekond sunnitud Eestist lahkuma.

Eesti meedia nimetas heliloojat kodumaa reeturiks ning tema loomingut esitused kontserdisaalides ja raadioeetris olid ametlikult keelatud.

Nad asusid elama Viini.

Kirjastus Universal Edition sõlmis heliloojaga lepingu tema teoste levitamiseks.

1981. Pärdid said Austria kodakondsuse.

Arvo Pär dile määrati Saksa Akadeemilise Vahetusteenistuse (DAAD – Deutscher Akademischer Austauschdienst) stipendium ning pere kolis Berliini, kuhu jääd i pea 30 aastaks.

1984. Loomingulise koostöö algus plaadifirmaga ECM ja produtsent Manfred Eicheriga.

Ilmus CD „Tabula rasa“, millest sai alguse uus sari „ECM New Series“. Sealtp eale on kõigi tähtsamate teoste esmasalvestused tehtud ECMiga.

1989. Esimene visiit kodumaale pärast emigreerumist.

2005. Ennistati Eesti Heliloojate Liidu liikmeks.

2010. Asus püsivalt elama Eestisse.

Arvo Pär di Keskuse asutamine Laulasmaale.

2017. Arvo Pärt pälvis Ratzingeri preemia (Vatikan).

Üleandmisel kohtus helilooja nii paavst Franciscuse kui ka emeriitpaavsti Benedictus XVI-ga.

2018. Arvo Pär di muusikale pühendatud nädalalõpp Flagey kontserdimajas Brüsselis, tähistamaks Eesti Vabariigi 100. aastapäeva.

Arvo Pär di Keskuse pidulik avamine toimus 13. oktoobril 2018.

Avalikkusele avati Arvo Pär di Keskus 17. oktoobril 2018.

* * *

Raimond Valgre „Muinaslugu muusikas“/ „A fairy tale in music“ (laul, duo/ song, duo: Annelly Peebo + Marko Matvere; Tallinna Kammerkoor + dirigent/ conductor: Tarmo Leinatamm), **2.12**

Litsentsilepingud sõlmiti järgmiste organisatsioonidega/ License agreements have been entered into with the following organizations:

- Eesti Rahvusringhääling/ Estonian Public Broadcasting;
- Eesti Autorite Ühing/ Estonian Authors' Association;
- Eesti Esitajate Liit/ Estonian Performers Association.

Konsultatsioonid/ Consultations: Eesti Muusika Infokeskus/ Estonian Music Information Center.

Muusikateosed valis välja ajakirja peatoimetaja Matti Raudjärv (teoseid esitavad dirigendid ja interpreedid olid esindatud juba teoste juures), samuti sõlmis ta ülal nimetatud lepingud ning kooskõlastas vajadusel CD-l esitluse nii heliloojate, orkestrite, kooride, dirigentide kui interpretidega.

3. Loodus, rohelus ja selle eest hoolitsemine ehk keskkonnaga seotu on Eestis alati au sees olnud^{225, 226}

Rohelise pealinna liikumine sai alguse 2006. aastal Tallinna linnapea Jüri Ratase algatusest. 15. mail 2006 kirjutasid 17 Euroopa linna esindajad alla memorandumile, millega tehti Euroopa Komisjonile ettepanek tunnustada igal aastal linna, kus lisaks keskkonnasõbralikele juhtimisotsustele ja üldise keskkonnateadlikkuse tõstmisele on rakendatud säästva arengu põhimõtteid, parandatud ühistranspordi kvaliteeti, laiendatud parkide ning haljasalade pindala, juurutatud jäätmekäitluse kaasaegseid põhimõtteid ja tehnoloogiaid või rakendatud innovaatilisi ja julgeid lahendusi linna üldise elukeskkonna oluliseks parandamiseks. Ettepanek leidis toetust Euroopa Komisjoni poolt 22. mail 2008 Brüsselis avaldatud deklaratsioonis.

Igal aastal tunnustatakse tiitliga ühte Euroopa linna, kus on viimase 5-10 aasta jooksul märkimisväärselt parandatud elukeskkonda ja rakendatud säästva arengu põhimõtteid, toimib elanike, ettevõtlike, mittetulundusühingute jt koostöö, jätkatakse elukeskkonna parandamise programmi, mis peaks avaldama kauakestvat mõju linnakeskkonnale ja ollakse valmis jagama sellealaseid kogemusi teiste linnadega.

Tiitel näitab linna valmidust ja võimet lahendada keskkonnaprobleeme.

Euroopa Rohelise Pealinna tiitel omistatakse linnale, kes on parandanud linnakeskkonda tervikuna konkreetsete tegudega, näiteks:

- ametiasutuste, kodanike, äriühingute ja teiste sidusrühmade koostöö ja partnerlussuhted, mille eesmärk on elutingimusi linnas arendada ja paremaks muuta
- keskkonnasäästlike liikumisviiside rakendamine
- parkide ja puhkealade rajamine ja laiendamine

²²⁵ Roheline Tallinn. [<https://roheportaal.delfi.ee/kategooria/120000154/roheline-tallinn>] 4.08.2025

²²⁶ Euroopa Roheline pealinn. [<https://www.tallinn.ee/et/keskkond/euroopa-roheline-pealinn>] 8.08.2025

- kaasaegne lähenemisviis jäätmehooldusele
- uuenduslikud lahendused mürareostuse probleemile
- ühtne lähenemisviis linnajuhtimisele, mis tagab pikaajalised positiivsed tulemused

Valikuprotsess

Euroopa Rohelise pealinna tiitlile kandideerivaid linnu hinnatakse järgmiste keskkonnanäitajate alusel:

1. Kliimamuutused: leevendamine
2. Kliimamuutused: kohanemine
3. Jätkusuutlik linnaliikuvus
4. Jätkusuutlik maakasutus
5. Loodus ja bioloogiline mitmekesisus
6. Õhukvaliteet
7. Müra
8. Jäätmed
9. Vesi
10. Keskkonnasäästlik majanduskasv ja ökoinnovatsioon
11. Energiatõhusus
12. Juhtimine

Auhinnaprogramm on avatud ELi liikmesriigile, kandidaatriikidele ning Euroopa Majanduspiirkonna riikidele (Island, Norra ja Liechtenstein). Kõik ELi linnad, mille elanike arv on üle 100 000, võivad taotleda Euroopa rohelise pealinna auhinda. Žürii koosneb Euroopa Komisjoni, Euroopa Keskkonnaagentuuri, säästvust edendavate kohalike omavalitsuste (ICLEI), Euroopa transpordi- ja keskkonnaliidu (T&E), Euroopa Liidu Pealinnade Liidu ja Regioonide Komitee esindajatest.

Euroopa rohelisteks pealinnadeks on nimetatud järgmised linnad:

- 2010 Stockholm, Rootsi
- 2011 Hamburg, Saksamaa
- 2012 Vitoria-Gasteiz, Hispaania
- 2013 Nantes, Prantsusmaa
- 2014 Kopenhaagen, Taani
- 2015 Bristol, Ühendkuningriik
- 2016 Ljubljana, Sloveenia
- 2017 Essen, Saksamaa
- 2018 Nijmegen, Madalmaad (Holland)
- 2019 Oslo, Norra
- 2020 Lissabon, Portugal
- 2021 Lahti, Soome
- 2022 Grenoble, Prantsusmaa
- 2023 Tallinn, Eesti

- 2024 Valencia, Hispaania
- 2025 Vilnius, Leedu

Mõned näited:

Tallinna linn esitas ka oktoobris 2015 taotluse kandideerimaks 2018. aasta Euroopa roheline pealinn tiitlile! Võitjaks tuli Nijmegen, Madalmaad (Holland)

Tallinn esitas ka 2016. aasta novembris kandideerimise taotluse Euroopa roheline pealinn tiitlile 2019. aastaks. Kokku kandideeris 14 linna. 5. aprillil kuulutati välja viis finalistit kuhu kuulus ka Tallinn. Lisaks Tallinnale pääsesid finaali Soome linn Lahti, Norra pealinn Oslo, Belgia linn Ghent ja Portugali pealinn Lissabon. 2019. aasta Euroopa roheline pealinn tiitli saajaks kuulutati Norra pealinn Oslo.

2020. aasta Euroopa roheline pealinn tiitlile kandideeris 13 linna (sh Tallinn). Võitjaks osutus Tallinn. Seega – Tallinnast sai kui Euroopa roheline pealinn – 2023. Euroopa roheline pealinn aastal peatas Tallinn põuaperioodil linnamaadel niitmise. See andis tõuke töötada välja uued põhimõtted, kuidas, kus ja kui tihti sel suvel niita.

Test in Tallinn on roheline pealinn aastal loodud projekt, mille eesmärk on pakkuda erinevatele innovaatilistele ettevõtjatele platvormi oma toodete või teenuste testimiseks Tallinna linnaruumis. Päril elulistes tingimustes proovile pandud lahendused on oma olemuselt märksa kindlamad.

Eelmisel, Tallinn – Euroopa roheline pealinn aastal, sai linn valmis ühe suure olulise strateegilise arengudokumendi „Tallinna jätkusuutliku linnaliikuvuse kava 2035“ ehk liikuvuskava, mis seab sihte kogu liikuvuse valdkonnale ja kus on kirjas ka konkreetseid tegevusi. Alates maist 2023 sõidavad Tallinnas esimesed elektribussid.

Muutused linnaruumis on tavaliselt keerukad ja aeganõudvad protsessid, kuid projektiga „Rohejalg“ on Tallinn katsetamas taktikalist urbanismi: ilmetute kohtade elavdamist uudsete ning vähem ajamahukate lahendustega. Kõige tuntum neist – Raekoja platsi suvepark – avatakse õige pea taas.

Cleantech Estonia ja TalTech Mektory korraldasid koostöös kliimahäkatoni Climathon, mis leidis aset 27.–28. oktoobril Tallinnas. Osalejad said võimaluse lahendada erinevaid keskkonnaprobleeme, pakkudes uuenduslikke lahendusi. Climathoni korraldamist toetas tänavu ka Euroopa roheline pealinn Tallinn.

Nexpo Tallinn on Eesti ajaloo suurim rohetehnoloogiade näitus, mis ühtlasi ka roheinnovatsiooni tippündmus. Selle fookuses on sel korral linnakeskkonna transpordilahendused. Kõige värskemate ideede kohtumispaias tuuakse kokku innovaatilised ettevõtted, rahvusvaheliselt hinnatud visionäärid

Rahvakogu on justkui mini Tallinn, kus juhuvalimi valitud linnakodanikel on võimalus esitada pärast teemaga tutvumist omapoolsed ettepanekud, kuidas linnaelu paremaks muuta. 7. oktoobrist 4. novembrini toimus Tallinna esimene roheline pealinna rahvakogu. Üheskoos prooviti leida vastuseid ja ettepanekuid. Tallinlased tahavad, et autod liiguks aeglasemalt ja linnas oleks rohkem puid.

4. Kultuur on aidanud eesti rahval ja riigil püsima jääda

2024. aasta Euroopa kultuuripealinnad olid Bad Ischl Austrias, Bodø Norras ja Tartu. Euroopa identiteeti iseloomustab selle rikkalik ja mitmekesine kultuuripärand. Seda võib eelkõige leida paljudes Euroopa linnades. Kultuuripärandit tuleb tähistada. Seepärast tunnustab EL igal aastal kahte või kolme linna Euroopa kultuuripealinnana, mis on üks ELi tuntumaid ja edukamaid kultuurialgatusi.

1985. aastal käivitatud algatus asetab kultuuri Euroopa linnade keskmesse, et tähistada kogu aasta jooksul kunsti ja kultuuri. Praeguseks on auhinna pälvinud rohkem kui 60 linna kogu ELis ja kaugemalgi, kusjuures linnad on valinud välja sõltumatu ekspertide rühm.

Linnad valitakse välja kultuuriprogrammi alusel, millel peab olema tugev Euroopa mõde, samuti peab see kaasama igas vanuses kohalikke inimesi ja aitama kaasa linna pikaajalisele arengule.

Euroopa kultuuripealinnade nimetamine algab kuus aastat enne seda, kui linnale antakse ametlikult üle kultuuripealinna tiitel, kandideerimiskutsega. Järgneva kahe aasta jooksul vaadatakse taotlused läbi enne kultuuripealinna ametlikku määramist.

Foto 2: Vaade Tartu raekojale ja Raekoja platsile.²²⁷

²²⁷ [<https://commission.europa.eu/news-and-media/news/putting-culture-heart-european-cities-2>]

Seejärel on linnal valmistumiseks aega neli aastat, mille jooksul Euroopa Komisjon jätkab nõustamist ja juhendamist. Praegu toimuvad konkursid tulevaste (2029. ja 2030. aasta) kultuuripealinnade nimetamiseks.²²⁸ 2025. aasta Euroopa kultuuripealinnad on Chemnitz Saksamaal ja Nova Gorica Sloveenias.

5. Eesti sportlased on rohkem kui sajandi teiste riikide seas silma paistnud

Tallinn valiti Euroopa spordipealinnaks – 2025. Siinjuures toome edasises kirjutises ära vaid Eesti, sh Tallinna esindanud sportlased, olümpiamedalistid.²²⁹

Eesti sportlaste olümpiamedalivõidud (ajavahemikul 1920 /Antwerpen/ kuni 2020 /Tokyo/):

Eesti ja Eestist pärit sportlased on olümpiamängudelt võitnud 81 medalit (27 kuldmedalit, 23 hõbemedalit ja 31 pronksmedalit). Neist 71 suveolümpiamängudelt ja 10 taliolümpiamängudelt. Iseseisva Eesti riigi eest on võidetud 44 medalit (36 suveolümpiamängudelt ja 8 taliolümpiamängudelt).

Eestlaste olümpiamängude kuldmedalivõidud (ajavahemikul 1920 /Antwerpen/ kuni 2020 /Tokyo/):

Suveolümpiamängudelt on võidetud 22 ja taliolümpiamängudelt 5 kuldmedalit, neist Eesti riiki esindades 14 medalit (10 suveolümpiamängudelt ja 4 taliolümpiamängudelt).

Eestlaste olümpiamängude hõbemedalivõidud (ajavahemikul 1912 /Stockholm/ kuni 2012 /London/):

Suveolümpiamängudelt on võidetud 20 ja taliolümpiamängudelt 2 hõbemedalit, neist Eesti riiki esindades 11 medalit (9 suveolümpiamängudelt ja 2 taliolümpiamängudelt).

Eestlaste olümpiamängude pronksmedalivõidud (ajavahemikul 1912 /Stockholm/ kuni 2022 /Peking/):

Suveolümpiamängudelt on võidetud 26 ja taliolümpiamängudelt 3 pronksmedalit, neist Eesti riiki esindades 19 medalit (17 suveolümpiamängudelt ja 2 taliolümpiamängudelt).

Eesti ja Tallinn on igal aastaajal sageli ka MM- ja EM-ga seotud võistlusi edukalt korraldanud. Seda nii noorte kui täiskasvanute kategooriates. See on aga maailma spordi juhtinstitutsioonides positiivset tähelepanu äratanud.

024-09-04-et] 14.06.2025

²²⁸ Euroopa Komisjon ... (2024). [https://commission.europa.eu/news-and-media/news/putting-culture-heart-european-cities-2024-09-04_et] 14.06.2025

²²⁹ [https://et.wikipedia.org/wiki/Eesti_sportlaste_ol%C3%BCmpiamedaliv%C3%B5idud] 9.08.2025

Foto: Spordipealinn 2025 ²³⁰

Foto: Spordipealinn 2025 ²³¹

* * *

Allakirjutanule on pannud tähele kooliõpilasi, kes tõsiselt sporti teevad (ka oma kodustes tingimused, sh koduaia: korvpall, lauatennis, poks /poksikotiga/ jms) ning tekkis mõte neid toetada. Üheks võimaluseks oli neile korralikud korvpallid kinkida. Selles abistas mind eesti kergejõustiklane, sporditegelane ja -pedagoog, pedagoogikakandidaat (1988) Henn Vallimäe²³² ning toetas 15-kordse Eesti korvpallimeistri BC Kalev Cramo mänedžer Remo Kask. (vt fotod 3A, 3B ja 3C)

²³⁰ [https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcSOUapx-Wn7QTrY5ltffN_vmY2-UYvx-LkIQ&s] 28.09.2025

²³¹ [https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcT8Ds3taokHskXEZ5Wy2SRISxwOm_4d_bYSQA&s] 28.09.2025

²³² Henn Vallimäe tähistas 19. aprillil 2025 oma 70 aasta juubelit. Ta alustas lapsepõlves Tartus Tamme staadionil sõpradega nn hoovisporti harrastades. Sellele järgnes ujumine kolmandas klassis. Olude sunnil siirdus ta kergejõusiku treeningutele, sattudes tõeliste korüfede Mart Paama ja Fred Kudu käe alla. [https://volley.ee/henn-vallimae-70-on-olnud-au-olla-uu-e-ef-i-teerajaja/?2025-05-17_090557_5349.html] 9.08.2025

NB! Pikemalt loe käesoleva ajakirja Kroonika A osas: „Sünnipäevalised-juubilarid – ...

Foto 3A: 2024/2025 (kokku 15x) Eesti meistri BC Kalev/Cramo mänadžer Remo Kask ja ajakirja peatoimetaja, Tartu Ülikooli emeeritus Matti Raudjärv koos õpilastele kingitavate treeningkorvpallidega BC Kalev/Cramo auto taustal Tallinnas Kalevi Spordihalli juures 10. juunil 2025. Foto: Henn Vallimäe

Foto 3B: Treeningkorvpallid on ajakirja peatoimetaja Matti Raudjärve (MR) poolt Pirita Majandusgümnaasiumi õpilastele (MR-st paremal: kaksikud Rainer ja Henri) nende sünnipäeval üle antud (19. juulil 2025), allakirjutanu elamu-villa kinnistul, palaval suvepäeval varjus suure männi all. Foto: Udo Uik.

Foto 3C: Henn Vallimäe – 70²³³

Foto 4: Korvpalli Klubi BC Kalevi/Cramo logo.²³⁴

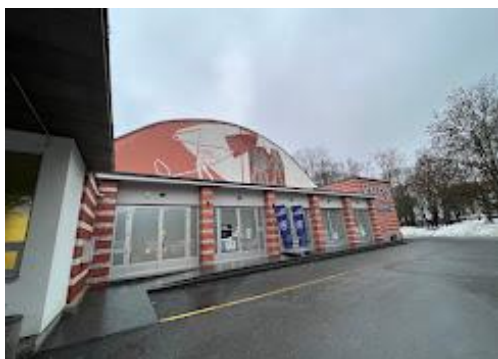

Foto 5: Kalevi Spordihall peasissekäigu poolt vaadates.²³⁵

* * *

Euroopa spordipealinnaks nimetamine on Tallinnale tunnustuseks silmapaistva spordikorralduse eest. Tallinn pälvis tiitli muuhulgas tänu hästi ligipääsetavale ja võimekale sporditaristule ning aktiivsele spordikogukonnale.

Tallinnas on Eesti ühed paremad sportimisvõimalused, mis on pidevalt paranemas. Juba praegu asub Euroopa spordipealinnas rohkem kui 570 spordiobjekti ning enam

²³³ [<https://parnurotary.ee/wp-content/logouploads/2021/03/Henn-Vallimae.jpg>] 9.08.2025

²³⁴ [https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:AND9GcSK7K8i1aDqOKQfFesCIb6svzRhBrEhO6t28P0r_7hxVvPKh_KzZVx3x9eTqCTaPEc_js&usqp=CAU] 9.08.2025

²³⁵ [https://lh3.googleusercontent.com/gps-cs-s/AC9h4np0oa1Fx3aGILoYi1G9O-6z1I0ZpxOJZyPDfpsZQhFQpEnxPy0G8IN3dHxnGMbxbAoiU0ivVqZET3_d8bWlczEp4Lx8q6unaEo6OALMJI-ENu8CDRM_tYtggDWx-bX96HxegVzw=s680-w680-h510-rw] 14.06.2025

Foto 6: BC Kalev/Cramo mänguhoos. Foto: Vladimir Markin

Foto 7: Kalevi Spordihalli sisevaade. Foto: Alexander Khamza

kui 1000 sportimispaika. Kodu lähedale loodud võimalused on üheks põhjuseks, miks tallinlaste liikumisaktiivsus on Eesti keskmisest kõrgem.

Spordipealinnana kannab Tallinn liikumisharrastuse eestkõneleja rolli Euroopas. Meie soov on pakkuda senisest veelgi paremaid võimalusi aktiivseks eluviisiks ja muuta liikumisharrastus iga linlase loomulikuks osaks.

Eesmärgi saavutamiseks korraldame terve aasta vältel erinevaid sündmusi, mis pakuvad põnevaid hetki nii sportlastele kui ka kõigile pealtvaatajatele. Seejuures aitavad spordipisikut leida mitmed uued sündmused, mida Tallinnas varem korraldatud ei ole.

Euroopa spordipealinnana saab Tallinn rahvusvahelist tunnustust ning kuulub üle maailma enam kui 3000 linna ühendavasse võrgustikku. Eesti spordiürituste korraldajatel on nüüd veelgi paremad võimalused olla välismaal nähtavad ning edendada seeläbi sporditurismi. Euroopa spordipealinna tiitliga suurenevad ka Eesti võimalused pälvida suurvõistluste korraldusõigust.

Tallinn on järjekorras 25. Euroopa spordipealinn. Esimest korda andis Euroopa Komisjoni poolt tunnustatud Euroopa spordipealinnade ja linnade liit (ACES Europe) spordipealinna tiitli välja 2001. aastal Madridile. Tallinnalt võtab 2026. aastal teatepulga üle Napoli.²³⁶

6. Eestlased on olnud sajandeid laulu- ja tantsurahvas

Laulupidusid peetakse Eestis juba 1869. aastast, 18. – 20. juunil. Siis toimus Tartus I üldlaulupidu, seal osales umbes 850 esinejat 51-st koorist. See muusikasündmus oli ja on nii kooride kui ka pealtvaatajate pidu. Esimese üldlaulupeo korraldajate seas oli koos Vanemuise Seltsiga ka ajakirjanik, luuletaja, ja rahvusliku ärkamisaja tegelane Johann Voldemar Jannsen (1819-1890). See pidustus oli rahvusliku ärkamisaja tähtis osa, üks rahvusliku eneseteadvuse äratajatest.

1896. aastal toodi laulupidu üle Tallinnasse, kus seda nüüd jätkuvalt korraldatakse. 1933. aastal valmistus Eesti X juubelilaulupeoks. Tol erilisel puhul otsustati välja lasta hõbedane ühekroonine meenemünt. Originaalmündi tagakülje kujundas Günter Reindorf (1889-1974). Esiküljel on laulukaaere taustal lüüra ja rooma number X, mis märgib laulupidude kümnendat juubeliaastat. Mõlemal pool lüürat on aastaarvud: 1869 ja 1933. Mündi tagaküljel on Eesti Vabariigi vapp – kilp kolme lõviga, mida võotab tammeokstest pärg.

Sõdade vahelisel ajal tekkis tava korraldada muusikapidustusi iga viie aasta tagant, alates 1934. aastast on kaasatud ka tantsijad.

Pärast Teist maailmasõda korraldati esimene laulupidu aastal 1947.²³⁷ See oli XII laulupidu (27. – 29. juunil Tallinnas Lauluväljakul). Laulupeo juhid olid:

- Ühendatud segakooride juht Tuudur Vettik;
- Ühendatud meeskooride juht Gustav Ernesaks;
- Ühendatud naiskooride juht Alfred Karindi;
- Ühendatud lastekooride juht Riho Päts;
- Ühendatud puhkpilliorkestrite juht Leopold Vigla.

Laulupeo repertuaari uute lauludega täiendamiseks kuulutati välja helitööde võistlus. Auhinnati Riho Pätsi, Gustav Ernesaksa, Liidia Austeri ja Mihkel Lüdigi laule.

Laulupeol kõlasid mitmed juba varem tuntud koorilaulud – näiteks Karl August Hermann "Oh laula ja hõiska" või Miina Härma "Tuljak".

²³⁶ Spordipealinn. [<https://sport.tallinn.ee/et>] 28.09.2025

²³⁷ XII LAULUPIDU (1947) – Laulu- ja Tantsupeo SA. [<https://sa.laulupidu.ee/ajalugu/xii-laulu-pidu/>] 24.09.2025

Esimest korda lauldi laulupeol Gustav Ernesaksa “Mu isamaa on minu arm”, mis oli loodud Lydia Koidula sõnadele. 1944. aastal kirjutatud laulu laulsid segakoorid Tuudur Vettiku²³⁸ juhendamisel. Kuno Areng meenutab: “See oli täiesti tavaline laul, keskmine aplaus, ilusti lauldi ära ja asi sellega lõppes. Aga kui siis mindi koju ja hakati vaatama, mis sõnad seal on /—/ See laul hakkas väga kasvama. 1950. aastal see laul juba keelati kui natsionalistlik või nõukogude korra vaenulik lugu.”

Tuudur Vettik²³⁹ oli laulupeo üldjuht aastatel 1933, 1938, 1947, 1960, 1969 ja ka 1980, kui Vettikul oli vanust juba üle 80 eluaasta. Samal aastal pälvis ta ka Eesti NSV rahvakunstniku aunimetuse.

²³⁸ Helilooja, pedagoog, koorijuht ja muusikateoreetik Tuudur Vettik (4.01.1898 Uniküla, Väike-Maarja kihelkond – 20.05.1982 Tallinn) õppis aastatel 1914–1918 Tartu õpetajate seminaris ning aastast 1919 jätkas õpinguid Tallinna Kõrgemas Muusikakoolis – esialgu viiuli erialal Eddy Bulleriani ja Alfred Pappmehli klassis ning seejärel lõpetas 1926. aastal August Topmani ja Juhan Aaviku juhendamisel muusikapedagoogika, võttes lisaks ka kompositsioonitunde Artur Kapi juures. Tuudur Vettik täiendas end eraviisiliselt kompositsiooni alal Mart Saare juures.

Aastatel 1919–1940 töötas Tuudur Vettik muusikaõpetajana Tallinna Jakob Westholmi eragümnaasiumis, Tallinna Õpetajate Seminaris ja Tallinna Pedagoogiumis.

1940. aastal alustas koorijuhtimisõppejõuna tööd Tallinna Riiklikus Konservatooriumis, kuni ta 1950. aastal ebaseaduslikult arreteeriti. Tuudur Vettik vabanes pärast mitmetes vangilaagrites viibimist 1956. aastal ja rehabiliteeriti 1968. aastal. 1956. aastast jätkus töö konservatooriumis kuni pensionile jääamiseni aastal 1962 (1947 professor, 1940–1946 koorijuhtimiskateedri juhataja, 1946–1947 dekaan). Koos Gustav Ernesaksa ja Jüri Varistega kujunes Tuudur Vettikust üks koorijuhtide koolkonna rajajaid Eestis.

Tuudur Vettiku heliloomingu kaalukaima osa moodustavad arvukad koori- ning soololaulud. Suurema tuntuse on pälvinud laulud "Nokturn" (tekst: Kersti Merilaas), "Kuu" (autori enda sõnad), "Su põhjamaa päikese kullast" (tekst: Markus Univer) jpt.

Ta oli Eesti Heliloojate liidu liige alates 1944. aastast (1944–1950; alates 1956).

Tuudur Vettik on pälvinud Eesti NSV teeneline kunstitegelase (1947) ja Eesti NSV rahvakunstniku (1980) aunimetuse ning saanud Nõukogude Eesti preemia (1948).

Allikas: Vettik, Tuudur. Eesti Muusika Infokeskus. (2011). [[https://www.emic.ee/?sisu=heli loojad&mid=32&id=109&lang=est&action=view&method=biograafia](https://www.emic.ee/?sisu=heli%20loojad&mid=32&id=109&lang=est&action=view&method=biograafia)] 24.09.2025

²³⁹ Vettik, Tuudur. Vikipeedia. [https://et.wikipedia.org/wiki/Tuudur_Vettik] 24.09.2025

Tuudur Vettik sündis Väike-Maarja kihelkonnas Unikülas Otsa talus 4. jaanuaril 1898 ja suri Tallinnas 20. mail 1982. Ta on maetud Tallinna Metsakalmistule. Tema ema oli koduperenaine, kes oli laulnud Jakob Liivi laulukooris. Isa oli töllassepp, kes ei olnud musikaalne, kuid ta tegi kandleid. Juba väikesena hakkas Tuudur Vettik huvituma viiulist. Ta õppis alates 1907 Avispea algkoolis (õpetajaks võimekas muusik August Lepik) ja seejärel Väike-Maarja kihelkonnakoolis. Koolis asutas ja juhatas ta juba 15-aastase õpilasena sega- ja meeskoori, mängis kaasa Väike-Maarja puhkpilliorkestris, alustas ka komponeerimisega. 1914 jätkas ta õpinguid Tartu Õpetajate Seminaris.

Allikas: Eesti monumentide e-kataloog. [<https://www.monument.ee/vaike-maarja-vald/unikula-tuudur-vettik>] 24.09.2025

MR. märkus: allakirjutanu ema Salme Raudjärve (sündinud: Salme Vettik) poolne minu vanaisa Kaarel Vettik ja Tuudur Vettiku isa Peeter olid sugulased, seega ka Tuudur oli mulle sugulane. Nii minu vanaisa kui Tuuduri isa olid puusepad ja teenisid põhiliselt selle tööga leiba.

Alates 1950. aastast korraldatakse laulupidusid taas iga viie aasta järel.

XX sajandi kaheksakümnendatel sai sellest traditsioonist laulva revolutsiooni algataja. Kümned tuhanded inimesed kogunesid Tallinnas laulukaare alla, laulsid isamaalisi laule ja nõudsid Eesti iseseisvust. (Directmarketing OÜ ... 2025; nr 0353)

1969. aastal möödus 100 aastat esimesest üldlaulupeost, see oli XVII pidu ja toimus toimus 28.–29. juunil Tallinnas Lauluväljakul.

Kaks nädalat enne juubelilaulupidu toimus laulupidude sünnilinnas Tartus Tartu juubelilaulupidu. Esimese üldlaulupeo eeskuju järgides musitseerisid seal vaid mees- ja poistekoorid ning puhkpilliorkestrid.

Esimest korda süüdati laulupeotuli pidude sünnilinnas Tartus, et võtta pärast seda ette teekond Tallinnasse laulupeo toimumislinna. Tuli süüdati päikesekiirtest I üldlaulupeo toimumiskohas, kus avati 1869.aastat meenutav mälestuskivi. Järgnevate nädalate jooksul liikus tuli läbi kõigi toonaste rajoonikeskuste Tallinnasse.

Lisaks Tartusse püstitatud mälestusmärgile rajati memoriaal ka lauluväljakule Lasnamäe kaldaäärele. Istutati 100 tamme, rajati aumüür ja püstitati mälestuskivi “Laulud nüüd lähevad”. See Friedrich Kuhlbarši luulerida – “Laulud nüüd lähevad kaunimal kõlal” – mille Mihkel Lüdigi 20. sajandi algul Viljandi lauluseltsile Koit hümniks viisistas, kõlas esimest korda laulupeol 1923. aastal. 1969. aasta juubelilaulupeost alates sai see üldlaulupidude traditsiooniliseks alguslauluks. Alates 1982. aastast on see ka noorte laulupidude alguslauluks. Au sees hoiti I üldlaulupeo traditsioone – toimusid võistulaulmised ja hommikused äratusmängud.

Laulupeo kava koostamisel pöörati suurt tähelepanu eelmiste laulupidude repertuaarile. I üldlaulupeol kõlanud lauludest lauldi Aleksander Kunileidi ja Lydia Koidula “Sind surmani”. Aga juubelipeoks kirjutati ka uut muusikat – näiteks kirjutas Veljo Tormis Hando Runneli sõnadele kantaadi “Laulu algus”.

Traditsiooni pikkust väljendasid lisaks mälestusmärkide rajamisele ja laulupeo repertuaarile ka heliloojate, koorijuhtide ja kultuuritegelaste mälestamised Metsakalmistul. Tähelepanu pöörati ka laiemale kultuuriprogrammile – Estonia teater etendas Pirita jõekäärus Villem Kapi ooperi “Lembitu” ja lauluväljakul Pjotr Tšaikovski balletti “Luikede järv”.

Gustav Ernesaksa mälestused juubelipeost olid võimsad: “Juubelilaulupeo hea õnnestumine tegi kõik sõnatuks. Ka lähemad asjaosalised. Ei ole ette näha, et sellest võiks nii ruttu toibuda. Veel uneski kuuled ja näed hiigelkoori laulukaare alt tuld purskamas.” Juubelilaulupeol osales 771 kollektiivi 30 230 laulja ja mängijaga.

Juubelipeo üldjuhid olid: Gustav Ernesaks, Jüri Variste, Tuudur Vettik, Lembit Verlin, Richard Ritsing, Arvo Ratassep, Roland Laasmäe, Heino Kaljuste, Uno

Järvela, John Tungal, Leopold Vigla, Helmut Orusaar, Neeme Järvi, Heino Rannap.²⁴⁰

2019. aastal täitus 150 aastat laulupeotraditsiooni algusest. Eesti hakkas Balti riikidest esimesena laulupidusid korraldama. 2019. aastal toimus juba XXVII laulupidu ja XX juubelitantsupidu. Juba 150 aastat kestnud traditsioon on üle elanud meie rahva jaoks kõige raskemad ajad: sõjad ja okupatsioonid. Lisaks sellele oli laulupidudel ka kõige keerulisematel aegadel eriline jõud tuua Eesti inimesed kokku muusika, laulu ja tantsu maagiaja ja säilitada rahvuslik identiteet, oodates võimalust taasluua oma sõltumatu riik. (Directmarketing OÜ ... 2025; nr 044)

Laulu- ja tantsupidu on koht, kuhu me tahame ikka ja jälle minna, kus ühinevad mitte ainult meie südamed ja hääled, vaid ka meie põlvkonnad ja saatused.

Samas on see ka aeg nautida meie tantsijate loodavaid värviküllaseid liikumismustreid, mille kaudu nad tõlgendavad Eesti tantsutraditsioone igal aastal veidi erinevalt. See on naer, rõõm ja elevus, rongkäigul osalejatele suletud Tallinna tänavad, üle kogu riigi kokku tulnud rahvariites piduliste rõõmsad näod ühistranspordis, tänavatel ja väljakutel, ja muidugi meie ühtsus nende nädalate jooksul, mil valmistume peaesinemisteks juuli alguses Tallinnas.

Selle aasta laulu- ja tantsupeo teema oli Iseoma, mis kutsub meid pidama meeles meie väikese riigi iga paiga ainulaadsust, meie keele murdeid, meie pärandit ja autentsust ning meie rahvamuusikat. (Directmarketing OÜ ... 2025; nr 187).

Tänapäevase tantsupeo eelkäijaks peetakse 1934. aastal aset leidnud Eesti Mängude tantsu- ja võimlemispidu. Sellel osales 1500 tantsijat.

Teine tantsupidu toimus 1939. aastal ja sellel osales juba 1800 tantsijat. Paraku katkestas Teine maailmasõda selle hiljuti tekkinud peotraditsiooni ning kolmandat korda tulid rahvatantsijad kokku alles 1947. aastal. Tol korral oli osalejate arv kõigi aegade kasinaim: vaid 840 inimest. Alates 1950. aastast, misjärel kujunes välja traditsioon korraldada pidustusi iga viie aasta järel, hakkas osalejate arv usinasti kasvama. Haripunkti saavutas see 1970. aastal, mil Tallinnasse kogunes 10 000 tantsijat. ... ilmnes, et selline arv on juba liiga suur, sellepärast osaleb praegu tantsupeol umbes 8000 inimest. (Directmarketing OÜ 2025 ... Tantsupeole ...)

Eestis hakati üleriigilisi rahvamuusikapidusid korraldama üldlaulu- ja -tantsupidude eeskujul.²⁴¹ Rahvamuusikapeod toimuvad Eesti eri paigus ja mitte igal aastal. Üleriigiline rahvamuusikapidu kestab kaks päeva. Esimesel päeval mängitakse rahvapillidel võistu ja esinevad üksikkollektiivid. Teisel päeval on koondorkestri kontsert. Koondorkester koosneb paljudest rahvamuusikaorkestritest. Eraldi esinevad kandleorkester, viiulikoored ja rahvapillisolistid.

²⁴⁰ XVII ÜLDLAULUPIDU (1969) – Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA.

[<https://sa.laulupidu.ee/ajal-ugu/xvii-uldlaulupidu/>] 24.09.2025

²⁴¹ Rahvamuusikapidu (2025). [<https://et.wikipedia.org/wiki/Rahvamuusikapidu>] 14.08.2025

Alates 2011. aastast toimus ka laulu- ja tantsupeo osana suur rahvamuusikapidu ehk pillipidu. Formaadiks ammutati inspiratsiooni 2009. aastal Tallinnas Raekoja platsil toimunud pillipeost. 2011. aastal oli laulu- ja tantsupeo rahvamuusika kontserdi liigijuht Ando Kiviberg ning esineti laulukaare all. 2014. aastal Tallinna Lauluväljakule püstitatud eraldi laval, 2017. aastal Kalevi staadioni kõrval Poolamäel toimunud ja 2019. aastal Vabaduse väljakul aset leidnud rahvamuusikapidusid juhtis Juhan Uppin, kes oli ka 2023. aasta rahvamuusikapeo juht. Pillipeol astuvad üles eri pilliliigid (nt akordionid, mandoliinid, kanded, löötpillid, viiulid jmt) ning esineb ka koondorkester.

Nüüd, 3.–6. juulil 2025. aastal toimus Tallinnas olulise tähtsusega üle-eestiline ning paljude väliskülalistega XXVIII laulu- ja XXI tantsupidu „Iseoma“ – 2025.^{242, 243, 244, 245} Osales 41 192 esinejat, sealhulgas oli 83 kollektiivi teistest riikidest. Peolised sõid ära 70 tonni suppi. Keskmine peoline oli 28-aastane. Sagedasemad nimed olid Laura ja Martin.

Tantsupidu peeti 3. ja 4. juulil Kalevi staadionil 10 938 tantsija osalusel. Rahvamuusikapidu toimus Vabaduse väljakul 765 muusikuga. Lauluväljakul laulukaare all laulis 32 022 lauljat. Osalejatele kulus 14,7 km käepaela. Laulupeol 5. ja 6. juulil osales ka Eesti Vabariigi president koos abikaasaga.

Laulupeo lõpulugudest ühte tuli dirigeerima maestro Neeme Järvi. Tema dirigeeritud marss „Kodumaa“ suutis just meeleliigutuspisarad kuivatada, kui juhtus tänavuse peo dramaatilisim hetk: maestro kaotas lillekimpu rahva sisse visates tasakaalu – ja kukkus. Tekkis nn kõrvulukustav vaikus, mille suudab hetk varem suure kirega laulnud pea 100 000 inimest tekitada.... Õnneks andis peagi laulukaare alt üle väljaku leviv aplaus ja vaimustushüüded märku, et kõik on korras. Kogu tänavune laulupidu, ent eriti selle viimased hetked kinnitasid võimsamalt kui kunagi varem, me suudame üheskoos kõike.

²⁴² Sikk, Rein (2025). 11 000 tantsijat võtavad oma palga pisarates välja. Maaleht nr 28 (1970) 10. juuli 2025, lk. 34-35.

²⁴³ Öunmaa, Oliver (2025). Ära tule, ära mine ja vihmavari anna ka siia! Maaleht nr 28 (1970) 10. juuli 2025, lk. 36.

²⁴⁴ Oll, Sulev (2025). Heli Jürgenson: kuni tahame laulda, jääb pidu alles! Maaleht nr 28 (1970) 10. juuli 2025, lk. 37.

²⁴⁵ Paavle, Silja (2025). Me suudame üheskoos kõike. Maaleht nr 28 (1970) 10. juuli 2025, lk. 37.

Foto 8: 2025. aasta XXVIII laulu- ja XXI tantsupeo logo²⁴⁶

Juba juulis 2028 kohtume taas lauluväljakul. Kolm aastat tundub väga lühikese ajana, aga maailm, sealhulgas tehisar, on astumas sajandipikkuste sammudega. ..., et ikka ja jälle kõlaksid meie suured nimed, jääks alles pärand – Veljo Tormis, Ester Mägi, Mart Saar, ka Aleksander Kunileid. Samas peame julgelt vastu võtma uusi heliloojaid, uusi viise ja tekste, mis räägivad tänasest päevast. ... Oluline on tasakaal – see, et uued laulud kõlaksid koos nendega, mida lauljad ja publik aastaid armastanud.

Laiendatud kokkuvõte

Vaatamata sellele, et käesoleval ajal (nii sellel kui järgnevatel aastatel) tunnetame Eestis seda, et elu on kallimaks läinud – maksude tõus, hindade kasv, inflatsioon, majanduskasvu pidurdumine, Valitsuse sageli ebaratsionaalsed otsused ja mitmed teised ebameeldivad majandusnähtused, on eesti inimesed suhteliselt optimistlikud ning toetavad artiklis käsitletud rahvusvahelisi ettevõtmisi mitte ainult Tallinnas ja Tartus, vaid ka kogu Eestis.

- Tallinn kui rahvusvaheliselt tunnustatud UNESCO²⁴⁷ muusikalinn – 2022-2025

²⁴⁶ [<https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcQ2ADlEfIEVB3lfsn0uXVdli9T woLsuH3Dh5w&s>] 28.09.2025

²⁴⁷ Ühinenud Rahvaste Hariduse, Teaduse ja Kultuuri Organisatsioon on ÜRO allorganisatsioon, mis on loodud, et toetada ülemaailmset koostööd teaduse, hariduse, kultuuri, kommunikatsiooni, keskkonnakaitse ja inimõiguste vallas.

Peakontor: Pariis, Prantsusmaa; **Loodud:** 16. november 1945, London, Suurbritannia; **Asutajad:** India, Ameerika Ühendriigid, Prantsusmaa, Hiina jpt.; **Tütarettevõtte:** International Committee of Slavists; **Enamorganisatsioon:** Ühinenud Rahvaste Organisatsioon (ÜRO).

Eestis on sekretariaat 1998. aastast peale ühe **asutaja** ja rahastajaga (kultuuriministeerium) sihtasutus. [https://www.google.com/search?sca_esv=d2103c24cb9566f2&rlz=1C1NHXL_etE E741EE752&sxsrf=AE3TifO4-r7cCE0yudV-v_brURLSrbfwXA:1749541167369&q=unesco+asutajad&stick=H4sIAAAAAAAAAAOPgE-LSz9U3MK1Mt8iu0FLPTrbSTyotzxsLLS6GM-Lz C1KLEksy8_Os0vJL81JSixax8pcCZZLzFRKLS0sSxxJTAChaPb5JAAAA&sa=X&sqi=2&ved=2ahUKEwjEgbTerOaNAxUBIRAIHd-HHYYQ44YBegQIPRAG&biw=1920&bih=953&dp r=1] 10.06.2025

Näiteks, Saaremaa ooperipäevad (22.–27. juuli 2025), võib kindlasti ka Tallinna kui muusikalinnaga seostada.²⁴⁸ 2025. aasta Saaremaa ooperipäevade külalisteater oli **Daegu ooperiteater** Lõuna-Koreast. 2003. aastal asutatud ooperiteater korraldab lisaks põhitegevusele ka iga-aastast Daegu rahvusvahelist ooperifestivali. Aastate jooksul on teater andnud külalisetendusi Hiinas, Itaalias, Saksamaal, Jaapanis, Ungaris ja Bulgaarias.

- Tallinn kui Euroopa roheline pealinn – 2023
- Tartu kui Euroopa kultuuripealinn – 2024; lisaks tuleb rõhutada, et üle kogu Eestimaa on toimunud ja toimub väga palju nn suvesündmusi, kus nii kutselised teatrid, harrastusteatrid kui üksiknäitlejad etendavad linnades, valdades ja külates huvitavaid teatrietendusi; paljud Eesti muusikud esinevad Eesti paljudes paikades ja lavadel, korraldatakse mitmeid festivale.
- Tallinn kui Euroopa spordipealinn – 2025 Tallinnas toimus olulise tähtsusega üle-eestiline ning paljude väliskülalistega XXVIII laulu- ja XXI tantsupidu „Iseoma“ – 2025

Aasta läbi²⁴⁹ on Eestis väga populaarsed ka mitmesugused laadad, turud jms (üle 1300 ürituse aastas), kus kaubeldakse väga mitmekesise kaubaga (toiduained, käsitöö, rõivad, tehnikatarbed, istikud /nii marjapõõsad, viljapuud, lilled, muud istikud ja seemned peenardele, sepised, vanavara jpm/). Kohal on käsitöömeistrid, talunikud, väiketootjad, kohaliku toidu tootjad. Laadad on mõeldud tervele perele. Koht, kus saavad lustida nii lapsed kui vanemad, kus on tore kohtuda vanade sõpradega ning saada uusi tutvavaid.

Mõned populaarsed laadad käesoleval aastal:

- aastakümnete pikkuse traditsiooniga Jäneda Talupäevad (26.–27. juulil 2025, 34. kord): põllumajandustehnika näitus ja müük, puukoolid-aiandid, käsitöölaad, palju ehedat talutoodangut, kirev päevaprogramm välilaval; õhtul Musta Täku Tallis raju kontsert ja tants);
- Hauka laad (toimub 9.–10. augustil 2025 Antslas)²⁵⁰. Hauka Laad on pikima traditsiooniga laad Eestis, mis toob kokku kauplejaid ja ostjaid tervest Baltikumist. Suurüritus, mis ei piirdu ainult kauplemisega, sellel on esindatud mitmed tootjad ja maaletootjad.

Nimi *Hauka* on Antsla asula varasem nimi. Vana-Antsla mõisa laada kohta on teateid alates Vene keisririigi ajast. Nime "Hauka laad" kasutatakse esimest korda 20. märtsil 1903. Eesti esimesel iseseisvusajal toimus laad Antsla alevis. Nõukogude aja alguses laada ei toimunud. Laada hakati uuesti korraldama 1960. aastate lõpust.

Eestis on ka mitmeid teisi laatasid. Mõned näited:

- Jäneda Aia- ja Lillepäevad (24.-25. mai 2025);
- Jäneda sügislaad (6. september 2025);

²⁴⁸ Saaremaa ooperipäevad 2025. [<https://concert.ee/festivalid/saaremaa-ooperipaevad/>] 15.08.2025

²⁴⁹ Eesti suurim laadakalender [<https://laadakalender.ee/janeda-talupaevad/>] 15.08.2025

²⁵⁰ Hauka laad. [https://et.wikipedia.org/wiki/Hauka_laad] 15.08.2025

- Estonia Grand Prix/ Suur võidusõit (8.-10. august 2025 Pärnus, Porsche ringil, kus esitlevad oma võimekust nii autod kui ka mootorrattad);
- Kilingi-Nõmme linnapäevad (11.-12. juuli 2025) – Saarde omatoodangu laat (12. juuli 2025). Laadale oli oodatud kaupleva ainult Saarde valla elanikud. Müügiks oodati ainult omatoodangut, oli selleks siis mesi, munad, käsitöö või midagi muud);
- Kuressaare Aiandus- ja Lillepäevad (23.-24. mai 2025);
- Laulasmaa suvelaat (12. juuli 2025);
- Põhjala Turg (17. august 2025), Tallinnas Koplis;
- MOEKAS – Disaini järelturg (juulis ja augustis 2025. aastal Pärnus Rüütli tänaval);
- Põltsamaa turutänava laadapäevad (15. ja 16. august; 19. ja 20. september; 10. ja 11. oktoober; 7. ja 8. november 2025);
- Väike käsitöö- ja toiduturg (avatud Viljandi Pärimusmuusika festivali ajal (24.-27. juuli 2025) Kõleri ja Raekoja pargis.

Lisaks eeltoodud juhuslikult valitud laatadele-päevadele-turgudele (näitamaks laia geograafiat), tooksime järgnevalt välja veelkord neid kultuuri-, keskkonna-, ka ettevõtluse valdkonna sündmusi, mis olid kavandatud nii tegijatele, veel rohkem aga eestimaalastele ja väliskülalistele.

22. mail 2025 toimus Tartus Eesti Rahva muuseumis järjekordne Maalehe Eakate festival 2025.²⁵¹

7. juunil 2025 toimus Võrtsjärve külastuskeskuses, Jõesuu puhkealal Võrtsjärve XVI Kala- ja käsitöö laat 2025.²⁵²

12. ja 13. juulil 2025 toimusid Eestis järjekordsed Avatud Talude Päevad 2025, kusjuures talude nimeline loetelu maakonniti ja numereeritud talude asukoht oli ära näidatud Eesti kaardil, mis oli avaldatud 3. juuli 2025 Maalehes.²⁵³

8.– 9. augustil 2025 toimus kaunis varasemas laevaehitus-, merekooli-, kaptenite- ja kalurikülas, tänases puhke- ja suvituskülas Käämus järjekordne Viru Folk (alateemaga: Põhja-Ameerika aasta) 40 kontserti kaheksal laval. Samaaegselt oli avatud käsitöölaat ja mahukas toiduala.²⁵⁴

Saunafestival 16. augustil 2025 toimus Valgas saunafestival (Saunatänav 25).²⁵⁵ 2023 oli Eestis sauna-aasta.²⁵⁶

²⁵¹ Maalehe Eakate festival 2025, Eesti Rahva muuseum 22.mai, Tartu, Delfi Meedia, mai 2025, 40 lk

²⁵² Võrtsjärve XVI Kala- ja käsitöö laat 2025. Maaleht nr 23 (1965), 5. juuni 2025, lk 21

²⁵³ Avatud Talude Päevad 2025. Maaleht nr 27 (1969), 3. juuni 2025, lk 29 – 32

²⁵⁴ Viru Folk. Maaleht nr 31 (1973) 31. juuli 2025, lk 14

²⁵⁵ Saunafestival 16. augustil 2025 Valgas (Saunatänav 25).
[https://visitvalgavalka.com/et/saunatanav-25/] 16.08.2025

Arvo Pärdi 90. sünnipäeva aasta. (12.12.2024). Arvo Pärt 90.²⁵⁷ 11. septembril 2025 täitus helilooja Arvo Pärdil 90. eluaasta, mida tähistatakse nii Eestis, sh Pärdi Keskuses Laulasmaal, kui ka mujal maailmas mitmete kontsertide ja teiste tähtsündmustega.

Arvo Pärt Paide südames (Pärdi päevad 2025 Paides) toimus ajavahemikul 08.–14.09.2025. Arvo Pärt 90.,²⁵⁸ kus esimesel päeval avati Paide Kunstikooli laste joonistusnäitus „Joonistades Arvo Pärti“ ning oli võimalik Paide Muusikakooli kontserti „90 minutit Pärti“ kuulata.

Järgnevatel päevadel oli Juubelikontsert, kus esinesid Tütarlastekoor Ellerhein ja Eesti Riiklik Sümfooniaorkester, dirigent Olari Elts; filmi „Pärdi puudutus“ (Paul Hegeman) vaatamine. Paide kirikus – „Ja ma kuulsin hääle...“: Kammerkoor, Head Ööd, Vend, Tallinna Kammerorkester, dirigent Pärt Uusberg; samuti Paide kirikus Arvo Pärdi oreli teoste kontsert (organist Kristel Aer).

Pärdi päevad 2025 Tallinnas: Arvo Pärt 90.²⁵⁹ Tõnu Kaljuste poolt ellu kutsutud Nargenfestival on pikim ja mitmekesisem suvine kultuurifestival Eestis. Festival pakub talle omaselt kultuuriliselt mitmekülgset kava – rahvamuusikast klassika maailmatippudeni. Festivali kunstiline juht on Tõnu Kaljuste.

Festivali raames toimuvad iga aasta ka Pärdi Päevad, mis on ühtlasi ka helilooja Arvo Pärdi sünnipäevakuu. *Festivali ajal toimuvad erinevad kontserdid üle Eesti, tähistamaks helilooja sünnipäeva.*

Pärdi päevad 2025 Hiiumaal:²⁶⁰ And I Heard a Voice... (plaadiesitluskontsert)

• Nargenfestival: Arvo Pärt 90; 11.09.2025 kell 18:00

EELK Kärkla Püha ristija Johannese kirik: ansambel Vox Clamantis, dirigent Jaan-Eik Tulve.

Pärdi päevad 2025 Saaremaal: Summa • Nargenfestival: Arvo Pärt 90.²⁶¹

03.09.2025 kell 18:00

Laurentiuse kirik (Kuressaare);

Keelpillikvartett M4GNET: Robert Traksmann (I viiul); Katariina Maria Kits-Reimal (II viiul); Mart Kuusma (vioola); Siluan Hirvoja (tšello).

Teosed:

- Arvo Pärt – Summa; - Joseph Haydn – Keelpillikvartett *op.* 20 nr 2 C-duur;

²⁵⁶ **Raudjärv, M.** (2023). 2023 on Eestis sauna-aasta. Saared, hiidlased ja saun / 2023 ist das Jahr der Sauna in Estland. Inseln, Insulaner von Hiiumaa und Sauna / 2023 is the year of the Sauna in Estonia. Islands, giants and sauna. 1-2-2023, lk 54 – 75.

Raudjärv, M. (2023). Sauna experiences in Estonia, Baltic states and Nordic countries. 1-2-2023, p 116–125; CD: Sauna kogemustest Eestis, Balti riikides ja Põhjamaades, lk 180–238.

²⁵⁷ Arvo Pärdi 90. sünnipäeva aasta. (12.12.2024). Arvo Pärt 90. [<https://www.arvopart.ee/arvo-pardi-90-sunnipaeva-aasta/>] 16.08.2025

²⁵⁸ Arvo Pärt Paide südames. Maaleht nr 33 (1975), 14. august 2025, lk 33

²⁵⁹ Pärdi päevad 2025 Tallinnas: Arvo Pärt 90. [<https://www.visittallinn.ee/est/k%C3%B4C3%BCndmused/s%C3%BCndmused/14155/pardi-paevad-2025-arvo-part-90/>] 16.08.2025

²⁶⁰ Pärdi päevad 2025 Hiiumaal. [<https://piletikeskus.ee/et/e/8ffd7d/>] 16.08.2025

²⁶¹ Pärdi päevad 2025 Saaremaal. [<https://piletikeskus.ee/et/e/tp59bj/>] 16.08.2025

- Arvo Pärt – Psalom; - James MacMillan – Keelpillikvartett nr 2 "Why is this Night Different?"; - ArvoPärt – Solfedžo

Juba mitmendat aastat kehtib Eestis tasuline Muuseumikaart, mille alusel on pärast esimest külastust võimalik 12 kuu jooksul tutvuda 120+ muuseumi ja 500+ näitusega.

Muuseumi öö^{262, 263} – kord aastas, laupäeval maiõhtul avavad ligi 200 muuseumit ja mäluasutust üle Eesti oma ukse, et tähistada rahvusvahelist Muuseumiööd. 2025. aastal toimus see 17. mail. Muuseumi öö programmiga saavad liituda kõik Eesti muuseumid või muud mäluasutused, erakogud ning kollektsionäärid. Tänavune teema – Öös on raamatut! – valiti üheskoos välja juba eelmise aasta hilissügisel.

Kui soovitakse nn **oma piirkonnas korraldada/osaleda külastuskohti ühendavas bussiringis**, peaks sellest huvitatud muuseum leppima korralduse kokku piirkonna partneritega st teiste muuseumidega ning küsima transporti pakkuvalt firmalt ka hinnapakumise. Külastuskoht võib küsida sissepääsutasu 1 euro külastaja kohta (alla 8-aastased lapsed tasuta). Sümbolne muuseumi öö pilet aitab toetada muuseumite pingutusi, et pakkuda muuseumiööl külastusvõimalust ja eriprogramme.

Muuseumiööl oodatakse programme, kes on valmis oma uksi lahti hoidma vähemalt kella 23ni.

Muuseumiööd koordineerivad Eesti Muuseumiühing ja Kultuurkapital.

Kõigi nende ettevõtmiste kõrval, mis hõlmavad väga laia sündmuste ringi, võib ilmselt kultuurivaldkonna esile tuua. Samas võib kindlasti sealhulgas käesolevat, 2025. aastat ka maestro Arvo Pärdi aastaks nimetada, sest tema on nii kodumaal Eestis kui paljudes riikides väljaspool Eestit oma tööga meie kultuuri väga ulatuslikult tutvustanud ja esile tõstnud. Loomulikult koos kõigi nende kultuuriinimeste ja teiste ametite esindajatega, kes on Arvo Pärdis seotud.

Kokkuvõtteks tuleb rõhutada, et käsitletud sündmused ei piirdunud vaid nimetatud linnadega-keskustega, vaid kaastatud oli praktiliselt kogu Eesti, nii linnad, alevid, alevikud, külad ja inimesed (kasvõi kontserte, etendusi, näituseid jms külastades, rääkimata kaasa elamised meedia – ajalehtede, ajakirjade, televisiooni ja raadio vahendusel) ning inimeste kaudu ka eesti ettevõtted, organisatsioonid, asutused. Sõnaga – kogu Eestimaa oli nende rahvusvaheliste sündmustega seotud ning kogu maailm oli sellest teadlik.

Kuna artiklis käsitletud nii kultuuri- kui keskkonnapoliitikaga seotud sündmused on mõjutanud inimeste elu kogu Eestis ja isegi väljaspool Eestit, siis võib neid ettevõtmisi ka regionaalpoliitikaga seostada.

²⁶² Muuseumikaart. [<https://piletikeskus.ee/et/e/8ffd7d>] 16.08.2025

²⁶³ Internet: Muuseumi öö 2025 korraldusest; Maaleht nr 19 (1961) 8. mai 2025, lk 31 – 34

P. S. (1): Eestis toimunud sündmuste keskused Tallinn ja Tartu

Tallinn²⁶⁴ on Eesti Vabariigi pealinn. See paikneb Läänemere idaosas asuva Soome lahe lõuna-kaldal, Tallinna lahe ääres. Ühtlasi on Tallinn Eesti suurim linn ja Põhja-Eestis paikneva Harju maakonna halduskeskus.

Tallinna teadaoleva esmamainimise ajaks on peetud aastat 1154, mil Sitsiilia kuningriigi kuninga Roger II õukondlane araablane Muḥammad al-Idrīsī joonistas maailma

Foto a1: Vaade Tallinna vanalinnale. [[https://et.wikipedia.org/wiki/Fail:Old_Town_of_Tallinn_Tallinn_Estonia_-_panoramio_\(58_cropped\).jpg](https://et.wikipedia.org/wiki/Fail:Old_Town_of_Tallinn_Tallinn_Estonia_-_panoramio_(58_cropped).jpg)] 10.04.2025

kaardile Läänemere idakaldal paikneva asula *qlwry* või *flwry*. Seda on loetud ka kui *Kaleverü* või *Qaleweny*, millega sarnane (ja eeldatavasti Tallinna kohal paiknenud asulaga seonduv) nimekuju *Kolōvan* (Колывань) esineb vana-vene kroonikate ehk leetopisside hiliskeskaegsetes ümberkirjutustes.

Kohanime *Kolōvan* lähteks on pakutud eesti rahvuseeposest "Kalevipoeg" tuntud mütoloogilise tegelase Kalevi nime.

1219. aastal hõivasid Põhjala ristsõdade käigus Tallinna Taani kuninga Valdemar II väed, kes kindlustasid Toompea ning rajasid ka dominiiklaste ordu esialgse puukiriku. All-linnas tekkis Oleviste ja Niguliste kiriku kihelkondi hõlmav kindlustatud tuumik. Sellest väljapoole jäid skandinaavia ja vene kaubahoovid kirikuga Sulevimäel, Ventseli kabel ning Püha Johannese hospidal.

Linna asutamisajaks võib lugeda 1230. aastat, mil mõneks ajaks linna hõivanud mõõgavendade ordu kutsus Ojamaalt (Gotlandilt) 200 Saksa kaupmeest, kes seadsid end sisse Toompea jalamil ning kellele kindlustati kodanikustaatus ja vastavad õigused.

²⁶⁴ Tallinn. [<https://et.wikipedia.org/wiki/Tallinn>] 10.04.2025

1238. aastast pärineb Tallinna enne 20. sajandit maailmas üldlevinud nime (algsest alamsaksa keelest pärit nimekuju) **Reval** esimene teada olev mainimine (koos linnakodanikega, ladina keeles *civitas Revaliensis*).

15. mail 1248 võeti Tallinnas kasutusele Lübecki linnaõigused, pole teada, mis õigust oli enne rakendatud, see võis olla Riia õigus või *ius estonicum*. 1285. aastal sai Tallinnast Hansa Liidu liige – kõige põhjapoolsem hansalinn – mis viis mõjuvõimu kiirele kasvule Läänemere kaubanduses ning 14.–16. sajandil arenes Tallinnast strateegilise asukoha tõttu Põhja-Euroopa oluline idakaubandust juhtiv sadamalinn.

Hoolimata sellest, et Tallinn asus aastail 1219–1227 ja 1238–1346 Taani kuninga, 1227–1237 mõõgavendade ordu ja 1346–1347 Liivimaa ordu maadel ning et Toompeal toomkirikus paiknes ka Rooma-Katoliku Kiriku Tallinna piiskopkonnana residents, oli Tallinn tegelikult Lübecki õiguse alusel iseseisev. Toompeal ja Toompea linnuses kehtis seevastu aga maa- ja rüütlõigus.

Tallinna linna ajalooliseks südameks on Tallinna vanalinn, mis koosneb kõrgendikul asuvast Toompeast ning all-linnast. Tallinna all-linnas tekkis Oleviste kiriku kihelkonda ja Niguliste kiriku kihelkonda hõlmav kindlustatud tuumik. Linnatuumik asus Toompea nõlva poolisel küljel, kuna veel 13. sajandi alguses ulatus Tallinna lahe rannajoon praeguse Viru ringini. 14. sajandi alguseks oli meri nüüdse Viru väljaku kohalt taandunud.

1319. aastal kehtestas Taani kuningas Tallinnas kooliprivileegi, mis andis toomkiriku juhtidele (toomkapiitel) koolipidamise ainuõiguse ja keelas teiste koolide asutamise. Samal aastal on esimest korda mainitud ka Tallinna Toomkooli.

Pärast 1343. aastal toimunud Jüriöö ülestõusu, mille Liivi ordu oli maha surunud, läksid ordu kätte Eestimaa hertsogkonna kõik tähtsamad Taani linnused: Tallinn ja Rakvere 1343. ning Narva 1345. aastal. Taani kuningas Valdemar IV müüs oma Eesti valdused 1346. aastal Saksa ordu ordumeister Goswin von Herikele u nelja tonni hõbeda (19 000 Kölni marga) eest. Saksa ordu pantis need valdused 1347. aastal Liivi ordule.

13. sajandil astus Tallinn Saksa kaubalinnade liitu ja Hansa Liitu. Keskaegne Tallinn ongi tuntud eelkõige kui hansalinn, millele anti Hansa laokoha õigus 1346. aastal. Linnakaupmeeste kätte koondus oluline osa Lääne-Euroopa ja Novgorodi vahelisest transiitkaubandusest. Pärast Visby purustamist Taani poolt 1361. aastal kasvas Tallinna roll Läänemere idaosa kaubanduses ja poliitikas veelgi.

Keskaega jäävat ajavahemikku 15. sajandi algusest kuni 16. sajandi keskpaigani võib pidada õitsvaks kuldajaks, mil Tallinnast sai Hansa Liidu idakaubanduse juhtiv linn. 16. sajandi keskel elas Tallinnas linnamüürist seespool arvatavasti 7000–8000 elanikku. Neile lisandus veel linna sarnases paiknevate eeslinnade ehk alevite rahvastik.

Tallinna vanalinn, mis koosneb kõrgendikul asuvast Toompeast ja all-linnast, moodustab oma tornistiku ja linnamüüriga ühe Euroopa kõige paremini säilinud kesk-aegse sadamalinna, mille kaitsesüsteemid kuulusid oma aja tugevaimate hulka.

Praegustes piirides on Vanalinn kujunenud välja 14. sajandi keskpaigaks. Vanalinna piirkond on lisatud 1997. aastal UNESCO maailmapärandi nimistusse. 2011. aastal oli Tallinn koos Soome ajaloolise pealinna Turuga Euroopa kultuuripealinn.

Tallinna Linnavalitsuse 28. augusti 1991 määrusega nr 207 kinnitati uued nimed Tallinna senise nelja linnarajooni: Põhja-, Lääne-, Lõuna- ja Idarajooni territoriaal-osadele:

- Haabersti, kus asus 12 asumit;
- Kesklinn, kus asus 21 asumit + Aegna saar;
- Kristiine, kus asus 3 asumit;
- Lasnamäe, kus asus 16 asumit;
- Mustamäe, kus asus 4 asumit;
- Nõmme, kus asus 11 asumit;
- Pirita, kus asus 9 asumit;
- Põhja-Tallinn, kus asus 9 asumit.

Foto a2: Tallinn 1650. aastal. [https://et.wikipedia.org/wiki/Fail:Reval_im_Jahre_1650.png]
10.04.2025

4. märtsil 1993. aastal võttis Tallinna Linnavolikogu vastu otsuse, millega loeti otstarbekaks ja majanduslikult põhjendatuks Tallinna linna jagamine kaheksaks piiratud omavalitsusega linnaosaks:

- Haabersti;
- Kesklinn;
- Lasnamäe;
- Lilleküla (nimetati peatselt ümber Kristiineks);
- Mustamäe;
- Nõmme;
- Pirita;
- Põhja-Tallinn.

Linnarajoonid likvideeriti ametlikult 1993. aasta suvel ning uued linnaosavalitsused asusid tegevusse 1993. aasta 1. septembrist.

Tallinna pindala on 159,31 km². Haldusjaotuse järgi jaguneb Tallinn kaheksaks linnaosaks. Linnaosad koosnevad omakorda asumitest, mida on kokku 84. Linna piires on veel Ülemiste ja Harku järv ning Aegna saar. Rahvastikuregistri andmeil elas Tallinnas 1. jaanuari 2025 seisuga 461 602 inimest. See tähendab, et iga kolmas Eesti elanik on end tallinlaseks registreerinud. Linna elanikkonna enamuse moodustavad nüüdisajal eestlased.

2016. aastal tegutses Tallinnas 83 üldhariduskooli kokku 45 792 õpilasega. Nendest koolidest 51 oli eestikeelse õppega, 8 muu õppekeelega ning 24 eesti ja mõne muu õppekeelega. Eesti keeles õppijaid oli Tallinna üldhariduskoolides 2016. aastal 32 761, muus keeles õppijaid 13 031 ja eesti viipekeeles õppijaid 16.

Tallinnas tegutsevad Tallinna Ülikool, Tallinna Tehnikaülikool, Eesti Kunstiakadeemia, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia, Sisekaitseakadeemia, Tallinna Tehnikakõrgkool, Eesti Mereakadeemia, Estonian Business School ja Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor. Tallinna ülikoolidest on võrdluses parim Tallinna Tehnikaülikool, mis asub 364. kohal Euroopas. Järgneb Tallinna Ülikool, mis on Euroopas 618. kohal.

Foto a3: Tallinna reid ja linna siluett (juuli 2021). Reidil on näha üht purjetamisvõistlust toimumas.

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/6/67/Tallinna_siluett_aastal_2021.png/500px-Tallinna_siluett_aastal_2021.png 9.04.2025

Juulikuus toimub iga viie aasta tagant Tallinna lauluväljakul Laulupidu, mis on üks maailma suurimaid kooriüritusi. Laulupeo ajal on laulukaare all esinejaid umbes 30 000 ja pealtvaatajaid 80 000. Eestlasi nimetatakse laulurahvaks ning enne Eesti taasiseseisvumist toimusid Tallinnas öölaulupeod, kus lauldi isamaalisi laule. Rekordarv pealtvaatajaid oli 1988. aasta septembris toimunud laulupeol, kus Tallinna lauluväljakule kogunes ligi 300 000 inimest. Laulupeoga samal ajal toimub alati ka tantsupidu, mille etendused leiavad aset Kalevi Keskstaadionil.

Foto a4: Tallinna lipp.²⁶⁵

Foto a5: Tallinna vapp²⁶⁶

Alates 2022. aastast kuulub Tallinn muusikalinnana UNESCO loovlinnade võrgustikku. 2020. aastal Eesti Konjunkturiinstituudi poolt läbi viidud Tallinna muusikavaldkonna kaardistuse põhjal tegutses 2018. aasta andmetel Tallinnas 1692 muusikavaldkonna asutust, organisatsiooni ja ettevõtet.

* * *

Tartu²⁶⁷ on rahvaarvult Eesti teine linn, ülikooli linn, omavalitsusliku Tartu linna ja Tartu maakonna keskus ning Lõuna-Eesti suurim keskus. Linn asub Emajõe kallastel.

Vanimaid inimasustuse jälgi Tartu aladel on leitud Uus-Ihaste asulakohas ja nende vanuseks loetakse umbes 8000 eKr. Umbes 700. aasta paiku rajati hilisema Tartu tähetorni kohale muinaslinnus. Tartu esmamainimise aastaks loetakse aastat 1030, kui Kiievi suurvürst Jaroslav Tark võitis tšuude ja rajas vana linnuse kohale uue. 1224. aastal vallutasid linnuse Riia piiskopi ja Mõõgavendade ordu väed ja seda sündmust on peetud ka muistse vabadusvõitluse lõpuks Mandri-Eestis.

Keskajal oli Tartu hansalinn ja kuulus Vana-Liivimaa rikkamate linnade sekka. Õitseage lõppes Liivi sõjaga. Samuti kannatas linn suuresti järgnevates relvakonfliktides. Näiteks Põhjasõjas küüditati linnakodanikud Venemaale ja põletati linn maha. Laastavalt mõjus ka 1775. aasta Tartu tulekahju. Tartu Ülikooli tegevuse taastamine 19. sajandi esimesel poolel muutis Tartu oluliseks teadus- ja kultuurikeskuseks ning võimaldas linnal taas kasvada.

²⁶⁵ [https://et.wikipedia.org/wiki/Fail:Flag_of_Tallinn.svg] 10.04.2025

²⁶⁶ [https://et.wikipedia.org/wiki/Fail:Tallinn_wapen.svg] 10.04.2025

²⁶⁷ Tartu [<https://et.wikipedia.org/wiki/Tartu>] 14.06.2025

Foto b1: Vaade Tartu kesklinnale ja Emajõe. ²⁶⁸

Tartu on tuntud kui Eesti traditsiooniline intellektuaalse elu keskus. Tartus asuvad Eesti vanim ülikool – 1632. aastal asutatud Tartu Ülikool – ning Eesti vanim tänini tegutsev teater Vanemuine. Kultuurikeskusena on Tartu mänginud olulist rolli eestlaste arengus ja lätlaste rahvusliku ärkamise alguskohana.

Foto b2: Tartu kesklinn – keskel Tartu Ülikooli peahoone ja vasakul Tartu Raekoda. Ülikooli taga paremal Toomemägi (kaetud osaliselt kõrgete puudega). Ragnar Vutt. ²⁶⁹

²⁶⁸[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/6/69/Tartu_asv2022-04_img31_View_from_Emaj%C3%B5e_Tower.jpg/250px-Tartu_asv2022-04_img31_View_from_Emaj%C3%B5e_Tower.jpg] 14.06.2025

²⁶⁹[https://ut.ee/sites/default/files/styles/ut_content_main_medium/public/2025-06/51520332071_a6f01c2076_o.jpg?h=131b95a2&itok=_leN18e-] 26.09.2025

Rootsi alluvuses alustas linnas 1632. aastal tegevust ülikool – Academia Gustaviana –, mis tegutses Tartus kuni 1699. aastani. Linna lähedale Ropka mõisa asutati Bengt Gottfried Forseliuse eestvõttel kooliõpetajaid ettevalmistav õpetajate seminar. 1699. aastal koliti ülikool sõja jalust Pärnusse, kus see tegutses 1710. aastani; seda perioodi tuntakse tänapäeval *Academia Gustavo-Carolina* nime all.

Foto b3: Tartu on ülikoolilinn ja Tartu Ülikool on üks peamisi linna arengut mõjutavaid asutusi.²⁷⁰

1802. aastal avati Tartus Aleksander I käsul jällegi ülikool, mis tegutses tänapäevani. 19. sajandi esimesel poolel oli Tartu Ülikool kõige suurem ülikool kogu Vene riigis. Linn kasvas kiiresti ja muutus oluliseks teadus- ja kultuurikeskuseks. Sajandi teisel poolel oli see oluline rahvusliku liikumise keskus. Linnas toimus 1869. aastal I üldlaulupidu.

Vene keisririigi Balti provintssides toimus esimene laulupeole sarnanev baltisaksa muusikapidu 1836. aastal Riias. Esimeseks baltisaksa laulupeoks loetakse aga 1857. aastal Tallinnas toimunud pidu. Järgmised baltisaksa laulupeod toimusid 1861 Riias ja 1866 Tallinnas. Põhjalikke ülevaateid andis neist oma ajalehtedes Johann Voldemar Jannsen, kes pidusid kirjeldades ei jätnud mainimata, kui tore oleks, kui ka eestlased millegi sarnasega hakkama saaksid.

Mõttest teostuse poole astuti otsustav samm 1867. aastal, kui Liivimaa kindralkubernerile esitati taotlus pidada 1869. aastal Liivimaa pärisorjusest vabastamise 50. aastapäeva laulupeoga. Selleks ajaks olid siin-seal Eestis toimunud juba väiksemad kooride ühisesinemised.

Laulupidu organiseeris 1865. aastal asutatud Vanemuise selts. Pidutoimkonna juhiks oli Tartu Maarja koguduse õpetaja Adalbert Hugo Willigerode, üldjuhtideks ja

²⁷⁰ [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/e/e3/Volber_2017%2C_E%C3%9CSi_liikmed_T%C3%9C_peahoone_ees.jpg/250px-olber_2017%2C_E%C3%9CSi_liikmed_T%C3%9C_peahoone_ees.jpg] 14.06.2025

dirigentideks Johann Voldemar Jannsen ja Aleksander Kunileid. Laulupeo organiseerimisega olid seotud paljud eesti rahvusliku liikumise tegelased. Lahkhelide tõttu repertuaari valimisel ei teinud koostööd aga näiteks Carl Robert Jakobson.

Kuigi Eesti aladel oli toona kõige rohkem just segakoore, otsustati peole kutsuda vaid meeskoorid. Ajaleht Perno Postimees põhjendas peokorraldajate sellist otsust moraalsete kaalutlustega: “Kuidas oleks võinud meeste- ja naisterahvas igast nurgast, kui ka ühe ainsa päeva peale, kokku kutsutud saada, ilma et seal pahandus poleks ette tulnud, mis pidu pühitsemist oleks seganud, ehk teda kogunisti keelanud pühitsemast”. Lisaks olid peole kutsutud puhkpilliorkestrid. Kokku saabus peole 822 lauljat ja 56 puhkpillimängijat.

Foto b4: Esimese üle-eestilise laulupeo märk.²⁷¹

Kuna eesti algupäraga helilooming oli üsna haruldane, koosnes kava peamiselt saksa heliloojate teostest. Kõigi laulude sõnad tõlgiti eesti keelde – I üldlaulupeol polnud ühtegi laulu, mis oleks esitatud saksa või vene keeles. Isegi Vene keisririigi hümn, mida hilisematel laulupidudel lauldi tihti vene ja eesti keeles, kõlas sel peol vaid eestikeelsena. Laulupeol oli kaks eesti päritolu helilooja Aleksander Kunileiu teost – “Mu isamaa on minu arm” ja “Sind surmani”. Mõlema laulu sõnade autoriks oli Lydia Koidula. Laulupidu õnnestus igati, üsna pea asuti pidama järgmise peo pidamise plaani.²⁷²

Esimese maailmasõja järel sõlmiti Tartus 1920. aastal rahulepingud nii Eesti Vabariigi ja Nõukogude Venemaa kui ka Soome ja Nõukogude Venemaa vahel.

Läbi aegade on Tartu kandnud nimesid *Tarbatu*, *Dorpat*, *Dorbt*, *Dörbt*, *Derbt*, *Jurjev jts*. Rahvapäraselt on see tuntud ka kui *ülikoolilinn*, *Emajõe linn* ja *Emajõe Ateena*. See on tuntud Eesti ülikoolilinnana, aga seda on nimetatud ka näiteks Eesti tänava- kunsti pealinnaks. Tartu on UNESCO kirjanduslinn. Tartu tunnuslause on "Tartu – heade mõtete linn".

²⁷¹ I LAULUPIDU (1869) – Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA. [<https://sa.laulupidu.ee/wp-content/uploads/2015/01/1-laulupidu.jpg>] 24.09.2025

²⁷² I LAULUPIDU (1869) – Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA. [<https://sa.laulupidu.ee/ajalugu/i-laulupidu/>] 24.09.2025

Tartus kui ülikoolilinnas on tõesti suhteliselt palju kõrgkooli (kokku 12, neist üks asub Tartu lähedal; sh kolm Tallinnas asuva kõrgkooli filiaali, kolledžit, õppekeskust):

- Tartu Ülikool (oli QS pingereas aastal 2020 285-l kohal, 2025. aastal 362-l kohal)²⁷³
- Eesti Maaülikool
- Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia Tartu filiaal
- Kõrgem Kunstikool Pallas
- Kõrgem Usuteaduslik Seminar
- Tartu Teoloogia Akadeemia
- Tartu Tervishoiu Kõrgkool
- Kaitseväe Akadeemia
- Balti Kaitsekolledž
- Tallinna Tehnikaülikooli Tartu Kolledž
- Mainori Kõrgkooli Tartu õppekeskus
- Eesti Lennuakadeemia (tegutseb väljaspool linna Tartu lennujaama kõrval Reola külas)

Tähtsamatest riigiasutustest tegutsevad Tartus Riigikohus, Haridus- ja Teadusministeerium, Tartu Vangla, Ravimiamet ning Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet (PRIA). Suurimaks muuseumiks on Eesti Rahva Muuseum. Tartu vanalinn on muinsuskaitseala. Tartu Raekoja platsil paikneb linna keskpunkt, selle tähise koordinaadid on 58° 22' 49" N, 26° 43' 21" E.

²⁷³ Maailma ülikoolide edetabelid: Tartu Ülikool parandas kohta, TTÜ langes.

[<https://novaator.err.ee/1100566/maailma-ulikoolide-edetabelid-tartu-ulikool-parandas-kohta-ttu-langes>] 13.08.2025

Haridusele keskenduv Suurbritannia ettevõtte Quacquarelli Symonds (QS) avalikustas oma tänavuse maailma ülikoolide rahvusvahelise pingerea. Edetabeli lavvik püsib juba neljandat aastat muutumatuna. Maailma hinnatuim ülikool on endiselt Massachusettsi Tehnoloogiainstituut (MIT); selle järgnevad Stanfordin Ülikool teisel ning Harvardi Ülikool kolmandal kohal.

Edetabelis kajastub info kolme Eesti suurema ülikooli kohta: esindatud on Tartu Ülikool, Tallinna Tehnikaülikool ja Tallinna Ülikool.

Maailma ülikoolide pingeridade keskus (Center for World University Rankings – CWUR) avalikustas samuti oma tänavuse maailma kõrgkoolide pingerea. Pingerea esikolmik pole sealgi mullusega võrreldes muutunud, kuid erineb veidi QSi järjestusest. Esikohta hoiab CWURi andmetel Harvardi Ülikool, millele järgnevad MIT ja Stanfordin Ülikool.

CWUR avalikustab igal aastal 2000 kõrgeima skooriga ülikooli kõigest maailma kõrgkoolidest. Sellestki edetabelist leiab kolm Eesti ülikooli: Tartu Ülikooli, Eesti Maaülikooli ja Tallinna Tehnikaülikooli.

Linna mittemetlikeks sümboliteks võib pidada tuntumaid vaatamisväärsusi nagu Tartu raekoda, Kivisild, Kaarsild ja Tartu toomkirik, tuntud tartlasi või ka väljamõeldud olevusi nagu Tartu vaim.

Tartul ei ole halduslikke linnaosi (erinevalt Tallinnast). Vanima asustusega on kesklinn, Ülejõe ja Supilinn. Nii elanike arvult kui ka pindalalt suurim on Annelinn. Ajaloolise kesklinna ümber paiknevad vanemad linnaosad – kunagised eeslinnad, mis kujunesid jõe ja kaubateede äärde. Kaugemale jäävad 20. sajandil arenenud nooremad linnaosad.

Emajõe paremkaldal asuvad kesklinnast ülesvoolu Supilinn, allavoolu Karlova ja Ropka tööstusrajoon, üles ürgoru nõlvadele Tähtvere, Vaksali, Ropka ning edasi 19. sajandil linnast välja ehitatud raudtee tagused linnaosad Veeriku, Maarjamõisa, Tammelinna, Ränilinn ja Variku.

Vasakkaldal on jõe ääres Ülejõe, Annelinn ja Ihaste, orunõlvadel Raadi-Kruusamäe ja Jaamamõisa.

Mõnel määral on linna arengut piki jõe piiranud soised luhad, kuid nüüdseks on Tartu laienenud igas suunas kunagiste mõisate aladele, mille järgi on pandud ka mitme linnaosa nimi. Jõe paremkallas (Supilinn, Veeriku, Karlova jne) moodustab Tartu linna territooriumist umbes 56% (2192,44 hektarit) ja vasakkallas (Ülejõe, Annelinn jne) umbes 44% (1704,44 hektarit).

2024. aastal oli Tartu üks kolmest Euroopa kultuuripealinnast Austria linna Bad Ischli ja Norra linna Bodø kõrval.

I üldlaulupidu toimus 30. juunist 2. juulini (vkj 18.–20. juunil) 1869. aastal Tartus. Esimese üle-eestilise laulupeo idee algataja, peamine elluviija ja üldjuht oli Johann Voldemar Jannsen

1956. aastal peeti Tartus ka esimene üliõpilaste laulu- ja tantsupidu Gaudeamus. 1965. aastal avati Tähtveres Tartu lauluväljak. 1969. aastal, kui esimesest üldlaulupeost möödus 100 aastat, korraldati selle tähistamiseks kaks nädalat enne Tallinnas toimuvat pidu taas Tartus meeste laulupidu, millest inspireerituna hakati hiljem pidama Tartu laulupidusid.

Foto b5: Tartu lipp²⁷⁴

Foto b6: Tartu vapp²⁷⁵

²⁷⁴ [<https://tartu.ee/et/tartu-lipp-ja-vapp>] 21.09.2025

²⁷⁵ [<https://tartu.ee/et/tartu-lipp-ja-vapp>] 21.09.2025

Foto b7: Kesklinna suveõhtune vaade: Riia tänava algus, taamal Emajõe Ärikeskus ja Tasku Keskus, kõrval Kvartali kaubanduskeskus.
[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/7/79/Emaj%C3%B5gi_Business_Centre.jpg/250px-Emaj%C3%B5gi_Business_Centre.jpg] 14.06. 2025

Foto b8: Pauluse kirik Riia maanteel Tartus. Arhitekt Eliel Saarinen, 1919.
[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/0/06/Tartu_asv2022-StPaul_Church.jpg/250px-Tartu_asv2022-04_img28_StPaul_Church.jpg] 14.06. 2025

Foto b9: Tartu Peetri kirik Narva maanteel. Kiriku vastas üle tee asub mälestuskivi aastal 1869 toimunud I üldlaulupeole (foto on tehtud kivi ees).
[https://et.wikipedia.org/wiki/Tartu#/media/Fail:Tartu_Peetrikirik_2012.jpg]15.06.2025

Foto b10: Louis Höflinger, "Vaade Tartule Toomelt" (1860).²⁷⁶

²⁷⁶[https://upload.wikimedia.org/wiki-edia/commons/thumb/a/af/TKM_0933G%2C_Vaade_Tartule_Toome%2C_Louis_H%C3%B6flinger.jpg/1280px-TKM_0933G%2C_Vaade_Tartule_Toome%2C_Louis_H%C3%B6flinger.jpg] 14.06.2025

2024. aastal oli Tartu üks kolmest Euroopa kultuuripealinnast Austria linna Bad Ischl 'i ja Norra linna Bodø kõrval.

P. S. (2): Rakvere oli maestro Arvo Pärdi kodu- ja koolilinn gümnaasiumi lõpetamiseni

Artiklit kirjutades ning Internetis informatsiooni, sh fotosid otsides ning neid keskkonna- ja kultuurisündmustega ning vastavate poliitikatega seostades tekkis vajadus Rakvere linna ja endise Rakvere 1. Keskkooliga (nimi kuni 1.09.1994) seotud viimase poolsajandi sündmustele veel käsitleda (st eespool artiklis maestro Arvo Pärdiva seonduvat täiendada).

Toetusgrupp Riigigümnaasium Gümnaasiumisse korraldas 11. mail 2018 kella 12-15 Rakveres aktsiooni ajaloolise Vabaduse platsi kaitseks. (MR: Vabaduse plats asus Rakvere 1. keskkooli ees, loode poolse kallakuga).

Rakvere linnavõim plaanis riigigümnaasiumi hoone ehitamisega väljaku palju väiksemaks teha, mis oleks aga toonud kaasa nii suurepärase vaadete kui ka liiklustiheda Koidula tänava sulgemise.

Korraldajad toetavad aktsiooniga ka muinsuskaitseameti taotlust Rakvere *Vabaduse platsi ajalooliste hoonete ja vaadete ühtsena kaitse alla võtmiseks* (MR rõhutus).²⁷⁷ Aktsiooni korraldajad on teinud pikka aega selgitustööd riigigümnaasiumi rajamiseks ajaloolisse Alar Kotli projekteeritud Rakvere Gümnaasiumi hoonesse. Seda on linnale soovitanud ka muinsuskaitseamet.

Eesti kunstiakadeemia rektori ja Eesti teaduste akadeemia liikme Mart Kalmu seisukoht oli: "Rakveres asub 1930. aastatel Alar Kotli kavandatud gümnaasium linnachituslikult haridustemplile nii ideaalselt dominantses asukohas, et seda ei saa saavutada ükski uus koolimaja."²⁷⁸

MR kommentaar: pea kõik läks teisiti ehk vastupidiselt aktsioonile, st nii nagu linnavõim oli algselt kavandanud:

- Riigigümnaasium ehitati vastavalt kavale;
- Vabaduse plats kujunes endisest väiksemaks;
- Lai tänav pikenes ja L. Koidula tänav lühenes;
- Võimla tänav muudatused;
- Riigigümnaasiumi läheduses tuli eeltoodud tänavatel liiklus ümber korralda-

²⁷⁷ MR märkus lugejale: Vabaduse platsi ajaloolised hooned on – Pauluse kiriku hoone, koolihoone (peamaja, mille A. Kotli projekteeris) ja polikliinik. Allakirjutanuna, kelle jaoks on Rakvere sünnilinn ja koolitee alguse ning elus edasisele olulise aluse pannud linn, samuti paljusid eluaegseid sõpru andnud linn, seega endise rakverelasena, toetan nimetatud ajalooliste hoonete kaitse alla võtmist. Seega on ka edaspidi vajadus senisest veel sagedamini ja süvenenumalt nii linna kui Rakvere sõpru nii üksi, koos teiste sõpradega kui ka välisriikide kolleegidega külastada.

²⁷⁸ Martin, Margus. (2028). Rakveres toimub aktsioon Vabaduse platsi kaitseks. Virumaa Teataja, 11. mail 2018.

da, sh osaliselt ühesuunaliseks muuta.

Kultuuriminister Tõnis Lukase käskkirjaga kehtestati Rakveres mitmele ehitis- ja ajaloomälestisele ühine kaitsevöönd.²⁷⁹

Ühine kaitsevöönd kehtestati Rakvere ühiskümnaasiumi hoonele, Rakvere saksa eragümnaasiumi hoonele, Rakvere Pauluse kirikule ning ajaloomälestisele vabadussõja mälestussambale ja teises maailmasõjas hukkunute ühishauale. Ettepaneku Rakvere Vabaduse platsi ümber paiknevate ehitis- ja ajaloomälestiste ühise kaitsevööndi kehtestamiseks tegid Rakvere linna elanikud mullu 9. aprillil. Muinsuskaitseamet kaalus ettepaneku põhjendatust ning algatas kaitsevööndite muutmise menetluse.

Ümber Rakvere Vabaduse platsi paiknevad ehitis- ja ajaloomälestised on kõik rajatud 1920. aastatest kuni 1940. aastateni ning moodustavad tervikliku linnachitusliku kompleksi. Ühise kaitsevööndi ettepanek hõlmab kõiki väljaku äärde jäävaid mälestisi ja nende vahele jäävat avatud väljakuruumi.

Rakvere Vabaduse plats kujunes Eesti esimesel iseseisvusperioodil oluliseks linnaväljakuks. Vabaduse platsile anti nimi 1927. aastal, seejärel hakati ehitama väljakut piiritlevat hoonestust. Väljakut raamistavad esinduslikud hooned ja mälestusmärgid: Amandus Adamsoni loodud vabadussõja mälestussammas, Alar Kotli projekteeritud ühiskümnaasiumihoone ja Pauluse kirik, Ernst Gustav Kühnerti kavandatud saksa eragümnaasiumi hoone. 1945. aastal rajati väljaku lääneküljele II maailmasõjas hukkunute ühishaud monumendiga, mille autor on samuti Alar Kotli. See on unikaalne kooslus, kus kõrvuti paiknevad 20. sajandi heitliku ajaloo tunnistajad: taastatud vabadus sõja mälestussammas kõrvuti punamonumendiga, millest omakorda asuvad üle platsi sama arhitekti sõjaeelsed tööd – esinduslik koolimaja ja kirik.

Rakvere Pauluse kirik, Rakvere ühiskümnaasiumi ja Rakvere saksa eragümnaasiumi hoone on mälestiseks tunnistatud kultuuriministri 1998. aasta 30. märtsi määrusega. Vabadussõja mälestussammas on mälestiseks tunnistatud kultuuriministri käskkirjaga 26. juunist 2003 ja teises maailmasõjas hukkunute ühishaud 13. mail 1997 allkirjastatud määrusega.

Kaitsevööndi eesmärk on tagada kinnismälestiste vaadeldavus ja mälestistelt avanevate algupäraste vaadete säilimine.

²⁷⁹ Rakveres võeti mitu ehitis- ja ajaloomälestist ühise kaitse alla. Virumaa Teataja. BNS, 24.mai 2019. [<https://virumaateataja.postimees.ee/6690808/rakveres-voeti-mitu-ehitis-ja-ajaloomalesti-st-uhise-kaitse-alla>] 16.09.2025

Foto c1: Arvo Pärtille pühendatud Ukuaru muusikamaja ehitus Rakveres. (Foto: Rene Kundla/ERR). Hoone vasakul, veel tornideta, kõrvale tuleb juurdeehitus mitmete ruumidega. Foto keskel on Riigigümnaasium, taamal linnastaadion²⁸⁰ /ehitatud 1929, renoveeritud 2004, tribüünidel 1795 istekohta/ ja sellest paremal spordihall.²⁸¹ All, ringist paremal heleda katusega hoones oli endine Rakvere saksa eragümnaasium, Nõukogude ajal Rakvere polikliinik.

Foto c2: Rakvere Gümnaasiumi (nimi kuni 1.09.2022; edasi nimeks Rakvere Vabadesse Kool / põhikool/ hoonekompleks. Foto: Meelis Meilbaum. Üle tänava paistab all paremal pool väike nurk kavandatud Pauluse kirikust.²⁸²

²⁸⁰ Rakvere linnastaadion oli allakirjutanu Rakvere perioodil oluliseks kohaks, kus sai sõprade ja koolikaaslastega mõõtu võetud. MR.: vaata lisatud osas P. S. (3).

²⁸¹ [<https://i.err.ee/resize?type=optimize&height=1780&url=https%3A%2F%2Fs.err.ee%2Fphoto%2Fcrop%2F2024%2F09%2F11%2F2543426h6705.jpg>] 17.09.2025

²⁸² [<https://f9.pmo.ee/ZeFQIzChOZ0TgMv4hh5vAQ6cjr4=/14405/11/7838044t1hf569.jpg>] 16.09.2025

Vaadates seda Rakvere Gümnaasiumi hoonekompleksi ning kõrvutades seda ajaga kui ma Rakverest lahkusin, siis on siin olulised muutused toimunud:

- ei ole enam hoonet siseujulaga (nüüd on seal muruplats koolimaja otsas);
- endisele peahoonele ja võimlale on juurde ehitatud õppehoone Vabaduse tänava äärde (ühendatud peahoonega teise korruse kõrgusel võimalast mööduva galerii abil);
- juurde on ehitatud ka Vabaduse tänava äärse uue õppehoonega ristuv hoone Lembitu tänava ääres.

Foto c3: Rakvere 1. Keskkooli ujula. Peeter Tooming – Ajapaik.²⁸³

Konsulteerisin mõne endise klassikaaslasega, kes lõpetasid Rakvere 1. Keskkooli 1967. aastal. Sain vastuseks, et nende lõpetamise ajal oli veel alles siseujula hoone ning nemad õppisid 11. klassis juba Vabaduse tänava äärses õppehoones. Kuid Lembitu tänava äärset hoonet veel ei olnud.

Seega – kaudne järeldus:

- siseujula hoone lammutati pärast 1967. aastat;²⁸⁴
- uus täiendav õppehoone valmis pärast 1967. aastat;
- uus hoone valmis veelgi hiljem, sest nemad (minu endised klassikaaslased) 1967. aastal lõpetades seda hoonet ei mäletanud, st ilmselt ei olnud veel ehitatud.

²⁸³ [https://ajapaik.ee/media/uploads/2021/06/08/RM_F_1410207.jpg] 21.09.2025

²⁸⁴ Rakveres avati AQVA Hotel & Spa 2008. aastal ja sinna kuulusid vee- ja saunakeskus, kaks restorani ja spaakeskus. [https://et.wikipedia.org/wiki/Aqva_Hotel_%26_Spa] 17.09.2025.

MR.: ilmselt pärast seda hakkasid inimesed uut kompleksi külastama ning kooli siseujula tähtsus vähenes järsult, võib oletada, et ka majanduslikus mõttes muutus kooli ujula majandamine vähe- või mittetasuvaks.

Mingil ajal tekkis Rakvere ümbrusesse täiendavaid ujumismõimalusi (Vinni, Kadrina), mis kindlasti olid paremate võimalustega sh kvaliteetsematest ehitusmaterjalidest kui nõuka ajal valminud kooli ujulas.

MR. märkused: alljärgnevast (viitele 50 vastav tekst) selgub, et

- siseujula lammutati 2007 kevadel;
- uus täiendav õppehoone Vabaduse tänava äärde ehitati aastal 2007, perioodil: 24. jaanuar 2007 (mullatööde algus) – 20. märts 2007 (nurgakivi panek) – 15. oktoober 2007 (kavandatud lõplikult valmimise tähtaeg);
- Lembitu tänava äärne hoone ehitati ilmselt pärast Vabaduse tänava äärse hoone valmimist 2007;
- allakirjutanu ei saa aru linnapea hr A. Jaadla ütlusest kooli Nõukogude-aegse juurdeehituse täielikust renoveerimisest, sest ei tea sellist juurdeehitust ning Alar Kotli poolt projekteeritud koolihoone valmis aastal 1938. Siis oli aga Eesti Vabariigi täieõiguslik aeg.

Siiski, allakirjutanu jätkas otsinguid Internetis ning avastas järgmist:²⁸⁵

Rakvere gümnaasiumi juurdeehitus,²⁸⁶ kuhu tulevad keele- ja arvutiklassid, raamatukogu ja Interneti-nurk, sai eile (MR.: 20.03.2007) nurgakivi.

Rakvere gümnaasiumi direktor Aivar Part ütles kooli juurdeehitusele nurgakivi panekul, et kui veel mõned aastad tagasi olid uusehitusteks peamiselt vaid pangad ja kaubanduskeskused, siis tänaseks on jõudnud järg ka kultuuri- ja haridusasutuste kätte.²⁸⁷

“Ehituse käigus saab lisaks uue hoone valmimisele täielikult renoveeritud kooli Nõukogude-aegne juurdeehitus, uue näo saab ka kooli siseõu,” rääkis linnapea Andres Jaadla.

Rakvere gümnaasiumi juurdeehituse nurgakivisse asetati silinder, mis sisaldas linnavalitsuse ja kooli läkitusi tulevastele põlvetele, eilseid ajalehti, käibes olevaid rahatahti ja ajalehe Rakvere Sõnumid märtsinumbrit.

Linnavalitsuse läkituses oli muu hulgas kirjas lootus, et valmiv ehitus on gümnaasiumi peahoone arhitekti Alar Kotli töö vääriline. Juurdeehituse projekteerinud arhitekt Raul Kull arvas, et talle on see suur au ja ka suur vastutus arendada edasi Kotlist alguse saanut. “Ma loodan, et juurdeehitus aitab kaasa sellele, et siit koolist tulevad uued Alar Kotlid,” ütles Raul Kull. Arhitekt Raul Kull kinnitas aga nurgakivi panekut käejälje jätmisega segusse.

Juurdeehituse mullatöödega tehti algust 24. jaanuaril (2007). Kevadel (2007) lammutatakse kooli vana ujula, mille asemele rajatakse II korruse kõrgusel uut ja vana maja ühendav galerii. Kooli õuele rajatakse staadion ja mänguväljakud.

Tööd lähevad maksma 23,8 miljonit krooni, nende tarvis võttis linn laenu. Kõik tööd peaksid lõplikult valmis saama 15. oktoobriks (2007).

Allakirjutanu täiendused (2007)

²⁸⁵ Pulver, Andres. (2007). Rakvere gümnaasium saab sügiseks uueks. Virumaa Teataja, 21. märts 2007. MR.: jutt oli ilmselt Vabaduse tn äärsest hoonest, Lembitu tänava hoone ehitati ilmselt hiljem.

²⁸⁶ Endiste klassikaaslaste mälestuste alusel olid uues hoones klassiruumid ning ilmselt algselt kavandatud keele- ja arvutiklassid, raamatukogu ja Interneti-nurk seati mingil ajal hoonesse, mis ehitati pärast 2007. aastat ja paikneb nüüd Lembitu tänaval.

²⁸⁷ MR. märkus: selline suurepärane tähelepanek näitab seda, et lisaks kultuuri- ja hariduspoliitikale hakati ajapikku ka regionaalpoliitikaga tegelema.

Foto c4: Rakvere Pauluse kirik (arhitekt Alar Kotli), mida nõukogude ajal kasutati võim- la-spordihoonena, käesoleval ajal restaureeritakse maestro Arvo Pärdi muusika-majaks.²⁸⁸

Foto c5: Uue muusikamaja kavandatav kontserdisaal.²⁸⁹

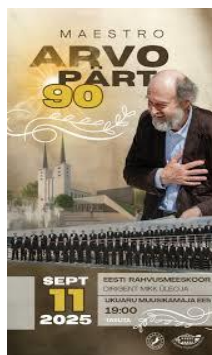

Foto c6: Veelkord maestro Arvo Pärt – 90. RAM-i kontserdi reklaam: 11.09.2025 Rakvere uues muusikamajas.²⁹²

²⁸⁸ [https://ajapaik.ee/photo-thumb/1293_22/800/rakvere-pauluse-kirik-vaade-arhitekt-alar/] 16.09.2025

²⁸⁹ [https://www.google.com/imgres?q=rakvere%20uus%20muusikamaja&imgurl=https%3A%2F%2Flookaside.fbsbx.com%2Flookaside%2Fcrawler%2Fmedia%2F%3Fmedia_id%3D100077395676605&imgrefurl=https%3A%2F%2Fwww.facebook.com%2Fukuarummuusikamaja%2F&docid=Gaf_4xcCfOCNBM&tbid=-GgpctwoaJdkpM&vet=12ahUKEwjxq-f13d-AIHRzYD9QQM3oECCYQAA..i&w=492&h=492&hcb=2&ved=2ahUKEwjxq-f13d-PAXWWIxAIHRzYD9QQM3oECCYQAA] 17.09.2025

Foto c7: Rakvere saksa eragümnaasium²⁹⁰ (ligi-
kaudu .1930 - ligikaudu .1940).²⁹¹

Endises saksa gümnaasiumi hoones asus hiljem Rakvere polikliinik:

Foto c8: Rakvere ajalooline polikliinik (Rakvere Haig-
la Polikliiniku filiaal ja seal asub ka Hambaravikeskus,
Tuleviku tänav 1).²⁹³

²⁹² [<https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcRgRgtMr7NXjkfJxVmPvWCEGMa-NO1VreodQ&s>] 17.09.2025

²⁹⁰ Kasutusel oli ka nimetus: saksa erareaalikool. Saksa koolid lõpetatakse. Uus Eesti, nr. 300, 3 november 1939. [<https://dea.digar.ee/cgi-bin/dea?a=d&d=uuseesti19391103.2.74&e=-----et-25--1--txt-txIN%7ctxTI%7ctxAU%7ctxTA----->] 17.09.2025

²⁹¹ [<https://ajapaik.ee/photo-thumb/123140/800/rakvere-saksa-gumnaasium/>] 16.09.2025

²⁹³ [<https://encrypted-tbn0/images?q=tbn:ANd9GcSkPPF1Ele-5E-VSPDzSjwYeBwnVY3Sx0UPrxDmsSS0Z1DkENvLxLQ6hC8&s>] 16.09.2025

Foto c9: Rakvere Riigigümnaasium (Lai 36, alustas tööd 1. 09.2022). Tagaplaanil: paremal endine Rakvere 1. Keskkool, vasakul elumajad ja keskel Rakvere polikliinik (kooli ja polikliiniku vahel kulgeb Tuleviku tänav paremale, mida mööda jõudis allakirjutanu ca 600 meetri järele koolist koju (Tuleviku 16/ Liiva 2)).²⁹⁴

Foto c10: Vabaduse plats. Kaljo Bauman. Nõukogude ajal Suvorovi väljak, mälestussammas Suures Isamaasõjas langenutele. Taamal keskel

²⁹⁴ [[https://lh3.googleusercontent.com/gps-cs-s/AC9h4nptHNA8tNVQJsiSEbdIKgQevDHxwf4nosnBGr9jymAPflQ7ZpELBaN8e2IvePsDw\]0R3ngnyp_mEnqkLyDjvjRbult7X7s5RX9rt3MPXkdLZTU_CxBvE-4ma-4kXGhajeB=s680-w680-h510-rw](https://lh3.googleusercontent.com/gps-cs-s/AC9h4nptHNA8tNVQJsiSEbdIKgQevDHxwf4nosnBGr9jymAPflQ7ZpELBaN8e2IvePsDw]0R3ngnyp_mEnqkLyDjvjRbult7X7s5RX9rt3MPXkdLZTU_CxBvE-4ma-4kXGhajeB=s680-w680-h510-rw)] 16.09.2025

Rakvere Vallimäe varemed ja paremal EELK Rakvere Kolmainu kirik.²⁹⁵

Foto c11: Rakvere uuendatud keskväljak (Turuplats). ERR / Laura Raudnagel / Scanpix.²⁹⁶

Foto c12: Rakvere esimene pilvelõhkuja (makett), asukoht tänase Turuhoone naabruses.²⁹⁷

²⁹⁵ [<https://ajapaik.ee/photo-thumb/833790/800/rakvere-vabaduse-plats/>] 17.09.2025

²⁹⁶ [https://www.sirp.ee/wp-content/uploads/sites/2/2024/09/Sirp-35-24_0007__art_r2.jpeg] 17.09.2025

Foto c13: selle maja (Laada tn 5) teisel korrusel asus Rakvere Perekonnaseisu büroo, kus allakirjutanu 29.07.1072 abiellus Eha Leemetsaga. Järgnenud pulmapidu peeti Lääne-Viru-maal Vinni vallas endises Kulina mõisas (esmamainitud 1546. aastal; 1926–1999 asus hoonen Kulina kool; puitehitis). Sellele järgnenud augusti esimene pool möödus Krimmis (Foros /vt lk 2/ ja paljud poolsaare vaatamisväärtused ning Must meri ujumiseks ja laevasõitudeks suurepäraste Krimmi lõunavaadetega merelt).²⁹⁸

P. S. (3): Rakvere oli ka paljude teiste tuntud Eesti inimeste ning samuti allakirjutanu ja tema kaasaegsete-koolikaaslaste kodu- ja koolilinn

Ka alljärgnev on nii kultuuri- kui regionaalpoliitikaga seotud. Võttes aluseks Rakvere 1. Keskkooli, tema eelased-järglased (nimetamise järgi), siis Vikipeedia osalistel andmetel on kooli lõpetanud paljud tuntud eesti inimesed-vilistlased, kes on hiljem paljudesse Eesti ja maailma kohtadesse kas pikemalt või lühemalt siirdunud:²⁹⁹

Rudolf Allabert, Kuno Areng, Ivi Eenmaa, Arnold Green, Oleg Gross, Villem Gross, Els Heinsalu, Harri Ilja, Raimond Kaugver, Kaljo Kiisk, Vallo Kirs, Sven Kivisildnik, Alar Kotli, Peeter Kreitzberg, Rita Kroon, Hilja Kull, Ants Leemets, Tõnis Lehtmet, Lembitu Kuuse, Ando Leps, Jüri Muttika, Lauri Mäesepp, Tõnis

²⁹⁷ Järg, Raul. (2024). Esimene Rakvere pilvelõhkaja – wiiekümne wersta peale ümberringi näha! Sirp, Eesti Kultuurileht. 20.09.2024. (MR: pealkiri osaliselt laenatud: Eduard Vilde „Pisuhänd“). [https://www.sirp.ee/esimene-rakvere-pilvelohkuja-wiiekumne-wersta-peale-umberringi-naha/] 17.09.2025

²⁹⁸ [https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcSz2z4UJi2tMEIGljO9UYiLA98SiPlmNMNA&s] 16.09.2025

²⁹⁹ Rakvere Vabaduse Kool – Vikipeedia. [https://et.wikipedia.org/wiki/Rakvere_Vabaduse_Kool#Vilistlasi] 27.09.2025; MR.: Vabaduse Kool on nimi alates 1. septembrist 2022, tegemist on põhikooliga (Vabaduse tn 1), kooli teine hoone asub Tallinna tn 29.

Niinemets, Liina Olmaru, Raimo Pullat, Arvo Pärt, Ringo Ramul, Holger Roonemaa, Juhan Ross, Hannes Rumm, Peeter Rästas, Richard Sagrits, Arved Sapar, Ele Süvalep, Garmen Tabor, Uuno Taremaa, Enn Tarvel, Tambet Tasuja, Romulus Tiitus, Fredi-Armand Toms, Osavald Tooming, Vallo Toomla, Tiit Tralla, Luule Tull, Richard Uutmaa, Aarne Vahuri, Endel Valk-Falk, Sergio Vares, Peep Varju, Arnold Vihman, Eve Viilup, René Vilbre, Aili Vint, Harry Õiglane jt.

* * *

Palju inimesi on kooli asutamise aastast 1912 kuni tänaseni selles õppeasutuses õppinud, ka allakirjutanu kaasaegsed, klassi- ja koolikaaslased. Kõik nad on olnud suurepäraseks kaasteelised. Alljärgnevalt peatun lühidalt kolmel koolikaaslasel, kellega elu on pidevamalt või episoodilisemalt kokku viinud, kuid vääramatult on ühendanud Rakvere kui kodulinn ja Rakvere 1. Keskkool kui hariduse kants.

Näiteks, allakirjutanu pinginaaber *Enn Leppik* kuuendast klassist (sündinud 21. juunil 1949). Samal ajal alustasime mõlemad Rakvere Lastemuusikakoolis akordeoni õpingutega. Mängisime kooli ühes 5-liikmelises tantsuansamblis (1964/65. õppeaastal oli meil koolis kolm ansamblit) liikmetena (Enn – klaveril, mina – akordionil); lõpetas Rakvere 1. Keskkooli 1967. Koolis tegeles Enn peamiselt kergejõustikuga, parimad tulemused olid kaugushüppes ja keskmajajooksudes.

Enn õppis Tartu Riiklikus Ülikoolis ja lõpetas majandusteaduskonna 1971. Seejärel

Foto d1: Enn Leppik³⁰⁰

suunati tööle Tartu Teraviljasaaduste Kombinaati ja elas siis Elvas ettevõtte ametikorteris. Õppis TRÜ aspirantuuris ja töötas samas hulk aastaid õppejõuna. Täna on eduka rahvusvahelise audiitorfirma ELSS OÜ juhataja, vandeaudiitor-partner ning elab Tartu lähedal Ülenurmes oma pereelamus.

Suhtleme ennuga vähemalt paar korda kuus. Kõigi meie läbikäimise aastakümnete jooksul olen hästi ka Ennu sugulastega lävinud, eriti isa Endli ja venna Toomasega. Mõnel suvel olid meil toredad kokkusaamised, sh saunatamised ka Võsul.

* * *

Paralleelklassis õppis *Peeter Kreitzberg* (14. detsember 1948 Pärnu – 3. november 2011 Peking /oli töövisiidil/), lõpetas Rakvere 1. Keskkooli 1967 ja Tartu Riikliku Ülikooli matemaatikuna 1972. 1980 – pedagoogikakandidaat Leningradi Täiskasvanute Üldhariduse Instituudist, doktorantuur 1992–1993 Lundi Ülikoolis

³⁰⁰ [<https://elss.ee/img/team/enn.jpg>] 27.09.2025

Ta kuulus aastatel 1994–2004 Eesti Keskerakonda ja oli 1996–1999 Keskerakonna liikmena Tallinna abilinnapea. 1999–2002 kuulus ta Vihula vallavolikokku. Peeter oli Tartu (alates 1992) ja Tallinna ülikooli (alates 1997) haridusteooria professor, kultuuri- ja haridusminister (1995; olles 15-liikme-lises valitsuses üks kolmest ministrist, kes polnud varem kuulunud NLKP-sse), presidendikandidaat (1995), riigikogu liige alates 1999, oli Keskerakonna fraktsioonis IX Riigikogus ja ka riigikogu aseesimees 2001–2003; 2003–2005 oli X Riigikogus ja selle aseesimees). Aastatel 2003–2005 kuulus ta ka Tallinna Linnavolikokku. 1994–2004 oli ta Eesti Keskerakonna liige. Alates 2005. aastast kuulus ta Sotsiaaldemokraatlikku Erakonda.

Peeter oli koolis eeskätt kergejõustiklane, aga võtsime mõõtu ka murdmaasuusatamises Rakvere Tammiku radadel.

Toreda traditsiooni korraldas Peeter oma suvilas Eismal, kuhu paljude aastate 20. augustil kogunesid sõbrad-tuttavad taasiseseisvumise päeva tähistama. Mitmel aastal olime ka Enn Leppikuga osalised. Sageli osales Eismal ka Peetri vanem kolleeg ja sõber professor Ene Grauberg koos poeg Indrekuga.

Kreitzberg oli ka Eesti Rahvusringhäälingu nõukogu liige, Kalev SPA nõukogu liige, Tartu ülikooli kuratooriumi liige, muusikakadeemia kuratooriumi liige, Tallinna ülikooli kuratooriumi liige ja Eesti Spordiselts Kalev juhatuse liige.

Peeter Kreitzbergi ärasaatmine viimsele teekonnale toimus 18. novembril Tallinna

301 [https://www.google.com/imgres?q=peeter%20kreitzberg&imgurl=https%3A%2F%2Ff8.pm.o.ee%2FILA.X0sEBQYarY0j9psHkxvnNed%3D%2F685x0%2Ffilters%3Aformat\(webp\)%2Fnginx%2Fo%2F2009%2F11%2F03%2F2599941h5A09.jpg&imgrefurl=https%3A%2F%2Fwww.postimees.ee%2F322627%2Fkreitzberg-sihtuunitlogiga-heridusmaks-pole-otstarbekas&docid=Vax1spgQSHXw2M&tbnid=1NRjrbmk1HhbrMb&vet=12ahUKewij3IXv-PiPaxWSHBAIHYfXGEGQM3oECE8QAA..i&w=685&h=808&hcb=2&itg=1&ved=2ahUKewij3IXv-PiPaxWSHBAIHYfXGEGQM3oECE8QAA1](https://www.google.com/imgres?q=peeter%20kreitzberg&imgurl=https%3A%2F%2Ff8.pm.o.ee%2FILA.X0sEBQYarY0j9psHkxvnNed%3D%2F685x0%2Ffilters%3Aformat(webp)%2Fnginx%2Fo%2F2009%2F11%2F03%2F2599941h5A09.jpg&imgrefurl=https%3A%2F%2Fwww.postimees.ee%2F322627%2Fkreitzberg-sihtuunitlogiga-heridusmaks-pole-otstarbekas&docid=Vax1spgQSHXw2M&tbnid=1NRjrbmk1HhbrMb&vet=12ahUKewij3IXv-PiPaxWSHBAIHYfXGEGQM3oECE8QAA..i&w=685&h=808&hcb=2&itg=1&ved=2ahUKewij3IXv-PiPaxWSHBAIHYfXGEGQM3oECE8QAA1) 27.09.2025

Ülikooli aulas ning ta sängitati mulda Metsakalmistul.

Ülikooli aulas istusime kõrvuti Lembitu Kuusega, leinates meie ühist koolivenda. Hea sõbra ärasaatmisel oli kohal ka Enn Leppik oma perega.

* * *

Lembitu Kuuse (11. september 1950 Rakvere – 14. jaanuar 2017 Tartu), oli eesti tipp spordi-ajakirjanik ja matemaatik. Olime Lembituga koolikaaslased ja elasime Rakveres ühel tänaval (Lembitu elas – Liiva tänav 9, mina Liiva tänav 2).

Lembitu Kuuse lõpetas Rakvere 1. Keskkooli 1969 kuldmedaliga ja 1974 Tartu Riikliku Ülikooli matemaatikateaduskonna rakendusmatemaatika eriala. 1974–1988 töötas ta õppejõuna Tartu Riikliku Ülikooli spordifüsioloogia kateedris (õpetas spordimetroloogiat). Lembitu oli ka ise suurepärase sportlane, eeskätt keskmajooksudes, hiljem ka orienteerumises (sellel alal sai ta ka meistersportlaseks). Erilised hobid olid Lembitul seenel käigud, seente nõ sisse tegemine, saunavihtade tegemine ja saunatamine.

Foto d3: Lembitu Kuuse³⁰²

1988. aastast töötas Kuuse Eesti Televisioonis: 1988–1993 oli ETV Tartu korrespondent ning 1993 Eesti Rahvusringhäälingu sporditoimetuse vastutav toimetaja, saatejuht ja reporter (2014 ka juhataja kohusetäitja). Aastatel 1981–1993 oli ta ühtlasi ka Tartu maratoni infotalituse juht ning 1999. aastast suusatamise MK Otepää etapi korralduskomitee liige. Lembitu Kuuse vahendas aastast 1988 Eesti Raadios ning aastast 1992 Eesti Televisioonis ka olümpiamänge ja muid rahvusvahelisi suurvõistlusi. 2012. aastal pälvis ta pikaegse ja meeldejäälva spordikommentaatori töö eest Eesti ringhäälingute liidu aastapreemia Kuld-mikrofoni. 2015. aastal autasustati Lembitut Eesti kultuurkapitali preemiaga. Ka allakirjutanu nautis reportaaze, mis olid Lembitu poolt väga erinevatel spordisündmustel tehtud.

Legendaarne tippreporter ja pea alati naeratanud Lembitu Kuuse on maetud Metsakalmistule Tallinnas.

* * *

Allkirjutanu, *Matti Raudjärv* (sündinud 5. augustil 1949 Rakveres), oli klassi- ja

³⁰² [https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcROWfVTF6ls2XQ4n-Iw49rwi3_NfVMF8wmeiza8zKm171mhx3D7TfXD&usqp=CAE&s] 27.09.2025

kooliend Rakveres nii Enn Leppiku, Peeter Kreitzberg'iga kui Lembitu Kuusega. Pärast üheksanda klassi lõpetamist Rakvere 1. Keskkoolis (1965) kui ema-isa otsustasid elukohta vahetada, kolis meie perekond (ema Salme, isa Arved, õde Maarika ja

allakirjutanu /MR./) Tallinnasse ning vanemad asusid uutele töökohtadele (ema: Tallinna Telefonikaugejaam; isa: Tallinna Autobussipark; õde jätkas õpinguid Tallinna 21. Keskkoolis ja MR. Tallinna 2. Keskkoolis /Reaalkool/). Lõpetasin 1968 Tallinna Kaugõppekeskkooli (kaks klassi ühe aastaga).

1974 lõpetasin Tallinna Polütehnilise Instituudi (TPI, tänane Tallinna Tehnikaülikool /TTÜ/). Selleks ajaks olin töötanud nii ettevõttes (enne kõrgkooli, õpingutest vabal ajal) kui Teenindusministeeriumi büroos.

1975 asusin tööle TPI majandusteaduskonna teenindusökonoomika kateedris, kus õppisin ka aspirantuuris (1978 – 1981). 1978 viidi meie uurimisgrupp üle Eesti Infoinstituuti (põhjus: kateedrijuhataja ja väitekirja juhendaja, majandusteadlane dotsent Juhani Väljataga viidi Eesti NSV Riikliku Plaanikomitee korraldusel Infoinstituudi direktoriks).

Väitekirja kaitsesin Eesti TA Majanduse Instituudis, mille järel anti majandusteaduse kandidaadi (täna Eestis filosoofia doktori /PH D/) kraad. Väitekirja tulemuste põhjal anti NSV Liidu Riikliku Plaanikomitee korraldusel ja NSV Liidu Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumi käskkirja alusel Eesti NSV Liha- ja Piimatööstuse Ministeeriumile ning liha- ja piimatööstuse ettevõtetele (väitekirja valmis nende andmete alusel) Nõukogude Liidus ainuõigus Eesti tingimustele ja keskkonnale vastavaid majandusnäitajaid objektiivse majandusolukorra kavandamiseks ja hinnangute andmiseks kasutada.

Foto d4: Matti Raudjärv.³⁰³

Autor: Mari-Liis Raudjärv

1982 viidi meie osakond (olin isemajandamise osakonna juhataja) Plaaninstituudi koosseisu (kuna dotsent Juhani Väljataga /5.11.1932 Tallinn – 28.05.1982 Tallinn/ lahkus meie seast ning Plaaninstituudis oli pärast väitekirja kaitsmist loomingulisem töokeskkond). Osakond nimetati ümber – majandamismehhanismi täiustamise osakond (allakirjutanu jätkas juhatajana).

1984. aasta mais kutsus büroo Mainor direktor Ülo Pärnits mind tööle Mainorisse, kuna Eesti kergetööstuses alustati üleliidulise tähtsusega turumajanduslike sugemetega majanduseksperimenti. Asusin tööle osakonnajuhataja-peainseneri

³⁰³ [<https://ojs.utlib.ee/index.php/TPEP/article/download/15461/10434/15448>] 27.09.2025

ametis.

1987. aasta jaanuariks oli minu töö tehtud ja otsustasin tagasi TPI majandusteaduskonna teenindusökonoomika kateedrisse minna, algul töötasin vanemteadurina, peatselt juhtivateadurina ja seejärel dotsendina. TPI-st lahkumisest 1978 kuni jaanuar 1987 ja edasi olin TPI-s ametis ka mittekooosseisulise õppejõuna, tehes õppetööd ettevõttemajanduse teemadel.

1989. aasta oktoobri lõpus siirdusin DAAD-i stipendiumiga kolmeks kuuks Saksamaa LV-i (Kieli Ülikool, Frankfurt /Main/ Ülikool) stažeerima ning õppisin ja orienteerusin ümber rahvamajanduse valdkonnale, eeskätt majanduspoliitikale. Kahe-kolme kuulised stažeerimised Saksamaa ülikoolides ja uurimisasutustes kestsid vaheaegadega kuni 2016 jaanuar (summeritult peaaegu neli aastat). Sellel ajaperioodil stažeerisin ka Austrias Viini Majandusülikoolis ja korduvalt (aga ka varem, 1979 –1989) Venemaal Sočsis (korraldaja Kubani Riiklik Ülikool). Lisaks olid sellel sajandil Ternopili Rahvusliku Majandusülikooli (Ukraina) korraldatud stažeerimised-seminarid Krimmis, Türgis, Kreekas jm. (mõnes riigis korduvalt).

Kui 1992. aastal alustati Eesti kõrgkoolides struktuurireformidega, asutasin Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskonnas Eestis esimese majanduspoliitika õppetooli, olles selle juhataja ja professor.

1996 kutsuti mind Tartu Ülikooli (TÜ) majandusteaduskonna juhtkonna poolt mittekooosseisuliseks õppejõuks ning 1998. aastast vanemteaduriks. Võtsin pakkumised vastu, sest Tartus olid paindlikumad töötingimused. Kuna olin seotud ka lepinguliste uurimistöödega (kergetööstusettevõtted), siis jätkasin lepingutega juba majandusteaduskonnas Tartus. Tartu kõrval vajati mind ka Pärnus olevasse ülikooli kolledžisse.

2002. pakuti Pärnus täie koormusega õppetööd, samal ajal jätkasin ka Tartus. TÜ Pärnu kolledžis töötasin kuni august 2017 (hulk aastaid lisaks ka TÜ Narva Kolledžis osalise koormusega). Septembrist 2017 asusin tööle osalise koormusega nii Pärnus kui Narvas ning 2019 juunis lõpetasin Eestis tegevuse õppejõuna.

Allakirjutanu oli 9.09.2004 Pärnus, Tartu Ülikooli Pärnu Kolledži ees avatud skulptuuri „Päikesekell“ teostamise taas algataja ja finantseerimise korraldaja (mõtte esi- autor oli 1699 tollase Tartu Ülikooli kantsler ja Liivimaa kindralkuberner Erik Dahlbergh). „Päikesekella“ autor on skulptor Hannes Starkopf (7. 01. 1965–19.08.2021). 2014 – 2017 stažeerisin Georgia Tehnikaülikoolis, igal aastal neli-viis nädalat. 2018 valiti Georgia Tehnikaülikooli külalisprofessoriks ja doktorantide välismaiseks juhendajaks.

Käesoleval ajal olen pensionil, ka Tartu Ülikooli emeritus (2021) ning tegelen käesoleva ajakirja koostamise ja avaldamisega, samuti vastavalt võimalustele ka rahvusvahelise teaduskonverentsi ettevalmistamise ja vajadusel läbiviimisega. Samuti jälgin ja hoian silma peal majandusprobleemidel nii Eestis kui teistes riikides.

Kui meelistegevustest-hobidest rääkida, siis mitmete hulgas võib välja tuua metsa kasvatamise ja perepargi rajamise-arendamise (Lääne-Virumaal asuvas maakodus-metsatalus) ja saunatamise. Kui 2023. aastal püüdsin kokkuvõtteid teha, siis selgus, et 50 aasta jooksul (1973–2023) olen Eestis ligi 80. erinevas saunas viibinud-saunatanud. Kuna kõiki saunu sellise pika perioodi puhul ei mäleta, siis võib tegelikult ka üle 80 erineva sauna olla külastatud. Lisaks saunad kaheksas välisriigis, mõnes

mitmes erinevas saunas. Seega võib arvata, et kokku olen üle 100 sauna külastatud.

Ei hakka siinjuures enesest detailsemalt ja pikemalt kirjutama, sest olen varem ise ja ka kolleegid on kirjutanud käesoleva ajakirja numbrites 1-2/1999 ja 1-2/2024 (siis olid mul nn juubelisünnipäevad – 50 ja 75), ka käesoleva artikli alguses on lühidalt faktoloogiat.

* * *

Elan juba pikemat aega, aastast 1966, pereelamus-villas Piritä-Kosel koos vanematega (algul ja abielludes elas seal ka õde Maarika pere ning Matti algul üksi ja abielludes koos enese perega). Nüüdseks on isa Arved paraku Ambla kirikuaia (lahkus 26. jaanuaril 2019), käesolevast aastast ka ema Salme (lahkus meie seast 13. jaanuaril 2025) ja puhkab oma abikaasa kõrval. Mõlemad on sealt kandist pärit (isa Amblast veidi üle 10 km Tamsalu poole, Karkuse külast, ema Räsna külast Amblast alla 10 km Tapa suunas).

All oleval fotol (autor Tiit sen. Mäekivi) on näha suitsusaun³⁰⁴ MR kinnistul Piritä-Kosel, kus esimese saunatamise ja vihtlemise tegin koos isaga oktoobris 1995 kui ma järjekordselt pikemalt stažeerimiselt Saksamaalt Kielist tagasi saabusin. Saunajutt (joonealuse viide 97, mis jätkub järgmistel lehekülgedel) on osaline informatsioon Võrumaa suitsusaunatava kohta seoses UNESCO-le esitatud taotlusega).

MR. tähtpäevad, mida on sõpradega koos erineval moel ja kohas tähistatud (Kaasiku talus, Rakvere Tammikus; Tallinnas Piritä-Mähel; Harju maakonnas Viimsis):

1999 – sain 50. Koos sõpradega rajasime maakodusse-metsatallu perepargi, istutades hulgaliselt erinevaid pargipuid. Õhtune koosviibimine toimus minu endises sünni-, kodu ja koolilinnas Rakveres, toredas iidse Tammi-kus asuvas Villa Theresas (kohal oli ka pinginaaber-sõber Enn Lep-pik koos Margitiga). (fotod viitega 98 ja 99)

2009 – sain 60. Õhtune koosviibimine oli sõprade seltsis Mähel asuvas Ecolandi kompleksis (kohal olid ka endised koolivennad Enn Leppik koos abikaasa Margitiga ja Peeter Kreitzberg koos kaasaga).

2014 – sain 65. *Ei tähistanud.*

³⁰⁴ Kultuuriminister Rein Lang allkirjastas 20. märtsil 2013 taotluse, millega Eesti esitas võro-

Foto d5: Pildistatud MR. elamu korstna otsas. All suitsusaun, ülal taamal näha Kloostrimetsa ja Pirita jõe ääres kasvavad männid
Mõlema foto autor: Tiit sen. Mäekivi

Foto d5-1: Pildistatud MR. elamu korstna otsas. Taamal keskel on näha teletorn; sama näeb ka elamu põhja ja kirde poolsetest akendest.

Foto d6: Villa Theresa Rakvere Tammikus, vaade väljast.³⁰⁵

keste suitsusaunakombestiku UNESCO vaimse pärandi esindusnimekirja. Selle nimekirja eesmärk on tutvustada põlvest põlve edasi antud teadmisi, oskusi, kombeid ja tavasid, mida kogukonnad tänapäeval tähtsaks peavad ja mille püsijäämise eest nad hea seisevad. Suitsusaunatava kandmine esindusnimekirja otsustati 2014. aasta lõpus.

Suitsusaun on võrokeste jaoks igapäevaelu oluline osa. Saunas käiguga on seotud rikkalik ja omanäoline kombestik, mis hõlmab lisaks saunas käimise kommetele ka sauna kütmise, saunavihtade tegemise ning sauna ehitamise oskusi. Samuti teadmisi saunas ravitsemise ja liha suitsutamise kohta.

Foto d7: Villa Theresa Rakvere Tammikus, vaade seest. ³⁰⁶

Taotluse koostamist juhtis Võrumaa vabatahtlik suitsusauna koostöökogu, mis tegutses kohalike organisatsioonide toel. Kolmeaastase ettevalmistustöö käigus olid koostöökogu heaks part-neriks kohalikud elanikud, ülikoolid ja uurimisasutused, kohalikud omavalitsused ja riik. UNESCO nimekirja jõudmiseks tehtud töö aitab suitsusaunakombestikul edasi kesta just tänu

³⁰⁵ [https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcQ3qAnHY3NfTpFzyL52bure0_3 zF07LJwG93A&s] 28.09.2025

³⁰⁶

[https://www.google.com/imgres?q=villa%20theresa&imgurl=https%3A%2F%2Fwww.villatheresa.ee%2Fwp-content%2Fuploads%2F2021%2F11%2Fresto_villa_theresa.jpg&imgrefurl=https%3A%2F%2Fwww.villatheresa.ee%2F&docid=SdVv0ogz_uJa1M&tbnid=t47kP5Rh8QM30M&vet=12ahUKEwjrgoz6kfuPAxUVDRAIHV2cJp8QM3oECBsQAA..i&w=1920&h=1278&hcb=2&ved=2ahUKEwjrgoz6kfuPAxUVDRAIHV2cJp8QM3oECBsQAA] 28.09.2025

kohalike inimeste teadlikule ja eesmärgipärasele tegutsemisele. Õpitoad, uurimistööd, nüüdisaegse kombestiku kogumine, film, raamat ja rändnäitus Võrumaa suitsusaunadest on vaid mõned näited tehtust.

2013. aasta märtsi seisuga oli UNESCO vaimse kultuuripärandi esindusnimekirjas 257 kultuurinähtust, millest kolm pärines Eestist: Kihnu kultuuriruum, Eesti, Läti ja Leedu laulu- ja tantsupidude traditsioon ning Seto leelo.

Allikas: Võrumaa suitsusaunatava esitati UNESCO vaimse pärandi nimekirja. [https://unesco.ee/vorumaa-suitsusaunatava-esitati-unesco-vaimse-parandi-nimekirja/] 28.09.2025

Võrokeste kogukonda jõudsid jaanuaris 2015 UNESCO vaimse kultuuripärandi komitee istungi dokumendid: otsus ning tunnistus Võrumaa suitsusaunatraditsiooni kandmisest inimkonna vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja.

Allikas: Saunakombed UNESCO-s. [https://savvusann.ee/et/saunakombed-unesco/] 28.09.2029

MR. märkus: 2025 kevadel täitsin oma suitsusauna kohta vastava ankeedi ja saatsin selle suitsusaunade loenduse koordinaatorile. Kiirelt, 7. aprillil 2025 sain vastuse, et minu saun on loendatud (nr 112, 5.04. 2025). Seega lülitati ka minu suitsusaun sellesse nimistusse, olles ühtlasi UNESCO vaimse kultuuripärandi esindusnimekirjaga seotud. Nii on siin tegemist

Foto d8: Rannarestoran PAAT, vasakul katuse alune väliterrass. Pildistatud kõrval oleva Viimsi Vabaõhumuuseumi poolt.³⁰⁷

- 2019 – sain 70. Pärastlõunane koosviibimine oli sõprade seltsis Viimsis mere äärses rannarestoranis PAAT katusega kaetud väliterrassil. Kohal olid ka endine pinginaaber koolivend Enn Leppik ja abikaasa Margit; meenutasime Peeter Kreitzbergi, kes puhkab juba 18. novembrist 2011
Metsakalmistul. (fotod viitega 100 ja 101)
- 2024 – sain 75. *Ei tähistanud, sest ema oli haige, elukaaslane Tiina raskelt haigena Tartus Maarjamõisa haiglas, lapsed (tütar Mari-Liis ja tema poeg Julius Marcus) Eestist eemal.*
- 2029 – Sooviksin nii käesoleva ajakirja koostamise-väljaandmise kui konverentsi korraldamise üle anda noorematele, vajadusel konsultandina nõustada või kui on tervist, rahulikult edasi elada ja hobidega tegeleda!?

kultuuripoliitikaga, mis on käesoleva artikli teemaks, laiemalt võttes ka regionaal- ja veel üldisemalt – majanduspoliitikaga.

Vana-Võromaa suitsusaunatava on UNESCO vaimse kultuuripärandi esindusnimekirjas aastast 2014, aga puudub hea ülevaade suitsusaunade kasutusest praegusaja Eestis. Arvatakse, et Eestis on 2000–4000 suitsusauna. ...

Tehtava uuringu käigus soovitakse saada täpsem ülevaade suitsusaunade arvust, asukohtadest ja kasutuse sagedusest ning ka suitsusaunatavatest. Saadud andmeid saab võrrelda Tamara

³⁰⁷ [<https://img.tableonline.fi/restaurant/209-1536913081071.jpeg?dpr=1&q=90&auto=format&w=768&h=768>] 28.09.2025

Foto d9: Rannarestoran PAAT päikeseloojangus, loojangu suunas vaadates on kaldapealsel katuse alune väliterrass.³⁰⁸

* * *

Käesolevas artiklis ja sellele juurde kirjutatus (P. S. (1), P. S. (2) ja P. S. (3)) on mitmekesistamise ja põhjalikuma-detailsema informatsiooni pakkumise eesmärgil esitatud hulgaliselt fotosid, mis loodetavasti ei häiri lugejaid ega kahanda artikli sisulist väärtust.³⁰⁹

Aprillis – septembris 2025

Tallinnas, oma kodus,

elamus-villas Pirita-Kosel asuvas kodukontoris,³¹⁰

Lugupidamisega

Matti Raudjärv (peatoimetaja)

Habichti uurimusega 1960-ndatel, mis on avaldatud raamatus „Eesti saun“ (Tamara Habicht, 1972, Valgus).

Allikas: Seletuskiri suitsusaunade loenduse kohta. [<https://savvusann.ee/et/loendus/>]28.09.2025

³⁰⁸ [<https://img.tableonline.fi/restaurant/209-1498651416432.jpeg?dpr=1&q=90&auto=format&w=960&h=960>] 28.09.2025

³⁰⁹ Fotod ei ole algusest lõpuni järjestikku numereeritud, vaid nn osade kaupa ning on ka tähti kasutatud.

³¹⁰ Pirita linnaosa on 18,7 km² suurune haldusterritoorium linna kirdeosas, mis piirneb Lasnamäe linnaosaga lõunas, Kesklinna linnaosaga läänes ja Viimsi vallaga (Harjumaa) idas. Pirita linnaosas on üheksa asumit: Iru, Kloostrimetsa, Kose, Laiaküla, Lepiku, Maarjamäe, Merivälja, Mähe ja Pirita.

Kasutatud allikad:

1. Ajakirja asutajale ja konverentsiseeria algatajale Matti Raudjärv`ele pühendatud eriväljaanne – 75. Toimkonnad. / Special Editon in Honour of Matti Raudjärv, founder of the journal and initiator of the conference series – 75. Editorial boards. Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Nr. 1-2. Tallinn: Mattimar OÜ, lk. 126 – 137; 140 – 145.
2. Arvo Pärdi 90. sünnipäeva aasta. (12.12.2024). Arvo Pärt 90. [<https://www.arvopart.ee/arvo-pardi-90-sunnipaeva-aasta/>] 16.08.2025
3. Arvo Pärt – Arvo Pärdi Keskus. [<https://www.arvopart.ee/arvo-part/>] 14.09.2025
4. Arvo Pärt Paide südames. Maaleht nr 33 (1975), 14. august 2025, lk. 33
5. Avatud Talude Päevad 2025. Maaleht nr 27 (1969), 3. juuni 2025, lk. 29 – 32
6. **Eesmaa, Enn.** (2025). Teekond, mis viis tintinnabulini. Maaleht nr 37 (1979 11. september 2025, lk. 39 – 41.
7. Eesti monumentide e-kataloog. [<https://www.monument.ee/vaike-maarja-vald/unikula-tuudur-vettik>] 24.09.2025
8. Eesti Muusika Infokeskus. (2011). Vettik, Tuudur. [<https://www.emic.ee/?sisu=heliloojad&mid=32&id=109&lang=est&action=view&method=biograafia>] 24.09.2025
9. Eesti suurim laadakalender [<https://laadakalender.ee/janeda-talupaevad/>] 15.08.2025
10. I LAULUPIDU (1869) – Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA. [<https://sa.laulupidu.ee/ajalugu/i-laulupidu/>] 24.09.2025
11. XII LAULUPIDU (1947) – Laulu- ja Tantsupeo SA. [<https://sa.laulupidu.ee/ajalugu/xii-laulupidu/>] 24.09.2025
12. XVII ÜLDLAULUPIDU (1969) – Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA. [<https://sa.laulupidu.ee/ajalugu/xvii-uldlaulupidu/>] 24.09.2025
13. Euroopa Komisjon. (2024). Kultuur Euroopa linnade keskmes. Teadevahetuse peadirektoraat. 4. september 2024. [https://commission.europa.eu/news-and-media/news/petting-culture-heart-european-cities-2024-09-04_et] 14.06.2025
14. Directmarketing OÜ (2025). Eesti laulu- ja tantsupeole pühendatud hõbemedal... 2025; nr 187.
15. Directmarketing OÜ (2025). Eesti laulu- ja tantsupeo 150. sünnipäevale pühendatud hõbedane mälestusmedal... 2025; nr 044.
16. Directmarketing OÜ (2025). 1933. aastal emiteeritud laulupeamündi koopia. Autentsuse sertifikaat, nr. 0353.
17. Directmarketing OÜ (2025). Tantsupeole pühendatud medal.
18. Hauka laad (2025). [https://et.wikipedia.org/wiki/Hauka_laad] 15.08.2025
19. Internet: Muuseumi öö 2025 korraldusest; Maaleht nr 19 (1961) 8. mai 2025, lk. 31–34
20. **Järg, Raul.**(2024). Esimene Rakvere pilwelõhkuja – wiiekümne wersta peale ümberringi näha! Sirp, Eesti Kultuurileht. 20.09.2024. [<https://www.sirp.ee/esimene-rakvere-pilwelohkuja-wiiekumne-wersta-peale-umberringi-naha/>] 17.09.2025
21. **Laaneots, Annela** (2024). Euroopa kultuuripealinn Tartu 2024 – panus piirkonna

- kultuurist kantud arengusse / European capital of culture Tartu 2024 – a contribution to the cultural development of the region / Kulturhauptstadt Europas Tartu 2024 – ein Beitrag zur kulturellen Entwicklung der Region.
Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Nr. 1-2. Tallinn: Mattimar OÜ, lk. 22 – 36 (print, CD)
22. Maalehe Eakate festival 2025, Eesti Rahva muuseum 22.mai, Tartu, Delfi Meedia, mai 2025, 40 lk.
 23. Maailma ülikoolide edetabelid: Tartu Ülikool parandas kohta, TTÜ langes. [<https://novaator.err.ee/1100566/maailma-ulikoolide-edetabelid-tartu-ulikool-parandas-kohta-ttu-langes>] 13.08.2025
 24. **Martin, Margus.** (2028). Rakveres toimub aktsioon Vabaduse platsi kaitseks. Virumaa Teataja, 11. mail 2018.
 25. Muuseumikaart. [<https://piletikeskus.ee/et/e/8ffd7d>] 16.08.2025
 26. **Oll, Sulev** (2025). Heli Jürgenson: kuni tahame laulda, jääb pidu alles! Maaleht nr 28 (1970) 10. juuli 2025, lk. 37.
 27. **Paavle, Silja** (2025). Me suudame üheskoos kõike. Maaleht nr 28 (1970) 10. juuli 2025, lk. 37
 28. **Pakats, Maarja** (2023). Eesti pealinn Tallinn – Euroopa roheline pealinn 2023 / Tallinn, die Hauptstadt Estlands – die grüne Hauptstadt Europas 2023 / Tallinn, the capital of Estonia – the green capital of Europe 2023. Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused.
 29. Pärdi päevad 2025 Hiiumaal. [<https://piletikeskus.ee/et/e/8ffd7d>] 16.08.2025
 30. Pärdi päevad 2025 Saaremaal. [<https://piletikeskus.ee/et/e/tp59bj>] 16.08.2025
 31. Pärdi päevad 2025 Tallinnas: Arvo Pärt 90. [<https://www.visittallinn.ee/est/k%C3%BClastaja/mida-s%C3%14155/pardi-paeva-d-2025-arvo-part-90>] 16.08.2025
 32. Rahvamuusikapidu (2025). [<https://et.wikipedia.org/wiki/Rahvamuusikapidu>] 14.08. 2025
 33. **Raudjärv, Matti.** (2022). Kolmkümmend korda teaduskonverentse ja kolmkümmend aastakäiku teadusajakirja „Eesti majanduspoliitilised väitlused“ / Dreissig Wissenschaftskonferenzen und dreissig Jahrgänge der Wissenschaftszeitschrift „Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik“ / Thirty scientific conferences and thirty annual volumes of the scientific journal Estonian discussions of Economic Policy. Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Nr. 1-2. Berlin, Tallinn: Berliner Wissenschafts-Verlag, Mattimar OÜ, lk. 155-173
 34. **Raudjärv, Matti** (1997). Majanduspoliitika alused. 2. väljaanne. Tallinn, Tartu: Mattimar OÜ, 107 lk.
 35. **Raudjärv, Matti** (2000). Majanduspoliitika alused. 3. täiendatud väljaanne. Tallinn, Tartu: Mattimar OÜ, 158 lk.
 36. **Raudjärv, Matti.** (2024). NATO ja Euroopa Liit, nende arengud viimase 20 aasta jooksul. *Sissejuhatavaid mõtteid hetkeolukorrast.* / NATO and the European Union, their developments in the last 20 years. *Introductory thoughts on the current situation.* Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über

Wirtschafts Politik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Nr. 1-2. Tallinn: Mattimar OÜ, lk. 37– 55

37. **Raudjärv, Matti.** (2023). 30 aastat kirjastus-, konverentsi-, konsultatsiooni- ja koolitusfirma Mattimar OÜ asutamisest / 30 years from the establishment of the Mattimar OÜ (Ltd) publishing, conference, consultation and training company / Nr. 1-2. Tallinn: Mattimar OÜ, lk. 151 – 154
38. **Raudjärv, Matti.** (2024). 40 aastat esimesest nn laevakonverentsist ja ajakirja asutamisest (mai 1984) / 40 years from the first, so-to-say ship conference and the foundation of journal (May 1984). Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Nr. 1-2. Tallinn: Mattimar OÜ, lk. 148–156
39. **Raudjärv, Matti.** (2022). 390 aastat Tartu ülikooli asutamisest / 390 Jahre seit der Gründung der Universität Tartu /390 years since of the founding of the University of Tartu. Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Nr. 1-2. Berlin, Tallinn: Berliner Wissenschafts-Verlag, Mattimar OÜ, lk. 27- 48
40. **Raudjärv, Matti.** (2023). 2023 on Eestis sauna-aasta. Saared, hiidlased ja saun / 2023 ist das Jahr der Sauna in Estland. Inseln, Insulaner von Hiiumaa und Sauna / 2023 is the year of the Sauna in Estonia. Islands, giants and sauna. Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Nr. 1-2. Tallinn: Mattimar OÜ, lk 54 – 75
41. **Raudjärv, Matti.** (2023). Sauna experiences in Estonia, Baltic states and Nordic countries / Sauna kogemustest Eestis, Balti riikides ja Põhjamaades. Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Nr. 1-2. Tallinn: Mattimar, p 116–125; CD: lk. 180–238.
42. **Raudjärv, Matti** (1995). Sisesejuhatuse majanduspoliitikasse. Teoreetilised põhi- alused ja kategooriad. Tallinn: Mattimar AS, 83 lk.
43. Roheline Tallinn (2025). [[https://roheportaal.delfi.ee/kategooria/120000154/rohe line-tallinn](https://roheportaal.delfi.ee/kategooria/120000154/rohe-line-tallinn)] 4.08.2025
44. Saksa koolid lõpetatakse. Uus Eesti, nr. 300, 3 november 1939. [[https://dea.digar .ee/cgi-bin/dea?a=d&d=uuseesti19391103.2.74&e=-----et-25--1--txt-txIN%7ct xIN%7ctx TI%7ctxAU%7ctxTA-----](https://dea.digar.ee/cgi-bin/dea?a=d&d=uuseesti19391103.2.74&e=-----et-25--1--txt-txIN%7ct xIN%7ctx TI%7ctxAU%7ctxTA-----)] 17.09.2025
45. Saunafestival 16. augustil 2025 Valgas (Saunatänav 25). [[https://visitvalgavalka. com/et/saunatanav-25/](https://visitvalgavalka.com/et/saunatanav-25/)] 16.08.2025
46. **Siil, Ragnar** (2022). Linn tulvil muusikat – Tallinn kui rahvusvaheliselt tunnus- tatud UNESCO muusikalinn / Eine Stadt voller Musik – Tallinn als international anerkannte UNESCO-Stadt der Musik / City full of music – Tallinn as interna- tionally recognised UNESCO City of Music. Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused. Nr. 1-2. Berlin, Tallinn: Berliner Wissenschafts-Verlag, Mattimar OÜ, lk. 49-57 (print, CD)
47. **Sikk, Rein.** (2025). Kuidas kuulus helilooja lõhki kuivas ja muu hulgas kitseks muutus. Maaleht nr 37 (1979 11. september 2025, lk. 40 – 41).
48. **Sikk, Rein.** (2025). 11 000 tantsijat võtavad oma palga pisarates välja. Maaleht nr 28 (1970) 10. juuli 2025, lk. 34-35.

49. Spordipealinn. [<https://sport.tallinn.ee/et>] 28.09.2025
50. Tallinn (2025). [<https://et.wikipedia.org/wiki/Tallinn>] 10.04.2025
51. Tallinn – UNESCO muusikalinn (2025). [<https://www.visittallinn.ee/est/k%C3%BClastaja/loe-soovitusi/k%C3%B5ik-artiklid-soovitused/tallinn-E2%80%93-unesco-muusikalinn>] 15.06.2025
52. Tartu (2025). [https://et.wikipedia.org/wiki/Tartu#Tervishoid_ja_sotsiaalhoolekann] 14.06. 2025
53. UNESCO (2025). [https://www.google.com/search?q=UNESCO&rlz=1C1NHXL_etEE741EE752&oq=UNESCO&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUqBggAEEUYOzIGAAQRRg7MggIARBFGCcYOzIOCAIQRRgnGDsYgAQYigUyBggDEEUYOzINCAQQLhjHARjRAXiABDIHCAUOABiABDIHCAYQABiABDIGCAc1OWowajeoAgCwAgA&sourceid=chrome&ie=UTF-8] 15.06.2025
54. Vikipeedia. Vettik, Tuudur. [https://et.wikipedia.org/wiki/Tuudur_Vettik] 24.09. 2025
55. Viru Folk. Maaleht nr 31 (1973) 31. juuli 2025, lk. 14
56. Võrtsjärve XVI Kala- ja käsitöö laat 2025. Maaleht nr 23 (1965), 5. juuni 2025, lk. 21
57. **Õunmaa, Oliver** (2025). Ära tule, ära mine ja vihmavari anna ka siia! Maaleht nr 28 (1970) 10. juuli 2025, lk. 36.

EMPIRICAL EVIDENCE ON THE DISCREPANCY BETWEEN CAPITAL BUDGETING THEORY AND PRACTICE: A SURVEY OF ESTONIAN ENTERPRISES

Priit Sander³¹¹

University of Tartu, School of Economics and Business Administration

Margus Kõomägi³¹²

University of Tartu, Pärnu College

Harri Värv³¹³

HANZA Mechanics Tartu

Katrin Madissoo³¹⁴

Acino Estonia OÜ

Mark Kantšukov³¹⁵

University of Tartu, School of Economics and Business Administration

Abstract

This study examines investment project appraisal practices in Estonian firms using survey data from 106 companies. The results show that although more than half of the respondents frequently use at least one method recommended by financial theory such as NPV, IRR, or ROV, firms often rely on intuition or simpler evaluation techniques including the payback period and ARR, particularly when assessing smaller projects. Investment appraisal is typically based on pre-tax cash flows, and a non-negligible share of firms fail to correctly incorporate the effects of opportunity costs, sunk costs, and inflation. Overall, the findings support prior evidence that capital budgeting practices in larger firms are more closely aligned with financial theory.

Keywords: Capital budgeting, cost of capital.

JEL codes: G31, G32.

Introduction

³¹¹ Priit Sander, University of Tartu, School of Economics and Business, Associate Professor in Finance, priit.sander@ut.ee

³¹² Margus Kõomägi, University of Tartu, Pärnu College, Junior Lecturer in Corporate Finance, margus.koomagi@ut.ee

³¹³ Hari Värv, HANZA Mechanics TARTU, manager, Harri.Varv@hanza.com

³¹⁴ Katrin Madissoo, Acino Estonia, manager, katrin.madissoo@arceralifesciences.com

³¹⁵ Mark Kantšukov, University of Tartu, School of Economics and Business, Lecturer in Finance, mark.kantshukov@ut.ee

Regardless of whether an investment decision is made at the level of an individual, a company, or the state, the assessment of an investment's financial profitability is largely based on similar principles. As many investments in Estonia are currently co-financed by the European Union, it is essential to understand capital budgeting techniques not only in the business sector but also at national and local government levels. Insufficient knowledge of these methodologies may lead to suboptimal decisions that reduce welfare for both firms and the state.

Capital budgeting is an area in which there is relatively strong academic consensus regarding the appropriate methodological approach. Investment appraisal should rely on methods that incorporate the time value of money and should be based on after-tax nominal incremental cash flows generated by the investment, considering all opportunity costs while disregarding all sunk costs. The discount rate applied to investment-related cash flows must reflect the associated risks and should be grounded in market conditions.

Over the past half-century, hundreds of surveys have been conducted in various countries to examine whether and how these theoretical recommendations are applied in practice. For Central and Eastern European countries, such studies are considerably fewer, and in one of the most extensive surveys, conducted in 2015 by Andor, Mohanty, and Toth, Estonia was not included. In the early 2000s, H. Hammer carried out a small-scale survey with a highly specific sample on investment decision-making in Estonian companies; however, due to the specificity of the sample, the results did not provide a representative overview of the practices of Estonian firms. The present study seeks to fill this gap by examining not only which methods companies employ but also, for selected aspects, how these methods are implemented in practice.

The objective of this study is to identify the capital budgeting practices employed by Estonian companies and to assess the extent to which these practices align with recommendations found in the theoretical literature. To this end, a survey was conducted among Estonian firms in 2021.

The article is structured as follows. The first section outlines the theoretical principles that should guide financial feasibility analysis. The second section provides a brief description of the sample and methodology, and the third section presents the survey results and corresponding conclusions. The article concludes with a summary section.

Theoretical Overview

In corporate finance literature, it is recommended that investment appraisal should be based on methods that account for the time value of money - primarily the project's net present value (NPV). This analysis should be based on the project's incremental nominal after-tax cash flows, considering all opportunity costs while ignoring sunk costs. For discounting cash flows, a market-based discount rate is

advised, one that corresponds to the nature and risk level of the cash flows. The following sections provide a more detailed theoretical discussion of these aspects as presented in the literature.

Choice of Method

Although corporate finance textbooks present and practitioners employ both DCF-based methods (e.g., net present value (NPV), profitability index (PI), internal rate of return (IRR), modified internal rate of return (MIRR), and discounted payback period (DPP)) as well as more simple methods that do not account for the time value of money (payback period (PP), accounting rate of return (ARR)), finance theory unequivocally recommends prioritizing the former. In many cases, it is useful to compute several different profitability indicators, as they provide insights into the project's performance from different perspectives (monetary, percentage-based, and time-related). This, however, does not mean that they are all the same importance as a guide to make better decisions and the NPV is regarded as the theoretically superior criterion (Baker and Powell, 2005). For projects characterized by high uncertainty, academics recommend the use of real options valuation (ROV) (Baker et al., 2010).

Numerous earlier survey studies on large firms in developed countries have shown that while in the 1960s and 1970s investment appraisal relied predominantly on the payback period and accounting-based performance indicators (Istvan 1961), subsequent decades have seen DCF-based techniques emerge as the primary methods for evaluating investment profitability in large enterprises (Bruner et al. 1998; Graham and Harvey 2001; Ryan and Ryan 2002; Baker et al. 2011; Atrill 2019). Although the payback period continues to be used frequently, in large firms it tends to function more as a secondary appraisal method (Graham and Harvey 2001).

Until the turn of the century, the IRR dominated among DCF methods in terms of usage (Gitman & Forrester 1977; Schall et al. 1978; Pike 1996). Since the 2000s, however, the use of NPV has risen to a comparable level (Graham and Harvey 2001; Ryan and Ryan 2002) and has even slightly surpassed it (Bennouna et al., 2010, Graham et al., 2015). From a theoretical perspective, NPV is clearly superior, as IRR may suffer from both computational and interpretative problems, and its correspondence to actual economic conditions depends on the strict assumption that interim cash flows are reinvested at the IRR itself.

Real options valuation entered practical use relatively recently (primarily in the 2000s) and has remained largely confined to large corporations. Its adoption is relatively modest even among major firms: for example, in U.S. large companies, the real options method was used by between 14.3% (Block 2007) and 27% (Graham and Harvey 2001) of firms; among publicly listed firms in Canada, approximately 16.8% employed it (Baker et al. 2011); in Sweden, Norway, and Denmark, only 6% of large companies reported its use (Horn et al. 2015); and in Pakistan, 3.5% of firms applied the method (Baig & Khalidi 2020).

In contrast, among smaller firms the payback period remains one of the principal criteria in investment decision-making (Danielson and Scott 2006; Hasan 2013; Daunfeldt and Hartwig 2014; Rossi 2014). A considerable proportion of small enterprises do not employ any formal appraisal method at all but instead rely on managerial intuition (Atrill 2019), a tendency frequently attributed to the limited awareness among small-firm managers of capital-budgeting techniques (Rossi 2014; Sarwary 2019). However, there are additional reasons why smaller firms tend to rely on simpler methods, including the absence of necessary information, and constraints related to time or financial resources (Sureka et al. 2022).

In Central and Eastern European countries - whose economic environments were characterized by higher levels of uncertainty and volatility, particularly during the 1990s - simpler methods retain substantial prevalence, and according to several studies, the payback period remains the most used investment appraisal criterion in capital budgeting (Dedi and Orsag 2007; Andor et al. 2015; Markovics 2016). At the same time, in large, listed companies, DCF-based methods continue to serve as the primary decision criteria (Pawlak et al. 2020).

Although the gap between theory and practice in the choice of investment appraisal methods has clearly narrowed over time, DCF-based techniques lead to better investment decisions only if they are applied correctly.

Treatment of Sunk Costs

A normative framework in microeconomics (see e.g., Pindyck and Rubinfeld, 2013), corporate finance (see e.g., Berk and DeMarzo, 2020, and management accounting (see e.g., Horngren et al., 2022) consistently emphasizes that rational decision-making should be based solely on current and future incremental revenues and costs. Sunk costs - expenditures that have already been incurred or whose future occurrence is independent of the decision at hand - should be excluded from consideration.

In cost accounting, it is common practice to allocate overhead costs across projects, departments, or units using predetermined or arbitrary proportions (see e.g., Terzioglu, 2012). When evaluating new investments, it is crucial to determine whether these overhead costs are sunk in nature. Failure to adhere to this principle may result in suboptimal investment decisions, potentially leading to the rejection of projects with positive net present value (NPV), thereby diminishing firm value (Rich and Rose, 1995).

Despite the normative guidance, numerous empirical studies document the tendency of individuals to incorporate sunk costs into decision-making - a phenomenon known as the sunk-cost effect or the sunk-cost fallacy. This behavior is often driven by psychological factors such as regret aversion, mental accounting, self-justification, and waste aversion (see e.g. Arkes & Blumer, 1985, Statman and Caldwell, 1987). Arkes and Blumer (1985) define the sunk-cost effect as “a greater

tendency to continue an endeavor once an investment in money, effort, or time has been made.” Statman and Caldwell (1987) highlight that sunk costs are particularly influential in decisions regarding project termination, which, in principle, should follow the same evaluative criteria as project initiation. This bias is also prevalent in multi-stage investments such as R&D initiatives, large-scale infrastructure projects (Ross and Staw, 1993; Schmidt and Calantone, 2002).

Some scholars argue that under specific conditions, accounting for sunk costs may be rational - at least from the perspective of the decision-maker as an agent - due to the informational content of sunk costs, reputational concerns, or constraints related to time and financial resources (McAfee et al., 2010; Máñez et al., 2009). While such cases exist, the predominant drivers of sunk-cost sensitivity remain psychological or social in nature (Sleesman et al., 2012).

This topic has been explored only rarely in the context of capital budgeting survey research. In 2009, Meier and Tarhan found that over 52% of respondents reported taking sunk costs into account when making decisions about whether to accept or reject investment projects.

Treatment of Opportunity Costs

Opportunity costs are governed by a clear and unambiguous normative framework. Opportunity costs must be incorporated into decision making - specifically, the foregone returns resulting from the decision to undertake a particular investment (see e.g., Brealey et al., 2020). This principle has long served as a cornerstone in rational decision-making processes. However, experimental studies involving individuals reveal a tendency to overlook opportunity costs, particularly when their presence is not explicitly highlighted (Frederick et al., 2009).

According to the theory, all inputs used in a project must be valued at market prices, or in their absence, at shadow prices. Furthermore, opportunity costs may manifest in the form of constrained future investment possibilities. For instance, the execution of a current investment may preclude other potentially profitable ventures due to limited resources, thereby rendering certain real options valueless (Dixit & Pindyck, 1994).

Interestingly, surveys among corporate financial managers very rarely explicitly address the treatment of opportunity costs in capital budgeting, likely due to the assumption that their consideration is a fundamental tenet. Meier and Tarhan (2009) examined cash-flow cannibalization and found that approximately 81% of the firms in their study took it into account when estimating project cash-flows. Dedi and Orsag (2007) found that 46% of Croatian companies considered opportunity costs in their capital budgeting processes.

Consideration of Inflation

The literature (see e.g., Vélez-Pareja, 2006) identifies three primary approaches used in practice for forecasting investment project cash flows: the constant price method, the nominal price method, and the real price method. Theoretical studies (e.g. Van Horne, 1977, Rappoport & Taggart, 1982) have consistently demonstrated that employing constant prices in capital budgeting may lead to suboptimal or unjustified investment decisions.

Rappoport and Taggart (1982) argue that these three methods yield equivalent valuation outcomes only under specific conditions: namely, when the prices of all inputs and outputs associated with the project change at a uniform rate and when corporate income tax is absent. If even one of these assumptions is violated, the use of constant prices will not produce results consistent with those derived from nominal or real price-based approaches (*ibid.*).

A fundamental principle in financial analysis is the alignment of cash flow and discount rate types: nominal cash flows must be discounted using nominal rates, and real cash flows using real rates (Ross et al., 1999). Despite its simplicity, this principle is frequently overlooked in practice. The prevailing recommendation in theoretical literature is to rely on nominal prices for both cash flows and discount rates (Rappoport & Taggart, 1982, Quiry et al., 2011).

Vélez-Pareja (2006) provides a detailed list of conditions under which nominal and real price-based profitability analyses would yield identical results, ultimately advocating for the exclusive use of nominal prices. The use of real prices, he argues, tends to result in an overestimation of project profitability. Weston and Copeland (1992) demonstrate that in the presence of non-neutral inflation, these different methods may lead to divergent outcomes.

The combined effect of inflation and taxation on cash flows is influenced by the specific tax legislation of the country in question and may vary significantly across jurisdictions (Zurita et al., 2019). Consequently, principles applicable in one country may not be valid in another. Based on the existing body of literature, the most robust and theoretically sound approach to capital budgeting is to rely on nominal values for both cash flows and discount rates.

The importance that companies attach to incorporating inflation into capital budgeting has varied across countries and time periods. Pike (1996) found that among UK firms the use of adjustments to account for the effects of inflation had increased substantially, with 58% of companies making such adjustments. Six years later, Ryan and Ryan (2002) reported that only 31% of U.S. firms incorporated the impact of inflation into their cash flows. A study conducted a few years later in Greece and Cyprus showed that 72% and 55% of surveyed firms, respectively, took inflation into account (Lazardis 2006). In Croatia 41% of firms adjusted their cash flow estimates with inflation (Dedi and Orsag 2007). In India, managers considered inflation to be one of the most important risk factors in capital budgeting, and 73% adjusted either the discount rate and/or the cash flows (Batra and Verma 2017).

Even when firms attempt to incorporate the effects of inflation, they may not necessarily do so correctly. A survey conducted by Drury and Tayles (1997) revealed that only approximately 27% of the UK firms included in the study accounted for inflation in a methodologically sound manner. About a decade later, the situation among UK firms had improved significantly - 68% of companies incorporated the effects of inflation correctly (Meier and Tarhan 2009). However, studies in other countries (e.g., Waweru et al. 2005) have shown that accounting for inflation in a theoretically correct manner remains a challenge. In countries with high inflation, capital budgeting is often carried out in a stable foreign currency (Pereiro 2006).

Consideration of Taxes

Finance literature consistently recommends conducting capital budgeting using post-tax cash flows at the corporate level (see e.g., Brealey et al., 2020; Ross et al., 2019). This recommendation is grounded in several practical and theoretical considerations. First, the discount rate commonly used in practice (WACC) is derived from market data and reflects a post-tax rate. Employing pre-tax cash flows would necessitate converting WACC to a pre-tax equivalent, a process that is both complex and iterative, typically requiring post-tax modelling followed by back-solving to determine the corresponding pre-tax rate (Hayler, 2019). Second, the pre-tax approach may overlook the impact of the tax shield generated by depreciation in most tax jurisdictions. Third, pre-tax cash flows may misleadingly suggest that all cash flows are available to investors, disregarding the portion paid as corporate income tax.

Previous survey studies have predominantly found that most firms rely on after-tax cash flows in capital budgeting (Schall et al. 1978; Hodgkinson 1987; Kester et al. 1999; Zubairi 2008; Gul et al. 2018), although the proportion of firms that base their decisions on pre-tax cash flows remains considerable, ranging from 7% to 41%. There are also a few studies reporting that most respondents rely on pre-tax cash flows (Khamees et al. 2010), with reliance on pre-tax cash flows being more common among small and medium-sized enterprises (Alam & Stafford 1985). In the context of firm valuation, Kantšukov and Sander (2016) reported that among valuation professionals in Estonia, roughly half used pre-tax cash flows and half used post-tax cash flows. Survey evidence further indicates that firms typically do not account properly for the specific features of the local tax system (Truong et al. 2008) and do not use theoretically appropriate tax rates (Graham et al. 2017).

Although personal taxes have been shown to influence corporate investment decisions (Morellec & Schürhoff, 2007), there is a consensus that including personal taxes in capital budgeting is impractical due to unknown shareholder tax statuses, especially in progressive systems. The complexity of modelling personal taxes and their assumed reflection in market-based returns further justify excluding them when inputs come from consistent tax environments.

Finally, it is essential to recognize that tax systems and legislation vary significantly across jurisdictions. Therefore, any capital budgeting analysis must account for the specific legal and fiscal context of the country in which the investment is undertaken.

Choice of Discount Rate

While financial theory generally advocates the use of investment appraisal methods that incorporate the time value of money e.g. discounting of future cash flows, it offers no fully objective or precise procedure for establishing the appropriate discount rate (Markovics 2016). The selected rate should reflect, as accurately as possible, the specific attributes of the cash flows being discounted (such as their risk profile, timing, currency, and tax treatment), implying that the discount rate ought to be tailored to the project rather than derived solely from firm-level characteristics.

Companies typically assess prospective capital investment projects by comparing their expected returns with an internally determined hurdle rate, which represents the minimum return a project must achieve to be considered acceptable. In practice, these hurdle rates are often set substantially higher than the firm's weighted average cost of capital (WACC) and tend to remain relatively rigid over time. According to previous research, firms' hurdle rates typically exceed their WACC by an average of roughly 4% (Jagannathan et al. 2011; Brunzel et al. 2013; Graham and Harvey 2015) to about 7% (Meier and Tarhan 2007; Barry et al. 2024). This constitutes a conservative approach that, by creating a buffer, enables firms to accept projects whose NPV is substantially above zero. The rationale is that actual cash flows may turn out to be significantly lower than expected, meaning that the project might ultimately fail to break even; a higher discount rate provides a buffer that can offset this risk (Graham 2022). Jagannathan et al. (2011) also note that firms with strong growth characteristics are particularly inclined to use discount rates above the WACC, as they face substantially higher risk and possess numerous real-option opportunities.

Earlier survey evidence further indicates that hurdle rates are commonly based on the company-wide WACC rather than being project-specific, as recommended by financial theory (Bierman 1993, Bruner et al. 1998, Graham and Harvey 2002, Meier and Tarhan 2007). The use of WACC is theoretically appropriate when the risk profile of the investment project is broadly similar to that of the firm. Likewise, using the cost of equity as the discount rate may be consistent with financial theory when the discounted cash flows are defined from the perspective of equity holders.

Nevertheless, several studies, even in developed Western economies, have shown that theoretically inappropriate measures are sometimes used as the discount rate, including the cost of debt or the interest rate on bank loans (Schall et al., 1978; Arnold and Hatzopoulos, 2000; Hasan, 2013; Rossi, 2014). The use of cost of debt or interest rate on bank loans is even more widespread in developing countries (Verma et al., 2009, Mubashar, Tariq, 2019, Mollah et al., 2023).

A study conducted among Polish firms showed that a substantial proportion of companies use types of cost of capital that are not recommended by financial theory, including the marginal cost of capital (6%), the cost of debt (24%), and an arbitrary cost (14%) (Wnuk-Pel, 2014). In Central and Eastern Europe, however, a key problem is that many smaller firms do not estimate the cost of capital at all, because only a limited number of companies are publicly listed and deriving CAPM inputs from comparable firms is often difficult due to the scarcity of suitable listed peers (Andor et al., 2015). Unfortunately, without a discount rate, only the simplest methods - those that do not account for the time value of money - can be applied.

While the gap between capital budgeting theory and practice has narrowed considerably over the decades in large firms in Western countries, this is not the case for smaller firms in developed Western economies or for companies in Central and Eastern Europe. Many of these firms rely on overly simplified or even incorrect approaches, which can result in suboptimal investment decisions.

Sample and Data Collection

To compile the research sample, data from Äripäev's information database was used. A total of 1,466 public and private limited companies operating in Estonia were initially identified, each having a registered email address for either a Chief Financial Officer (CFO), Chief Executive Officer (CEO), or a member of the management board. Micro and small enterprises (defined as firms with fewer than 20 employees and annual turnover below €2.5 million in 2019) were excluded.

The survey was conducted in the first half of 2021 using the Google Forms platform. A total of 106 responses were received, resulting in a response rate of approximately 7.5%, which is comparable to several previous survey studies (see e.g. Baker et al 2011). Almost half of the respondents came from the manufacturing sector, and over 62% of respondents have been operating for more than 20 years (see table 1).

Table 1. Number of respondents by sector and firm age

Sector	Share of Respondents	Number of Respondents by Firm Age (years)				
		0-5	5-10	10-15	15-20	>20
Manufacturing	48,10%	4	2	4	9	32
Wholesale and Retail Trade	17,90%	1	2	1	1	14
Transportation and Storage	7,50%	1	1	1	2	3
Construction	6,60%	-	-	-	1	6
Information and Communication	6,60%	-	-	1	1	2
Others	13,20%	1	2	2	2	10
TOTAL		7	7	9	16	67
	100%	6,6%	6,0%	8,5%	15,1%	63,2%

Approximately 75% of respondents represent medium-sized enterprises, defined as companies with annual revenues between €10–50 million and 50–250 employees. Large firms (with revenues exceeding €50 million and more than 250 employees) account for 10.4% of the sample, while small firms (with revenues below €10 million and fewer than 50 employees) constitute 15%. Nearly 75% of respondents were part of a corporate group, either as a subsidiary (57 respondents) or a parent company (22 respondents).

The respondents were primarily CFOs, CEOs, and other senior executives. Over 70% belonged to either the management or supervisory board. More than 20% held ownership in the company they worked for. Regarding education, approximately 60% had a master's degree or higher, while over 25% held a bachelor's degree or applied higher education. The remaining respondents were either self-taught, currently pursuing higher education, or had incomplete studies. Nearly half of the respondents had worked in their company for more than 10 years. Over 80% were aged between 36 and 55 (see table 2).

Table 2. Respondent age and tenure in the company

Age Group	Respondents	Share (%)	Tenure length (years)			
			< 1	1-5	5-10	>10
26 - 35 years	6	6%	-	5	1	-
36 - 45 years	37	35%	-	10	12	15
46 - 55 years	51	48%	1	13	12	25
56 and older	12	11%	-	1	2	9
Total	106		1	29	27	49

Results and discussion

The initial focus of the study was to examine the extent to which capital budgeting is institutionalized and routinely practiced within companies. A substantial majority (98%) of respondents reported having undertaken capital investments within the past five years. Of these, 65% indicated that they perform some form of profitability and/or risk analysis for all investment decisions, whereas 35% acknowledged that such analyses are not conducted in every instance. Profitability analysis was most frequently omitted in cases involving the replacement of existing assets, small-scale investments, or investments deemed essential for the continuation of business operations (e.g., compliance with statutory requirements related to environmental protection or occupational safety). In certain cases, companies also refrained from conducting profitability analyses when the level of uncertainty was particularly high, such as in the context of launching new products or services. Notably,

approximately 5% of respondents stated that they do not conduct profitability analyses at all, relying instead on managerial intuition or performing only cursory evaluations.

Although 65% of respondents claimed to systematically assess the profitability of all investments, only 45% of companies reported having a formalized procedure accompanied by supporting documentation for conducting such analyses. These companies were predominantly part of corporate groups (79% of those with formal procedures and guidelines) and had operated in Estonia for more than 20 years. The relatively limited use of formal procedures and documentation may be attributable to the fact that investment decisions are often made at the owner or parent company level, or that smaller enterprises encounter such decisions infrequently, thereby reducing the incentive to develop standardized procedures.

While most companies (approximately 95%) conduct profitability analyses for at least some investments, a significant proportion (45%) do not base their investment decisions solely on the outcomes of these analyses. Instead, they also consider qualitative factors such as managerial intuition, strategic objectives of the company or its owners, financing opportunities, and the potential impact of the investment on environmental sustainability and occupational safety.

Subsequently, the survey explored which profitability methods are employed by companies and how frequently these methods are applied in investment evaluation. The survey was designed to allow differentiation between the methods used for evaluating large-scale versus small-scale investments³¹⁶. Over 60% of respondents reported that the methods applied to large-scale investments differ from those used for smaller projects. The following table presents the frequency of use of various methods in the evaluation of different size investments (see Table 3).

Table 3. Utilization Patterns of Investment Appraisal Methods in Large-Scale (L) and Small-Scale (S) Projects (%)

Method	Always		Almost always		Sometimes		Rarely		Ever	
	L	S	L	S	L	S	L	S	L	S
NPV	23,6	11,3	24,5	9,4	21,7	13,2	12,3	16,0	17,9	50,0
IRR	26,4	12,3	18,9	9,4	17,0	18,9	15,1	12,3	22,6	47,2
PB	55,7	34,0	27,4	37,7	6,6	7,5	5,7%	11,3	4,7	9,4
ARR	39,6	21,7	29,2	25,5	15,1	16,0	6,6	16,0	9,4	20,8
ROV	1,9	1,9	3,8	1,9	15,1	8,5	14,2	12,3	65,1	75,5

³¹⁶ The threshold for what constitutes a large-scale investment was left to the discretion of the respondent, as the sample included companies of varying sizes

According to financial theory, firms are expected to employ methods that account for the time value of money, such as Net Present Value (NPV), Internal Rate of Return (IRR), or Real Options Valuation (ROV). While most respondents (approximately 57%) reported using at least one of these recommended methods always or almost always, more than 70% employed, at least occasionally, methods considered theoretically inferior (e.g., payback period, accounting rate of return, or other simplified approaches) even in the evaluation of large-scale projects. It is also noteworthy that around 15% of respondents stated they never used any theoretically recommended methods when evaluating large-scale investments. In the case of small-scale investments, the reliance on simpler and theoretically inferior methods was even more prevalent. 85% of respondents relied at least occasionally on methods considered theoretically inferior or did not conduct any profitability analysis at all in the context of small-scale investments. Notably, 42% of companies reported never using NPV, IRR, or ROV for small-scale projects.

The survey also included a question regarding the most used method across all investment types within the company. More than half of the respondents identified the payback period as the most frequently applied method. This finding stands in clear contrast to financial theory, which advocates the use of NPV as the primary decision-making tool (or, in certain contexts, IRR or ROV).

Consistent with the findings of several prior studies (e.g., Graham & Harvey, 2001), the present study confirms that large firms utilize NPV and IRR methods for capital budgeting significantly more frequently than medium and small firms (according to Kruskal-Wallis's test). No statistically significant differences were observed between large, medium and small firms in the use of the Payback Period or Accounting Rate of Return methods. Other demographic characteristics of the company (sector, age) did not influence the choice of capital budgeting methods.

Subsequently, the study examined which indicator was used as the discount rate in investment evaluations (see Table 4).

Table 4. Types and Magnitudes of Discount Rates Used in Capital Budgeting

Discount rate applied by respondents in investment appraisals	Number of responses	Discount rate (%):					
		0-5	5,1-10	10,1-15	15,1-20	20,1-25	n.d
WACC	23	4	13	5	1	-	-
Average interest rate on bank loans	9	5	4	-	-	-	-
Owners' required rate of return	44	3	16	15	5	1	4
Expected return on alternative investments with comparable risk	12	1	4	2	2	-	3

Unable to specify / Don't know	18	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Total	106	13	37	22	8	1	7

Financial theory suggests using either the cost of capital (WACC) or the expected return on an alternative investment with comparable risk as the discount rate. Approximately 39% of survey respondents adhered to this principle. Over 41% of respondents reported using the owners' required rate of return as the discount rate. This choice may also be consistent with theory, particularly in cases where the company does not utilize debt financing or where investment appraisal is based on cash flows to equity. However, using the average interest rate on bank loans as the discount rate (as reported by 8.5% of respondents) is clearly inconsistent with financial theory. Additionally, 17% of respondents were unable to specify which discount rate is used in their company. These were typically (but not always) companies that do not apply NPV, IRR, or real options methods in any investment appraisal, suggesting either the absence of formal profitability analysis or the use of methods that do not require discounting.

Financial theory posits that the discount rate should be adjusted to reflect the risk profile of the project. Therefore, the survey examined whether the 88 companies that reported using a discount rate adjust it based on project-specific risk factors. Responses were nearly evenly split: 51% of companies adjust the discount rate according to project risk, while 49% apply a single fixed rate regardless of project characteristics. This practice may result in overestimation of riskier projects and underestimation of less risky ones.

Among the companies surveyed, 63% used either the owners' required rate of return or WACC as the discount rate - both of which are influenced by the cost of equity. In half of these companies, the cost of equity was explicitly determined, while in the other half it was not. This suggests that the discount rate is often prescribed by the owner, and the company itself does not estimate its magnitude.

The choice of discount rates was also more aligned with theoretical recommendations in large companies. Compared to smaller firms, large companies used WACC approximately 3 times more frequently as the discount rate (about 55% of larger firms vs. approximately 18% of the small and medium firms), and none of the respondents from the large company group used the average bank loan interest rate as a discount rate.

The survey also investigated which types of cash flows companies consider in capital budgeting.

First, respondents were asked whether they base revenue and cost forecasts on nominal, real, or constant prices. Financial theory clearly recommends the use of nominal prices. 47% of respondents used nominal prices, 32% used real prices, and

21% used constant prices. Thus, one-fifth of respondents employed the simplest - but clearly incorrect - approach to cash flow estimation.

In response to the question, *“Does your company include costs (excluding the investment itself) incurred prior to the profitability analysis in the investment appraisal?”*, 26% answered that they always do so, and 41% indicated that they do so occasionally. Thus, at least two-thirds of companies consider sunk costs in their investment appraisals, which contradicts theoretical recommendations. Only one-third of respondents excluded such costs, which is the rational approach from a theoretical standpoint.

When asked, *“Does your company include in the cost calculation the revenues foregone as a result of approving the investment project?”*, 39% responded negatively, and an additional 34% stated that they do so occasionally. Therefore, more than 70% of respondents do not consistently account for opportunity costs in project evaluation. Only 27% provided a theoretically correct response, indicating that they always consider opportunity costs.

Considering the three preceding questions, only three companies out of 106 responded in a manner that was fully consistent with financial theory. The responses to the questions regarding the selection of cash flow types did not differ significantly across company size categories. It is evident that companies tend to adopt approaches that are simpler, rely on more easily defined inputs, and involve lower levels of uncertainty.

In response to the question, *“At what level are the cash flows for investment project profitability analysis calculated in your company?”*, over 80% of respondents stated that this is done on a pre-tax basis. This is clearly inconsistent with textbook recommendations. However, it must be acknowledged that Estonia's corporate tax system differs significantly from those in most other countries. Companies (excluding banks) pay corporate income tax only when profits are distributed to owners, and dividends received by individuals are generally not included in taxable income - unlike interest income or realized capital gains. Therefore, applying textbook-based approaches may also lead to inaccurate results, and companies tend to prefer simpler methods in practice.

We also conducted an analysis to determine whether and how the demographic characteristics of respondents - namely, job position, age, level of education, and length of work experience within the observed company - affect their responses. The results indicated no statistically significant relationship between respondents' age or tenure in the company and their answers. Furthermore, individuals holding master's or doctoral degrees did not demonstrate a greater tendency to employ more advanced methods or to apply them in closer alignment with financial theory compared to those with a bachelor's degree or those who identified as self-taught. This finding contrasts with several prior studies conducted in other countries (see Trahan and Gitman, 1995; Brounen et al., 2004 among others), and may be

attributable to the fact that the survey did not specify the exact field in which the respondents obtained their managerial education. Sarwary and Uman (2022) suggested that the educational background of a CFO may not play a significant role if they do not have broad discretion in making their decisions. Major investment decisions are generally made at the level of the supervisory board or ownership, rather than by the company's CFO or CEO.

However, responses did vary by job position. Financial managers exhibited a statistically significant higher usage rate of NPV and IRR methods, a preference for nominal pricing, and a tendency to adjust discount rates according to project-specific risk levels - indicating a stronger alignment with financial theory compared to respondents in other roles.

Conclusion

Financial theory provides well-established methodological guidelines for appraisal of investment projects, which have remained largely unchanged for several decades. However, survey-based research has consistently identified discrepancies between these theoretical prescriptions and firms' day-to-day practices. While the gap between theory and practice has narrowed considerably over time in large corporations in developed economies, it persists among smaller firms. Moreover, a substantial divergence between theoretical recommendations and practical application is evident among companies in Central and Eastern Europe.

This study examines capital budgeting practices in Estonian firms that are predominantly medium-sized. The survey results indicate that a significant proportion of respondents rely, at least in some cases, on inferior methods even when evaluating large-scale investments. This does not necessarily imply that reliance on payback period, ARR, or even managerial intuition will lead to poor decisions; however, the likelihood of suboptimal outcomes increases when companies depend on methods that may not yield rational decisions under certain conditions. The survey results further revealed that all formal profitability indicators were used less frequently in the evaluation of small-scale investments compared to large-scale projects. A substantial proportion of respondents consistently relied on theoretically inferior methods or refrained from using formal profitability indicators altogether.

As with method selection, the choice of discount rate also revealed a considerable number of companies that do not follow the recommendations of financial theory. Approximately one-quarter of respondents either did not use a discount rate or used one that can be considered theoretically inappropriate. Among those who did use a discount rate, half did not adjust it to reflect project-specific risk.

The level at which cash flows are used in capital budgeting (nominal versus real, pre-tax versus post-tax) and the factors considered when forecasting them in Estonian companies require further in-depth analysis, as the survey results indicate

that a significant proportion of Estonian firms do not conduct this analysis in the manner prescribed by financial theory.

The survey results indicate that the number of companies consistently applying theoretically correct methods in all situations is negligible. While this study does not allow for a definitive conclusion regarding whether the use of incorrect methods has led to irrational decisions, such a possibility clearly exists.

References

- Alam, K. F., Stafford, L. W. T.** (1985). Tax incentives and investment policy: A survey report on the United Kingdom manufacturing industry. *Managerial and Decision Economics*, 6(1), pp. 27-32.
- Andor, G., Mohanty, S.K., Toth, T.** (2015) Capital budgeting practices: A survey of Central and Eastern European firms. *Emerging Markets Review*, 23, pp. 148–172.
- Arkes, H. R., Blumer, C.** (1985). The psychology of sunk cost. *Organizational behavior and human decision processes*, 35(1), pp. 124-140.
- Arnold, G.C., Hatzopoulos, P.D.** (2000). The theory-practice gap in capital budgeting: evidence from the United Kingdom, *Journal of Business Finance & Accounting*, Vol. 27, 5/6, pp. 603-626.
- Atrill, P.** (2019). *Financial Management for decision makers*, (9th ed.). Pearson Education Ltd, UK.
- Baig, U., Khalidi, M. A.** (2020). Real options practices in capital investment decisions: an exploratory survey of listed companies of Pakistan. *New Horizons*, 14(1), pp. 131-154.
- Baker, H. K., Dutta, S. Saadi, S.** (2010). Management Views of Real Options in Capital Budgeting. *Journal of Applied Finance*, (21)1.
- Baker, H. K., Powell, G.** (2005). *Understanding Financial Management: A Practical Guide*. Blackwell Publishing.
- Baker, H. K., Singleton, J. C., Veit, E. T.** (2011). *Survey research in corporate finance: bridging the gap between theory and practice*. Oxford University Press.
- Barry, J. W., Carlin, B. I., Crane, A. D., Graham, J.** (2024). Project development with delegated bargaining: The role of elevated hurdle rates (No. w32283). National Bureau of Economic Research.
- Batra, R., Verma, S.** (2017). Capital budgeting practices in Indian companies. *IIMB Management Review*, 29(1), pp. 29-44.

Bennouna, K., Meredith, G. G., Marchant, T. (2010). Improved capital budgeting decision making: evidence from Canada. *Management decision*, 48(2), pp. 225-247.

Berk, J., DeMarzo, P. (2020). *Corporate finance: The core* (5th ed.). Pearson.

Bierman, H. (1993). Capital budgeting in 1992: a survey. *Financial management*, 22(3), pp. 24-24.

Block, S. (2007). Are “real options” actually used in the real world? *The Engineering Economist*, 52(3), pp. 255-267.

Brealey, R.A., Myers, S.C., Allen, F. (2020). *Principles of Corporate Finance* (13th ed.). New York: McGraw-Hill Education.

Brounen, D., de Jong, A., Koedijk, K. (2004). Corporate finance in Europe: Confronting theory with practice. *Financial Management*, 33(4), pp.71-101.

Bruner, R.F., Eades, K.M., Harris, R.S., Higgins, R.C. (1998). Best Practices in Estimating the Cost of Capital: Survey and Synthesis, *Financial Practice and Education* 8(1), pp. 13-28.

Brunzell, T., Liljeblom, E., Vaihekoski, M. (2013). Determinants of capital budgeting methods and hurdle rates in Nordic firms. *Accounting & Finance*, 53(1), pp. 85-110.

Danielson, M. G., Scott, J. A. (2006). The capital budgeting decisions of small businesses. *Journal of Applied Finance*, 16(2).

Daunfeldt, S. O., Hartwig, F. (2014). What determines the use of capital budgeting methods? Evidence from Swedish listed companies. *Journal of Finance and Economics*, 2(4), pp. 101-112.

Dedi, L., Orsag, S. (2007). Capital Budgeting Practices: A Survey of Croatian Firms. *South-East European Journal of Economics & Business*, (3).

Dixit, A. K., Pindyck, R. S. (1994). *Investment under uncertainty*. Princeton University Press.

Drury, C., Tayles, M. (1997). The misapplication of capital investment appraisal techniques. *Management Decision*, 35(2), pp. 86-93.

Frederick, S., Novemsky, N., Wang, J., Dhar, R., Nowlis, S. (2009). Opportunity Cost Neglect. *Journal of Consumer Research*, 36(4), pp. 553–561.

Gitman, L. J., Forrester Jr, J. R. (1977). A survey of capital budgeting techniques used by major US firms. *Financial management*, pp. 66-71.

- Graham, J.R.** (2022). Presidential Address: Corporate Finance and Reality. *The Journal of Finance*, Vol LXXVII, No. 4.
- Graham, J. R., Hanlon, M., Shevlin, T., Shroff, N.** (2017). Tax rates and corporate decision-making. *The Review of Financial Studies*, 30(9), pp. 3128-3175.
- Graham, J.R., Harvey, C.R.** (2001). The Theory and Practice of Corporate Finance: Evidence from the Field. *Journal of Financial Economics*, Vol. 60, Issue 2–3, pp. 187-243.
- Graham, J.R, Harvey, C.R.** (2002). How do CFOs make capital budgeting and capital structure decisions? *Journal of applied corporate finance*, 15(1), pp. 8-23.
- Graham, J. R., Harvey, C.R.** (2015). The equity risk premium in 2015. Available at SSRN 2611793.
- Graham, J. R., Harvey, C. R., Puri, M.** (2015). Capital allocation and delegation of decision-making authority within firms. *Journal of Financial Economics*, 115(3), pp.449-470.
- Groh, A. P., Henseleit, C.** (2009). The valuation of tax shields induced by asset step-ups in corporate acquisitions. IESE Business School. University of Navarra. Working Paper, 785.
- Gul, S., Gul, H., Haider, M.** (2018). The review and use of capital budgeting investment techniques in evaluating investment projects: Evidence from manufacturing companies listed on Pakistan Stock Exchange. *City University Research Journal*, 8(2), pp. 247-260.
- Hammer, H.** (2003). Strategic investment decisions: evidence from survey and field research in Estonia. PhD Dissertation, TTU Press.
- Hasan, M.** (2013). Capital Budgeting Techniques Used by Small Manufacturing Companies. *Journal of Service Science and Management*, 6, pp. 38-45.
- Hayler, R.** (2019). Post-to Pre-Tax Discount Rates: Not a Simple Conversion. *Journal of Business Valuation and Economic Loss Analysis*, 14(1).
- Hodgkinson, L.** (1987). The impact of taxation on the capital budgeting decision of corporate groupsm, Doctoral thesis, University of Plymouth. Plymouth Business School Theses. <https://pearl.plymouth.ac.uk/pbs-theses/126>
- Horn, A., Kjærland, F., Molnár, P., Steen, B. W.** (2015). The use of real option theory in Scandinavia's largest companies. *International Review of Financial Analysis*, 41, pp. 74-81.

Horngren, C. T., Sundem, G. L., Stratton, W. O., Burgstahler, D., Schatzberg, J. (2022). Introduction to management accounting (17th ed., Global ed.). Pearson.

Istvan, D. F. (1961). The economic evaluation of capital expenditures. *The Journal of Business*, 34(1), pp. 45-51.

Jagannathan, R., Meier, I., Tarhan, V. (2011). The Cross-Section of Hurdle Rates for Capital Budgeting: An Empirical Analysis of Survey Data. NBER Working Paper.

Kantšukov, M., Sander, P. (2016). Value in the eye of the beholder: a survey of valuation practices of Estonian financial professionals. *Investment Management and Financial Innovations*, 13(2), pp. 157-172.

Kester, G. W., Rosita P., Chang, S., Echanis, H., Mansor M., Isa, M. T., Skully, K. Tsui, Wang, C. (1999). Capital Budgeting Practices in the Asia Pacific Region: Australia, Hong Kong, Indonesia, Malaysia, Philippines, and Singapore. *Financial Practice and Education* 9(1), pp. 25-33.

Khamees, B. A., Al-Fayoumi, N., Al-Thuneibat, A. A. (2010). Capital budgeting practices in the Jordanian industrial corporations. *International Journal of Commerce and Management*, 20(1), pp. 49-63

Lazaridis, I. (2006). Cash flow estimation practices in Mediterranean countries. *Managerial Finance*, 32(8), pp. 625-633.

Manez, J. A., Rochina-Barrachina, M. E., Sanchis, A., Sanchis, J. A. (2009). The role of sunk costs in the decision to invest in R&D. *The Journal of Industrial Economics*, 57(4), pp. 712-735.

Markovics, K. S. (2016). Capital Budgeting Methods Used in Some European Countries and in the United States. *Universal Journal of Management* 4(6), pp. 348-360.

McAfee, R. P., Mialon, H. M., Mialon, S. H. (2010). Do sunk costs matter? *Economic Inquiry*, 48(2), pp. 323-336.

Meier, I., Tarhan, V. (2009). Cash flow practices in capital budgeting decisions. Working paper:
[<http://neumann.hec.ca/pages/iwan.meier/Cash%20Flow%20Practices/Cash%20Flow%20Practices%20in%20Capital%20Budgeting%20Decisions%20112609.pdf>]

Miles, J. A., Ezzell, J. R. (1980). The weighted average cost of capital, perfect capital markets, and project life: a clarification. *Journal of Financial and Quantitative Analysis*, 15(3), pp. 719-730.

- Miles, J. A., Ezzell, J. R.** (1985). Reformulating tax shield valuation: A note. *The Journal of Finance*, 40(5), 1485-1492.
- Mollah, A.S., Rouf, A., Sohel Rana, S.** (2023) A study on capital budgeting practices of some selected companies in Bangladesh. *PSU Research Review*, Vol. 7, No. 2, pp. 137-151.
- Morellec, E., Schürhoff, N.** (2007). Personal taxes, leverage, and real investment. *Leverage, and Real Investment*. SSRN. <https://ssrn.com/abstract=559003>.
- Mubashar, A., Tariq, Y.B.** (2019). Capital budgeting decision-making practices: evidence from Pakistan. *Journal of Advances in Management Research*, Vol. 16, No. 2, pp. 142-167.
- Pawlak, M., Zarzecki, D.** (2020). Investment appraisal practice in the European Union countries. *European Research Studies*, 23(2), pp. 687-699.
- Pereiro, L. E.** (2006). The practice of investment valuation in emerging markets: Evidence from Argentina. *Journal of Multinational Financial Management*, 16(2), pp.160-183.
- Pike, R.** (1996). A longitudinal survey on capital budgeting practices. *Journal of Business Finance & Accounting*, 23(1), pp. 79-92.
- Pindyck, R. S., Rubinfeld, D. L.** (2013). *Microeconomics* (8th ed.). Pearson Education.
- Quiry, P., Le Fur, Y., Vernimmen, P., Dallocchio, M., Salvi, A.** (2011). *Corporate finance: theory and practice*. John Wiley & Sons.
- Rappaport, A., Taggart Jr, R. A.** (1982). Evaluation of capital expenditure proposals under inflation. *Financial Management*, 5,13.
- Rich, S. P., Rose, J. T.** (1995). Capital Budgeting, Sunk Costs, and the Value of the Firm: A Pedagogical Note. *Journal of Financial Education*, pp. 52-54.
- Ross, M.** (1993). Organizational escalation and exit: Lessons from the Shoreham Nuclear Power Plant. *Academy of Management Journal*, 36(4), pp 701–732.
- Ross, S. A., Westerfield, R.W., Jaffe, J.** (1999). *Corporate Finance*, Irwin-McGraw-Hill.
- Rossi, M.** (2014). Capital budgeting in Europe: confronting theory with practice. *International Journal of Managerial and Financial Accounting*, 6(4), pp. 341-356.

- Ryan, P. A., Ryan, G. P.** (2002). Capital budgeting practices of the Fortune 1000: how have things changed. *Journal of Business and Management*, 8(4), pp. 355-364.
- Sarwary, Z.** (2019) Capital Budgeting Techniques in SMEs: A Literature Review. *Journal of Accounting and Finance*, Vol. 19(3).
- Sarwary, Z., Uman, T.** (2022). Managerial discretion and the choice of capital budgeting techniques. *International Journal of Managerial and Financial Accounting*, 14(3), pp. 197-216.
- Schall, L. D., Sundem, G. L., Geijsbeek, W. R.** (1978). Survey and analysis of capital budgeting methods. *The Journal of Finance*, 33(1), pp. 281-287.
- Schmidt, J. B., Calantone, R. J.** (2002). Escalation of commitment during new product development. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 30(2), pp. 103-118.
- Sleesman, D. J., Conlon, D. E., McNamara, G., Miles, J. E.** (2012). Cleaning up the big muddy: A meta-analytic review of the determinants of escalation of commitment. *Academy of Management Journal*, 55(3), pp. 541-562.
- Statman, M., Caldwell, D.** (1987). Applying behavioural finance to capital budgeting: project terminations. *Financial Management*, 7,15.
- Sureka, R., Kumar, S., Mukherjee, D., Theodoraki, C.** (2023). What restricts SMEs from adopting sophisticated capital budgeting practices? *Small Business Economics*, 60(1), pp. 265-290.
- Zubairi, H. J.** (2008). Capital Budgeting-Decision Making Practices in Pakistan. Available at SSRN 1308662.
- Zurita, S., Castillo, A., Niño, J.** (2019). Inflation, tax integration and company valuation: The Latin American case. *Journal of Business Research*, 105, pp. 370-380.
- Terzioglu, B.** (2012). Intricacies of overhead cost allocations and distortion in costing: A synthesis of the literature. *Asia-Pacific Management Accounting Journal*, 7(1), pp. 115-139.
- Trahan, E.A., Gitman, L.J.** (1995). Bridging the theory-practice gap in corporate finance: A survey of chief financial officers. *The Quarterly Review of Economics and Finance*, 35(1), pp. 73-87.
- Truong, G., Partington, G., Peat, M.** (2008). Cost-of-capital estimation and capital-budgeting practice in Australia. *Australian Journal of Management*, 33(1), pp. 95-121

Van Horne, J. C. (1971). A note on biases in capital budgeting introduced by inflation. *Journal of Financial and Quantitative Analysis*, 6(1), pp. 653-658.

Vélez-Pareja, I. (2006). Valuating cash flows in an inflationary environment: The case of World Bank. In Barbara T. Credan, ed., *Trends in Inflation Research*, Nova Publishers.

Verma, S., Gupta, S., Batra, R. (2009). A Survey of Capital Budgeting Practices in Corporate India. *The Journal of Business Perspective*, Vol. 13.

Waweru, N. M., Hoque, Z., Uliana, E. (2005). A survey of management accounting practices in South Africa. *International Journal of Accounting, Auditing and Performance Evaluation*, 2(3), pp. 226-263.

Weston, J. F., Copeland, T.E. (1992). *Managerial Finance*, 9th ed. The Dryden Press.

SUMMARIES

ZUSAMMENFASSUNGEN

KOKKUVÕTTED

EESTI ELANIKE MAKSEVALMIDUS KARJÄÄRIDE LAIENEMISE PEATUMISE EEST

Üllas Ehrlich³¹⁷
Tallinna Tehnikaülikool

Sissejuhatus

Lubjakivi on Eestis kasutatav oluline kohalik ehitusmaterjal, mille keskmine kaevandamise maht aastas on 5-6 miljonit tonni. Ühelt hektarilt on võimalik kaevandada 250 tuhat tonni lubjakivi. Arvestades, et aastas on kaevandatud keskmiselt 5,7 miljonit tonni ehituslubjakivi ja ehitusdolokivi, on karjääride pindala suurenenud ligikaudu 23 hektari võrra aastas. Teede katendikonstruktsioonides on lubjakivikillustik kõige suurema mahuga kasutatav materjal. Ainuüksi teedeehituses on lubjakivikillustiku aastane vajadus ligikaudu 2 miljonit tonni

Kaevanduste rajamisel on keskkonnale ulatuslikud negatiivsed tagajärjed nii keskkonnale kui inimestele. Sealjuures ei ole häiringud elanikkonnale seotud ainult kaevandamise perioodiga, vaid maastik muutub praktiliselt igavaseks. Kohalike omavalitsuste ja elanike vastuseis uute kaevanduste rajamisele ja ka olemasolevate kaevanduste laienemisele võimaldab püstitada hüpoteesi, et kaevandustel on reaalne ja mõõdetav mõju elanike heaolule. Arvestades paekarjääride head visuaalset eksposioneeritust ja kohati teravat diskussiooni meedias võib eeldada, et karjääride laienemine ei mõjuta ainult kohalikke elanikke, vaid Eesti inimeste heaolu laiemalt. Sealjuures ei põhjasta heaolu langust mitte ainult vahetu füüsiline (visuaalne) mõju, vaid ka psühho-sotsiaalne mõju, mille tekke üheks põhjuseks on teadmine karjääride olemasolust.

Hüpoteesi kontrollimiseks viidi läbi tingimusliku hindamise uuring (ingl.k contingent valuation), mille tulemusel selgitati välja Eesti elanikkonna maksevalmidus paekivikarjääride laienemise pidurdumise eest. Lisaks uuringu tulemuste esitamisele antakse artiklis ülevaade paekivi uute kaevanduste rajamisega seotud juriidilisest raamistikust ja kaevandamise välismõjudest.

Karjääride seotud välismõjud ja seadusandlik raamistik uute karjääride avamiseks

Karjääride rajamise ja kaevandamisega seotud välismõjusid on kaardistanud SA Keskkonnanõugete Keskus (KÖK). KÖK on sõltumatu, avalikes huvides tegutsev ekspertorganisatsioon, mis nõustab inimesi keskkonnanõugetega seotud küsimustes. KÖK nõustab inimesi teiste keskkonnaga seotud juriidiliste küsimuste kõrval ka maavarade kaevandamisega kaasnevate häiringute ja konfliktide juriidilise analüüsi

³¹⁷ Üllas Ehrlich; PhD; Majandusteaduskond, Ärikorralduse instituut, Tallinna Tehnikaülikool; Ehitajate tee 5, 19086, Tallinn, Estonia; ullas.ehrlich@taltech.ee

ning lahenduste otsimisega. Kõigi karjääride puhul kaasnevate mõjudena toob KÕK välja:

- müra, mida tekitavad masinad karjääris (kopad, ekskavaatorid, laadurid, veokid, sorteerimis- ja purustussõlmed);
- müra, mida tekitavad masinad karjääris ja karjääride vahel liikudes (nt materjali transportimisel);
- tolm, mis kaasneb nii kaevandamistegevuse kui transpordiga;
- maastiku ja karjääri aluse maa-ala kasutuse pöördumatu muutus kaevandamise käigus ja selle järel;
- liikluskoormuse suurenemine, mis mõjutab omakorda nii liiklusohutust kui teede seisukorda.

Lõhkamistööde kasutamisel (eelkõige lubjakivi ja dolomiidi kaevandamisel) kaasneb täiendavalt:

- lühiajaline, ent väga vali müra;
- vibratsioon, mis võib kahjustada hooneid;
- karjääri vahetus läheduses võib esineda oht lõhkamistöödel õhku paiskuvate kivide näol.

Seadusandlik raamistik uute kaevanduste avamiseks on sätestatud Maapõuseadusega. Seadus sätestab kellel ja mis tingimustel õigus karjääride rajamist vaidlustada või lausa tõkestada. Üldised põhimõtted maavarade omandiõiguse kohta on sätestatud Maapõuseaduse paragrahvis 11 „Omandi ulatus maavarale ja maapõuele“. Selle kohaselt kuuluvad riigile aluspõhja maavara ja avalikus veekogus asuv maavara. Selline riigile kuuluv maavara ei ole looduslikul kujul tsiviilkäibes. Kui riigile kuuluva maavara looduslikust seisundist eemaldamiseks on nõutav luba, kuulub loa alusel kaevandamisel saadud kaevis loa omajale. Loata kaevandamisel saadud kaevis kuulub riigile.

Maapõue seisundit ja kasutamist mõjutavaks tegevuseks on vajalik Kliimaministeeriumi või kliiministri volitusel riigiasutuse luba. Kaevandusloa taotlemine on sätestatud Maapõuseaduse paragrahvis 49. Seaduse kohaselt esitab taotleja kaevandamisloa saamiseks kaevandamisloa andjale taotluse. Kaevandamisloa andja saadab kaevandamisloa taotluse arvamuse saamiseks viivitamata riigiasutusele, kelle ülesanne on tagada riigi geoloogiaalane pädevus, kes esitab oma arvamuse kirjalikult kümne päeva jooksul taotluse saamisest arvates. Kaevandamisloa andja saadab kaevandamisloa taotluse arvamuse saamiseks kavandatava kaevandamiskoha kohaliku omavalitsuse üksusele, kes esitab oma arvamuse kirjalikult kahe kuu jooksul taotluse saamisest arvates.

Maapõuseaduses on ette nähtud ka kaevanduse vahetusse lähedusse jäävate elamute kaitse. Kui mäeeraldis või selle teenindusmaa asub elamule lähemal kui 100 meetrit, tuleb taotlusele lisada selle kinnistu omaniku, sealhulgas hoonestusõiguse, korteriomandi või korterihoonestusõiguse omaniku nõusolek. Hoonestusõiguse alusel ehitatud elamu puhul tuleb esitada kinnisasja omaniku nõusolek, millel elamu asub.

Maapõuseaduse paragrahvis 55 „Kaevandamisloa andmisest keeldumine“ on sätestatud ka juhud ja asjaolud, mille ilmnemisel kaevandusluba ei anta. Paljude tehniliste kriteeriumide kõrval kaitseb kohalikke omavalitsusi säte, et kaevandusluba ei anta, kui kohaliku omavalitsuse üksus ei ole nõus kaevandamisloa andmisega. Planeeritava kaevanuse vahetusse naabrusesse jäävaid majapidamisi kaitseb säte, et luba kaevandamiseks ei anta, kui mäeeraldis või selle teenindusmaa asub elamule lähemal kui 100 meetrit.

Seaduses on olulisel kohal säästliku keskkonnakasutamisega seotud küsimused. Nii sätestab seaduse § 13 Keskkonnahäiringute vähendamise põhimõtte. Maapõue kasutamist suunavas tegevuses juhenduvad haldusorganid põhimõttest, et maapõue kasutamisest põhjustatud keskkonnahäiringuid tuleb võimalikult suures ulatuses vähendada, pöörates erilist tähelepanu sellistele keskkonnahäiringutele, mis mõjutavad vett, õhku, pinnast, kaitstavaid loodusobjekte ning isikute õigust tervise- ja heaoluvajadustele vastavale keskkonnale. Mitmesuguste lahendusvariantide olemasolu korral tuleks võimaluse korral eelistada sellist lahendust, millega kaasnevad väiksemad keskkonnahäiringud.

Seadustes on ülaltoodut arvestades mitmeid võimalusi kaevandamist lubavaid otsuseid vaidlustada. Sageli vaidlustavad kohalikud omavalitsused ja elanikud ning neid esindavad mittetulundusühingud nii kaevanduste avamiseks tehtud keskkonnamõju hinnanguid kui ka juba väljastatud kaevandamise lube. Heaks näiteks kohaliku omavalitsuse võitlusest kaevanduse laienemise vastu on Jõelähtme vallavalitsuse püüe tõrjuda lubjakivikaevanduste laienemist, mis kestis peaaegu 20 aastat.

OÜ Vao Paas esitas taotluse ehituslubjakivi kaevandamiseks Jõelähtme vallas juba 2005. aastal. Vald sellega ei nõustunud, aga valitsus andis 2010. aastal kaevanduse rajamisele siiski oma heakskiidu ja Keskkonnaamet väljastas aasta hiljem ettevõttele ka kaevandusloa. Uue kaevanduse loomist põhjendati eelkõige teedehituseks vajaliku lubjakivikillustiku nappusega Harjumaal.

Alates sellest ajast on paralleelselt kulgenud kohtuvaidlused kaevandusloa andmise ja kaitseala loomise üle. Nimelt võttis vald 2017. aastal Ruu küla ümbruse kohaliku kaitse alla, mis välistas seal lubjakivi kaevandamise. Vald viitas vajadusele kaitsta väärtuslikku luitemaastikku ning säilitada ja parandada inimeste puhke- ja virgestusvõimalusi. Halduskohus tühistas kaitseala loomise OÜ Vao Paas kaebuse alusel, kuid 2020. aastal võttis vald ala uuesti kaitse alla. Aasta hiljem tühistas halduskohus kaitseala asutamise teist korda ja täna nõustus sellega ka Riigikohus.

Tingimuslik hindamine

Tingliku hindamise puhul on eesmärgiks selgitada küsitletute maksevalmidus kaupade, projektide või programmide eest, mis on oma olemuselt hüpoteetilised. Küsitletavate poolt hinnatavale objektile maksevalmiduse kujul omistatav väärtus on tinglik küsitluses konstrueeritud või simuleeritud turu (või turustsenaariumi) suhtes. Kui mingile kaubale puudub tegelik turg (s.t. kaup on turuväline), tuleb see

luua hüpoteetiliselt. Inimestelt küsitakse, kui palju on nad nõus maksma turuvälise hüve kvaliteedi või kvantiteedi suurenemise (vähenemise ärahoidmise) eest, mida loetaksegi maksevalmiduseks. Suurem osa tingliku hindamise meetodi rakendusi on seotud keskkonnaprojektide ja teiste selliste turuväliste kaupadega, millel on üldkasuliku hüve tunnused.

Tingimusliku hindamise meetod on turuväliste kaupade ja teenuste hindamisel ja nende väärtuse rahalise ekvivalendi väljaselgitamisel laialdaselt kasutatav. Samuti on meetod universaalne, sobides praktiliselt väga eritüübiliste turuväliste keskkonnakaupade rahalise ekvivalendi väljaselgitamiseks. Vaatamata laiale levikule just akadeemilisemat laadi uurimistöödes on meetodi suureks puuduseks kulukate eriuuringute vajadus meetodi igakordsel rakendamisel.

Uuringu tulemused

Püstitatud uurimisülesande täitmiseks viidi läbi tingimusliku hindamise (ingl.k. contingent valuation) uuring, mille käigus küsitleti Eesti täiskasvanud elanikkonna suhtes representatiivset valimit. Töös läbi viidud analüüsi aluseks on 906 liikmelise valimi vastused esitatud küsimustele. Lisaks tingimusliku hindamise uuringule peamisele küsimustele maksevalmidusest lubjakivikarjääride laienemise pidurdumise eest sisaldas ankeet ka küsimusi vastajate informeeritusest lubjakivikarjääride kohta ja nende arvamust lubjakivikarjääride välismõjudest.

Esimesele küsimusele „Kas te olete näinud paekarjääre?“ vastas jaatavalt tervelt 56% küsitletutest. See karjääride kogu pindala silmas pidades üllatavalt suur osakaal ja näitab, et üle poole inimestest omab paekarjääridest head ettekujutust. Neid vastajaid, kes ei olnud paekarjääre näinud ei looduses ega fotol, oli ainult 10,5%. Paekarjäärid ja nende mõju keskkonnale on Eesti elanike poolt hästi teadvustatud, mida näitab ka märkimisväärne kvantifitseeritud nõudlus karjääride pindalade edasise laienemise peatamiseks.

Teisele küsimusele „Kas peate õigeks paekivikarjääride laienemist?“ ei antud lihtsalt ei/jah vastusevariante, vaid need formuleeriti elanike arvamuse nüansseeritumaks väljas selgitamiseks tingimuslikult. Kõige rohkem vastanutest (29,9%) oli paekivikarjääride laienemisega nõus, kui see ei kahjusta loodust. Ligikaudu samasugune oli nende osakaal (26,7%), kes arvasid, et keskkonda rikkumata ei ole võimalik paekivi kaevandada. Vaid 12,1% oli kaevandamisega nõus tingimusel, et kaevandus ei asu nende kodukoha lähedal. Oma arvamus karjääride laienemise küsimuses puudus vaid 7,7 protsendil vastanutest.

Kolmandale küsimusele „Kas paekivikarjääride rajamine loodusesse Teie arvates....?“ valis vastuse „Rikub looduskeskkonda tervelt 67,3% vastanutest. 10,5 % arvas, et kui paekivikillustikku on ehituseks vaja, siis ei ole keskkond oluline. Oma seisukoht puudus selles küsimuses 14,3 protsendil vastanutest. Kokkuvõtvalt võib täiendavate küsimuste põhjal järeldada, et enamuse Eesti elanikke on

paekivikarjääre näinud ning on veendunud, et need mõjutavad looduskeskkonda negatiivselt.

Kõike neid seisukohti toetab ka Eesti elanike märkimisväärne kvantifitseeritud nõudlus paekivikarjääride laienemise peatamiseks. Uuritud valimi keskmine aritmeetiline maksevalmidus paekivikarjääride laienemise peatamise eest oli 34 eurot aastas. Suhteliselt ühtlane on aritmeetilise keskmise maksevalmiduse jagunemine ka hariduse järgi, kõrgema haridusega vastanutel on maksevalmidus 110,8 protsendiga pisut suurem põhi (105,0%) ja keskharidusega (89,5%) vastanutest.

Maksevalmiduse jaotumine vanuse järgi näitab vanuserühmade vahel küllaltki suuri erinevusi. Kõige väiksem maksevalmidus on noorimas (18-23; 73,6% kogukeskmisest) ja vanimas (70 ja enam; 61,9% kogukeskmisest) vanuserühmas. Makse-valmidus kasvab ühtlaselt nii noorima kui vanima vanuserühma poolt keskmise vanuserühmani (40-49; 140,1% kogukeskmisest) liikudes, kus maksevalmidus on suurim. Sellist tulemust võib pidada ootuspäraseks, sest esiteks on keskmised vanuserühmad suure töenäosusega materiaalselt paremini kindlustatud ja arvatavasti ka paremini informeeritud, mille tõttu on paekarjääride laienemisega seotud küsimused nende heaolu determinandina suhteliselt olulisemal kohal.

Viimane küsitud näitaja, keskmine kuusissetulek (neto), näitab maksevalmiduse sõltuvust sissetuleku suuruselt. Kuigi vähim (66,4% kogukeskmisest) ei ole maksevalmidus mitte väikseima sissetulekuga rühmas (alla 500- euro kuus), vaid järgmises sissetulekuvahemikus (501-800 eurot kuus). Suurim on maksevalmidus suurima (üle 2000- euro kuus) sissetulekuga rühmas.

Uuritud valimi struktuuri põhjal selgitatakse välja kogunõudlusfunktsioon paekivikarjääride laienemise peatamise järele ja konstrueeritakse nõudlusköver. Nõudluskövera integreerimisel ilmneb, et Eesti tööelise elanikkonna kogunõudlus lubjakivikarjääride laienemise peatamise järele on 36,648 miljonit eurot aastas. See summa on käsitletav paekivi kaevanduste laienemise kaudse väliskuluna. Omistades selle kaudse väliskulu kaevandatavale lubjakivile, saame ligikaudu 6 eurot ühe tonni lubjakivi kohta.

JAVIER MILEI'S "CHAINSAW REFORM COURSE" IN ARGENTINA: A FIRST CRITICAL RESEARCH

Wolfgang Eibner, Charly Laßmann, Mickél Schweickert³¹⁸
Ernst-Abbe-University of Applied Sciences Jena

1. What the following Scientific Discourse is About

Argentina's politics have been shaped since December 2023 by the newly elected President Javier Milei, who has pursued a neoliberal reform agenda.

This paper analyzes the implementation and the initial impacts of the Argentine president's neoliberal economic policies.

Milei's success in the October and November 2023 presidential elections seems to be a seismic event in the recent history of the Latin American country.

As a self-proclaimed "anarcho-capitalist", he secured victory in the second round of voting on November 19, 2023, with 55.6% of the vote, defeating former Minister of Economics Sergio Massa from the left-wing Unión por la Patria. He was inaugurated as president on December 10, 2023.

1.1. Actuality, Significance, Content and Working Hypotheses

With the election of Milei, a representative of extreme neoliberal political beliefs has been elected: an analysis of the success chances of his libertarian policies is therefore both timely and economically significant.

In three substantive chapters, the following will be outlined:

- Argentina's economic situation at the time of President Javier Milei's election,
- Presenting his economic policy measures implemented to date, and finally
- Analyzing his economic policy measures under the following two theses:

Thesis 1: Neoliberal policies can stimulate quantitative economic parameters in the sense of neoliberal defined growth in the short term;

Thesis 2: Even successful neoliberal growth policies permanently worsen the living conditions of the broad mass of the population and therefore cannot ensure long-term growth.

A fundamental conclusion regarding the classification of Milei's economic policy will conclude this contribution.

³¹⁸ Prof. Dr. rer. pol. Wolfgang Eibner, Cand. M.Sc. Charly Laßmann, Cand. B.Sc. Mickél Schweickert; Department of Industrial Engineering, Ernst-Abbe-University of Applied Sciences Jena, Carl-Zeiss-Promenade 2, 07745 Jena, Germany. Email: w.eibner@eah-jena.de

1.2. The Concept of Neoliberalism in the Tension Between Free and Social Market Economy

Since Keynes' General Theory, economics has been shaped by a fundamental dichotomy between consumption-oriented (Keynesian) and investment-oriented (neoclassical, monetarist, and neoliberal) theories and policies.

In the extended digital version of this contribution, available on the attached USB stick, the systemic contrast between demand-driven Keynesian and supply-driven neoliberal economic policies is examined from both a macroeconomic and regulatory perspective.

From the neoliberal perspective, any government intervention in the market is seen as privileging one societal group—typically those with strong lobbying power—at the expense of other groups, usually those with less political influence.

Such interventions are considered ultimately harmful to the integrity of state structures. This view is clearly reflected in the economic policies of Argentine President Javier Milei, whose approach will be presented below within the framework of the aforementioned theories and analyzed in terms of its current implications.

1.3. Starting Point: Argentina's Economic Situation until the Inauguration of President Javier Milei

The extended digital version of this article, accessible via the attached USB stick, provides a structured assessment of Argentina's economic situation leading up to the election of Javier Milei. The analysis is guided by the four core objectives of rational economic policy:

- Economic growth, with additional consideration of the country's public debt,
- Employment, including an examination of real wage developments,
- Price level stability, with particular attention to currency stability, and
- The balance of payments.

2. The Economic Policy of Javier Milei

In his inaugural address on Dec. 10, 2023, President Javier Milei described Argentina's economic situation as the most severe crisis ever inherited by an incoming government. He used this assessment to justify the urgent need for comprehensive structural reforms.

Milei identified hyperinflation as the root cause of Argentina's economic malaise, attributing it to the expansionary monetary and fiscal policies pursued by the Central Bank of Argentina. Over the years, persistent fiscal deficits were financed through excessive money creation, which, according to Milei, resulted in a *circulus vitiosus* of accelerating inflation and growing macroeconomic instability.

To overcome this entrenched crisis, Milei outlined a far-reaching economic reform programme consisting of three core pillars:

- Rigorous fiscal consolidation aimed at reducing the budget deficit (see Chapter 2.1),
- Restrictive monetary and exchange rate policies designed to curb inflation and halt the ongoing expansion of the money supply (Chapter 2.2),
- External sector liberalisation, particularly in the area of foreign trade (Chapter 2.3).

Milei argued that, given the structural nature of the fiscal imbalances, a swift and comprehensive reform approach in the form of an economic ‘shock therapy’ is indispensable. While acknowledging the short-term social and economic burdens this strategy entails, he contended that such measures are necessary to restore macroeconomic stability, attract investment, and lay the foundations for sustainable long-term growth.

The following points offer a concise summary of the findings discussed in Chapters 2.1 to 2.3 of the full-length analysis, which is included in the complete document available on the attached USB stick.

2.1. Fiscal Policy

For a detailed analysis, see Sections 2.1.1 to 2.1.6 in the full-length text on the attached USB stick.

Reduction in the Number of Civil Servants

According to President Milei, a sustainable reduction in public sector employment only can be achieved through a comprehensive structural reorganization of the national administration.

Official reports from the relevant ministry indicate that 42,000 positions within the central government have been eliminated, leading to projected annual savings of approximately USD 1.653 billion.

Privatization of Public Enterprises

President Milei’s agenda seeks, on the one hand, to reduce state involvement as a means of easing the burden on public finances, and, on the other hand, to strengthen market competition through the enhanced efficiency typically associated with private-sector operations.

The initial legal basis for this initiative was established through Emergency Decree No. 70/2023, which repealed special regulations governing federal enterprises and enabled their conversion into joint-stock companies—thus laying the groundwork for future privatization.

Building on this, Law No. 27,742 ("Ley Bases") was enacted to establish a comprehensive legal framework, classifying numerous companies as privatization-eligible, while some key strategic enterprises are to remain under partial state control. A first practical step in implementation of this strategy is the planned sale of

the technology company IMPSA, which also serves as a pilot project for the broader privatization of a total of 41 state-owned enterprises.

Tax Reforms

In December 2024, President Javier Milei publicly announced a set of far-reaching tax reforms. In a pointed statement, he proclaimed: *“Now, the deep chainsaw is coming (...) we'll shrink the state even further. (...) We're going to eliminate about 90% of taxes, meaning we'll have no more than six taxes.”* To date, the precise composition of these remaining six taxes has not been officially disclosed.

The reform agenda can be broadly categorized into three primary objectives:

- Simplification of the tax system by reducing bureaucratic complexity.
- Enhancement of market dynamics via a lower overall tax burden, and
- Fiscal consolidation, ensuring the effective and sustainable implementation of reform measures.

This agenda is underpinned by three key political and legal instruments:

- Pacto de Mayo: a symbolic accord between the federal government and the provinces, calling for tax relief and the promotion of trade,
- Ley de Bases: a legislative framework granting the executive branch wide-ranging authority to restructure taxation and privatize state-owned enterprises,
- Paquete Fiscal: a comprehensive fiscal package aimed at short-term budget stabilization and the restoration of public trust in tax policy.

Concrete measures include the reintroduction of income taxation for middle- and high-income earners, the reform of wealth taxes, and a capital amnesty initiative. In addition to its stated objectives, the reform program also aspires to stimulate GDP growth—primarily through greater efficiency in the tax system. The Paquete Fiscal alone is projected to generate additional revenue equivalent to approximately 0.4% to 0.5% of GDP.

Reduction of State Subsidies

In line with a broader market-oriented agenda, the Argentine government enacted sweeping reductions in state subsidies across key sectors. In the energy and public transportation sectors, subsidies were drastically curtailed or entirely abolished, including the dissolution of the Fondo Compensador del Interior—a state compensation fund that had provided financial support for public transportation in regions outside the Buenos Aires metropolitan area. This measure has disproportionately affected lower-income populations.

The education and research sectors were likewise subjected to significant austerity measures. Core institutions such as public universities and research centers experienced substantial budget cuts. Moreover, the government suspended all public infrastructure projects and reduced funding for social programs such as the Comedores Populares (community kitchens), further exacerbating the burden on socioeconomically vulnerable groups.

Continuing this liberalization strategy, the government introduced far-reaching reforms to tenancy law. Deregulation Decree No. 70/2023 marked a paradigmatic shift away from state oversight toward extensive contractual freedom in the rental housing market.

Investment Programs

As part of Argentina's recent economic policy overhaul, the Régimen de Incentivo para Grandes Inversiones (RIGI) (Large Investment Incentive Regime) has been introduced as a key pillar of the Ley Bases legislative package. This framework seeks to dismantle structural barriers to investment—such as fiscal unpredictability, capital controls, and elevated transaction costs—through a targeted set of fiscal and regulatory incentives, with a particular focus on attracting foreign direct investment (FDI) for projects exceeding USD 200 million.

Key provisions of the RIGI include preferential tax treatment, such as a reduced corporate income tax rate of 25% (down from 35%) for single project vehicles, and a lowered dividend tax of 3.5% (instead of 7%) for reinvested profits. The regime also permits accelerated depreciation of movable assets and infrastructure, alongside unlimited loss carryforwards, which may be transferred to third parties after a five-year period.

In addition to these fiscal measures, the RIGI introduces comprehensive trade facilitation mechanisms. Perhaps most notably, it provides a 30-year guarantee of regulatory stability in the domains of taxation, customs, and foreign exchange. This long-term legal certainty is designed to enhance predictability and reduce risk for investors.

For President Milei, the RIGI constitutes a strategic instrument to bolster Argentina's international competitiveness and to position the country as a more attractive destination for large-scale, long-term investment.

Labor Market Reforms

The initial attempt to implement labor law reforms in Argentina through presidential decrees sought to enhance employer prerogatives by extending probationary periods, simplifying dismissal procedures, and reducing severance obligations.

This initiative, however, was blocked by the judiciary, which ruled that far-reaching modifications to labor legislation require congressional approval and are otherwise unconstitutional.

A second reform initiative was introduced through the Ley de Bases y Puntos de Partida para la Libertad de los Argentinos (Law of Fundamentals and Starting Points for the Freedom of Argentiniens). This legislation encompasses a comprehensive labor market reform, far exceeding technical adjustments to probation periods and dismissal regulations. It explicitly addresses various aspects such as:

- **Unregistered Employment:** The reform introduces a voluntary regularization program that offers employers significant incentives to reformatize labor relationships, including partial debt relieve on outstanding social security

contributions, the removal prior legal violations, and the suspension of pending tax-related criminal proceedings.

- Extension of Probation Periods: Probationary periods may be extended from three to six months, with the possibility of prolongation up to eight months under certain conditions.
- Flexibilization of Maternity Leave: Adjustment of regulations to give employees greater autonomy over the allocation of paid leave, allowing the period of leave prior to childbirth to be reduced to as few as ten days.
- Alternative Severance Scheme: A new severance framework is proposed, to be funded through monthly employer contributions under collective bargaining agreements, thereby replacing traditional lump-sum payments.
- "Independent Worker" Classification: The legislation introduces a new category that permits self-employed individuals to contract up to three additional independent workers without acquiring employer status in the conventional legal sense.
- Curtailment of the Right to Strike: Implementation of sanctions against employees participating in strikes, blockades, or occupation of workplaces. These actions are now considered sufficient grounds for immediate dismissal without severance pay, with courts being deprived of the possibility to review cases individually.

The implementation of these measures has led to a marked deterioration in social conditions. Rising unemployment, declining real wages, and worsening living standards—particularly among the unemployed and pensioners—have contributed to a significant increase in poverty levels and have provoked widespread social unrest.

2.2. Monetary and Currency Policy

At the beginning of President Milei's term, the macroeconomic situation was characterized by high inflation, a significant divergence between the official and informal exchange rates, and a severely negative trade balance.

As essential measures to address these structural imbalances, Milei has articulated a far-reaching stabilization program built upon three central pillars:

- A restrictive monetary policy to permanently align the growth of the money supply with economic growth,
- Short-term currency interventions such as targeted devaluation of the Peso, and
- In the long term, the complete abolition of the national currency and a formal dollarization.

Supporting these domestic measures, Milei relies on international credit agreements—particularly with the IMF—to bridge short-term liquidity shortages and stabilize market confidence during the transition phase of his reform agenda.

Devaluation of the Argentine Peso and Stabilization of the Exchange Rate against the US dollar

Although his monetarist belief holds that inflation is mainly caused by money supply growth and that a restrictive monetary policy should suffice, President Milei was compelled to take immediate interventionist measures due to a profound loss of confidence. These measures aimed to regain control over monetary and exchange rate stability in the short term.

Among his short-term actions were a drastic devaluation of the peso (from nearly 400 to 800 ARS/USD in December 2023), intended to:

- Correct market imbalances, such as the high spread between the official exchange rate and the unofficial "dólar blue" rate;
- Stabilize exchange rate expectations by introducing a crawling peg system, entailing state-mandated monthly devaluations of the peso—measures that have since been scaled back following the introduction of a more freely floating exchange rate regime.

While these measures are grounded in economic theory, Milei regards them merely as a transitional phase. He envisions full dollarization as the logical next step to permanently end inflation caused by central bank-financed government spending and to structurally eliminate political influence over monetary policy.

The Concept of Dollarisation

More decisive than Carlos Menem's currency board policy from over 30 years earlier, Milei no longer intends to merely peg the peso to the US dollar but to abolish it entirely. This would permanently exclude monetary financing of fiscal deficits.

Argentine President Javier Milei views the path to dollarization as a multi-stage transitional process:

- Introduction of a banking system based on Henry Simons' 100-percent reserve approach ('Banca Simons'), in which deposits must be fully backed by liquid assets.
- Establishment of a free banking regime that operates entirely without central bank intervention, allowing financial institutions to function under market-based principles.
- A legal opening for unrestricted currency competition, permitting private actors to conduct transactions in any currency. Milei assumes that, through this liberalization, the U.S. dollar will naturally emerge as the dominant medium of exchange in worldwide payment.
- Institutional dissolution of the central bank at the final stage, a definitive step that would permanently end national autonomous monetary creation.

Credit Policy

In his book "El Camino del Libertario," Milei states that debts are not only economically risky but also morally reprehensible. Although he does not explicitly oppose the International Monetary Fund (IMF) as an institution, it is part of his

strategy to 'discipline' the state and enforce fiscal responsibility, ensuring that it only spends what is currently available. This approach ultimately renders lenders such as the IMF unnecessary.

Despite this stance, the Argentine government under Milei concluded a new agreement with the IMF in April 2025 for a loan package totaling 20 billion US dollars.

2.3. Trade Policy to Strengthen the Current Account

The trade balance, as a key subcomponent of the current account, plays a pivotal role in Milei's strategy for national economic recovery.

In his view, stable trade policy frameworks and a well-calibrated balance between imports and exports are essential prerequisites for the sustainable improvement of the current account and, consequently, the country's long-term development.

The following discussion provides only a summary of the detailed explanations found in the full version of this article on the attached USB stick.

Liberalisation of Trade Policy

Drawing on foundational theories—ranging from Adam Smith's principle of absolute cost advantages and David Ricardo's theory of comparative cost advantages to subsequent developments by Heckscher-Ohlin, Leontief, Lancaster, Rybczynski, and Stolper-Samuelson—free trade has long been conceptualized as a mechanism by which nations and market participants can specialize in sectors where they demonstrate the highest relative efficiency. This view is also upheld by economic liberals such as Ludwig von Mises, a prominent figure of the Austrian School, whose ideas have profoundly shaped the economic outlook of President Javier Milei.

A key element of Milei's economic policy agenda is a profound structural transformation in trade: the complete abolition of export tariffs and import duties, radical liberalization of the foreign exchange market, and targeted incentives to promote foreign direct investment—all aimed at leading Argentina out of its economic stagnation and making it more competitive internationally.

An essential part of Argentina's trade policy realignment under President Javier Milei is the reform of the import regime; accordingly, import tariffs have been reduced by approximately two-thirds. Notably, however, the liberalization of capital controls has yet to be implemented.

Changes in Foreign Direct Investment in Argentina

For President Milei, the promotion of foreign direct investment (FDI) constitutes a central pillar of economic policy. Among the measures intended to stimulate FDI, the sharp devaluation of the peso was expected to serve as a key driver of increased capital inflows. Contrary to these expectations, however, Argentina witnessed a pronounced decline in FDI throughout 2024.

This downturn can likely be attributed, at least in part, to the contractionary effects of Milei’s restrictive fiscal policies, which have dampened aggregate demand.

Additionally, the psychological impact of Milei’s "Chainsaw Policy" on potential foreign investors is likely to have increased uncertainty and, consequently, worsened profit expectations from FDIs, significantly reducing the attractiveness of new investments.

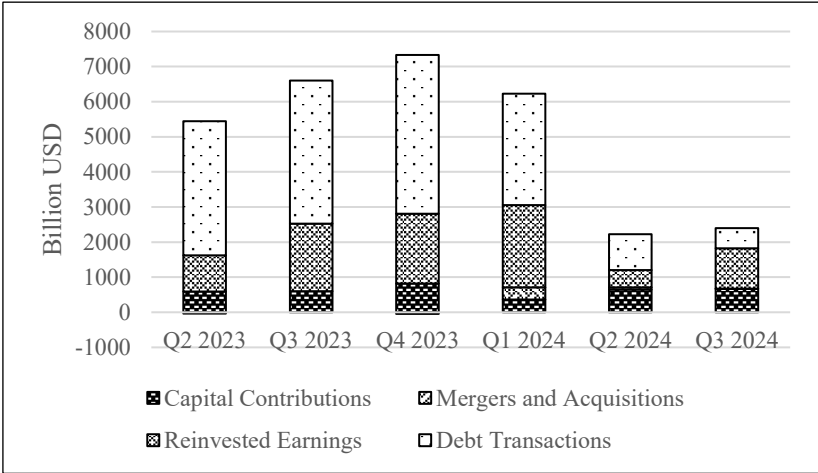

Figure 0.1: Development of Foreign Direct Investment (FDI) in Argentina by Relevant Components from Q2 2023 to Q3 2024 in Billion US Dollar

3. Evaluation of Milei’s Economic Policy Measures within the Framework of the Research Hypotheses

The following remarks present a condensed summary of the analyses provided in the full-length version of this article, available on the attached USB stick.

3.1. Assessment of Fiscal Policy

The Argentine government's reform agenda is centered on two primary objectives:

- Revitalizing economic growth, and
- Achieving fiscal consolidation in order to sustainably mitigate the deficit-inflation spiral.

The first objective can be evaluated by examining developments in gross domestic product (GDP). In the initial phase, however, the reforms introduced by President Milei led—as expected—to a significant decline in GDP.

The second objective, fiscal consolidation, can be assessed based on the development of the national budget.

Even considering the average inflation rate of 237% in 2024, government revenues experienced real growth. This outcome reflects a significant process of fiscal consolidation, culminating in a budget surplus equivalent to 0.3% of GDP.

Nonetheless, a conclusive assessment of the sustainability of this development remains premature. As outlined in Chapter 2, the reduction in transfer payments and

Table 0.1: Development of the Argentine state budget in the years 2023 and 2024 – nominal and inflation-adjusted (in billion ARS); real values adjusted for the average annual inflation rate of 237% in 2024

In billion ARS	2023	2024	Nominal change	Real change
Government revenue	43.11	117.83	273.33 %	+ 40.54 %
Government expenditure	51.53	116.06	225.24 %	– 11.56 %
Budget Balance	– 8.42	1.77	120.96 %	

subsidies understandably resulted in a decline in government expenditure. However, the entirety of these consolidation measures disproportionately impacted lower-income segments of the population, primarily leading to increased costs in essential sectors such as energy and public transportation. This effect was particularly pronounced due to the complete halt of public housing initiatives and the dismantling of tenant protection mechanisms.

3.2. Assessment of Monetary and Currency Policy

Central reform measures—such as the drastic devaluation of the peso and the introduction of the crawling peg system with monthly government-mandated adjustments—initially led to a sharp increase in inflation, reaching up to 290% year-on-year. However, from mid-2024 onwards, a disinflationary trend has been observed and continues to this day (May 2025), indicating the first stabilization effects of monetary and fiscal policies.

Nevertheless, these early achievements in monetary and exchange rate policy are ultimately attributable to the implementation of exceptionally restrictive fiscal measures. It is therefore clear that any reemergence of fiscal deficits would pose an immediate threat to monetary and currency stability.

In this context, the durability of monetary and exchange rate stability remains inextricably linked to continued fiscal discipline.

Milei’s concept of dollarization must be viewed critically, particularly in terms of the complete abolition of the national currency and the central bank, resulting in the total loss of monetary policy autonomy.

With the implementation of the new system—similar to the Currency Board arrangement of 1991—Argentina would no longer have influence over its interest rate policy and would be entirely dependent on U.S. economic policy, without any ability to influence it in any way.

Furthermore, the money supply can only increase if additional US dollar flow in, meaning a current account surplus is generated.

It remains uncertain to what extent dollarization is a suitable instrument for restoring monetary stability in Argentina, as it is associated with significant risks. Without profound institutional reforms, strict fiscal discipline, and a viable external economic framework, dollarization risks exacerbating existing vulnerabilities rather than alleviating them.

3.3. Assessment of Trade Policy

The policy measures introduced following President Javier Milei's inauguration in December 2023—particularly fiscal adjustments and planned labor market reforms—have led to a decline in real disposable incomes, a deterioration of domestic demand, and recessionary trends across key sectors of the economy. These developments became apparent within the broader context of macroeconomic adjustment already in early 2024.

Regulatory Interventions in Capital Mobility

The associated deterioration of profit expectations and the subjectively increased operational risks reduced the attractiveness of new investments.

Additionally, a series of regulatory interventions has further intensified uncertainty within the investment environment. Notably, the Central Bank of Argentina's Comunicación A 7917 introduced a tiered foreign exchange access regime, that significantly restricted capital mobility. Simultaneously, the introduction of BOPREAL bonds aimed to reduce existing liabilities, which substantially complicated the acquisition of new credit lines. These measures contributed to a reduction in the stock of external debt but also hindered new buildup, as reflected in the decline of net debt transactions.

The economic policy shift under Milei thus marks a paradigm change with immediate implications for the behavior of international investors. While equity inflows and reinvested earnings are gaining importance, debt transactions as a financing source are experiencing a sharp decline.

In the short term, the investment climate remains shaped by institutional fragility, elevated market volatility, and restricted access to foreign currency. The medium- to long-term trajectory of foreign direct investment will critically depend on political stability, legal predictability, and the reintegration into global financial markets.

Trade Policy Outcomes

Following the sharp devaluation of the peso, there has been a significant decrease in imports and an increase in exports in real terms since Milei's inauguration.

A pronounced decline in imports across all categories was observed, culminating in an aggregate reduction in total imports of 17.49%. Simultaneously, exports recorded nominal growth of 19.36%, which not only contributed to a significant improvement in the trade balance but also resulted in a positive trade surplus.

A critical assessment is warranted regarding the decline in imports, despite the implementation of extensive deregulation measures.

While a reduction in imports may appear beneficial from a strictly mercantilist view

Table 0.2: Annual Comparative Analysis of Argentine Exports and Imports in billion by Commodity Group, 2023–2024, in absolute figures and in percent

Category	Exports 2023	Exports 2024	Change in Exports (%)	Imports 2023	Imports 2024	Change in Imports (%)
Agriculture	\$ 24.98	\$ 31.22	+ 24.97 %	\$ 6.96	\$ 4.57	– 34.30 %
Raw Materials	\$ 10.33	\$ 12.95	+ 25.36 %	\$ 10.68	\$ 6.29	– 41.16 %
Manufacturing	\$ 29.96	\$ 33.74	+ 12.62 %	\$ 55.25	\$ 49.38	– 10.63 %
Other	\$ 1.52	\$ 1.81	+ 19.26 %	\$ 0.82	\$ 0.59	– 28.76 %
Total	\$ 66.79	\$ 79.72	+ 19.36 %	\$ 73.71	\$ 60.82	– 17.49 %

point—where emphasis is placed solely on minimizing foreign currency outflows—such a perspective overlooks the multifaceted role imports play in an economy.

Imports can be essential, or even indispensable, for ensuring the population’s access to basic necessities such as food, for supplying industries with critical inputs, and for supporting an export-oriented growth model that relies on imported components. Accordingly, the composition and structure of imports merit a more nuanced analysis, particularly in terms of the long-term implications for supply stability and economic growth.

The continued sharp decline in imports—despite the fundamentally positive effects of dismantling import barriers—may indicate underlying recessionary pressures stemming from fiscal policy, most notably a substantial erosion of purchasing power within Argentina. Therefore, the above-mentioned decline in imports cannot necessarily be regarded as a first successful chapter of Milei’s policy.

Foreign Direct Investment in Argentina

A sectoral analysis of foreign direct investment (FDI) in Argentina indicates a marked concentration in capital-intensive industries such as mining and manufacturing—sectors in which the country possesses notable comparative advantages. In principle, FDI in Argentina should therefore be both economically justified and potentially profitable.

Since the inauguration of President Javier Milei, however, the trajectory of FDI has taken a deeply negative turn. The wholesale and retail sectors, in particular, have experienced a precipitous decline, reinforcing the assessment that Milei’s policy agenda has triggered a significant contraction in domestic demand.

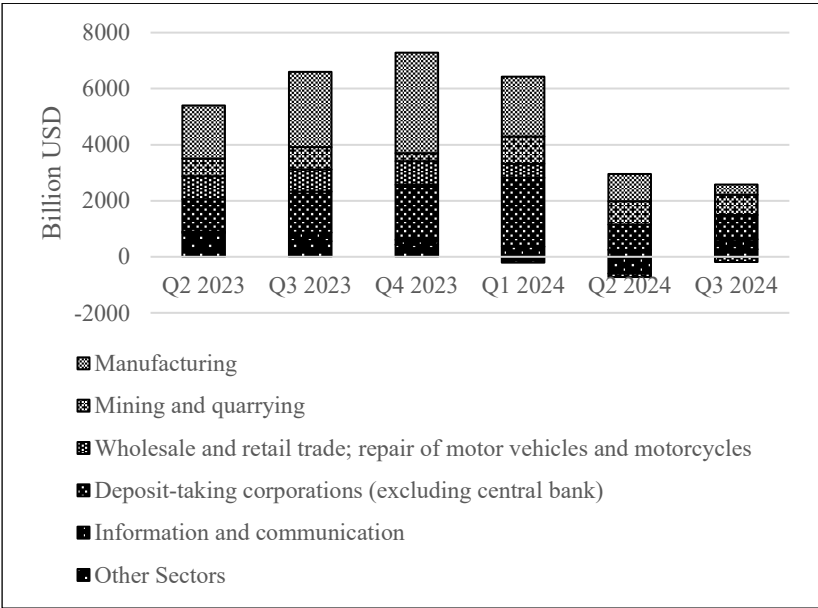

Figure 0.1: Development of Foreign Direct Investment (FDI) in Argentina by Economic Sector, in Billion USD

The future trajectory of foreign direct investment (FDI) in Argentina will largely depend on two critical factors.

- First, the establishment of a more reliable and credible economic policy framework is essential—one that not only stimulates short-term growth but also provides long-term planning certainty and restores investors’ confidence in institutional structures.
- Second, the Argentine government must demonstrate its sustained capacity to control inflation and maintain exchange rate stability over the long term. In this context, initiatives such as the RIGI (see Chapter 2.1) may contribute significantly by enhancing transparency and predictability for investors. Conversely, failure to meet these objectives risks exposing FDI to continued volatility, thereby posing a long-term threat to the country’s economic recovery.

4. Conclusion and Outlook

The initial theses

Thesis 1: Neoliberal policies can stimulate quantitative economic parameters in the sense of neoliberal defined growth in the short term

Thesis 2: Even successful neoliberal growth policies permanently worsen the living conditions of the broad mass of the population and therefore cannot ensure long-term growth

are confirmed based on the above discussion.

In particular, in the area of public finances, a gradual consolidation has become evident following Milei's policies, driven by expenditure discipline and the reduction of subsidies.

However, the price for this has been a significant recessionary decline in overall economic demand.

Through positive effects on the balance of payments resulting from restrictive monetary policy, currency devaluation, and deregulations in trade policy, the country managed to rebuild its foreign exchange reserves. This strengthening of the external economic position enabled the lifting of the Cepo Cambiario and marked a return to a liberalized, i.e., flexible, foreign exchange market.

Despite initial announcements of complete dollarization, Milei's government so far has pursued an intermediate course aimed at stabilizing within a national currency regime. Measures such as the crawling peg system, loosening of capital controls, and the buildup of foreign exchange reserves suggest a prioritization of macroeconomic consolidation, which can be interpreted

- either as preparation for eventual dollarization
- or as a pragmatic departure from this goal.

If the former were the case, it could directly lead to the latter: If all these conditions are met, then maintaining a national currency would no longer lead to inflation: dollarization would then be essentially unnecessary.

However, experience shows that the pressure to adhere to such a credible fiscal and monetary policy tends to weaken once political authorities regain full control over state-managed fiscal and monetary policies. Therefore, for Argentina, the concept of dollarization could indeed be a viable option.

Nevertheless, President Milei should be aware that under dollarization, the money supply ultimately only avoids potential deflation if the circulating dollar amount is generated

- through sufficiently high current account surpluses on the one hand, and
- on the other hand, not flowing out via capital flight.

This underscores the importance of Milei's "holistic" approach: his entire concept depends on success across all its components—spending cuts, revenue increases,

economic growth, stable price levels, current account surpluses, and—as long as there is still a national currency—exchange rate stability.

The authors ultimately identify two weaknesses or challenges of the current Argentine economic policy under President Milei:

1. The consolidation of the state budget may not predominantly come at the expense of the population if one wishes to avoid risking that a substantial decline in domestic demand—economically speaking—would neutralize or even overcompensate for the achieved fiscal consolidation.

National income is generated approximately by 90% through consumption expenditures and 10% through investments, according to the expenditure approach in calculating Net National Product. This ratio clearly demonstrates the significant importance of Keynesian economic policy: ideally, a socially oriented, consumption-supporting economic policy should be implemented within a framework of deregulated industry policies—both for large corporations and, in particular, for small and medium-sized enterprises (SMEs) and even small traders, whose importance for employment and economic growth is often severely underestimated.

This implies that the proposed tax reform should not only benefit investors or the still-existing ‘wealth elites’; that is, a growth-promoting tax system should be based on progressive taxation through direct taxes—not primarily through indirect consumption taxes or income-independent social contributions. Subsidies can largely be eliminated if the state exempts a minimum income from taxation and, in particular, refrains from levying property taxes on its economic entities.

2. Historically, Argentina has repeatedly failed due to corruption, overregulation, and the resulting (or contributing to) capital flight. The major issues of tax evasion and corruption are not addressed under Milei’s leadership.

If foreign direct investment also declines, the problems of current account deficits, budget deficits, and the resulting need for expansionary monetary policy—and the resurgence of (hyper-)inflation—return, further exacerbating capital flight until the next state bankruptcy.

This presents a particular risk during Milei’s presidency: his “chainsaw” approach is, to put it mildly, not very confidence inspiring. As a result, direct investments and investors in general are more likely to be discouraged than encouraged from viewing Argentina as a future economic haven of growth and wealth.

When a nearly limitless neoliberal economic policy is celebrated, as historically exemplified by Margaret Thatcher and Ronald Reagan, or currently by President Milei in Argentina, it inevitably leads to an increase in the Gini coefficient, resulting in a worsening inequality of income and wealth within the population, with values often exceeding 0.4. This, in turn, leads to social and political destabilization of society.

In pure neoliberalism, positive (constructive) state activity is undesirable and is even considered system-destroying:

However, no state has ever failed because it provided its citizens with too many social benefits. States or their societies fail when inequality and economic exclusion, which then also leads to social and political exclusion-destabilize these states.

To put it clearly: It is not the citizen-oriented states of Northern or Western Europe, the Baltics, or Southeast Asia; Japan, Canada, or Australia that fail, but rather states that do not provide their citizens with economic, social, societal, and political security, such as many states in Africa, Latin America, Asia, or even the USA. These are states where powerful minorities dominate the majority and deny them equal participation in the state.

When this situation persists for too long, states fragment into partial interests and succumb to the power of the stronger: either legal or illegal power structures of organized minorities that exclude or even exploit the majority.

Argentina, under Milei, once again stands at a crossroads.

DIE POLITISCHE ÖKONOMIE GEOPOLITISCHER RISIKEN UND FISKALISCHER REAKTIONEN IN GEORGIEN: EINE MIXWD-METHODS-ANALYSE ³¹⁹

Mariam Khorava³²⁰

Staatliche Ivane Javakhishvili Universität Tiflis

Einleitung

Die Studie untersucht den Einfluss geopolitischer Faktoren auf Georgiens wirtschaftliche und politische Entscheidungsfindung durch die Kombination ökonometrischer Modellierung mit Umfrageanalysen. Sie nutzt vierteljährliche Daten aus den Jahren 2012 bis 2024 und verwendet ein OLS-Regressionsmodell (Ordinary Least Squares), um zu untersuchen, wie sich Variablen wie der Global Peace Index, politische Stabilität, Inflation, BIP-Wachstum, Arbeitslosigkeit und Außenhandelsbeziehungen auf die Staatsausgaben auswirken. Die Ergebnisse der OLS-Regression zeigen, dass eine erhöhte geopolitische Instabilität, wie sie durch den Global Peace Index angezeigt wird, mit reduzierten Staatsausgaben korreliert ($\beta = -3,39$, $p = 0,0128$). Zusätzlich liefert eine Umfrage unter 350 Akademikern und Forschern in Georgien qualitative Einblicke in die Wahrnehmung geopolitischer Risiken, der wirtschaftlichen Entwicklung und der Migrationsabsichten. Die Umfrage deutet auf eine weit verbreitete Skepsis hinsichtlich Georgiens Aussichten auf eine Westintegration hin; 63% der Befragten äußerten sich pessimistisch. Die Studie unterstreicht die Notwendigkeit einer verbesserten geopolitischen Kommunikation und institutioneller Reformen zur Stärkung der Resilienz und zur Minderung des Migrationsdrucks. Sie betont, dass fiskalische Entscheidungen sowohl von makroökonomischen Indikatoren als auch von externen geopolitischen Dynamiken beeinflusst werden. Ziel der Studie ist es zu verstehen, ob geopolitische Risiken die fiskalische Steuerung und die öffentlichen Erwartungen in Transformationsländern verändern. Dazu werden Theorien der fiskalischen Reaktionsfähigkeit und der internationalen politischen Ökonomie auf den Kontext kleiner Staaten ausgeweitet. Der theoretische Rahmen der Studie stützt sich auf die keynesianische Ökonomie, fiskalische Reaktionsfunktionen und die internationale politische Ökonomie (IPE), um zu untersuchen, wie geopolitische Volatilität die Fiskalpolitik in Transformationsländern beeinflusst und dabei die sich entwickelnde globale Ordnung berücksichtigt, die durch Fragmentierung und Regionalisierung gekennzeichnet ist. Sie behandelt Forschungsfragen zur Reaktion der Staatsausgaben auf geopolitische Instabilität, zum Zusammenhang zwischen globalen Risiken und fiskalischen Interventionen, zum Zusammenhang zwischen inländischer makroökonomischer Entwicklung und fiskalpolitischen Veränderungen sowie zum Einfluss geopolitischer Schocks auf die öffentliche Wahrnehmung und

³¹⁹ Der Aufsatz ist auf der CD der Publikation enthalten

³²⁰ Mariam Khorava, Doktorand an der Fakultät für Wirtschaftswissenschaften, Staatliche Ivane Javakhishvili Universität Tiflis; Universitätsstraße 2, Tiflis, Georgien; mariami.khorava392@eab.tsu.edu.ge

die Migrationsabsicht. Die Methodik integriert Trends auf Makroebene mit Dynamiken auf Mikroebene, um eine umfassende Perspektive darauf zu bieten, wie externer Druck und inländische Bedingungen Regierungsentscheidungen in Georgien beeinflussen.

Struktur der Arbeit

Die Arbeit basiert auf einem Mixed-Methods-Ansatz, der sowohl quantitative als auch qualitative Analysen integriert, um die Auswirkungen geopolitischer Faktoren auf Georgiens Finanzpolitik und die öffentliche Wahrnehmung zu untersuchen. Die Struktur der Studie lässt sich wie folgt skizzieren:

- **Ökonometrische Analyse (quantitative Komponente):** Hierbei handelt es sich um eine ökonometrische Zeitreihenmodellierung anhand von Quartalsdaten von 2012 bis 2024. Die Methode der kleinsten Quadrate (OLS) wird verwendet, um den Zusammenhang zwischen Staatsausgaben und verschiedenen erklärenden Variablen zu schätzen, darunter geopolitische Risikoindikatoren (wie der Global Peace Index), politische Stabilität und wichtige makroökonomische Indikatoren wie BIP-Wachstum, Inflation, Arbeitslosigkeit und Außenhandel. Die statistische Analyse erfolgte mit EViews 12.
- **Umfrageanalyse (qualitative Komponente):** Dieser Teil der Studie nutzt Originaldaten einer Umfrage von 350 Personen aus der georgischen Wissenschafts- und Forschungsgemeinschaft. Die Umfrage wurde über einen Online-Fragebogen durchgeführt und zielte darauf ab, die Wahrnehmung des geopolitischen Umfelds, der wirtschaftlichen Entwicklungsaussichten und der Entwicklung der westlichen Integration zu erfassen. Die Daten wurden mit IBM SPSS analysiert.
- **Theoretischer Rahmen:** Die Forschung basiert auf verschiedenen theoretischen Ansätzen, darunter der keynesianischen Ökonomie, Modellen der fiskalischen Reaktionsfunktion und Ansätzen der internationalen politischen Ökonomie (IPE). Diese Ansätze helfen, Veränderungen der Staatsausgaben als Reaktion auf internen wirtschaftlichen Druck und externe geopolitische Kräfte zu erklären.
- **Forschungsfragen:** Die Studie definiert ihre Forschungsfragen explizit und konzentriert sich dabei auf die Reaktion der Staatsausgaben auf geopolitische Instabilität, die Auswirkungen globaler Risiken auf fiskalische Interventionen, den Zusammenhang zwischen der inländischen makroökonomischen Entwicklung und der Fiskalpolitik sowie den Einfluss geopolitischer Schocks auf die öffentliche Wahrnehmung, die Migrationsabsicht und die strategische Ausrichtung.
- **Daten und Methodik:** Die Studie gibt die Datenquellen (Geostat, Weltbank, Institute for Economics and Peace) und den abgedeckten Zeitraum (2012–2024) an. Sie beschreibt detailliert die Modellspezifikation für die ökonometrische Analyse, einschließlich der abhängigen und unabhängigen Variablen, und beschreibt das Umfragedesign, die Verteilung und die Stichprobenmerkmale.

- **Ergebnisse und Diskussion:** Die Erkenntnisse aus den ökonometrischen Analysen und Umfragen werden vorgestellt und interpretiert, wobei das Zusammenspiel zwischen geopolitischer Dynamik, makroökonomischen Indikatoren und finanzpolitischen Entscheidungen in Georgien hervorgehoben wird.

Methodologie

Diese Studie verfolgt einen gemischten Methodenansatz, um sowohl makroökonomische Trends als auch mikroökonomische Dynamiken zu untersuchen, die die Finanzpolitik angesichts geopolitischer Risiken beeinflussen. Der methodische Rahmen umfasst quantitative Daten aus öffentlichen Umfragen und bietet eine umfassende Perspektive darauf, wie sowohl externer Druck als auch inländische Bedingungen die Regierungsentscheidungen in Georgien beeinflussen.

Die empirische Analyse basiert auf ökonometrischen Zeitreihenmodellen und nutzt Quartalsdaten von 2012 bis 2024. Die Studie wendet die Methode der kleinsten Quadrate (OLS) an, um den Zusammenhang zwischen Staatsausgaben und einer Reihe erklärender Variablen zu schätzen, darunter der Global Peace Index (als Indikator für geopolitische Risiken), politische Stabilität, Inflation, Arbeitslosigkeit, Wirtschaftswachstum und Außenhandel. Dieser methodische Ansatz ermöglicht die Ermittlung von Richtung und Ausmaß dieser Zusammenhänge im Zeitverlauf, mit besonderem Schwerpunkt auf fiskalischen Reaktionen unter geopolitischer Unsicherheit. Die statistische Analyse erfolgte mit EViews 12, das die Modellschätzung, diagnostische Tests und die Visualisierung empirischer Ergebnisse unterstützte.

Ergänzend zur quantitativen Analyse flossen in die Studie Originaldaten aus einer Umfrage unter Mitgliedern der georgischen Wissenschafts- und Forschungsgemeinschaft ein. Diese umfasste einen Online-Fragebogen, der über einen Zeitraum von vier Wochen (vom 27. April bis 25. Mai 2025) durchgeführt und über soziale Medien und Direktnachrichten verbreitet wurde. Ziel der Umfrage war es, die Wahrnehmung des geopolitischen Umfelds Georgiens, seiner wirtschaftlichen Entwicklungsaussichten und seines Wegs zur Westintegration zu eruieren. Von den über 1.500 versendeten Fragebögen gingen 350 vollständige Antworten ein. Die Daten wurden mit der Software IBM SPSS analysiert, um vorherrschende Einstellungen zu identifizieren und Muster zu erkennen, was den ökonometrischen Ergebnissen kontextuelle Tiefe verleiht. Durch die Integration makroökonomischer Modelle mit gesellschaftlichen Erkenntnissen und Perspektiven stärkt das Mixed-Methods-Design die Aussagekraft

der Studie und bietet ein differenzierteres Verständnis der Funktionsweise der Finanzpolitik unter geopolitischem Druck in einer Übergangsökonomie.

Die zentralen Forschungsfragen dieser Studie lauten: Inwieweit reagieren Staatsausgaben auf geopolitische Instabilität? Führen steigende globale Risiken zu verstärkten fiskalischen Interventionen? Wie eng ist die makroökonomische Entwicklung im Inland, wie Inflation und Arbeitslosigkeit, mit Veränderungen der Fiskalpolitik verknüpft? Und wie beeinflussen geopolitische Schocks die

öffentliche Wahrnehmung der institutionellen Stabilität, die Migrationsabsichten und die strategische Ausrichtung kleiner, gefährdeter Staaten?

Die Studie untersucht, wie sich geopolitische Instabilität auf die Staatsausgaben auswirkt. Sie kommt zu dem Ergebnis, dass erhöhte geopolitische Risiken mit einer Reduzierung der Staatsausgaben einhergehen, möglicherweise aufgrund eingeschränkter Haushaltskapazitäten. Sie untersucht außerdem den Zusammenhang zwischen der makroökonomischen Entwicklung im Inland und der Finanzpolitik und stellt fest, dass steigende Arbeitslosigkeit mit höheren Haushaltsausgaben, insbesondere für den sozialen Schutz, einhergeht. Die Studie untersucht zudem, wie geopolitische Schocks die öffentliche Wahrnehmung beeinflussen. Umfragedaten zeigen ein weit verbreitetes Bewusstsein für regionale geopolitische Bedrohungen und deren Auswirkungen auf die nationale Stabilität. Neben einer starken Unterstützung der euro-atlantischen Integration besteht auch eine erhebliche Besorgnis über wirtschaftliche Unsicherheit und eine mögliche Abwanderung hochqualifizierter Fachkräfte.

Ökonometrische Analyse und Ergebnisse

Die ökonometrische Analyse untersuchte den Zusammenhang zwischen Staatsausgaben und verschiedenen makroökonomischen, politischen und geopolitischen Variablen. Es wurde ein Ordinary Least Squares (OLS)-Regressionsmodell verwendet, wobei die Staatsausgaben die abhängige Variable darstellten. Zu den unabhängigen Variablen zählten makroökonomische Indikatoren wie BIP-Wachstum, Inflation, Außenhandel und Arbeitslosigkeit sowie politische und geopolitische Indikatoren wie der Global Peace Index und die politische Stabilität, die alle um ein Viertel zurücklagen. Die Ergebnisse deuteten auf einen statistisch signifikanten negativen Zusammenhang zwischen BIP-Wachstum und Staatsausgaben hin, was auf ein antizyklisches fiskalisches Verhalten hindeutet. Umgekehrt erwies sich ein erhöhtes geopolitisches Risiko, das durch den Global Peace Index repräsentiert wird, als statistisch signifikant und mit einer Reduzierung der Staatsausgaben verbunden, möglicherweise aufgrund eingeschränkter fiskalischer Kapazitäten. Andere Variablen wie Inflation, Handelsöffnung, Arbeitslosigkeit und politische Stabilität zeigten im Modell nicht signifikante Zusammenhänge.

$$\begin{aligned} Gov_exp_t = & 10.6716 - 2.5775 \times GDP_{Growth_{t-1}} + 1.2845 \times INFL_{t-1} - \\ & -0.2957 \times Trade_Open_{t-1} + 0.5669 \times Unemp_{t-1} + 3.3901 \times GPI_{t-1} + \\ & +0.7085 \times Pol_Stab_{t-1} + \varepsilon_t \end{aligned}$$

Öffentliche Meinung und Umfrageanalyse

Die Studie umfasste eine qualitative Komponente durch eine Online-Umfrage unter 350 Teilnehmern aus Georgiens akademischer und wissenschaftlicher Gemeinschaft, die zwischen dem 27. April und dem 25. Mai 2025 durchgeführt wurde. Ziel dieser Umfrage war es, die Wahrnehmung des geopolitischen Umfelds Georgiens, seiner

wirtschaftlichen Entwicklungsaussichten und seines Weges zur Westintegration zu erfassen und die ökonomischen Ergebnisse zu ergänzen. Die Umfrage wurde hauptsächlich über soziale Medien und Direktnachrichten verbreitet und erreichte über 1.500 Personen, wobei 350 vollständige Antworten eingingen. Die Befragten stammten überwiegend aus dem akademischen und wissenschaftlichen Bereich, darunter Universitätsdozenten, Forscher und Studenten, und lebten mehrheitlich in Tiflis. Die Ergebnisse zeigten ein hohes Bewusstsein für regionale geopolitische Bedrohungen, eine starke Unterstützung der euro-atlantischen Integration sowie erhebliche Bedenken hinsichtlich wirtschaftlicher Unsicherheit und potenzieller Abwanderung hochqualifizierter Fachkräfte. Es bestand auch die auffällige Wahrnehmung, dass geopolitische Unsicherheit die Wirtschaftspolitik Georgiens erheblich beeinflusst; 90 % der Befragten stimmten dieser Aussage zu oder stimmten voll und ganz zu. Die Einschätzung von Georgiens Entwicklung der Westintegration fiel überwiegend negativ aus; über 63 % äußerten eine pessimistische Prognose. Darüber hinaus empfand eine Mehrheit der Befragten die Reaktionsbereitschaft des georgischen Staates auf geopolitische Veränderungen als gering oder unzureichend, was auf eine weit verbreitete Skepsis gegenüber der staatlichen Vorbereitung hindeutet. Die Umfrage verdeutlichte zudem eine hohe Migrationsabsicht innerhalb der Berufswelt: Fast 70 % erwägen oder planen eine Auswanderung aus beruflichen Gründen. Die Analyse ergab auch, dass demografische Faktoren, insbesondere Einkommen und Bildungsniveau, diese Wahrnehmungen und Absichten maßgeblich beeinflussen.

Forschungsergebnisse

Die Untersuchung lieferte mehrere wichtige Erkenntnisse. Ökonomometrisch zeigte sich ein statistisch signifikanter negativer Zusammenhang zwischen BIP-Wachstum und Staatsausgaben, was auf ein antizyklisches fiskalisches Verhalten hindeutet. Umgekehrt zeigte auch der Global Peace Index, als Indikator für geopolitische Risiken, einen statistisch signifikanten negativen Zusammenhang mit Staatsausgaben. Dies deutet darauf hin, dass ein erhöhtes geopolitisches Risiko mit reduzierten Staatsausgaben einhergeht, möglicherweise aufgrund fiskalischer Einschränkungen. Die Umfrage ergab, dass die überwiegende Mehrheit der Befragten die geopolitische Lage Georgiens als instabil wahrnimmt.

Tabelle 9. Chi-Quadrat-Testergebnisse und Interpretation: Einfluss demografischer Faktoren auf geopolitische Wahrnehmungen und wirtschaftliche Erwartungen

Variable bestimmen	Ergebnisvariable	Wert	df	Asymptotische Signifikanz (zweiseitig)
Wahrnehmung der politischen Stabilität Georgiens	Altersgruppe	53.846 ^a	8	<.001
	Geschlecht	22.640 ^a	2	<.001
	Bildungsniveau	82.859 ^a	10	<.001

	Einkommen	41.421 ^a	12	<.001
Bewertung der geopolitischen Stellung Georgiens in der modernen internationalen Ordnung	Altersgruppe	76.593 ^a	16	<.001
	Geschlecht	33.823 ^a	4	<.001
	Bildungsniveau	120.046 ^a	20	<.001
	Einkommen	219.141 ^a	24	<.001
Zustimmung zur Aussage: „Geopolitische Unsicherheit hat erhebliche Auswirkungen auf die Wirtschaftspolitik und den Entscheidungsprozess Georgiens.“	Altersgruppe	109.115 ^a	12	<.001
	Geschlecht	36.834 ^a	3	<.001
	Bildungsniveau	52.826 ^a	15	<.001
	Einkommen	235.858 ^a	18	<.001
Bewertung der Entwicklung Georgiens in Richtung Westen durch den Befragten	Altersgruppe	46.902 ^a	16	<.001
	Geschlecht	3.092 ^a	4	0.543
	Bildungsniveau	64.296 ^a	20	<.001
	Einkommen	189.869 ^a	24	<.001
Migrationsabsichten	Altersgruppe	55.915 ^a	12	<.001
	Geschlecht	9.279 ^a	3	0.026
	Bildungsniveau	89.425 ^a	15	<.001
	Einkommen	81.254 ^a	18	<.001
Bewertung der staatlichen Bereitschaft zur Bewältigung geopolitischer Dynamiken	Altersgruppe	113.587 ^a	16	<.001
	Geschlecht	15.737 ^a	4	0.003
	Bildungsniveau	120.439 ^a	20	<.001
	Einkommen	388.964 ^a	24	<.001

Die Hauptsorge gilt dem militärischen und hybriden Druck Russlands und der besetzten Gebiete. Die euro-atlantische Integration wird stark unterstützt, gleichzeitig bestehen jedoch erhebliche Bedenken hinsichtlich der wirtschaftlichen Unsicherheit und der Abwanderung hochqualifizierter Fachkräfte. 90 % der Befragten stimmten der Aussage zu, dass geopolitische Unsicherheit erhebliche Auswirkungen auf Georgiens Wirtschaftspolitik und Entscheidungsprozesse hat. Die öffentliche Wahrnehmung der Bereitschaft der Regierung, sich mit geopolitischen Dynamiken auseinanderzusetzen, war weitgehend negativ; über 84 % bewerteten sie als gering oder unzureichend. Darüber hinaus wurde eine hohe Absicht zur beruflichen Migration gemeldet: Fast 70 % der Befragten planen oder erwägen, das

Land für berufliche oder akademische Zwecke zu verlassen. Es zeigte sich, dass diese Wahrnehmungen und Absichten signifikant mit demografischen Faktoren wie Alter, Geschlecht, Bildungsniveau und Einkommen zusammenhängen.

SEVERAL IMPORTANT EUROPEAN AND GLOBAL EVENTS RELATED TO CULTURAL AND ENVIRONMENTAL POLICY HAVE BEEN HELD IN ESTONIA DURING THIS DECADE³²¹

Matti Raudjärv³²²
University of Tartu

Introduction

The subject of this paper is topical as many events in Europe and in the whole world are organised by a specific country, with participants from both young and older people from many countries. Also Estonia as a small country has had the opportunity to not only participate in but also to be the main organiser of many such events and to host visitors from also other countries besides our own people and to show them Estonia, our culture and activities.

The aim of this article is to describe and bring examples on the events related to environmental and economic policy held in Estonia which have an impact on the whole complex of economic policy both in Estonia and outside Estonia, both in neighbouring and more distant countries.

The research tasks were briefly as follows:

- description of widely attended cultural events held from 2022 to 2025 which have taken place within just four years, with an emphasis (mainly music and concerts) on Tallinn but also at other places in Estonia;
- Tallinn was also the European Green Capital with its parks, green areas, gardens and all the related developments.
- Tartu as the European Capital of Culture, together with Viljandi and the towns and rural municipalities of Southeast Estonia (music, concerts, theatre performances, exhibitions, etc.);
- Tallinn as the European Capital of Sport;
- and certainly our Song Celebrations with the tradition of more than 100 years (starting from 1934 also the Dance Celebrations) in Tallinn with their audience of about 100,000 people.

³²¹ The full text of this article is on the USB flash drive in Estonian as several materials may not be interesting for readers in other languages. NB! From 2025 we are using USB flash drives (USB sticks) instead of CDs as CDs cannot be used in all newer computers (particularly laptops) (technological development!?).

³²² Matti Raudjärv (MR.) is

- an associate professor emeritus of the Faculty of Social Sciences of the University of Tartu, elected visiting professor and foreign supervisor of doctoral studies of the Georgian Technical University, and appointed visiting professor of the Tbilisi State University;

It has been a fine tradition in Europe and on the level of UNESCO for a long time already – to organise important and prominent events in many countries and their cities.

Also Estonia has become an active participant in these international events, above all in larger cities which have larger budgets to cover such expenses. For instance, during the four years of 2020s (2022–2025), three events of European and global importance have been held in Tallinn and one event in Tartu (in cooperation with the Viljandi town and the towns and rural municipalities of Southeast Estonia).

We should certainly emphasise the long tradition of organising Estonian Song and Dance Celebrations here. While the larger celebrations are periodically held in Tallinn, celebrations are held also in Tartu,³²³ in county centres and in other Estonian towns and rural municipalities.

-
- founder (in 1984) and chief editor (from 1984 to 2006 responsible editor and since 2007 chief editor) of this international scientific journal published in three languages;
 - initiator of the scientific conferences related to this journal (Ship Conference: Tartu-Värskä-Pihkva-Värskä-Tartu, 1984) and their main organiser at Värskä (1984–2012) and at Jäeneda (2013–...), further conferences also on Estonian islands (2026–...) and
 - manager of the board and managing director of the Mattimar OÜ publishing and consultation company (since 1993);
 - alumnus of the Faculty of Economics of the Tallinn University of Technology (since 1974) and alumnus of DAAD, Germany (since 1990);
 - founder, first head of the chair and professor of the first Chair of Economic Policy in Estonia at the Tallinn University of Technology (1992);
 - in 1979–1989 (in 2003–2005, 2007, 2010–2012, 2015, 2017–2018 as a citizen of the Republic of Estonia) fellowship programmes in Sochi, Russia;
 - In the period 1989–2016 repeatedly participated in long-term fellowship programmes at many best universities of the Federal Republic of Germany (Kiel, Frankfurt (Main), Osnabrück, Paderborn, etc.), including for several times also at the world-famous Kiel Institute for the World Economy;
 - In July-August 1992, fellowship programme at the Vienna University of Economics and Business in Austria;
 - in 2005–2007 in Crimea (Foros, etc.); in 2008 and 2012 in Türkiye (Belek, Antalya); in 2011 in Greece (Crete); in 2013 in Greece (Chalkidiki, Nea Moudania); in 2014 in Spain (Barcelona; could not participate because I fell ill); all these continuing education workshops were organised by the Ternopil National Economic University (Ukraine).

E-mail addresses: matti.raudjarv@ut.ee (University of Tartu) and mattir@mattimar.ee (Mattimar OÜ). Information on the published volumes/issues of this journal is available on the web site of Mattimar OÜ www.mattimar.ee in the section: Publikatsioonid/ Publikationen/Publications and information and information letters on the conferences related to the journal are available in Estonian, German and English in the section: Aktuaalne/Aktuell/Topical.

³²³ The first Song Celebration of Estonians took place in Tartu in 1869.

Estonian Song and Dance Celebrations are a unique event of global importance, therefore our tradition was included in the UNESCO List of Masterpieces of Oral and Intangible Heritage of Humanity in 2003. The Song and Dance Celebrations have become international events long ago already as their participants have come from many countries.

1. Since 2022, a number of events of global importance related to economic policy, above all cultural and environmental policy, have been held in Estonia

If we proceed from the three main areas of economic policy – order policy, structural policy and process policy – we can classify environmental policy under order policy, and cultural policy under structural policy (in sources of the main article: Raudjärvi, M. 1995; 1997; 2000).

Greenery in nature is certainly one of the most important factors supporting the existence of people and other living beings on the planet Earth. Culture, music, including songs and dances, sports and exercise, also the long song and dance traditions have an important role in the life of most people besides their daily activities and work. These are daily activities of the Estonian people. And surely not only the activities listed here but often also many other activities and areas of economic policy.

The following events of international importance have been held in Estonia during the third decade of the 21st century:

- Tallinn as an internationally recognised UNESCO City of Music – 2022–2025;
- Tallinn as the European Green Capital – 2023;
- Tartu as the European Capital of Culture – 2024;
- Tallinn as the European Capital of Sport – 2025;
- The important nationwide XXVIII Song Celebration and the XXI Dance Celebration „Iseoma“ (“Kinship”) with many foreign visitors took place in Tallinn – 2025.

Thus, Tallinn has been under the spotlight as the Green Capital, UNESCO City of Music, Capital of Sport and organiser of the Song and Dance Celebration. These events have obviously actually been nationwide events, only most organisers have represented Tallinn.

Tartu has led the organisation of the events of the Capital of Culture but also Viljandi town and the 19 towns and rural municipalities of the Tartu County, Põlva County, Valga County and Võru County in Southeast Estonia (together with the Viljandi Town Government, 20 municipalities in total) were actively involved.

2. Music has accompanied Estonians all their life

Tallinn is the internationally recognised UNESCO City of Music in 2022–2025.

From the very beginning, music has been for Estonians a way to preserve our culture and the sense of unity. Before the spread of literacy, our culture was passed down through generations with oral stories which were often recited as songs. Song celebrations were born during the period of national awakening from the connection with the homeland and from the sense of unity between people which led to the declaration of independence in 1918. Since the time when Tallinn became the site of Song Celebrations in 1928, our city has passed down and preserved our culture in one of the most important ways.

This recurred at the end of the Cold War and during the dissolution of the Soviet Union when hundreds of thousands of Estonians gathered at the Tallinn Song Festival Grounds to oppose the regime peacefully, by singing.

Tallinn is also a city of composers and new music and has been at the birth of several new unique music styles. During the years Maestro Arvo Pärt^{324,325} worked in Tallinn, he created his unique *tintinnabuli* style which is why he is the most performed living composer of classical music. Thanks to composer Veljo Tormis, the declining tradition of runic songs acquired a fresh form in classical music. Nowadays, runic songs have influenced several music styles starting from classical music and up to pop and rock music. The year is always full of excellent music events.

Tallinn is the site of prominent international festivals. Jazzkaar which started modestly at the beginning of 1990s has become one of the most important jazz festivals in Northern Europe. Globally recognised music artists gather in Tallinn in spring to perform the best and the very newest jazz music. Annual Tallinn Music Week (TMW) is an international festival which combines a varied choice of concerts with an extensive conference programme. Estonian Music Days presents the best of the Estonian new music.

³²⁴ Arvo Pärt – 90. Maestro was born in Paide on 11 September 1935. At the age of 2.5 years, Rakvere became his hometown. The composer started school at the Rakvere Primary School No. 1 and studied at the Rakvere Secondary School No. 1 from 1950–1954. Arvo Pärt completed the piano course at the Rakvere Children's Music School in 1953. In 1954 he continued his studies at the Tallinn School of Music. The connection with Rakvere remained, however – his home was here and his mother lived here. *Source:* Eesmaa, Enn. (2025). Teekond, mis viis tintinnabulini. *Maaleht* nr 37 (1979 11. september 2025, lk. 39–41).

³²⁵ Rakvere declared Arvo Pärt its honorary citizen on his 60th birthday. The town gave him the violin of his teacher Jaan Pakk for his 70th birthday. Arvo had tears in his eyes. When the 75th birthday of the composer was celebrated on 11 September 2010, the sculpture "Young man with a bicycle listening to music" by the sculptor Aivar Simson, dedicated to Arvo Pärt, was unveiled at the centre of Rakvere town, in what is called the market square. *Allikas:* Sikk, Rein. (2025). Kuidas kuulus helilooja lõhki kuivas ja muu hulgas kitseks muutus. *Maaleht* nr 37 (1979 11. september 2025, lk. 40–41).

MR. comment: Arvo Pärt is probably the most well-known Estonian in the world, at least among people interested in culture and researchers (this is evidenced by the recognitions, awards and titles by many universities and other cultural and research institutions). He is the Honorary Doctor of many universities (above all in the field of musicology).

Issues 1-2/2022 of our journal on CD contain the works of many Estonian composers (including *Fratres* by Maestro Arvo Pärt³²⁶) and recordings of conductors and music performers (see pp. 20–25 in the printed publication and listen to the CD): in total 11 works, i.e. 52.10 minutes of music.

Licence agreements have been entered into with the following organizations:

- Estonian Public Broadcasting;
- Estonian Authors' Association;
- Estonian Performers Association.

The Estonian Music Information Center was consulted.

The works of music were selected by chief editor of the journal, Matti Raudjärv (the conductors and music performers of these works had been represented already in connection with the works), and he signed the above-mentioned agreements and had the performances on CDs approved by the composers, orchestras, choirs, conductors and music performers, as required.

3. Nature, greenery and its maintenance, i.e. environmental issues have always been held in esteem in Estonia

The Green Capital movement was started in 2006 on the initiative of the Mayor of Tallinn, Jüri Ratas. On 15 May 2006, representatives of 17 European cities signed the memorandum in which they made a proposal to the European Commission to award recognition annually to a city which has not only adopted environment-friendly management decisions and raised general environmental awareness but has also applied principles of sustainable development, improved the quality of public transportation, expanded the area of parks and green areas, introduced modern principles and technologies of waste disposal or implemented innovative and bold solutions for significant improvement of the general living environment of the city. The European Commission supported the proposal in a declaration published in Brussels on 22 May 2008.

Every year this title is awarded to a European city which has significantly improved its living environment and applied principles of sustainable development within the last 5–10 years, where the population, businesses and non-governmental organisations and others have functioning cooperation and which continues the programme of improvement of the living environment that should have a long-term impact on the urban environment, and which is willing to share its relevant experience with other cities.

³²⁶ *Maestro has graduated from the composition course by Heino Eller in the Tallinn State Conservatory in 1963 and has worked as a sound engineer at the Estonian Radio. Since the end of 1960s, Pärt was a freelance composer.*

Both the avant-garde spirit of the early works of Pärt and the religious nature of his works of 1970s led to controversial reviews and caused several confrontations with the officials of that time.

In 1980, Pärt was forced to emigrate with his family – first to Vienna and then to Berlin where they stayed for about 30 years. In 2010, Arvo Pärt returned to Estonia. (Source: Arvo Pärt – Arvo Pärdi Keskus. [<https://www.arvopart.ee/arvo-part/>] 14/09/2025)

This title demonstrates the readiness and capability of the city to solve its environmental problems.

Tallinn fulfilled the criteria and acquired the title of a Green Capital for 2023. In 2024, Valencia (Spain) was the Green Capital and in 2025 it is Vilnius (Lithuania).

The first public discussion on the Green Capital of Tallinn was held from 7 October to 4 November 2024. The aim was to find answers and solutions together. Inhabitants of Tallinn would like to have slower traffic and more trees in the city.

This public discussion is like mini-Tallinn where randomly selected inhabitants of the city can become familiar with the subject and submit their proposals for the improvement of life in the city.

4. Culture has helped the Estonian nation and state to survive

The European Capitals of Culture in 2024 were Bad Ischl in Austria, Bodø in Norway and Tartu.

European identity is characterised by its rich and varied cultural heritage. This can be found above all in many European cities. Cultural heritage has to be celebrated. Therefore the EU recognises every year two or three cities as European Capitals of Culture which is one of the most widely known and most successful cultural initiatives.

The initiative launched in 1985 places culture to the centre of European cities to celebrate art and culture during the whole year. By now, more than 60 cities have received the award all over the EU and outside, and the cities have been selected by an independent committee of experts.

The cities are selected on the basis of their cultural programme which should have a strong European dimension and should involve local population at all ages and contribute to the long-term development of the city.

Designation of European Capitals of Culture starts with a call for applications six years before the city is officially awarded the title of the Capital of Culture. In the course of the following two years the applications are reviewed before official designation of a Capital of Culture.

In 2025 the European Capitals of Culture are Chemnitz, Germany and Nova Gorica, Slovenia.

5. Estonian sportsmen have excelled among other countries for more than a century

Tallinn was elected as the European Capital of Sport – 2025. We will only mention the sportsmen, Olympic medalists who have represented Estonia, including Tallinn.

Olympic medals won by Estonian sportsmen (from 1920 (Antwerp) to 2020 (Tokyo)): Estonia and sportsmen from Estonia have won 81 medals (27 gold medals, 23 silver medals and 31 bronze medals) from Olympic Games. 71 of them are from Summer Olympics and 10 from Winter Olympics. 44 medals (36 from

Summer Olympics and 8 from Winter Olympics) have been won for the independent Estonian state.

Olympic gold medals won by Estonians (from 1920 (Antwerp) to 2020 (Tokyo)): 22 gold medals have been won from Summer Olympics and 5 gold medals from Winter Olympics, including 14 medals (10 from Summer Olympics and 4 from Winter Olympics) by representing the Estonian state.

Olympic silver medals won by Estonians (from 1912 (Stockholm) to 2012 (London)):

20 silver medals have been won from Summer Olympics and 2 silver medals from Winter Olympics, including 11 medals (9 from Summer Olympics and 2 from Winter Olympics) by representing the Estonian state.

Olympic bronze medals won by Estonians (from 1912 (Stockholm) to 2022 (Beijing)):

26 bronze medals have been won from Summer Olympics and 3 bronze medals from Winter Olympics, including 19 medals (17 from Summer Olympics and 2 from Winter Olympics) by representing the Estonian state.

Estonia and Tallinn have successfully organised also World Championships and European Championships during all seasons. They have been organised both in the category of juniors and adults. This has attracted positive attention among sports governing bodies of the world.

6. Estonians have been a singing and dancing nation for centuries

Song Celebrations have been held already since 1869. The first nationwide Song Celebration took place then in Tartu with approximately 850 performers from 51 choirs. This music event was and has been a celebration both for the choirs and the audience. Together with the Vanemuine Cultural Society, also the journalist, poet and active figure of the Estonian national awakening Johann Voldemar Jannsen was among the organisers of the first nationwide Song Celebration (1819–1890). This celebration played an important role in national awakening and was one of the factors arousing national self-awareness.

In 1896 the Song Celebration was transferred to Tallinn where it has been held until now.

In 1933, Estonia was preparing for the 10th jubilee of the Song Celebration. During the period between wars it became a tradition to hold the music celebrations every five years, and since 1934 also dancers have been included.

The first Song Celebration after World War II was organised in 1947. Starting from 1950, they have been organised every five years again. In the 1980s this tradition started the Singing Revolution. Tens of thousands of people gathered under the

arched ceiling of the stage of the Song Festival Grounds in Tallinn, sang patriotic songs and demanded independence for Estonia.

2019 was the 150th anniversary of the beginning of the Song Celebration tradition. Estonian was the first Baltic State to start organising Song Celebrations. In 2019 already the XXVII Song Celebration and XX Jubilee Dance Celebration were held. The tradition which has been continued for 150 years has survived during the most difficult times for our people: wars and occupations. Besides, even during the most difficult times, Song Celebrations had special power to bring Estonian people together through the magic of music, songs and dance and to preserve national identity, waiting for the opportunity to reestablish our independent state.

The Dance and Gymnastics Festival of Estonian Games held in 1934 is considered to be the predecessor of the current Dance Celebration. 1,500 dancers participated in that festival. The second Dance Celebration was held in 1939 with already 1,800 dancers.

World War II broke this new festival tradition, however, and folk dancers gathered for the third time only in 1947. The number of participants was the lowest of all times that year: only 840 people. Since 1950, after which the tradition to organise the celebrations every five years started, the number of participants began to increase fast. This culminated in 1970 when 10,000 dancers gathered in Tallinn. Such a number turned out to be too high and therefore about 8,000 people currently participate at the Dance Celebration.

Organisation of nationwide Folk Music Celebrations originally followed the model of the nationwide Song and Dance Celebrations. Folk Music Celebrations are held at different sites in Estonia and not every year. The nationwide Folk Music Celebration is held for two days. Competitions of playing folk instruments are held and single groups of musicians perform on the first day. The concert of the combined orchestra is on the second day. The combined orchestra consists of many folk music orchestras. The kannel orchestra, fiddle choirs and solo players of folk instruments perform separately.

Since 2011, also a big Folk Music Celebration, also called Instrument Party, has been held as a part of the Song and Dance Celebration. The format was inspired by the Instrument Party held in Town Hall Square in Tallinn in 2009. In 2011, Ando Kiviberg was the director of the folk music concert of the Song and Dance Celebration and concert was held on the arched stage. The Folk Music Celebrations held on a separate stage erected in the Tallinn Song Festival Grounds in 2014, in the Poolamäe Park next to the Kalev Stadium in 2017 and in the Freedom Square in 2019 were directed by Juhan Uppin who the director of the Folk Music Celebration of 2023 was also. Different types of instruments (e.g. accordions, mandolins, kannels, diatonic button accordions, fiddles, etc.) are played at the Instrument Party and a combined orchestra gives a concert.

Now the nationwide XXVIII Song Celebration and the XXI Dance Celebration „Iseoma“ 2025 with many foreign visitors took place in Tallinn on 3–6 July 2025 –

2025. 41,192 performers participated, including 83 groups from other countries. The whole Song Celebration held this year, particularly its last moments, confirmed more powerfully than ever that we can achieve anything together.

We will meet again in Tallinn in July 2028 when the following will be held:

XXII Nationwide Dance Celebration and XIV Youth Dance Celebration in Kalevi Stadium on 1–2 July 2028, and

XXIX Nationwide Song Celebration and XIV Youth Song Celebration on the Tallinn Song Festival Grounds on 8–9 July 2028.

Conclusion

Although we currently (both this year and in the next years) perceive that the cost of living has increased in Estonia – tax increases, increase in prices, inflation, slowing down of economic growth, often irrational decisions of the Government and several other unpleasant economic phenomena, Estonian people are relatively optimistic and support the international projects discussed in this article not only in Tallinn and in Tartu but also in the whole Estonia. The most important events of international importance were:

- Tallinn as an internationally recognised UNESCO City of Music – 2022–2025
For instance, the Saaremaa Opera Festival (22–27 July 2025) can certainly also be linked with Tallinn as a City of Music. The guest theatre of the Saaremaa Opera Festival 2025 was the **Daegu Opera House** from South Korea. In addition to its main activities, the Opera House founded in 2003 organises also the annual Daegu International Opera Festival. In the course of years, the theater has given performances in China, Italy, Germany, Japan, Hungary and Bulgaria.
- Tallinn as the European Green Capital – 2023
- Tartu as the European Capital of Culture – 2024; besides, we have to emphasise that very many so-to-say summer events have been and are currently held all over Estonia with interesting theatrical performances given by professional and amateur theatres and solo performances by actors in cities, rural municipalities and villages; many Estonian music performers give concerts at many Estonian places and stages, several festivals are held.
- Tallinn as the European Capital of Sport – 2025
- The important nationwide XXVIII Song Celebration and the XXI Dance Celebration „Iseoma“ with many foreign visitors took place in Tallinn – 2025

Throughout the year also different local fairs, markets, etc. are very popular in Estonia (more than 1,300 events annually), with very different goods sold (food products, handicraft, clothes, technical appliances, plants (berry bushes, fruit trees, flowers, other plants and seeds for garden beds, ironwork, antiquities, etc.)). Craftsmen, farmers, small producers, local food producers are present there. Local

fairs are intended for whole families. It is a place where both children and parents can have fun, where it is nice to meet old friends and meet new people.

The cultural field can probably be highlighted besides all these undertakings which cover a very broad circle of events. And this year, 2025, can surely also be called the year of Maestro Arvo Pärt as he has very extensively presented and highlighted Estonia and its culture with his work both in his homeland Estonia and in many countries outside Estonia. Naturally, together with all these cultural figures and representatives of other specialities who have worked closely with Arvo Pärt.

As the events related to cultural and environmental policy discussed in this article have had an impact on the life of people in Estonia and even outside Estonia, these events can also be associated with regional policy.

EMPIIRILISED TÕENDID KAPITALI EELARVESTAMISE TEOORIA JA PRAKTIKA LAHKNEVUSE KOHTA: EESTI ETTEVÕTETE KÜSITLUSUURING

Priit Sander³²⁷, Margus Kõomägi³²⁸, Harri Värvi³²⁹, Katrin Madissoo³³⁰,
Mark Kantšukov³³¹

Sissejuhatus

Sõltumata sellest, kas investeerimisotsus langetatakse eraisiku, ettevõtte või riigi tasandil, tugineb investeeringu rahalise tasuvuse hindamine suuresti sarnastel põhimõtetel. Kuna tänapäeval on väga paljud investeeringud Eestis kaasrahastatud Euroopa Liidu poolt, on tasuvusanalüüsi metoodikat oluline tunda mitte üksnes äriettevõtetes, vaid ka riigi ja kohaliku omavalitsuse tasandil. Metoodikate mittetundmine võib viia ebaratsionaalsete otsusteni, mis vähendavad heaolu nii ettevõtete kui ka riigi kui terviku jaoks.

Kapitali eelarvestamine on valdkond, kus on suhteliselt tugev akadeemiline konsensus sobiliku metoodika osas. Investeeringute tasuvusanalüüs peaks tuginema meetoditele, mis võtavad arvesse raha ajaväärtust ning lähtuma investeeringuga kaasnevatest maksude-järgsetest nominaalsetest inkrementaalsetest rahavoogudest võttes arvesse kõiki alternatiivkulusid ning ignoreerides kõiki pöördumatuid kulusid. Investeeringuga seotud rahavoogude diskonteerimisel kasutatav diskonteerimismäär peab peegeldama rahavoogudega kaasnevaid riske ning olema turupõhine.

Käesoleva uuringu eesmärgiks on välja selgitada, milline on Eesti ettevõtetes kasutatav kapitali eelarvestamise praktika ja kuivõrd kooskõlas on see teoreetilises kirjanduses soovitatuga. Eesmärgi saavutamiseks viidi 2021. aastal läbi küsitlusuuring Eesti ettevõtete seas.

Käesoleva artikkel on üles ehitatud järgmiselt. Esimeses peatükis esitatakse teoreetilised põhiprintsiibid, mida finantsilist tasuvusanalüüsi tehes tuleks järgida. Teises peatükis on esitatud valimi ja metoodika lühikirjeldus ning kolmandas peatükis küsitlusuuringu tulemused ja järeldused. Artikkel lõpeb kokkuvõtva osaga.

³²⁷ Priit Sander, Tartu Ülikooli majandusteaduskond, rahanduse kaasprofessor, priit.sander@ut.ee

³²⁸ Margus Kõomägi, Tartu Ülikooli Pärnu kolledž, ärirahanduse nooremlektor, margus.koomagi@ut.ee

³²⁹ Harri Värvi, HANZA Mechanics TARTU, juhatuse liige, Harri.Varv@hanza.com

³³⁰ Katrin Madissoo, Acino Estonia OÜ, juhatuse liige / tehase juht, katrin.madissoo@arcerallifesciences.com

³³¹ Mark Kantšukov, Tartu Ülikooli majandusteaduskond, rahanduse lektor, mark.kantshukov@ut.ee

Teoreetiline lühiülevaade

Kuigi finantsjuhtimise õpikutes tutvustatakse ja praktikas kasutatakse nii raha ajaväärtust arvestavaid (nt puhas nüüdisväärtus (NPV) tasuvusindeks (PI), sisemine tulumäär (IRR), modifitseeritud sisemine tulumäär (MIRR), diskonteeritud tasuvusaeg (DPP)) kui ka mittearvestavaid meetodeid (tasuvusaeg (PP), arvestuslik tulumäär (ARR)) soovitab rahandusteooria üheselt eelistada raha ajaväärtust arvestavaid meetodeid, pidades neist parimaks projekti NPV-d (Baker, Powell, 2005). Kõrget määramatust sisaldavate projektide puhul soovitab rahandusteooria lähtuda reaaloopsioonide meetodist (ROV) (Baker et al., 2010). Sageli on otstarbekas tasuvusanalüüsi raames välja arvutada mitmeid erinevaid tasuvusnäitajaid, kuna nad aitavad avada projekti tasuvust erinevatest vaatenurkadest (rahaline, protsentuaalne, ajaline).

Suuremates ja parema finantsteadlikkusega ettevõtetes kasutatakse rohkem diskonteeritud rahavoogudel baseeruvaid meetodeid, nagu NPV ja IRR (Bruner et al., 1998, Baker et al., 2011, Atrill, 2019, Nurullah, Kengatharan, 2015), seevastu vähem finantsteadlikes ettevõteteks eelistatakse tasuvusaja näitajat (Seitz, Ellisson, 1999, Pawlak, Zarzecki, 2020). Andor (et al., 2015) leidsid põhjalikus Kesk- ja Ida-Euroopa ettevõtteid haaravas küsitlusuuringus, et teoorias soovitatud meetodid on kasutusel eelkõige suuremates ja rahvusvahelistes ettevõtetes. Samuti näitas nende uuring, et projektide vastuvõtmine ei baseeru vaid formaalsetele tasuvusnäitajatele, vaid projektid võidakse tagasi lükata ka mittemateriaalsetel põhjustel või lihtsalt raha puudumise tõttu. (Andor et al., 2015) Väiksemate ettevõtete seas on ka palju neid, kes ei kasuta ühtegi formaalset meetodit, vaid teevad otsuse hoopis sisetundele tuginedes (Atrill, 2019), kusjuures selle põhjuseks on sageli väikefirma juhtide vähene teadlikkus tasuvusanalüüsi metoodikast (Rossi 2014, Sarwary 2019).

Kuigi rahandusteooria soovitab tasuvusanalüüsi läbiviimiseks eelistada raha ajaväärtust arvestavaid meetodeid, ei ole teoorias ühtegi objektiivset ega täpset meetodit diskontomäära suuruse määramiseks (Markovics 2016). Diskonteerimismäär peab parimal võimalikul viisil vastama diskonteeritavate rahavoogude iseloomule (riskitase, ajastatus, valuuta, maksustamine jms), st olema projekti, mitte aga ettevõtte spetsiifiline. Bruner et al., (1998) leidsid aga ettevõtteid küsitledes, et reeglina kasutatakse diskonteerimismäärana ettevõtte kaalutud keskmist kapitali kulukuse määra (WACC). Omakapitali kulukuse määra hindamisel soovitatakse teoorias rakendada ja praktikas ka valdavalt kasutatakse finantsvarade hindamise mudelit (CAPM) (Andor et al., 2015). Kesk- ja Ida-Euroopas on probleemiks aga asjaolu, et paljud väiksemad ettevõtted jätavad kapitali kulukuse üldse hindamata, sest vähesed ettevõtted on börsil noteeritud ja CAPM sisendite hindamine võrdlusettevõtete baasil on sageli keeruline võrreldavate börsiettevõtete vähesuse tõttu (*Ibid*). Paraku saab ilma diskonteerimismäärata kasutada vaid kõige lihtsamaid, raha ajaväärtust mittearvestavaid, meetodeid.

Rahandusõpikud soovivad otsuse langetamisel ignoreerida pöördumatuid kulusid, st kulusid, mis on kas juba tehtud või mille tegemine tulevikus ei sõltu langetatavast

otsusest. Käitumuslikud eelarvamused (näiteks kahetsustunde vältimine, mõtteline arvepidamine, eneseõigustus ja raiskamisest hoidumine) toovad aga sageli kaasa pöördumatute kulude arvesse võtmise otsustusprotsessis (Arkes, Blumer, 1985, Statman, Caldwell, 1987). Eriti levinud on nende arvesse võtmine investeeringute lõpetamise üle otsustamisel (Statman, Caldwell 1987) ning mitme-etapiliste investeeringute analüüsimisel (Ross, Staw, 1993). Ainus varasem küsitlusuuring, kus pöördumatute kulude arvesse võtmist uuriti, leidis et üle 52% ettevõtetest võtavad sellised kulud investeerimisotsuse langetamisel arvesse (Meier, Tarhan 2009).

Vastupidiselt pöördumatutele kuludele, tuleb alternatiivkuludega otsuse langetamisel arvestada (Brealey et al., 2020). Kõik investeerimisprojekti kasutatavad sisendid tuleb hinnastada turuhindades või nende puudumisel varihindades ning arvestada tuleb ka investeeringu tegemise mõjuga reaaloptsioonide väärtusele (Dixit, Pindyck, 1994). Autoritele teadaolevalt ei ole varasemalt ühegi küsitlusuuringute raames ettevõtelt küsitud, kas nad ikka arvestavad alternatiivkuludega otsuste langetamisel või mitte.

Rahavoogude prognoosimisel on võimalik lähtuda sisendite ja väljundite nominaalhindadest, reaalhindadest või püsihindadest (Vélez-Pareja, 2006). Kuigi kirjanduses on omajagu diskuteeritud nominaal- või reaalhindade kasutamise üle, on üheselt leitud, et püsihindadest lähtumine viib ekslikele tulemustele (Rappoport, Taggart, 1982). Enamasti soovitatakse kirjanduses lähtuda nominaalsetest hindadest (Rappoport, Taggart, 1982). Küsitlusuuringud on näidanud, et enamasti ettevõtteid ei suuda inflatsiooni mõju kapitali eelarvestamisel metoodiliselt korrektselt arvesse võtta (Drury, Tayles 1997) ning seda muuhulgas ka seetõttu, et maksusüsteem ja inflatsioon omab otsustele kombineeritud mõju (Zurita et al., 2019).

Kirjanduses soovitatakse investeeringute tasuvusanalüüs läbi viia ettevõtte tasandi maksude järgselt (Brealey et al., 2020), kuna niiviisi on kõige lihtsam arvesse võtta amortisatsiooni maksukilpi, olla maksude mõttes samal tasemel tüüpilise turupõhise WACC-iga ning aduda, et sugugi mitte kõik ettevõtte poolt loodavad rahavood pole praktikas investoritele suunatavad – osa rahavoogudest läheb tulumaksuna riigile. Kuigi ka eraisiku tasandi maksud mõjutavad ettevõtete investeerimisotsuseid (Morellec, Schürhoff, 2007), on väljakujunenud konsensus teostada tasuvusanalüüs eraisiku makse mitte arvestades. Suurbritannias ei võtnud 1980ndatel ca viiendik ettevõtetest tulumaksu tasuvusanalüüsil arvesse (Hodgkinson, 1987) ning kui neid ka arvesse võetakse, tehakse seda sageli metoodiliselt ebakorrektselt (Graham et al., 2017). Kuna maksusüsteemid on riigiti väga erinevad, on oluline silmas pidada, et printsiibid, mis on korrektsed ühes riigis, ei pruugi seda olla teises riigis.

Valim ja metoodika

Käesolev uuring põhineb küsitlusel, mis viidi läbi 2021. aastal kasutades *Google Forms* platvormi. Valimi moodustasid 1466 Eestis tegutsevat aktsiaseltsi ja osatühingut, kelle tegevjuhi, finantsjuhi või juhatuse liikme meiliaadressid olid

registreeritud Äripäeva Infopangas. Ettevõtted, kus töötas alla 20 inimese või mille aastane käive oli alla 2,5 miljoni euro, jäeti valimist välja.

Kokku lackusid vastused 106 ettevõttelt (vastamise määr 7,5%), mis on võrreldav mitmete varasemate rahvusvaheliste uuringutega (vt. Baker et al., 2011). Sektoritest olid peaaasjalikult esindatud töötlev tööstus (48% vastanutest), jae- ja hulgikaubandus (18%), veondus laondus (7,5%), ehitus ning IT ja telekommunikatsioon (mõlemad 6,6%). Kuigi vastanute hulgas oli ka lühikese tegevusajalooga ettevõtteid, moodustasid valdava enamuse (üle 63%) ettevõtted, kes on tegutsenud rohkem kui 20 aastat. 75% vastanutest olid keskmise suurusega ettevõtted (töötajate arv 50-250, aastane müügitulu 10-50 mln eurot), ca 10% moodustasid suurettevõtted ja 15% väiksemad ettevõtted. 75% vastanutest kuulusid kontserni olles kas tütar- (57 vastanut) või emaettevõtted (22 vastanut).

Valdavalt olid vastajateks ettevõtte tegev- või finantsjuhid. Viiendik vastanutest kuulus ettevõtte omanikeringi. Ligikaudu 60% vastajatest omasid vähemalt magistrikraadi, rohkem kui veerandil oli bakalaureusekraad või rakenduslik kõrgharidus. Ülejäänud olid kas iseõppijad, hetkel kõrgharidust omandamas või poolelijäänud õpingutega. Vastajad olid valdavalt pikaajalise kogemusega – üle poole vastajatest olid ettevõttes töötanud rohkem kui 10 aasta ning valdav osa vastajatest oli vanuses 36-55.

Tulemused ja järeldused

Läbiviidud küsitlusanalüüs näitas, et enamasti eelneb Eesti ettevõtetes investeerimisotsuste langetamisele tasuvusanalüüs. 35% vastanutest ei teosta tasuvusanalüüsi aga sugugi mitte alati. Tasuvusanalüüsi ei tehta tüüpiliselt siis, kui tegemist on amortiseerunud põhivarade väljavahetamisega, väikesemahuliste investeeringutega või investeeringutega, mis on hädavajalikud ettevõtte äritegevuse jätkamiseks (nt investeeringud, mida nõuavad töö- või keskkonnaohutuse alased reeglid jms). Kuigi pea kaks kolmandikku vastanutest teostavad enne investeerimisotsuse langetamist alati tasuvusanalüüsi, puuduvad ettevõtetes enamasti formaalsed ja kirjalikult juhendmaterjalid, mida järgida. Kirjalikud juhendmaterjalid ja väljakujunenud protseduurid on olemas peamiselt kontserni kuuluvates ja pika ajalooga ettevõtetes. Veidi alla pooltes tasuvusanalüüsi tegevates ettevõtetes (45%) ei lähtuta investeerimisotsuse langetamisel aga üksnes tasuvusanalüüsi tulemustest vaid võetakse arvesse ka ettevõtte ja selle omanike strategilisi eesmäärke, juhtide „kõhutunnet“, finantseerimisvõimalusi ning investeeringu mõju töö- ja looduskeskkonnale. Väike osa (5% vastanutest) ettevõtetest tuginevad investeerimisotsuste langetamisel üksnes intuitsioonile või väga pealiskaudsele analüüsile.

Järgnevalt uuriti milliseid formaalseid tasuvusanalüüsi meetodeid Eesti ettevõtted kasutavad. Rohkem kui 60% vastanutest kasutavad suure- ja väikesemahuliste investeeringute tasuvuse hindamisel erinevaid meetodeid (vt tabel 1).

Tabel 1. Erinevate tasuvusanalüüsi meetodite kasutusaktiivsus suurete (S) ja väikesete (V) investeerimisprojektide analüüsil (% vastanutest)

Meetod	Alati		Peaaegu alati		Mõnikord		Harva		Mitte kunagi	
	S	V	S	V	S	V	S	V	S	V
NPV	23,6	11,3	24,5	9,4	21,7	13,2	12,3	16,0	17,9	50,0
IRR	26,4	12,3	18,9	9,4	17,0	18,9	15,1	12,3	22,6	47,2
PB	55,7	34,0	27,4	37,7	6,6	7,5	5,7%	11,3	4,7	9,4
ARR	39,6	21,7	29,2	25,5	15,1	16,0	6,6	16,0	9,4	20,8
ROV	1,9	1,9	3,8	1,9	15,1	8,5	14,2	12,3	65,1	75,5

Rahandusteooria soovitab kasutada investeeingu tasuvuse hindamisel raha ajaväärtust arvestavaid meetodeid: puhas nüüdisväärtus (NPV), sisemine tulumäär (IRR) või reaaloopsioonide hindamise meetod (ROV). Kuigi enamik (57%) vastanutest kasutas üht neist meetoditest suuremahuliste investeeingute hindamisel kas alati või peaaegu alati, tugines rohkem kui 70% vastanutest vähemalt aeg-ajalt ka teoreetiliselt problemaatilisematele meetoditele (tasuvusaeg, arvestuslik tulumäär). Suuremahuliste investeeingute puhul 15% ja väikesemahuliste investeeingute puhul 42% vastanutest pole aga kunagi kasutanud NPV, IRR või ROV ning peamiseks formaalseks hindamismeetodiks on tasuvusaeg, mis on selgelt vastuolus rahandusõpikutes soovitatule. Sarnaselt varasematele uuringutele (nt Graham, Harvey 2001) leidsime ka meie, et suuremad ettevõtted kasutavad statistiliselt oluliselt sagedamini NPV ja IRR meetodeid. Teised ettevõtet iseloomustavad demograafilised karakteristikud (sektor ja vanus) ei mõjutanud statistiliselt olulisel määral tasuvusanalüüsi meetodi valikut.

Rahandusteooria kohaselt peaksid ettevõtted kasutama investeeingult tulevikus saadavate rahavoogude diskonteerimiseks ettevõtte kapitali hinda (WACC) või sarnaste alternatiivsete investeeingute tulusust. 33% vastanutest ka seda soovitus järgis. 41% vastanutest kasutas rahavoogude diskonteerimisel omanike nõutavat tulumäära, mis võib samuti olla teoreetiliselt korrektne lähenemine kui hindamise aluseks on omanikele suunatud rahavood, kuid 8,5% vastanutest kasutas diskonteerimismäärana keskmist laenuintressimäära, mis on selgelt vastuolus teooria poolt soovitatuga. 17% vastanutest ei osanud antud küsimusele vastata – valdavalt oli tegemist ettevõtetega, kus ei oldud kordagi kasutatud NPV, IRR või ROV meetodit. Umbes pooled vastanutest kohandavad diskonteerimismäära vastavalt projekti riskitasemele, ülejäänud seda aga ei tee. Üpris tihti oli diskonteerimismäär praktikas omaniku poolt ette antud – ainult pooled ettevõtetest, kes kasutavad diskonteerimismäärana WACC või omaniku nõutavat tulumäära, hindavad ise omaniku nõutava tulumäära taset. Sarnaselt tasuvusanalüüsis kasutatava meetodi valikule, oli ka diskonteerimismäär valik suuremates ettevõtetes paremini kooskõlas teooria poolt soovitatuga. Suuremad ettevõtted kasutasid WACC kolm

korda sagedamini kui väikesed ja keskmise suurusega ettevõtted ning ükski suurematest ettevõtetes ei tuginenud keskmisele laenuintressimäärale investeerimisprojektiga seotud rahavoogude diskonteerimisel.

Investeeringuga seotud rahavoogude prognoosimisel lähtus 47% nominaalhindadest, mis on teoreetiliselt ka eelistatuim variant, 32% kasutas reaalhindasid ning 21% püsihindasid ehk lihtsaimat, kuid teoreetiliselt ebakorrektselt lähenemist. 26% vastanutest võtsid tasuvusanalüüsi läbiviimisel alati arvesse kulusid, mis projektiga seoses tekkisid enne tasuvusanalüüsi teostamist ja 41% tegid seda vahetevahel. Seega vaid 1/3 ettevõtetest ignoreerisid alati pöördumatuid kulusid, mis oleks teoreetiliselt korrektne lähenemine. Üksnes 27% vastanutest võtsid tasuvusanalüüsis alati arvesse alternatiivkulusid ehk tulusid, millest nad pidid loobuma projekti käivitamisel; 39% vastanutest ei võtnud neid aga arvesse mitte kunagi. Märkimisväärne enamus (80%) vastanud ettevõtetest teostab tasuvusanalüüsi maksude-eelsel tasemel, mis on küll vastuolus rahandusõpikutest soovitatuga, kuid ei pruugi Eesti kontekstis olla ebakorrektses kui õpikutest toodud valemite kasutamine maksudejärgse analüüsi tegemiseks. Eesti tulumaksusüsteemil on mitmeid olulisi eripärasid. Eestis tegutsevad ettevõtted (v.a. pangad) maksavad tulumaksu alles siis, kui kasum jaotatakse omanikele. Residendist eraisiku tasandil ei kuulu aga Eesti ettevõtetele saadud dividendid maksustatava tulu hulka, küll aga maksustatakse eraisiku tasandil saadud intresse ning kasu väärtpaperite võõrandamisest. Rahandusõpikutest toodud valemid ei ole sellise maksusüsteemi jaoks mõeldud ning nende kasutamine võib viia ekslike otsusteni.

Me analüüsisime ka seda, kas vastajate demograafilised karakteristikud – ametikoht, vanus, haridustase ja töökogemuse pikkus vaadeldud ettevõttes – mõjutavad nende poolt antud vastuseid. Meie valimis puudusid igasugused statistiliselt olulised seoses vastajate vanuse või töökogemuse pikkuse ning antud vastuste vahel. Samuti ei olnud erinevalt mitmetest varasematest uuringutest (vt nt Trahan, Gitman, 1995; Brounen et al., 2004) võimalik täheldada, et kõrgem haridustase suurendanuks vastuste kooskõla teooria poolt soovitatuga. Suuresti võib see olla seotud asjaoluga, et suuremahulisi investeerimisotsuseid langetatakse ettevõtte nõukogu või omaniku tasandil, mistõttu tegev- või finantsjuhi haridustasemel ei ole suurt mõju langetatavatele otsustele. Küll aga oli võimalik täheldada, et ettevõtted, kus vastajateks olid finantsjuhid, kasutasid sagedamini NPV ja IRR meetodit, eelistasid nominaalhindu rahavoogude prognoosimisel ja kohandasid diskonteerimismäära sagedamini projekti riskitasemele vastavaks – ehk kokkuvõttes olid finantsjuhtide poolt antud vastused paremini kooskõlas rahandusteooriaga kui teistel ametipositsioonidel olnud vastajatel.

Kokkuvõte

Akadeemiline konsensus selles osas, kuidas investeeringu tasuvusanalüüsi läbi viia, on üsnagi suur ning vaidlusi esineb tänapäeval vaid üksikute detailide osas. Kui aga analüüsida ettevõtetes kasutatavat praktikas, tuleb tõdeda, et valitseb

märkimisväärne erinevus selle vahel, mida soovitab rahandusteooria ja mida kasutatakse praktikas.

Meie uuringus leidis kinnitust raha ajaväärtust mittearvestavate meetodite aktiivne kasutamine investeeringute tasuvuse hindamisel, eriti väiksemamahuliste projektide puhul, lihtsamate lähenemiste eelistamine rahavoogude suuruse prognoosimisel ning metoodilised vead pöördumatute ja alternatiivkulude arvestamisel aga ka diskonteerimismäära valikul. Kuigi ilma tasuvusanalüüsita langetatakse otsuseid vähestes ettevõtetes, võivad eksimused metoodikas viia ebamõistlike otsusteni ka tasuvusanalüüsi tegevates ettevõtetes. Sarnaselt varasematele uuringutele jõudsime ka meie järeldusele, et suuremates ettevõtetes on praktika paremas kooskõlas teooria poolt soovitatuga.

Kuigi uuringu empiiriline osa käsitles äriettevõtete käitumist investeerimisprojektide valikul, siis saab ja peakski teooria osas toodud meetodeid kasutama ka riigi ja kohalike omavalitsuse poolt elluviidavate või kaasrahastatavate projektide hindamisel ja valikul. Selliste projektide puhul tuleb erinevalt äriettevõttest arvestada lisaks sotsiaalmajanduslike teguritega, kuid ka sotsiaalmajanduslik tasuvusanalüüs baseerub sisuliselt sarnasele metoodikale kui finantsilise tasuvuse hindamine.

CHRONICLE

CHRONIK

KROONIKA

A.

Tähelepanuväärsed Eesti majandusteadlased, majandusõppejõud ja teadus-organisatorid

Bedeutende estnische Wirtschaftswissenschaftler, Hochschullehrer für Wirtschaft und Wissenschaftsorganisatoren

Notable Estonian economists, economic academics and scientific research organisers

EMERIITDOTSENT HELGI-ANNIKA REISENBUK
(21.01.1936 – 21.10.2025).
IN MEMORIAM

Eesti majandusteadlane Helgi-Annika Reisenbuk (aastani 1960 Helgi-Annika Pulk) on sündinud 21. jaanuaril 1936 Türil ametnike tütrena.

1955. aastal lõpetas ta Türi 1. Keskkooli ja 1960. aastal Tartu Riikliku Ülikooli (TRÜ) majandusteaduskonna kaubanduse erialal.

Pärast ülikooli lõpetamist töötas H.-A. Reisenbuk aastatel 1960–1964 Harju Tarbijate Kooperatiivis ökonomisti ja vanemökonomistina.

1965–1975 oli ta Eesti NSV Teaduste Akadeemia Majanduse Instituudi noorem- ja vanemteadur.

1970 kaitses ta TRÜ-s majanduskandidaadi väitekirja teemal "Hind kui toodangu kvaliteedi parandamise majanduslik stiimul".

1975–1983 oli Tallinna Polütehnilise Instituudi teenindusökonoomika kateedri vanemõpetaja, 1983–2000 dotsent. Pikemat aega oli Helgi-Annika ka majandusteaduskonna prodekaan.

Sisuliste ja organisatsiooniliste ümberkorralduste läbi moodustati Eesti kõrgkoolides 1992. aastal õppetoolid ning H.-A. Reisenbuk asus tööle TTÜ majandusteaduskonna käitismajanduse õppetoolis. Tööleping TTÜ-ga lõppes aastal 2000. Aastast 2000 oli ta uue õppeasutuse Kõrgkool I Studium professor.

Ta on uurinud hinna ja toodangu kvaliteedi vahekorda, samuti kaasaegset ärikorraldust ning avaldanud 50 teaduspublikatsiooni.

1960. aastal abiellus Helgi-Annika Bernhard Reisenbukiga (07.01.1935–09.10.2022), kes töötas pikka aega Tallinna Limonaaditehases ja kuni pensionile minekuni Tallinna Karastusjookide AS-s kommertsdirektorina.

Nende poeg Toomas Reisenbuk (04.01.1964) on lõpetanud TTÜ majandusteaduskonna tööstuse plaanimise erialal (1986) ning on firma Reisenbuk Holdings OÜ juhatuse liige, ettevõtte juht ja omanik.

Tallinnas Õismäel elamise kõrval renoveerisid nad Muulukal, Keila lähedal kauni talumaja, ümbritsev aed oli alati korras – muru, lilled, juur- ja puuviljad. Muulukal oli tore mõnikord koos kolleegidega neil külas viibida ja paljudel teemadel vestelda. Ka Helgi ja Bernhard olid sageli oodatud külalised kolleegide juures ja mitmel allakirjutanu juubelil.

Allakirjutanu on emeriitdtsent H.-A. Reisenbukiga alates 1975. aasta sügisest TPI/TTÜ majandusteaduskonnas/ teenindusökonomika kateedris kolleeg olnud. Seega täitis meil käesoleva õppeaasta alguses sellest 50 aastat, seda eriti lepinguliste uurimistööde tegemisel kõigile omal ajal olnud tööstusministeeriumidele ja nende ettevõtetele. Ka teaduskonverentsidel oli võimalus koos osaleda. Näiteks, Tartus ülikooli majandusteaduskonnas (mitmel aastal) ja Riias, Läti Teaduste Akadeemias (1977. aastal, osales ka endine kateedrijuhataja dotsent Juhani Väljataga) ning 1988. aastal Krimmis, Sevastopolis üleliidulisel konverentsil. Meil Eestis arutati laialdaselt juba Isemajandava Eesti probleeme ja me mõlemad tegime ettekande sellest valdkonnast. Pea ülejäänud seltskond vaatas pärast ettekandeid meie peale viltu, ka meile esitatud küsimused olid veidi iroonilised. Ega meie end sellest mõneti ebasõbralikkusest häirida lasknud. Aga üsna pea, vaid kolm aastat hiljem võeti 20. augustil 1991 Toompeal Eesti Vabariigi Ülemnõukogu istungil vastu otsus Eesti riiklikust iseseisvusest.

Ja täna, oleme juba rohkem kui kolmandik sajandit iseseisvad ja vabad ning ajame Isemajandava Eesti asja, seda nii hästi või halvasti kui oskame. Kuid meid ei kamanda mingi võõras ja rumal võim. Tore, et hea kolleeg Helgi-Annika Reisenbuk sai pikka aega vabas Eestis elada.

Ta elas kaasa meie perioodiliselt ilmuva rahvusvahelise kolmekeelse teadusajakirja „Eesti majanduspoliitilised väitlused“ ilmumisele ja iga-aastastele vastava konverentsi toimumisele. Oleme nii TPI toimetistes kui ka nimetatud ajakirjas ühisartikleid avaldanud. Alates 2024. aastast oli Helgi-Annika meie ajakirja toimetuskolleegiumi tubli liige. Paraku oli tal raske haiguse tõttu võimalik vaid vaevalt aasta liige olla. Aga siirad tänud ka sisuka töö eest selle lühikese aja jooksul.

Ema Helgi-Annikat jäid leinama poeg Toomas perega, paljud lähedased, kolleegid, sõbrad ja tuttavad. Emeriitdtsent Helgi-Annika Reisenbuk maeti Karjaküla kalmistule (Keila lähedal) oma abikaasa Bernhardi kõrvale 8. novembril 2025.

Oktoobris-novembris 2025 Tallinnas, Pirita-Kosel

Kurbuse ja tänulikkusega meenutades
ajakirja ja konverentside toimkondade nimel,
endine kolleeg Matti Raudjärv

EMERITIERTE DOZENTIN HELGI-ANNIKA REISENBUK
(21.01.1936 – 21.10.2025)
IN MEMORIAM

Die estnische Wirtschaftswissenschaftlerin Helgi-Annika Reisenbuk (bis zum Jahre 1960 Helgi-Annika Pulk) wurde am 21. Januar 1936 in Türi als Tochter von Beamten geboren.

Im Jahre 1955 hat sie die 1. Oberschule Türi und im Jahre 1960 die Wirtschaftsfakultät an der Staatlichen Universität Tartu (TRÜ) im Fachgebiet Handel absolviert.

Nach dem Abschluss der Universität arbeitete H.-A. Reisenbuk in den Jahren 1960–1964 als Ökonomin und Chefökonomin in der Konsumentenkooperative von Harju. 1965–1975 war sie Juniorforscherin und Seniorforscherin am Institut für Wirtschaft der Akademie der Wissenschaften der Estnischen SSR.

1970 verteidigte sie an der Staatlichen Universität Tartu (TRÜ) die Dissertation des Kandidaten der Wirtschaftswissenschaften zum Thema „Der Preis als wirtschaftlicher Anreiz zur Verbesserung der Produktionsqualität“.

1975–1983 war sie Oberlehrerin am Lehrstuhl für Dienstleistungsökonomie des Polytechnischen Instituts Tallinn, 1983–2000 Dozentin. Helgi-Annika war für längere Zeit auch Prodekanin der Wirtschaftsfakultät.

Durch inhaltliche und organisatorische Umgestaltungen wurden an den estnischen Hochschulen im Jahre 1992 Lehrstühle gebildet und H.-A. Reisenbuk nahm die Arbeit am Lehrstuhl für Betriebswirtschaft der Wirtschaftsfakultät der Technischen Universität Tallinn (TTÜ) auf. Der Arbeitsvertrag mit der TTÜ lief im Jahre 2000 aus. Ab dem Jahr 2000 war sie Professorin einer neuen Bildungseinrichtung – der Hochschule I. Studium.

Sie hat das Verhältnis des Preises und der Qualität der Produktion sowie die moderne Betriebsorganisation untersucht und 50 wissenschaftliche Publikationen veröffentlicht.

Im Jahre 1960 heiratete Helgi-Annika mit Bernhard Reisenbuk (07.01.1935–9.10.2022), der lange Zeit in der Limonadenfabrik Tallinn und bis zu seiner Pensionierung als Kommerzdirektor bei der Tallinna Karastusjookide AS (Aktiengesellschaft der Erfrischungsgetränke in Tallinn) arbeitete.

Ihr Sohn Toomas Reisenbuk (04.01.1964) hat sein Studium im Fachgebiet Industriepfplanung an der Wirtschaftsfakultät der Technischen Universität Tallinn absolviert (1986) und ist Mitglied des Vorstands, Unternehmensleiter und Eigentümer der Firma Reisenbuk Holdings OÜ.

Neben der Wohnung in Õismäe, Tallinn, renovierten sie auch ein schönes Bauernhaus in Muuluka, in der Nähe von Keila, und der umgebende Garten war immer in Ordnung – Rasen, Blumen, Gemüse und Obst. Es war schön, sie manchmal zusammen mit Kollegen in Muuluka zu besuchen und sich über viele Themen auszutauschen.

Auch Helgi und Bernhard waren häufig gern erwartete Gäste bei den Kollegen und bei mehreren Jubiläen des Unterschriebenen.

Der Unterschriebene war seit dem Herbst 1975 ein Kollege der emeritierten Dozentin H.-A. Reisenbuk an der Wirtschaftsfakultät / am Lehrstuhl für Dienstleistungsökonomie des Polytechnischen Instituts Tallinn (TPI) / der Technischen Universität Tallinn (TTÜ) gewesen. Davon sind zum Beginn des gegenwärtigen Studienjahres bereits 50 Jahre vergangen, insbesondere wenn wir verträgliche Forschungsarbeiten für alle damals vorhanden gewesenen Industrieministerien und ihre Unternehmen in Betracht ziehen. Wir hatten auch die Möglichkeit, gemeinsam an den wissenschaftlichen Konferenzen teilzunehmen. Zum Beispiel an der Wirtschaftsfakultät der Universität Tartu (in mehreren Jahren) und in Riga an der Lettischen Akademie der Wissenschaften (im Jahre 1977, teilgenommen hat auch der ehemalige Lehrstuhlleiter, Dozent Juhani Väljataga) sowie im Jahre 1988 in Sewastopol auf der Krim, an einer Allunionskonferenz. Wir haben in Estland bereits die Probleme des selbstversorgenden Estlands ausführlich diskutiert und wir beide haben einen Vortrag zu diesem Gebiet gehalten. Beinahe die ganze restliche Gemeinschaft schaute uns nach den Vorträgen schief an, und auch die uns gestellten Fragen waren etwas ironisch. Dennoch ließen wir uns von dieser gewissen Unfreundlichkeit nicht stören. Aber recht bald, lediglich drei Jahre später, am 20. August 1991, wurde auf der Sitzung des Obersten Sowjets der Republik Estland auf dem Domberg der Beschluss über die staatliche Unabhängigkeit von Estland gefasst.

Und heute, wir sind schon seit mehr als einem Drittel des Jahrhunderts unabhängig und frei, und wir setzen uns für ein selbstversorgendes Estland ein, so gut oder schlecht wir es können. Aber wir werden nicht von irgendeiner fremden und dummen Macht befohlen. Wunderbar, dass die gute Kollegin Helgi-Annika Reisenbuk noch lange Zeit im freien Estland leben konnte.

Sie hat dem Erscheinen unserer periodischen dreisprachigen internationalen Wissenschaftszeitschrift „Estonische Gespräche über Wirtschaftspolitik“ und dem Stattfinden der entsprechenden alljährlichen Konferenz mitgelebt. Wir haben sowohl in den Veröffentlichungen von TPI als auch in der genannten Zeitschrift gemeinsame Artikel herausgegeben. Seit dem Jahre 2024 war Helgi-Annika ein tüchtiges Mitglied des Redaktionskollegiums unserer Zeitschrift. Leider konnte sie aufgrund einer schweren Krankheit nur knapp ein Jahr dessen Mitglied bleiben. Ich möchte mich auch aufrichtig für die inhaltsreiche Arbeit während dieser kurzen Zeit bedanken.

Um die Mutter Helgi-Annika trauern ihr Sohn Toomas mit seiner Familie, viele Angehörige, Kollegen, Freunde und Bekannte. Emeritdozentin Helgi-Annika Reisenbuk wurde am 8. November 2025 auf dem Friedhof von Karjaküla (in der Nähe von Keila) neben ihrem Gatten Bernhard beigesetzt.

Im Oktober-November 2025 in Tallinn, Pirita-Kose

Mit Trauer und Dankbarkeit erinnernd, im Namen von Arbeitsteams der Zeitschrift und der Konferenzen, ehemaliger Kollege Matti Raudjärv

ASSOCIATE PROFESSOR EMERITUS HELGI-ANNIKA REISENBUK
(21.01.1936 – 21.10.2025)
IN MEMORIAM

The Estonian economist Helgi-Annika Reisenbuk (until 1960 Helgi-Annika Pulk) was born at Türi on 21 January 1936 as a daughter of government officials. She graduated from the Türi Secondary School No. 1 in 1955 and from the Faculty of Economics of the Tartu State University (University of Tartu) in 1960, specializing in trade.

After graduation, H.-A. Reisenbuk worked as an economic analyst and senior economic analyst at the Harju Consumer Co-operative in 1960–1964.

In 1965–1975 she was a junior research fellow and senior research fellow at the Institute of Economics of the Academy of Sciences of the Estonian S.S.R.

In 1970 she defended her thesis of a candidate of economics at the Tartu State University on the subject *Price as an Economic Incentive for the Improvement of Product Quality*.

In 1975–1983 she was a senior lecturer at the Chair of Service Economics of the Tallinn Polytechnical Institute (current Tallinn University of Technology), in 1983–2000, an associate professor. For a long time, Helgi-Annika was also the vice dean of the Faculty of Economics.

As a result of reorganisation of the content and structure of Estonian institutions of higher education, chairs were established in 1992 and H.-A. Reisenbuk started work at the Chair of Production Economics of the Tallinn University of Technology. The contract of employment with the Tallinn University of Technology ended in 2000. Since 2000, she was a professor of the new institution of higher education I Studium.

She has performed research in the area of the relationship between price and product quality, also modern business administration, and has published 50 research publications.

In 1960, Helgi-Annika married Bernhard Reisenbuk (07.01.1935–09.10.2022) who worked at the Tallinn Lemonade Factory for a long time and until retirement as the commercial director of AS Tallinna Karastusjoogid.

Their son Toomas Reisenbuk (04.01.1964) has graduated from the Faculty of Economics of the Tallinn University of Technology with the specialty of industrial planning (1986) and is a member of the management board, head of the company and owner of Reisenbuk Holdings OÜ.

While they lived in the Õismäe District in Tallinn, they renovated a beautiful farm house at Muuluka near Keila, where the garden was always well kept – lawn, flowers, vegetables and fruits. It was nice to visit them sometimes at Muuluka with colleagues and talk on different subjects.

Helgi and Bernhard were also often welcome guests at the homes of colleagues and at several jubilee parties of the undersigned.

The undersigned has been a colleague of associate professor emeritus H.-A. Reisenbuk since the autumn of 1975 at the Faculty of Economics and Chair of Service Economics of the Tallinn Polytechnical Institute / Tallinn University of Technology. Thus it has been 50 years until the beginning of this academic year, particularly in performing research under contract for all ministries of different industries of that time and their enterprises. We also had the opportunity to participate in scientific conferences together. For instance, at the Faculty of Economics of the University of Tartu (in several years) and at the Latvian Academy of Sciences in Riga (in 1977, also the former head of the chair, associate professor Juhani Väljataga participated) and in Sevastopol, Crimea in 1988 at an all-Union conference. Problems of economic self-management of Estonia were already widely discussed here in Estonia and we both made presentations on that subject. After the presentations, almost all other participants gave us weird looks and also the questions we were asked were somewhat ironic. But we were not disturbed by such slight unfriendliness. Very soon, only three years later, on 20 August 1991, the resolution on the national independence of Estonia was adopted on Toompea Hill at the session of the Supreme Council of the Republic of Estonia.

And today we have been independent and free for more than a third of the century already and working on the economic self-management of Estonia as best as we can. But we are not subordinated to any foreign or dumb power. It is fortunate that the good colleague Helgi-Annika Reisenbuk could live in free Estonia for a long time.

She followed the publication of our international periodically published trilingual scientific journal *Estonian Discussions on Economic Policy* and the respective annual conferences held. We have published joint papers both in the transactions of the Tallinn Polytechnical Institute and in this journal. Since 2024, Helgi-Annika was an efficient member of the editorial staff of our journal. Unfortunately, due to her severe illness, she could be a member for only almost a year. However, we are sincerely grateful to her for her substantial work during that short period.

Mother Helgi-Annika is mourned by son Toomas with his family, many close relatives, colleagues, friends and acquaintances. Associate professor emeritus Helgi-Annika Reisenbuk was buried next to her husband Bernhard at the Karjaküla Cemetery (near Keila) on 8 November 2025.

In October-November 2025, at Pirita-Kose in Tallinn

Remembering with sadness and gratitude,
in the name of the staff of the journal and the conferences,
former colleague Matti Raudjärv

**Meie autorite ning konverentsi ja ajakirja toetajate tähtpäevad ning tegevused
Jahrestage von unseren Autoren sowie von Unterstützern der Konferenz und
der Zeitschrift**

Important dates for our authors and supporters of the conference and journal

* * *

Sünnipäevalised-juubilarid – seotud meie ajakirja väljaandmise ja rahvusvahelise teaduskonverentsi korraldamise ning toetamise ja mentorlusega

Geburtstagskinder und Jubilare, die mit der Herausgabe unserer Zeitschrift und der Organisation der internationalen Wissenschaftskonferenz sowie mit Unterstützung und Mentoring verbunden sind

Birthdays and jubilees – related to the publishing of our journal and organisation, supporting and mentoring of the international scientific conference

Prof. Dr. rer. pol. STEFAN OKRUCH – 60 (27.11.1965)

Ta on sündinud Saksamaa LV-s Ulmis. 1987–1992 õppis rahvamajandusõpetuse valdkonnas Saksamaal Bayreuthi Ülikoolis ning 1992 lõpetas sama ülikooli diplomeeritud rahvamajanduse juhi-spetsialistina. Aastatel 1992–1997 töötas Bayreuthi Ülikooli majandusteooria õppetoolis teadurina, aastast 1996 kaitses samas doktorikraadi (Dr. rer. pol.). 1997–2002 oli uurimisreferent Bonnis, Max-Plancki projektgrupis „Ühisvara seadus“.

2002 sai Kasseli Ülikoolis koha üldise majanduspoliitika professuuris ning 2002 kuni 2012 oli Bayreuthi Ülikooli liige.

2002–2005 oli Rahvamajandusõpetuse, sealhulgas eriti majanduspoliitika dotsentuuris Budapesti Andrassy Ülikoolis Ungaris. 2005 oli habilitatsioon Rahvamajandusõpetuse valdkonnas Bayreuthi Ülikoolis (lisaks: Dr.rer.pol. habil. Ungaris, Budapesti Tehnika ja Majandusteaduse Ülikoolis. 2005 määrati ülikooli professoriks (egyetemi tanár).

Alates 2005 Rahvamajandusõpetuse, sealhulgas eriti majanduspoliitika professor ja Majanduspoliitika õppetooli juhataja Budapesti Andrassy Ülikoolis.

Alates 2012 – Bambergi Otto-Friedrichi-Ülikooli liige; käesoleval ajal samas: Sotsiaal- ja majandusteaduste teaduskond, Rahvamajandusõpetuse õppetool (eriti empiiriline mikroökoonomika).

Prof. Dr. rer. pol. Stefan Okruch on meie ajakirja pikaajaline toimetuskolleeegiumi liige. Ta on paljudel aastatel innustanud ja toetanud oma kolleege Budapesti Saksakeelsest Andrassy Ülikoolist meie konverentsidel osalema ning meie ajakirja sisukaid teadusartikleid kirjutama. Mitmed tema kolleegid on olnud meie ajakirjas avaldatud artiklite asjatundlikeks retsensentideks.

Soovime heale kolleegile tervist, edu, koostööd ja õnne edasistes tegevustes.

Lugupidamisega,
ajakirja ja konverentside toimkondade nimel
ajakirja peatoimetaja Matti Raudjärv

Prof. Dr. rer. pol. STEFAN OKRUCH – 60 (27.11.1965)

Er wurde in Ulm in der Bundesrepublik Deutschland geboren. 1987–1992 studierte er im Fachbereich Volkswirtschaftslehre an der Universität Bayreuth in Deutschland und schloss 1992 an der gleichen Universität sein Studium als diplomierter Manager und Fachkraft für Volkswirtschaft ab. In den Jahren 1992–1997 arbeitete er als wissenschaftlicher Mitarbeiter am Lehrstuhl für Wirtschaftstheorie der Universität Bayreuth, ihm wurde im Jahre 1996 an derselben Universität der akademische Grad des Doktors (Dr. rer. pol.) verliehen.

1997–2002 war er Forschungsreferent in Bonn, in der Max-Planck-Projektgruppe „Recht der Gemeinschaftsgüter“.

2002 hat er eine Stellung an der Professur für Allgemeine Wirtschaftspolitik an der Universität Kassel erhalten und war von 2002 bis 2012 ein Mitglied der Universität Bayreuth.

2002–2005 war er in der Dozentur für Volkswirtschaftslehre, darunter insbesondere für Wirtschaftspolitik, an der Andrassy Universität Budapest, Ungarn. Im Jahre 2005 war seine Habilitation im Fachbereich Volkswirtschaftslehre an der Universität Bayreuth (zusätzlich: Dr. rer. pol. habil. in Ungarn, an der Technischen und Wirtschaftswissenschaftlichen Universität Budapest.) 2005 wurde er zum Professor der Universität (egyetemi tanár) ernannt.

Seit 2005 Professor für Volkswirtschaftslehre, darunter insbesondere für Wirtschaftspolitik, und Leiter des Lehrstuhls für Wirtschaftspolitik an der Andrassy Universität Budapest.

Seit 2012 – Mitglied der Otto-Friedrich-Universität Bamberg; gegenwärtig ebenda: Fakultät für Sozial- und Wirtschaftswissenschaften, Lehrstuhl für Volkswirtschaftslehre (insbesondere empirische Mikroökonomik).

Prof. Dr. rer. pol. Stefan Okruch ist langjähriges Mitglied des Redaktionskollegiums unserer Zeitschrift. In vielen Jahren hat er seine Kollegen von der deutschsprachigen Andrassy Universität Budapest ermutigt und unterstützt, an unseren Konferenzen teilzunehmen und inhaltsreiche wissenschaftliche Artikel für unsere Zeitschrift zu schreiben. Mehrere seiner Kollegen sind als sachkundige Rezensenten der in unserer Zeitschrift veröffentlichten Artikel tätig gewesen.

Wir wünschen unserem guten Kollegen Gesundheit, Erfolg, Zusammenarbeit und Glück bei seinen zukünftigen Vorhaben.

Mit Hochachtung,
im Namen von Arbeitsteams der Zeitschrift und der Konferenzen
Chefredakteur der Zeitschrift Matti Raudjärv

Prof. Dr. rer. pol. STEFAN OKRUCH – 60 (27.11.1965)

He was born in Ulm, Federal Republic of Germany. From 1987 to 1992 he studied Public Economics at the University of Bayreuth, Germany and graduated from the same university in 1992 with the diploma of a public administration specialist. From 1992 to 1997 he worked as a researcher at the Chair of Economic Theory at the University of Bayreuth and defended his doctoral thesis (Dr. rer. Pol.) at the same university in 1996.

From 1997 to 2002 he was a research expert at the Max-Planck Project Group “Law of Joint Property” in Bonn.

In 2002 he acquired a position at the Professorship of General Economic Policy of the University of Kassel and was a faculty member of the University of Bayreuth from 2002 to 2012.

From 2002 to 2005 he was a professor of Public Economics, particularly Economic Policy, at the Andrassy University Budapest in Hungary. In 2005 he acquired habilitation in the field of Public Economics at the University of Bayreuth (in addition: Dr.rer.pol. habil. at the Budapest University of Technology and Economics in Hungary). In 2005 he was appointed as a professor of the university (egyetemi tanár).

From 2005, Professor of Public Economics, particularly Economic Policy, and Head of the Chair of Economic Policy at the Andrassy University Budapest.

From 2012 – faculty member of the Otto-Friedrich-University Bamberg; currently at the same university: Faculty of Social Studies, Economics and Public Administration, Chair of Public Economics (particularly Empirical Microeconomics).

Prof. Dr. rer. pol. Stefan Okruch has been a member of the Editorial Board of our journal for many years. He has inspired and supported his colleagues from the German-language Andrassy University Budapest to participate in our conferences and write substantial research papers for our journal. Several of his colleagues have been competent peer reviewers of papers published in our journal. We wish good health, success, cooperation and happiness in future activities to our good colleague!

Sincerely,
on behalf of the Editorial Board of the journal and
Organising Committee of conferences Matti Raudjärv, Chief Editor

**Eesti kergejõustiklane, sporditegelane, spordipedagoog,
pedagoogikakandidaat**

PhD HENN VALLIMÄE – 70 (19.04.1955)

Henn Vallimäe,³³² sündinud 19. aprillil 1955 Tartus, on eesti kergejõustiklane, sporditegelane ja -pedagoog. Ta tähistas 19. aprillil 2025 oma 70 aasta juubelit.

Henn Vallimäe lõpetas aastal 1973 Tartu 5. Keskkooli ja aastal 1977 Tartu Riikliku Ülikooli kehakultuuriteaduskonna. Aastatel 1978–1981 oli samas aspirantuuris.

Edasi läks ta õppima Moskva Oblasti Riiklikusse Kehakultuuriinstituuti ning õppis seal ühe aasta. Kaitses kandidaadiväitekirja teemal „Kõrge klassiga kümnevõistlajate jõu ja vastupidavuse seosed aastases treeningprotsessis“ (1988).

Aastal 1989 asus õppima Tartu Ülikooli õigusteaduskonda, mille lõpetas 1974.

Aastatel 1977–1989 oli ta Tartu Ülikooli kergejõustikukateedris õppejõud ja treener. Aastatel 1989–1995 oli Tallinna Tehnikaülikooli dotsent ja lektor. 1996–2000 Kultuuriministeeriumi asekancler.

Henn alustas lapsepõlves Tartus Tamme staadionil sõpradega nn hoovisporti harrastades. Sellele järgnes ujumine kolmandas klassis. Olude sunnil siirdus ta kergejõusiku treeningutele, sattudes tõeliste korüfeede Mart Paama ja Fred Kudu kätte. Tulemused ei andnud oodata: kõrgushüppes ületas ta 2.12, saades Nõukogude Liidu meistersportlase tiitli (see oli väga tubli saavutus ning nn staatuse sümbol). Samal ajal tegi Henn Vallimäe endale nime kümnevõistlejana, kelle isiklikuks rekordiks jäi 7470 punkti. Ta on tulnud juunioride Eesti meistriks ka teivashüppes ning saavutanud Eesti täiskasvanute meistrivõistlustel kümnevõistluses pronksmedali.

Oma sportlaskarjääri tähetunniks peab juubilar 70-ndate aastate keskpaigas osalemist Eesti-Rootsi legendaarsel kergejõustiku maavõistlusel, kus ta ületas esmakordselt 7000 punkti maagilise piiri ning sai kaela hõbemedali.

Olnud SA Kääriku-Tehvandi Olümpiakeskus nõukogu aseesimees (1999–2001),

³³²Koostatud järgnevate allikate alusel: [https://volley.ee/henn-vallimae-70-on-olnud-au-olla-uae-evf-i-teerajaja/?2025-05-170905575349.html] 9.08.2025 (MR: originaalteksti on veidi kärbitud); [https://www.esbl.ee/biograafia/Henn_Vallim%C3%A4e] 10.08.2025

2001–12 Eesti Olümpiakomitee (EOK) esindajate kogu liige. 1993–97 olnud Kergejõustikuliidu treenerite nõukogu esimees ja 2018–20 EOK kergejõustikutreenerite kutsekomisjoni esimees.

Võrkpalliga oli juubilaril kuni sajandivahetuseni kokkupuuteid vaid Tartu Riikliku Ülikooli kehakultuuriteaduskonnas tudeerides. Kõik muutus 2001. aasta alguses, kui 1996–2000 Kultuuriministeeriumi asekanclerina töötanud Vallimäe valmistus tööle minema Tartu Ülikooli spordiklubisse. Toonase nimega Eesti Võrkpalli Föderatsioon (EVF) otsis uut peasekretäri ning konkurss oli läbi kukkumas.

Henn Vallimäe: „Alaliidu president Aadu Luukas helistas mulle ja kutsus EVF-i. Ütlesin, 1%, et võin teemat kaaluda.“ Vallimäe läks kohtumisele Aadu Luukase kabinetti, kus majaperemehe kõrval istusid laua taga ka Urmas Sõõrumaa ja treener Andres Skuin.

Vallimäe arvas, et läheb töövestlusele, aga jutt läks kohe väga konkreetseks. „Millal tööd alustad?“, oli küsinud Luukas ja sealsamas lepitati kokku, et start uuele ametile antakse ilusal kuupäeval – 11.01.2001. Üks protsent oli muutunud sajaks.

„Ma ei kahetse“, on juubilar tänane hinnang viljakale tööle, mis kestis kuni aastani 2009. See oli sündmusterohke aeg, täis tegutsemist, uusi väljakutseid ja ennekuulmatuid ettevõtmisi. „Oli au olla uue EVF-i teerajaja.“

Vallimäe sõnul oli peasekretärina tema põhieesmärgiks sõlmida erinevad võrkpalli sektiioonid ühtseks tervikuks – naiste võrkpall hakkas esimesi samme koondise tasemel astuma, elujõudu sai rannavolle, EVF-iga integreeriti Schenker-liiga.

Arvudega mõõtes suurenes võrkpalli katusorganisatsiooni eelarve tema ajal kümnekordseks – 200 000 kroonine eelarve jõudis 2009. aastaks välja 2 miljonini. Ja sündmusi, mis kõik toimusid „esmakordselt“, tuli nagu Vändra saekaatrist laudu. Kirsiks tordil oli aga meeste rahvuskoondise jõudmine 2009. aasta EM-i finaalturniirile.

Pärast taktikepi loovutamist järgmisele peasekretärile Tarvi Pürmile 2009. aastal, töötas tunnustatud spordijuht Tartu Ülikooli Pärnu Kolledži direktorina (aastatel 2009–18) ning juhtis Eesti Antidopingu ja Spordieetika Sihtasutust. Ta on elanud ja töötanud nii Tartus, Tallinnas kui ka Pärnus. Elukaaslane Riina Ernits tegutseb Pärnus treenerina.

2008–09 oli ta Ida-Euroopa Võrkpalliassotsiatsiooni peasekretär. 2009–16 Eesti Võrkpalli Liidu ja 2009–22 Pärnu võrkpalliklubi juhatuse liige.

Võrkpalliga on juubilar seotud tänaseni. Hennu võib sageli kohata ka erinevatel võrkpalliturniiridel. Pealtvaatajana.

Samuti on ta tänaseni tegev CEV-i komissarina, hoides korra majas erinevatel rahvusvahelistel võistlustel.

Tunnustused: Tartu Ülikooli aumärk (2018); EOK teenetemärk (2025).

Palju õnne, edu ja tugevat tervist edaspidiseks!

August 2025

Lugupidamisega, Matti Raudjärv

(endine kolleeg Tartu Ülikooli Pärnu Kolledži päevilt)

**Estonian athlete, sports activist, sports pedagogue,
Candidate of Education**

PhD HENN VALLIMÄE – 70 (19.04.1955)

Henn Vallimäe,³³³ born in Tartu on 19 April 1955, is an Estonian athlete, sports activist and sport pedagogue. He celebrated his 70 year jubilee on 19 April 2025.

Henn Vallimäe graduated from the Tartu Secondary School No. 5 in 1973 and from the Faculty of Physical Education of the Tartu State University in 1977. From 1977 to 1989 he was a faculty member and a coach at the Chair of Athletics of the University of Tartu. From 1978 to 1981 he undertook post-graduate studies at the same chair.

He continued his studies at the State Institute of Physical Culture of the Moscow Region for one year. He defended his candidate thesis on the subject *Relationships between Strength and Stamina of High-level Decathletes in an Annual Training Process* (1988).

In 1989 he started his studies at the Faculty of Law of the University of Tartu and graduated in 1974.

From 1989 to 1995 he was an associate professor and lecturer at the Tallinn University of Technology. From 1996 to 2000, Deputy Secretary General of the Ministry of Culture.

For different reasons, he started athletics trainings and happened to work with real master coaches Mart Paama and Fred Kudu. The results were seen soon: he cleared 2.12 in high jump, becoming a Master of Sports of the Soviet Union.

At the same time, Henn Vallimäe became a successful decathlete whose individual record was 7470 points. He has been an Estonian Junior Champion also in pole vault and won a bronze medal in Estonian Decathlon Championship of adults.

The jubilarian regards participation in the legendary Estonian-Swedish Athletics Competition in mid-1970s as the highlight of his sports career where he broke the magic 7000-point barrier and won the silver medal.

He has been the Vice Chairman of the Council of the Foundation Kääriku-Tehvandi Olympic Centre (1999–2001), from 2001 to 2012 – member of the Assembly of the Representatives of the Estonian Olympic Committee (EOK). 1993–1997 – Chairman of the Council of Coaches of the Estonian Athletics Association and from 2018 to 2020 the Chairman of the Professional Qualifications Committee of Athletics Coaches of the Estonian Olympic Committee.

³³³Compiled based on the following sources: [<https://volley.ee/henn-vallimae-70-on-olnud-au-olla-uue-evf-i-teerajaja/?2025-05-170905575349.html>] 9.08.2025 (MR: the original text has been slightly shortened); [https://www.esbl.ee/biograafia/Henn_Vallim%C3%A4e] 10.08.2025

Until the turn of the century, the jubilarian had had contacts with volleyball only during his studies at the Faculty of Physical Education of the Tartu State University. All this changed at the beginning of 2001 when Vallimäe left his post as the Deputy Secretary General of the Ministry of Culture he had held from 1996 to 2000 and was making preparations to start work at the Sports Club of the University of Tartu. The Estonian Volleyball Federation (EVF) was looking for a new general secretary and the job competition was failing.

Henn Vallimäe: „President of the Federation, Aadu Luukas called me and invited me to the EVF. I said that the probability of considering this issue would be 1%.“

Vallimäe thought he would go to the job interview but the talk became very specific at once. Luukas had asked: „When will you start?“, and they had agreed immediately that he would start at the new position on a nice date – 11.01.2001. One per cent had turned to a hundred.

„I do not regret that,“ the jubilarian sums up his fruitful work there until 2009. It was an eventful time, full of activities, new challenges and unheard-of undertakings. „I had the honour of being a pioneer for the new EVF.“

According to Vallimäe, his main objective as the General Secretary was to combine the different volleyball sections into one organisation – women's volleyball started to take its first steps on the national team level, also beach volleyball became more viable, Schenker League was integrated with the EVF.

If we measure in numbers, the budget of the volleyball umbrella organisation increased 10-fold during his time – the budget of 200,000 Estonian kroons reached 2 million by 2009. Participation of the men's national team in the European Championship final tournament in 2009 was an important achievement.

After handing over the position to the next General Secretary in 2009, the recognised sports manager worked as the Director of the Pärnu College of the University of Tartu (in 2009–2018) and as the head of the Estonian Anti-doping and Sports Ethics Foundation.

He has lived and worked in Tartu, Tallinn and Pärnu. His partner Riina Ernits works as a coach in Pärnu.

From 2008 to 2009 he was the General Secretary of the Eastern European Volleyball Zonal Association. From 2009 to 2016 he was a board member of the Estonian Volleyball Federation and from 2009 to 2022 a board member of the Pärnu Volleyball Club. The jubilarian has contacts with volleyball also now. Henn can often be met at different volleyball tournaments. As a spectator.

He is also currently active as a member of the European Volleyball Commission and ensures proper running of different international competitions.

Acknowledgments: The University of Tartu Badge of Distinction (2018); badge of Merit of the Estonian Olympic Committee (2025). Congratulations, wishing you success and good health for the future!

August 2025, Sincerely, Matti Raudjärv (former colleague from the times of the Pärnu College of the University of Tartu)

B.

Aktuaalne nii ülikoolide õppe- kui teadustöös

Aktuelles in Unterricht und Forschung der Universitäten

Topical in both the academic and research activities of universities

SUITSUSAUNADE UURIMISE JÄTKAMINE ON OLULINE KULTUURILINE ETTEVÕTMINE NING OSA EESTI TUURI- JA MAJANDUSPOLIITIKAST³³⁴

Tulles tagasi sauna temaatika juurde,³³⁵ tahaks väga toetada Võru Instituudi algatust märtsis 2025, et alustada järjekordset suitsusaunade uuringut Eestis (vt nende nägemust käesoleva artikli järgmistelt lehekülgedelt).

³³⁴ Allakirjutanu, aastal 2025, ca 60-aastase saunakogemusega saunataja-saunaline, rohkem kui sajas erinevas saunas (nii sauna tüübis kui asukohas, Eestis ja teistes riikides) higistanud-vihelnud, sh 53-aastase suitsusauna kogemusega ja 30-aastase isikliku suitsusauna omanikuna toetab igati uuringu tegemist. Saunataja alates 1955. aastast (algul küll nn kergemad saunakogemused, mis ajapikku tõsisteks saunatamiseks ja vihtlemiseks üle kasvasid):

- Rakveres kodune saun-pesukööök (1955 ...) ja
- Rakvere nn linna kommunaalsaun (... 1965);
- Tallinnas linna kommunaalsaunad (1965 – 1973), seejärel:
- isiklik soome saun Pirita-Kosel (1973 ...);
- suitsusaunad sõprade ja tuttavate juures üle Eesti (alates 1975 ...);
- saunaklubid Väänas, Eesti Näitustel, Irus (Botaanikaaias) (1976 ... 1989);
- basseini-ujulate saunad (1980 ...);
- spaade saunad (1992 ? ...);
- isiklik suitsusaun Pirita-Kosel (1995 ...);
- nn türgi saunad välis- ja turismireisidel Ungaris, Türgis, Kreetal, Küprosel jm (1981 ...), sageli majutuskohtades – hotellides.
- nn maasaunad-leilisaunad (paljude eesti taludes jm; juhuslikud külastused-saunatamised, sh Venemaal St Peterburi lähedal)

³³⁵ Käesoleva ajakirjas ilmusid sauna teemalised artiklid aastatel 2023 ja 2024:

Raudjärv, M. (2023). 2023 on Eestis sauna-aasta. Saared, hiidlased ja saun / 2023 ist das Jahr der Sauna in Estland. Inseln, Insulaner von Hiiumaa und Sauna / 2023 is the year of the Sauna in Estonia. Islands, giants and sauna. 1-2 / 2023, lk 54 – 75.

Raudjärv, M. (2023). Sauna experiences in Estonia, Baltic states and Nordic countries. 1-2 / 2023, p 116–125; CD: Sauna kogemustest Eestis, Balti riikides ja Põhjamaades, lk 180–238.

Raudjärv, M. (2024). Eestit külastas Malta Ülikooli saunauurijate delegatsioon / Eine Delegation von Sauna-Forschern der Universität Malta besucht Estland / A delegation of sauna researchers from the University of Malta visited Estonia, 1-2 / 2024, p 174 – 177.

Maltalased (neid oli kolm: Malta Ülikooli professor Joseph A. Cannataci koos kahe assistendiga). Professor on paljude rahvusvaheliste organisatsioonide nõunik-raportöör (ÜRO, Euroopa Nõukogu jt) ja õppejõud-teadur mitmetes ülikoolides Pariisis, Belgias ja mujal (ka Austraalias jm) olid tutvunud allakirjutanu poolt meie ajakirjas avaldatud saunateemaliste artiklitega ning soovisid autoriga kohtuda. Kohtumine leidis aset juunis 2024 ja kujunes suurepäraseks informatsiooni vahetamise kogemuseks. Maltastel on käsil tõsine uurimistöö Põhjamaade ja Baltikumi saunast ja saunakultuurist ning Matti Raudjärvel oli hea võimalus oma

Siinjuures võib veelkord märkida, et allakirjutanu (Matti Raudjärv, M. R.) nn oma **soome sauna kogemus on aastast 1973** kui ehitas enese koju Pirital elamu-villa keldrikorrusele esimese sauna, mida järgnevatel aastatel edasi arendati, mõnevõrra suurendati ja moderniseeriti. Enne seda, Tallinnasse elama asumisest aastal 1965, külastas allakirjutanu regulaarselt tänase Raua tänava sauna.

Eks ma olin ka varem, enne oma sauna ehitamist Pirita-Kosele, saunas käinud (aastatel 1955 – 1965 Rakveres elades; näiteks, Rakveres nn linnasaunas, samuti suhteliselt algelises kuid siiski korralikult pesemise eesmärgi täitnud koduses Rakvere ühepere elamu kinnistul asunud kõrvalhoones, puukuuri-pesuköögina kasutatud isa poolt ehitatud saunas. Mis stiilis see saun oli, on tagantjärei raske ütelda – ei mäleta eriti, aga puhtad me olime.

Pesemist-saunatamist, sünnist 1949 kuni aastani 1955, kui elasin koos isa ja emaga ühes rekvireeritud maja esimese korruse korteris (kaks tuba ja köök), ei mäleta üldse (ilmselt toodi kööki suur plekkvann, kuhu ma ära mahtusin, see täideti sooja veega ja siis toimus suhteliselt kiire pesemine, et ma ei külmetuks!).

Tõelised tagasihoidlikud saunatamised algasid alates 1955. aastast kui kolisime vanemate poolt ehitatava ühepere-elamu valminud ruumidesse ning saunatamine toimus juba soojas, kuumaks kõetud eraldi seisvas saun-pesuköögis (ühise katuse all puukuuriga)

Esimene suitsusauna kogemus, mis kohe heas mõttes nakatas, **õnnestus saada aastal 1972**, kui olin suvel Tallinna Polütehnilise Instituudi (TPI; tänane Tallinna Tehnikaülikool /TTÜ/) majandusteaduskonna teenindusökonomika kateedri üliõpilasena Võru-Kubija Turismibaasis praktikal, tegeledes programmi kohaselt nii ettevõtte majandus- ja organiseerimisküsimustega kui turistidega³³⁶ Kagu-Eestis matkates (kolmepäevased seljakotiga jalgsimatkad, lõkkel toiduvalmistamine ja telkides ööbimised: Rõuge, Ööbikuorg, Haanja ja Suur-Munamägi, Uue-Saaluse, Häälimägi, Andsu järved jmt looduskaunid kohad) ja Võru linnas turistidele ekskursiooni tehes (sh Tamula ja Vagula järves ujudes). Praktika ajal oli nädalalõppudel tore võimalus korduvalt Häälimäe³³⁷ jalamil asuva Vakara külas paikneva Kokeri talu

saunakogemustele tuginedes meie eesti saunast ja traditsioonidest külastestega vestelda. Maltalased lahkusid Eestist tõdemusega, et siia tagasi tulla. MR: rahalisi vahendeid ja muid toetusi on neil oluliselt rohkem kui meil!

³³⁶ Võru-Kubija Turismibaas, nagu teisedki Eestis asunud turismibaasid (Kauksis. Nelijärvel, Pärnus), olid ametiühingute alluvuses ning turistid saabusid nn ametiühingute tuusikutega ühe kogu Nõukogude Liidu. Allakirjutanul oli valdavalt tegemist Venemaalt (Moskva, tolleaegne Leningrad jmt linnad) ja Ukrainast (Harkov, Kiiev jmt linnad) tulnud inimestega. Tore oli ka see, et nendega suheldes sain oma vene keele praktikas palju täiendust. Tavaliselt oli gruppides ka eestlasi (neid ei olnud palju), kellega sai loomulikult ka eesti keeles räägitud.

³³⁷ Teisel pool Häälimäge (kõrgus 274,3 m; sealt avanevad kaunid vaated) 400 m kirdes asub Kavadi järv (ka Uue-Saaluse järv), mille lähedal asuvad endise Uue-Saaluse mõisa varemed.

Kavadi järv on omandanud oma praeguse suuruse ja ilme 1880.aasta paiku, kui Uue-Saaluse mõisa otnud parun Constantin Fr. von Maydell paisutas üles kolm väikest soojärve. Järve pindala on 27,4 ha ja asub 210,4 meetrit merepinnast, suurim sügavus 8,2 m. Kavadi järve

suitsusauna nautida. Muide, see oli suitsusaun, kus nädala sees ka suitsuliha suitsutati, mida mitte igas suitsusaunas ei tehtud, ega tehta.

Oma suitsusaun ehitati Piritale MR. kodu, elamu-villa kinnistule-aeda tublide hiidlaste, ehitusmeistrite poolt ning ülikooliaegse kaaslaste ja sõbra põlise hiidlase Riho juhendamisel aastal 1995. Seega on allakirjutanu suitsusauna iga 2025. aastaks juba 30 aastat.

Sajandivahetusel (1999 – 2000), kui õnnestus Lääne-Virumaal Kaasiku metsatalu-maakodu üles ehitada, siis ehitati ka sinna soome saun, sest nii nn maa töödega ja metsa-kasvatamise ning küttepuidete ettevalmistamisega oli saunas leilitamise ja pesemise vajadus loomulik.

Kuna Tartu Ülikoolis töötades oli vajalik ka Pärnu Kolledžis õppe- ja teadustööga tegeleda, siis sagedaste ööbimiste tõttu Pärnus korterit soetades (korterit üürimist pidasin raha raiskamiseks), oli loomulik, et ka seal oleks soome saun lõõgastumise ja tervise huvides olemas.

* * *

Vana-Võromaa suitsusaunatava on UNESCO vaimse kultuuripärandi esindusnimekirjas aastast 2014. aga puudub hea ülevaade suitsusaunade kasutusest praegusaja Eestis. Nüüd, enam kui kümme aastat hiljem, on kohane uurida, kui elujõuline on suitsusaun meie igapäevaelus ja kultuuris. Arvatakse, et Eestis on 2000–4000 suitsusauna.³³⁸

13.02.2024 seisuga oli ehitisregistrisse kantud 234 suitsusauna,³³⁹ millest vanima kasutuselevõtu aasta on 1805 (Truuta küla, Urvaste kihelkond), püstitamisel oli 59 suitsusauna;³⁴⁰ kaks oli kavandatavat suitsusauna ja kuus lammutatud suitsusauna.

peetakse Eesti kõige liigestatuma kaldajoonega järveks ning lisaks on oma nelja saarega üks kaunimaid järvi Eestis. Ümber Kavadi järve kulgeb ka matkarada, mis algab ja lõpeb Uue-Saaluse pargis, kus tänaseks on välja ehitatud telkimis- ja supluskoht. Allikas: Vaatamisväärsused Eestis - Kavadi järv, park ja Häälimägi. [https://www.puhkuseestis.ee/vaatamisväärsused/?sightseeing_id=1533] 24. 08.2025

Kolmepäevastel matkadel oli esimene ööbimine Rõuge Ürgorus (Ööbikuoru lähedal) Tindi külas asuvas Tindiorus; teine ööbimine oli Häälimäel endise talu vanas elamus (kes soovis, võis ka õues telgis magada) mis oli Turismibaasi poolt korrastatud ning just turistidele ööbimiseks-puhkamiseks-majutamiseks mõeldud.

Muide, Tindi külas oli võimalik tutvuda Tindioru nn **vesioinastega**. Vesioinas on „igiliikurist“ pump, mis kasutab vaid vee-energiat ja on võimeline vett pumpama kümnete meetrite kõrgusele. Tindiorus on vesioinaid kaks (pumbad asuvad all orus ja pumpavad vett mäest üleval asuvasse tallu-majapidamisse): esimene neist ehitatud juba aastal 1939 ja teine aastal 2002 (teist pumpa meie matkade ajal veel ei olnud). Eriti on kaunid vesioinad **kevadtalvel**, kui külm on

vorminud nende veepritsmetest kõrged ja imelised skulptuurid. Allikas: Vesioinad Tindi-orus. [https://puhkaeestis.ee/et/vesioinad-tindiorus] 24.08.2025

³³⁸ Suitsusaunade loendus. Seletuskiri suitsusaunade loenduse kohta.

[https://savvusann.ee/et/loe ndus/] 12.04.2025

³³⁹ [https://livekluster.ehr.ee/ui/ehr/v1/detailsearch/BUILDINGS_SEARCH]

³⁴⁰ Ibidem

Registri andmed on mittetäielikud, sest alla 20 m² hooned ja rajatised ei ole seal kirjas. Andmebaas www.saunatee.ee näitab 53 ja www.puhkaeestis.ee 48 külastajaid saunatavat suitsusauna (andmebaasid osalt kattuvad).

Vana-Võromaa suitsusaunade koostöökogu andmekogus on teadmisi üle 300 Vana-Võromaal asuva suitsusauna kohta (haldaja Külli Eichenbaum, Võru Instituut). Suitsusaunade uurijad Epp Margna ja Toomas Kalve on 2000-ndate alguses pildistanud ja üles joonistanud veel 200 suitsusauna (osalt kattuvad eespool nimetatud and-

Foto: 1995. aastal hiidlastest ehitusmeistrite poolt valminud ja ka täna kasutatav suitsusaun allakirjutanu kodus, elamu-villa kinnistul Tallinnas, Pirita linnaosas (ühtlasi kuulub ka see saun UNESCO vaimse kultuuripärandi hulka). M.R. foto.

mekoguga), millest valik on avaldatud raamatus „Mi uma savvusann“ (Epp Margna, 2012, Võro Selts VKKF).

Kavandatud uuringu käigus soovitakse saada täpsem ülevaade suitsusaunade arvust, asukohtadest ja kasutuse sagedusest ning ka suitsusaunatavadest. Saadud andmeid saab võrrelda Tamara Habichti uurimusega 1960-ndatel, mis on avaldatud raamatus „Eesti saun“ (Tamara Habicht, 1972, Valgus). Praeguste andmete võrdlused ajaga kaks-kolm põlvkonda tagasi annavad meile teadmise, kuidas on saunakombestik ajas ning ruumis muutunud. Andmestik aitab seada ka selgemalt sihte kombestiku allshoidmiseks.

Uuringu läbiviija on Vana-Võromaa suitsusaunade koostöökogu³⁴¹, andmekogu haldaja on Võru Instituut, andmekogu kaardirakenduse loomisel tehakse koostööd Maa- ja Ruumiametiga.

³⁴¹ Uuringu töörühm on järgmine:

Küsitlusest ja andmekaitsest:

Loenduse eesmärk on saada ülevaade Eesti suitsusaunade arvust, asukohtadest ja kasutuse sagedusest ning saunatavadest. Andmestiku põhjal saab hinnata suitsusaunakombestiku elujõulisust meie igapäevaelus ja kultuuris.

Suitsusaunade loendamiseks ning kommete uurimiseks koostati küsimustik, mida saab täita veebis, aga võimalus on täita ka paberankeet või saata vastused e-posti teel.

Loenduse käigus küsitakse esmalt suitsusauna asukohta, sauna ehitamise aega ja päritolu või ajalugu. Vastaja ise otsustab, kas soovib seda infot avaldada suitsusaunade kaardirakenduses Maa- ja Ruumiameti kaardiserveris või jääb see teave mittedokumenteerituks.

Edasised küsimused on seotud pere saunakombestikuga ja need vastused jäävad ainult uurijate kasutusse, neid ei seota sauna asukohaga kaardil. Andmete paremaks tõlgendamiseks küsitakse vastaja vanust ja sugu, muid isikuandmeid saunaloendusel ei vajata.

Küsitluse lõpuosas on vastajal võimalus aidata kaasa saunade loendamisel ja jätta ka oma kontaktandmed, et uurijad saaksid vajadusel ühendust võtta.

Loenduse käigus kogutud andmeid hoitakse elektroonilisel kujul Võru Instituudis, kaardiga seotav osa andmetest dubleeritakse Maa- ja Ruumiameti kaardiserveris. Andmete hoidmisel ning kasutamisel lähtutakse õigusaktidest, asutuste vahel sõlmitud lepingutest ning teadusuuringute headest tavadest. Andmestiku põhjal tehtavate analüüside kokkuvõtetes esitatakse info selliselt, et seoseid konkreetsete saunadega pole võimalik välja lugeda.

Saunade loenduse ja uuringu andmestikuga seotud küsimustes on vastutav isik Võru Instituudi teadus- ja arendusosakonna juhataja Külli Eichenbaum.

Üleskutse: loome koos ülevaate suitsusaunadest Eestis!

Küll Eichenbaum, pärimuse uurija, tel 5661 1924, kylli.eichenbaum@gmail.com

Marko Puksing, saunapraktik, tel 511 7446, marko.puksing@ut.ee

Eda Veeroja, Mooska talu perenaine, tel 503 2341, eda.veeroja@gmail.com

Töörühma üleskutse: märka, tunnusta, saa teadlikuks meie rikkusest, meie suitsusaunakultuurist. Räägi oma laste ja lastelastega suitsusaunast ja kaasa nad selle uuringu andmete kogumisse ja edastamisse.

Märkus: 9. aprillil 2025 sai allakirjutanu telefonitsi saunade loenduse ja uuringu andmestikuga seotud küsimustes vastutava isiku, Võru Instituudi teadus- ja arendusosakonna juhataja Külli Eichenbaum'ilt loa, eelolevas viites esitatud allika „Saunade loendus. Seletuskiri suitsusaunade loenduse kohta“ kasutamiseks käesolevas artiklis. Seda allikat on siin veidi MR poolt redigeeritud..

Aprill 2025, Tallinnas, Pirita-Kose kodukontoris

Lugupidamisega,

Matti Raudjärv

(käsoleva artikli koostanud valdavalt Võru Instituudi ja vastava töörühma materjalide alusel)

PS: 2024. aasta juunis külastas Eestit Malta Ülikooli kolmeliikmeline delegatsioon professor Joseph A. Cannataci juhtimisel (nad uurivad Põhjamaade ja Baltimaade saunaajalugu, -kultuuri ja muud sellega seonduvat.

Allakirjutanu kohtus nendega Tallinnas ning meil oli väga asjalik ja sisutihe vestlus (nad oli varem paar minu pikemat sauna teemalist artiklit avastanud ja võtsid minuga ühendust). Eestis viibimise ajal külastasid nad paaril päeval ka Põlva- ja Võrumaad, kus tutvusid mõningate sealsete saunadega ja kohtusid inimestega ka Võru Instituudis.

Kuna neil on pikaajaline uurimustöö, siis nad lubasid veel Eestisse tulla, uuringut tutvustada ja täiendavat informatsiooni vestluste kaudu saada!

Allakirjutanule tundub, et võib-olla on mingeid pidepunkte ja koostöö võimalusi Malta ja Eesti saunaurijate vahel. Vajadusel võib ka allakirjutanu oma tagasihoidliku panuse anda, kuna enam kui 50. aastase saunakogemusega rohkem kui 100-s Eestimaa ja mitme teise riigi (Läti, Soome, Türgi, Venemaa, Ungari, Egiptuse, parvlaevade saunad jmt), saunades (mitmetes saunades viibitud palju kordi; lisaks omades ise kolme soome tüüpi sauna ja ühte suitsusauna), on kogunenud päris korralik saunatamise kogemus, mida võib soovi korral ka huvilisele jagada.

Samas tahaks allakirjutanu rõhutada, et saunakultuuri ning eriti suitsusauna ajaloo ja traditsioonide, samuti sellega seonduva uurimine on oluline panus ka Eesti rahvakultuuri arengusse, olles osa kultuuripoliitikast ja kokkuvõttes ka meie majanduspoliitikast.

M. R.

CONTINUING THE RESEARCH INTO SMOKE SAUNAS IS AN IMPORTANT CULTURAL UNDERTAKING AND A PART OF ESTONIAN CULTURAL AND ECONOMIC POLICY ³⁴²

Returning now to the subject of sauna,³⁴³ I would very much like to support the initiative of the Võru Institute launched in March 2025 to start another research into smoke saunas in Estonia (see their vision on the next pages of this paper).

We can mention again here that the **experience** of the undersigned (Matti Raudjärv, M.R.) from his own **Finnish sauna started in 1973** when he built his first sauna to the basement floor of his home at Pirita and developed it further in the next years: making it somewhat bigger and more modern.

At the turn of the century (1999–2000) when I was able to reconstruct the Kaasiku Forest Farm in the Lääne-Virumaa County, a Finnish sauna was built there as well as the need to sweat in steam and wash is quite natural with work done in the rural area and forest planting and cutting firewood.

As the job at the University of Tartu required performance of academic and research work at the Pärnu College, I invested in an apartment in Pärnu due to the need to

³⁴² **The undersigned, a sauna user with about 60 years of sauna experience in 2025, having sweated and whisked himself in more than a hundred different saunas (by type and by location, in Estonia and in other countries), including 53 years in smoke saunas and 30 years as an owner of a personal smoke sauna, supports heartily this research. Sauna user since 1955 (although the sauna experience was lighter at first, so to say, it became serious sauna experience and whisking in the course of time).**

³⁴³ Papers on the subject of saunas were published in this journal in 2023 and 2024:

Raudjärv, M. (2023). 2023 on Eestis sauna-aasta. Saared, hiidlased ja saun / 2023 ist das Jahr der Sauna in Estland. Inseln, Insulaner von Hiiumaa und Sauna / 2023 is the Year of the Sauna in Estonia. Islands, giants and sauna. 1-2-2023, lk 54 – 75.

Raudjärv, M. (2023). Sauna experiences in Estonia, Baltic states and Nordic countries. 1-2-2023, p 116–125; CD: Sauna kogemustest Eestis, Balti riikides ja Põhjamaades, lk 180–238.

Raudjärv, M. (2024). Eestit külastas Malta Ülikooli saunauurijate delegatsioon / Eine Delegation von Sauna-Forschern der Universität Malta besucht Estland / A delegation of sauna researchers from the University of Malta visited Estonia, 1-2-2023, lk 174 – 177.

Visitors from Malta (they were three people: Professor Joseph A. Cannataci from the University of Malta with assistants. The professor is a consultant and rapporteur for many international organisations (UN, Council of Europe, etc.) and a faculty member and researcher at several universities in Paris, Belgium and other countries (also in Australia, etc.)) had read the papers by the undersigned, published in our journal on the subject of saunas, and wanted to meet the author. We met in June 2024 and the meeting became an excellent experience of exchange of information. Researchers in Malta are seriously studying the saunas and sauna culture of the Nordic and Baltic countries, and Matti Raudjärv had a good opportunity to talk about our Estonian saunas and sauna traditions with the guests, based on his experience with saunas. The guests from Malta left Estonia with the intention to come here again. MR: they have considerably more financial resources and other support funds than we have!

stay overnight quite often (I considered renting an apartment a waste of money) and considered it natural to have a Finnish sauna there for the benefit of relaxation and health.

My first experience of smoke sauna which became an addiction immediately in the good sense, **was in 1972** when I had my practical training in the Võru-Kubija Tourism Centre in Southeast Estonia as a student of the Chair of Service Economics of the Faculty of Economics of the Tallinn Polytechnical Institute, working according to the programme both with the business and organisational issues and going on hiking trips with tourists³⁴⁴ in Southeast Estonia. During the practical training I had the good opportunity to enjoy the smoke sauna of a farm for many times in weekends.

My own smoke sauna was built to the garden of my home and property, a villa at Pirita, in 1995, by efficient craftsmen, builders from the Hiiumaa Island under the direction of my friend from the university times Riho who came from Hiiumaa (see the photo below; photo by M.R.). **Thus, the smoke sauna of the undersigned is already 30 years old by 2025.**

Photo: Smoke sauna built by craftsmen, builders from the Hiiumaa Island in 1995 and also currently used, located at the home, villa of the undersigned, the property in the Pirita District of Tallinn (this type of sauna is also included in the UNESCO Intangible Cultural Heritage of Humanity). Photo by M.R.

³⁴⁴ Võru-Kubija Tourism Centre as many other tourism centres in Estonia (at Kauksi, At Nelijärve, in Pärnu), were managed by trade unions, and tourists arrived there from all over the Soviet Union with trade union vouchers. The undersigned had mainly contacts with people from Russia (Moscow, the city called Leningrad at that time and many other cities) and Ukraine (Harkiv, Kiev and many other cities). It was also good for me to practice my Russian language when talking with them. The groups usually included also Estonians (but not many) with whom we obviously talked in Estonian.

The Estonian smoke sauna tradition of Old Võromaa has been in the UNESCO Representative List of Intangible Cultural Heritage of Humanity since 2014 but there is no good overview of the use of smoke saunas in Estonia at the present time. Now, more than ten years later, it would be appropriate to study how viable smoke sauna is in our daily life and culture. It is estimated that there are about 2000–4000 smoke saunas in Estonia.³⁴⁵

As of 13.02.2024, 234 smoke saunas had been entered in the Building Register,³⁴⁶ the oldest of which was taken into use in 1805 (Truuta Village, Urvaste Parish), 59 smoke saunas were under construction;³⁴⁷ two smoke saunas were at the planning stage and six smoke saunas had been demolished. The information in the Register is incomplete as buildings and structures of less than 20 m² have not been included there.

The dataset of the Old Võromaa Smoke Sauna Cooperation Council contains information on more than 300 smoke saunas located in Old Võromaa (administrator Külli Eichenbaum, Võru Institute). Researchers of smoke saunas, Epp Margna and Toomas Kalve, have taken photos and made drawings of 200 more smoke saunas at the beginning of 2000s (partly overlapping with the above-mentioned dataset).

The objective of the planned research is to acquire a more specific overview of the number, locations and frequency of use of smoke saunas and also smoke sauna traditions. Comparisons of the current data with the times two or three generations back will provide us knowledge of changes in sauna traditions in time and space. The dataset will also help us to set targets for maintenance of these traditions.

The research will be conducted by the Old Võromaa Smoke Sauna Cooperation Council³⁴⁸, the administrator of the dataset is the Võru Institute, and the map

³⁴⁵ Suitsusaunade loendus. Seletuskiri suitsusaunade loenduse kohta.

[<https://savvusann.ee/et/loendus/>] 12.04.2025.

³⁴⁶ [https://livekluster.ehr.ee/ui/ehr/v1/detailsearch/BUILDINGS_SEARCH]

³⁴⁷ Ibidem

³⁴⁸ Members of the working group of the research:

Külli Eichenbaum, heritage researcher, tel 5661 1924, kylli.eichenbaum@gmail.com

Marko Puksing, sauna enthusiast, tel 511 7446, marko.puksing@ut.ee

Eda Veeroja, Mooska Farm owner, tel 503 2341, eda.veeroja@gmail.com

Appeal of the working group: notice, acknowledge, become informed of our richness, our smoke sauna culture. Talk with your children and grandchildren about smoke sauna and involve them in the collection and communication of information on this research.

Note: On 9 April 2025, the undersigned received a permission on the phone from Külli Eichenbaum, Head of the Research and Development Department of the Võru Institute who is responsible for the issues related to the census of saunas and the research dataset, for the use in this paper of the source „Saunade loendus. Seletuskiri suitsusaunade loenduse kohta“ (Census of saunas. Explanatory note on the census of saunas) referred to above. This source has been slightly edited.

application of the dataset will be created in cooperation with the Estonian Land and Spatial Development Board.

About the survey and data protection:

The objective of the census is to obtain an overview of the number, location and frequency of use of smoke saunas, and sauna traditions in Estonia. The dataset will make it possible to assess the viability of smoke sauna traditions in our daily life and culture.

A web-based questionnaire was compiled for counting smoke saunas and studying the traditions but the questionnaire can be filled in also on paper or the responses can be sent by e-mail.

For the census, first the location, time of construction and origin or history of the smoke sauna will be asked about. The responders will decide whether they want to disclose this information in the map application of smoke saunas in the map server of the Estonian Land and Spatial Development Board or whether this information will not be visible.

Further questions will be about the sauna traditions of the family and these responses will only be used by the researchers and will not be linked with the location of the sauna on the map. In order to improve the interpretation of data, the age and gender of the responder will be asked but no other personal information will be required by the sauna census.

In the final part of the survey the responders can contribute to the sauna census and leave their contact information to enable researchers to contact them, if necessary.

The information that will be gathered with the census will be stored online at the Võru Institute and the part of the data that will be linked to the map will be copied to the map server of the Estonian Land and Spatial Development Board. The information will be stored and used proceeding from laws and regulations, contracts signed between institutions and agencies, and good practice of scientific research. The information presented in the summaries of analyses conducted on the basis of the dataset will not make it possible to identify specific saunas.

Küllli Eichenbaum, Head of the Research and Development Department of the Võru Institute, is responsible for the issues related to the census of saunas and the research dataset.

Appeal: let us create together an overview of the smoke saunas in Estonia!

April 2025, at the home office at Pirita-Kose in Tallinn

Sincerely,

Matti Raudjärv, Chief Editor

(the paper has been compiled mainly on the basis of materials of the Võru Institute and the respective working group)

P.S.: In June 2024, a delegation consisting of three members, led by professor Joseph A. Cannataci of the University of Malta, visited Estonia (they are studying the history, culture and other issues related to saunas in the Nordic and Baltic countries).

The undersigned had a meeting with them in Tallinn and we had a very matter-of-fact and substantial conversation (they had found a couple of my earlier papers on the subject of saunas and contacted me). During their stay in Estonia they also visited a few saunas in Põlvamaa and Võrumaa counties for a couple of days and met people at the Võru Institute.

As their research is planned for a long term, they promised to come to Estonia again, present their research and acquire additional information through conversations!

It seems to the undersigned that the sauna researchers of Malta and Estonia may have certain common grounds and cooperation opportunities. If necessary, the undersigned can make his modest contribution as he has obtained quite extensive sauna use experience from using saunas for more than 50 years in more than 100 saunas in Estonia and several other countries (Latvia, Finland, Türkiye, Russia, Hungary, Egypt, boat saunas and many others, visiting many saunas for many times; and owning three Finnish-type saunas and one smoke sauna), and can share the experience with interested persons, if necessary.

On the other hand, the undersigned would like to emphasize that research into sauna culture and particularly history and traditions of sauna and the related issues will be an important contribution to the development of the Estonian folk culture as this is a part of cultural policy and ultimately also of our economic policy.

(M.R.)

**SCIENTIFIC CONFERENCES ON ECONOMIC
POLICY IN ESTONIA (1984, 1994–2019; 2020–2025)**

**WISSENSCHAFTLICHE KONFERENZEN ÜBER
WIRTSCHAFTSPOLITIK IN ESTLAND (1984, 1994–2019; 2020–2025)**

**MAJANDUSPOLIITIKA TEADUSKONVERENTSID
EESTIS (1984, 1994–2019; 2020–2025)**

I	1984	Ühiskondliku tootmise intensiivistamise probleemid Eesti NSV-s
II	1994	Majandusteadus ja majanduspoliitika Eesti Vabariigis
III	1995	Majanduspoliitika teooria ja praktika Eesti Vabariigis
IV	1996	Aktuaalsed majanduspoliitika küsimused Euroopa Liidu riiki- des ja Eesti Vabariigis /I ja II/ Aktuelle wirtschaftspolitische Fragen in den Ländern der Europäischen Union und in der Republik Estland /I und II/ Topical Problems of the Economic Policy in the Member States of the European Union and the Republic of Estonia /I and II/
V	1997	Eesti Vabariigi majanduspoliitika ja integreerumine Euroopa Liiduga Die Wirtschaftspolitik der Republik Estland und die Integration mit der Europäischen Union Economic Policy of the Republic of Estonia and Integration with the European Union
VI	1998	Eesti Vabariigi integreerumine Euroopa Liiduga – majanduspoliitika eesmärgid ja abinõud Die Integration der Republik Estland mit der Europäischen Union – Ziele und Mittel der Wirtschaftspolitik Integration of the Republic of Estonia into the European Union – Goals and Instruments of Economic Policy
VII	1999	Eesti Vabariigi majanduspoliitika ja Euroopa Liit Wirtschaftspolitik der Republik Estland und die Europäische Union Economic Policy of the Republic of Estonia and the European Union
VIII	2000	Eesti Vabariigi majanduspoliitika tulemuslikkus ja Euroopa Liit Wirksamkeit der Wirtschaftspolitik der Republik Estland und die Europäische Union Effectiveness of the Economic Policy of the Republic of Estonia and the European Union
IX	2001	Harmoniseerimine ja vabadus Eesti Vabariigi majanduspoliitikas integreerumisel Euroopa Liiduga Harmonisierung und Freiheit der Wirtschaftspolitik Estlands in EU-

³⁴⁹ Esimene rahvusvaheline majanduspoliitika teaduskonverents/ Erste internationale wissen-
schaftliche Konferenz zur Wirtschaftspolitik/ First International Scientific Conference on Eco-
nomic Policy.

		Integrationsprozess Harmonisation and Freedom in the Economic Policy of Estonia integrating with the European Union
X	2002	Euroopa Liiduga liitumise mõju Eesti majanduspoliitikale Die Integration der Europäischen Union und ihre Wirkungen auf die Wirtschaftspolitik Estlands Effect of Accession to the European Union on the Economic Policy of Estonia
XI	2003	Eesti majanduspoliitika teel Euroopa Liitu Die Wirtschaftspolitik Estlands auf dem Weg in die Europäische Union Estonian Economic Policy on the way towards the European Union
XII	2004	Eesti majanduspoliitilised perspektiivid Euroopa Liidus Wirtschaftspolitische Perspektiven Estlands als Mitglied der Europäischen Union
XIII	2005	Economic Policy Perspectives of Estonia in the European Union XIII majanduspoliitika teaduskonverents Die XIII wirtschaftspolitische Konferenz 13 th Scientific Conference on Economic Policy
XIV	2006	XIV majanduspoliitika teaduskonverents Die XIV wirtschaftspolitische Konferenz 14 th Scientific Conference on Economic Policy
XV	2007	Eesti majanduspoliitika – kolm aastat Euroopa Liidus Die Wirtschaftspolitik Estlands – drei Jahre in der Europäischen Union Economic Policy of Estonia – three Years in the European Union
XVI	2008	Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2008 Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2008 Economic Policy in the EU Member States – 2008
XVII	2009	Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2009 Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2009 Economic Policy in the EU Member States – 2009
XVIII	2010	Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2010 Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2010 Economic Policy in the EU Member States – 2010
XIX	2011	Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2011 Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2011 Economic Policy in the EU Member States – 2011
XX	2012	Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2012 Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2012 Economic Policy in the EU Member States – 2012
XXI	2013	Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2013 Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2013 Economic Policy in the EU Member States – 2013
XXII	2014	Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2014

		Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2014 Economic Policy in the EU Member States – 2014
XXIII	2015	Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2015 Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2015 Economic Policy in the EU Member States – 2015
XXIV	2016	Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2016 Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2016 Economic Policy in the EU Member States – 2016
XXV	2017	Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2017: Juubelikonverents – 25; (29.06-01.07.2017) Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2017: Jubiläumskonferenz – 25; (29.06-01.07.2017) Economic Policy in the EU Member States – 2017: Jubilee conference – 25; (29.06-01.07.2017)
XXVI	2018	Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2018: Eesti Vabariik – 100 / 100 aastat eestikeelset rahvuslikku Tehnikaülikooli Eestis; (28.-30.06.2018) Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2018: Republik Estland – 100 / 100 Jahre von der Gründung der est- nischsprachigen nationalen Technische Universität; (28.-30. 06.2018) Economic Policy in the EU Member States – 2018: Repub- lic of Estonia – 100 / 100 years of the Estonian language na- tional University of Technology in Estonia; (28.-30.06.2018)
XXVII	2019	Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2019: Eesti Vabariik – 15 aastat EL-s ja NATO-s / 100 aastat eesti- keelset Tartu Ülikooli / 320 aastat Tartu Ülikooli asumisest Pärnusse (1699-1710); (3.-5.07.2019) Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2019: Republik Estland – 15 Jahre in EU und in NATO / 100 Jahre estnischsprachige Universität Tartu / Vor 320 Jahren zog die Universität Tartu nach Pärnu (1699-1710); (3.-5.07.2019) Economic Policy in the EU Member States – 2019: Repub- lic of Estonia – 15 years in EU and in NATO / 100 years of the Estonian-language University of Tartu / 320 years from the temporary relocation of the University of Tartu to Pärnu (1699 –1710); (3.-5.07.2019)

.....

XXVIII 2020 ³⁵⁰ *Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2020: 100*

³⁵⁰ Konverents jäi ära seoses koroonaviiruse ulatusliku leviku tõttu paljudes maailma riikides, sh Eestis ja konverentsil osalejate koduriikides.

Die Konferenz entfiel wegen der umfangreichen Ausbreitung des Coronavirus in vielen Staaten der Welt, darunter in Estland und den Heimatländern der Teilnehmer der Konferenz.

aastat Tartu rahust / 100 aastat Eesti Vabariigi esimesest Põhiseadusest (25.-27.06.2020)

Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2019: 100 Jahren der Friedensvertrag Tartu / 100 Jahren die erste Verfassung der Republik Estland (25.-27.06.2020)

Economic Policy in the EU Member States – 2019: 100 years the Peace Treaty of Tartu / 100 years the first Constitution of the Republic of Estonia (25.-27.06.2020)

XXIX 2021 ³⁵¹

Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2021: 30 aastat Eesti Vabariigi taasiseseisvumisest / Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskond – 80 / 25 aastat esimesest rahvusvahelisest majanduspoliitika teaduskonverentsist Tartu-Värska / 25 aastat regionaalse kolledži, Tartu Ülikooli Pärnu kolledži asutamisest Pärnus; (1.-3.07.2021)

Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2021: 30 Jahre seit Wiederherstellung der Unabhängigkeit der Republik Estland/ Wirtschaftswissenschaftliche Fakultät für Technische Universität Tallinn – 80/ Vor 25 Jahren fand die erste International Konferenz für Wirtschaftspolitik in Tartu und Värka statt/ Vor 25 Jahren wurde das College Pärnu der Tartuer Universität gegründet; (1.-3.07.2021)

Economic Policy in the EU Member States – 2021: 30 years from the restoration of independence of the Republic of Estonia/ School of Business and Governance of Tallinn University of Technology – 80/ 25 years from the first International Scientific Conference on Economic Policy in Tartu-Värka / 25 years from the establishment of the regional college, Pärnu College of the University of Tartu in Pärnu; (1.-3.07.2021)

XXX 2022 ³⁵²

Majanduspoliitika ja ettevõtte majandus Euroopa Liidu riiki-

The conference was cancelled due to the extensive spread of the coronavirus in many countries of the world, including Estonia and the home countries of the conference participants.

³⁵¹ Konverents jäi ära seoses koroonaviiruse ulatusliku leviku tõttu paljudes maailma riikides, sh Eestis ja konverentsil osalejate koduriikides.

Die Konferenz entfiel wegen der umfangreichen Ausbreitung des Coronavirus in vielen Staaten der Welt, darunter in Estland und den Heimatländern der Teilnehmer der Konferenz.

The conference was cancelled due to the extensive spread of the coronavirus in many countries of the world, including Estonia and the home countries of the conference participants.

³⁵² Konverents jäi ära seoses koroonaviiruse ulatusliku leviku tõttu paljudes maailma riikides, sh Eestis ja konverentsil osalejate koduriikides. Lisaks soodustas konverentsi ära jäämist paraku ka sõda Ukraina pinnal Venemaa invasiooni ja agressiooni tõttu alates 24. veebruarist 2022 (24.02 on Eesti Vabariigi aastapäev!). Sellega seoses on paljud meie potentsiaalsed autorid teistest riikidest ja ka Eestist oma tegevustes sh artiklite kirjutamisel, tugevasti häiritud. Samuti on problemaatiline olnud reaalne ja ohutu võimalus Eestisse konverentsile sõita.

des – aasta 2022: Tartu Ülikool – 390 aastat (anno 1632)/ 30 korda konverentsidest: Värskas (1984, 1994–2012) ja Jänedal (2013–2022); XXX aastakäiku ajakirja/ Eesti Vabariigi pealinn Tallinn – alates 2022. aastast UNESCO muusikalinn/ Agressioon Ukrainas; (30.06-2.07.2022)

Die Wirtschaftspolitik und Betriebswirtschaft in den EU-Mitgliedsstaaten – 2022: *Universität Tartu – 390 Jahre (anno 1632)/ 30 Mal von Konferenzen: in Värška (1984, 1994–2012) und in Jänedal (2013–2022); XXX Jahrgänge der Zeitschrift/ Die Hauptstadt der Republik Estland, Tallinn – seit dem Jahre 2022 die Musikstadt der UNESCO / Aggression in der Ukraine; (30.06-2.07.2022)*

Economic Policy and Business Administration in the EU Member States – 2022: *University of Tartu – 390 years (anno 1632)/ 30 times from conferences: in Värška (1984, 1994–2012) and in Jänedal (2013–2022); XXX year of issue journal/ The capital of the Republic of Estonia, Tallinn – UNESCO City of Music since 2022/ Aggression in Ukraine; (30.06-2.07.2022)*

XXXI 2023 ³⁵³ **Majanduspoliitika ja ettevõtte majandus Euroopa Liidu riiki-**

Die Konferenz entfiel wegen der umfangreichen Ausbreitung des Coronavirus in vielen Staaten der Welt, darunter in Estland und den Heimatländern der Teilnehmer der Konferenz. Darüber hinaus trug auch der Krieg an der Oberfläche der Ukraine aufgrund der russischen Invasion und Aggression vom 24. Februar 2022 (24.02 ist der Jahrestag der Republik Estland!) zur Absage der Konferenz bei. Auch die tatsächliche und sichere Grundlage für die Befugnis, zur Konferenz nach Estland zu reisen, war problematisch.

The conference was cancelled due to the extensive spread of the coronavirus in many countries of the world, including Estonia and the home countries of the conference participants. In addition, the war on the surface of Ukraine due to the Russian invasion and aggression from February 24, 2022 (24.02 is the anniversary of the Republic of Estonia!), also contributed to the cancellation of the conference. The real and safe basis of power to travel to Estonia for the conference has also been problematic.

³⁵³ **Konverents** jäi ära seoses koroonaviiruse ulatusliku-täiendava leviku tõttu paljudes maailma riikides, sh Eestis ja konverentsil osalejate koduriikides. Lisaks soodustas konverentsi ära jäämist paraku ka sõda Ukraina pinnal Venemaa invasiooni ja agressiooni tõttu alates 24. veebruarist 2022 (24.02 on ka Eesti Vabariigi aastapäev!). Sellega seoses on paljud meie potentsiaalsed autorid teistest riikidest ja ka Eestist oma tegevustes sh artiklite kirjutamisel, tugevasti häiritud. Samuti on problemaatiline olnud reaalne ja ohutu võimalus Eestisse konverentsile sõita.

Die Konferenz entfiel wegen der umfangreichen Ausbreitung des Coronavirus in vielen Staaten der Welt, darunter in Estland und den Heimatländern der Teilnehmer der Konferenz. Darüber hinaus trug auch der Krieg an der Oberfläche der Ukraine aufgrund der russischen Invasion und Aggression vom 24. Februar 2022 (24.02 ist der Jahrestag der Republik Estland!) zur Absage der Konferenz bei. Auch die tatsächliche und sichere Grundlage für die Befugnis, zur Konferenz nach Estland zu reisen, war problematisch.

The conference was cancelled due to the extensive spread of the coronavirus in many countries of the world, including Estonia and the home countries of the conference participants. In addition, the war on the surface of Ukraine due to the Russian invasion and aggression from

des – aasta 2023: Eesti pealinn Tallinn – Euroopa roheline pealinn 2023 / 30 aastat kirjastus-, konverentsi-, konsultatsiooni- ja koolitusfirma Mattimar OÜ asutamisest (29.06 – 1.07.2023)

Die Wirtschaftspolitik und Betriebswirtschaft in den EU-Mitgliedsstaaten – 2023: Tallinn, die Hauptstadt Estlands – die grüne Hauptstadt Europas 2023 / 30 Jahre seit der Gründung des Unternehmens für Publikationen, Konferenzen, Beratung und Ausbildung – Mattimar OÜ (GmbH) (29.06 – 1.07.2023)

Economic Policy and Business Administration in the EU-Member States – 2023: Tallinn, the capital of Estonia – the green capital of Europe 2023 / 30 years from the establishment of the Mattimar OÜ (Ltd) publishing, conference, consultation and training company (29.06 – 1.07.2023)

XXXII 2024 ³⁵⁴ ***Majanduspoliitika ja ettevõtte majandus Euroopa Liidu riikides***

February 24, 2022 (24.02 is the anniversary of the Republic of Estonia!), also contributed to the cancellation of the conference. The real and safe basis of power to travel to Estonia for the conference has also been problematic.

³⁵⁴ **Konverents** jäi ära seoses koroonaviiruse ulatusliku täiendava leviku tõttu paljudes maailma riikides, sh Eestis (haigestumised kasvasid juba aasta alguses ja juulis 2024 lausa kahekordistunud nädala jooksul /Terviseameti info: Maaleht, 5.09.2024, lk 10) ja konverentsil osalejate koduriikides. Lisaks soodustas konverentsi ära jäämist paraku ka sõda Ukraina pinnal Venemaa invasiooni ja agressiooni tõttu alates 24. veebruarist 2022 (24.02 on ka Eesti Vabariigi aastapäev!). Sellega seoses on paljud meie potentsiaalsed autorid teistest riikidest ja ka Eestist oma tegevustes sh artiklite kirjutamisel, tugevasti häiritud. Samuti on problemaatiline olnud reaalne ja ohutu võimalus Eestisse konverentsile sõita. *Aga on ka mitmeid teisi ja mitte vähem objektiivseid põhjuseid, mis viimastel aastatel on konverentside korraldamisel üles kerkinud ning selle korraldamist mitte toetanud.*

Pealegi on konverents juba väga palju tekkinud ning inimesed lihtsalt ei jõua igale poole, lisaks on tegemist ka rahaliste võimalustega. Tasuta konverents pole aga võimalik ja pole ka mõtet korraldada. Mingid kulud tuleb ju ikkagi kanda (näiteks, artiklite-ettekannete ja muu trükkimine, toitlustamine, transport, meelelahutusprogramm jms), paraku ei saa neid kulusid ainult korraldajad katta.

Ei saa ka arvata, et meie konverentsitasud kõrged oleksid, sest olles jälginud konverentsitasude suurust nii Eestis kui teistes riikides, siis sageli on teiste puhul tasud olulised kõrgemad kui meil, on ka juhtumeid, kus ühepäevase konverentsi osalustasud on üle 1000 euro! (meie kolmepäevasel konverentsil aga ca kolm korda madalamad ja seda kolme päevase konverentsi kohta). Siinjuures tuleks ka seda märkida, et pärast seda kui Matti Raudjärv /MR./ (MR. asutas 1992. aastal Tallinna Tehnikaülikoolis esimese majanduspoliitika õppetooli Eestis; Tartu Ülikoolis loodi majanduspoliitika õppetool 1993. aasta lõpul) lahkus 1998. aastal tööle Tartu Ülikooli, (osaliselt juba 1996. aastal) hakkas õppetool TTÜ-s kiratsema ja mõne aja pärast likvideeriti.

Ka Tartu Ülikoolis ei olnud majanduspoliitika õppetooli tegevusel pikalt edu, kuna see ühendati sajandi algaastatel riigimajanduse õppetooliga. Moodustus Riigimajanduse ja majanduspoliitika õppetool, kusjuures majanduspoliitika ainet ei käsitletud terviklikult, vaid ainult osaliselt, seda paraku tänaseni.

Siit MR. subjektiivne arvamus-küsimus: kas õppetooli juhid TTÜ-s ja TÜ-s ei olnud mõneti vähetegusad, et majanduspoliitika õppetoolid ajapikku liideti teiste õppetoolidega või hoopis likvideeriti?!

– **aasta 2024:** Eesti on 20 aastat NATO ja Euroopa Liidu liige olnud / Eesti ülikoolilinn Tartu – Euroopa kultuuripealinn / 40 aastat esimesest, nn laevakonverentsist ja ajakirja asutamisest (mai 1984) / Konverentsi seeria algataja ja ajakirja asutaja Matti Raudjärv – 75 (27. – 29.06.2024)

Die Wirtschaftspolitik und Betriebswirtschaft in den EU-Mitgliedsstaaten – 2024: Estland ist seit 20 Jahren Mitglied der NATO und der Europäischen Union / Estnische Universitätstadt Tartu – Kulturhauptstadt Europas/ 40 Jahre seit der ersten, sog. Schiffskonferenz und seit Gründung der Zeitschrift (Mai 1984) / Festschrift für Matti Raudjärv: Initiator der Konferenzreihe und Gründer der Zeitschrift Matti Raudjärv – 75 (27. – 29.06.2024)

Economic Policy and Business Administration in the EU Member States – 2024: Estonia has been a member of NATO and the European Union for 20 years / Estonian University City Tartu – European Capital of Culture / 40 years from the first, so-to-say ship conference and the foundation of journal (May 1984) /

Seega on mõlemas ülikoolis aine osakaal õppekavas vähenenud, mistõttu on ka vähem üliõpilasi, kelle huviorbiidis on majanduspoliitika. Kuna aga on tegemist teaduslik-rakendusliku õppeainega, siis on selle tundmist Eesti Vabariigis vägagi vaja. Puudulikud majanduspoliitilised teadmised paistavad sageli silma nii meie Valitsuse kui Riigikogu liikmete ja teiste poliitikute sõnavõttudes ja tegemistes. Majanduspoliitika kui aine õpetamisel on oluline koht kompetentsetel õppejõududel, keda meil aga valdavalt napib.

NB! Loe ka käesoleva ajakirja Kroonika osas Matti Raudjärve artiklit majanduspoliitika õpetamisest Eestis!

Die Konferenz entfiel wegen der umfangreichen Ausbreitung des Coronavirus in vielen Staaten der Welt, darunter in Estland und den Heimatländern der Teilnehmer der Konferenz. Darüber hinaus trug auch der Krieg an der Oberfläche der Ukraine aufgrund der russischen Invasion und Aggression vom 24. Februar 2022 (24.02 ist der Jahrestag der Republik Estland!) zur Absage der Konferenz bei. Auch die tatsächliche und sichere Grundlage für die Befugnis, zur Konferenz nach Estland zu reisen, war problematisch. Aber es gibt auch noch einige andere und nicht minder objektive Gründe, die in den letzten Jahren bei der Organisation von Konferenzen auftauchten und deren Organisation nicht unterstützten.

ACHTUNG! Lesen Sie auch Matti Raudjärves Artikel über den Unterricht in Wirtschaftspolitik in Estland im Chronik-Bereich dieser wissenschaftlichen Zeitschrift!

The conference was cancelled due to the extensive spread of the coronavirus in many countries of the world, including Estonia and the home countries of the conference participants. In addition, the war on the surface of Ukraine due to the Russian invasion and aggression from February 24, 2022 (24.02 is the anniversary of the Republic of Estonia!), also contributed to the cancellation of the conference. The real and safe basis of power to travel to Estonia for the conference has also been problematic. But there are also several other and no less objective reasons that have come up in the last couple of years when organizing conferences and did not support their organization.

NB! Read also Matti Raudjärve's article on teaching economic policy in Estonia in the Chronicle section of this scientific journal!

Initiator of the conference series and founder of the journal Matti Raudjärv – 75 (27. – 29.06.2024)

XXXIII 2025³⁵⁵ **Majanduspoliitika ja ettevõtetmajandus Euroopa Liidu riikides – aasta 2025: Euroopa haridusruum 2025 / Eesti Vabariigi pealinn Tallinn on Euroopa Spordipealinn / Pöördeline aasta Euroopa auto- maailmas?** (26. - 28.06.2025)

Die Wirtschaftspolitik und Betriebswirtschaft in den EU-Mitgliedsstaaten – 2025: Europäischer Bildungsraum 2025 / Die Hauptstadt der Republik Estland, Tallinn, ist die europäische Sporthauptstadt / Ein entscheidendes Jahr in der europäischen Automobilwelt? (26. - 28.06.2025)

Economic Policy and Business Administration in the EU Member States – 2025: European Education Area 2025 / The capital of the Republic of Estonia, Tallinn, is the European Sports Capital / Epoch-making year in European automotive world? (26. - 28.06.2025)

.....

* * *

³⁵⁵ Konverents 2025 oli ette valmistatud kuid jäi ära valdavalt samadel põhjustel nagu konverentsid aastatel 2000 – 2024. Siiski, kuna olud hakkavad ilmselt stabiliseeruma, siis on konverentsi korraldustoimkond arutanud ja kui 2026. aastal on piisavalt huvilisi-osalejaid, siis võiks ajavahemikul 3.– 5. juuli 2026 konverentsi korraldada. Nüüd võiks aga konverentsi toimumis-kohaks nii aastal 2026 kui ka edaspidi olla Eestimaa saared. Alustada võiks Manilaiust, sealse õnnestumise puhul võiks jätkata teistel saartel. Eelläbirääkimised on juba toimunud.

Jänedal, kus meil viimati on konverentsid toimunud, viiakse läbi ulatuslikke ehitustöid, mistõttu seal ei ole esialgu võimalik konverentsi korraldada.

Die Konferenz 2025 war vorbereitet, wurde aber aus weitgehend den gleichen Gründen wie die Konferenzen 2000–2024 abgesagt. Da sich die Lage jedoch offenbar zu stabilisieren beginnt, hat das Organisationskomitee der Konferenz beraten, und wenn es 2026 genügend interessierte Teilnehmer gibt, könnte die Konferenz zwischen dem 3. – 5. Juli 2026 stattfinden. Der Konferenzort für 2026 und darüber hinaus könnten jedoch die estnischen Inseln sein. Wir könnten in Manilaid beginnen und, wenn die Konferenz dort erfolgreich ist, auf anderen Inseln weitermachen. Vorverhandlungen haben bereits stattgefunden.

Auf Jänedal, wo wir zuletzt Konferenzen abgehalten haben, finden derzeit umfangreiche Bauarbeiten statt, weshalb eine Konferenz dort vorerst nicht möglich ist.

The Conference 2025 was prepared but was cancelled for mostly the same reasons as the conferences in 2000–2024. However, since the situation is apparently starting to stabilize, the conference organizing committee has discussed and if there are enough interested participants in 2026, the conference could be organized between 3. – 5. July 2026. Now, however, the conference could be held on the islands of Estonia in 2026 and beyond. It could start in Manilaid, and if it is successful there, it could continue on other islands. Preliminary negotiations have already taken place.

Extensive construction work is underway in Jänedal, where we last held conferences, so it is not possible to organize a conference there for the time being.

NB! Seni on toimunud 17 (1984, 1994–2019) teaduskonverentsi ja kuus konverentsi (2020–2025) on mitmel põhjusel (koroonaviirus, sõda Ukrainas, majanduskeskkonna muutus ja muud) ära jäänud, kuigi olid ette valmistatud. Ajakirja alateemad on nii sissejuhatavas osas kui kroonikas käsitlemist leidnud, kuid samuti on neil vastavalt vajadusele ka konverentside ettekannetes, diskussioonides ja eraldi aruteludes kindel koht olnud.

Konverentsi korraldamisel tuleb arvestada ka hotellikulude, toitlustamise, ruumide rendi ja vabaaja veetmise kulude suurenemisega. Nende kulude kasv on oluliselt sõltuv ka paljude maksumäärade tõusust Eestis, mistõttu osalejatele on konverentsitasude kasv tuntav. Valdavalt on osalejate eest need kulud ülikoolid või firmad tasunud. Aga kuna üldise hindade tõusu puhul napib raha ka ülikoolidel-firmadel, siis on osalemine konverentsil mõnikord ka rahaliselt problemaatiline. Kuigi meie kolmepäevased konverentsid on koos teadusettekannete-diskussioonide, kultuuri-, tervise- ja looduspro-grammiga valdavalt mitu korda odavamad kui sageli ühe-päevased ettevõtjatele korraldatavad konverentsid.

Konverentsi korraldustoimkond otsustas septembris 2024, et teeme konverentsi korraldamisel vaheaja. Kui keskkond konverentsi toimumiseks edaspidi paraneb ja on piisavalt huvilisi, alustame konverentsiga uuesti.

Järgmistel lehekülgedel on peatoimetaja poolt loodetav-kavandatud nn ajakirja tuleviku informatsioon ja alateemad aastateni 2029 ja ehk ka aastateks 2030–2034 ja 2035–2042, mis leiavad kajastamist järgmistel aastatel ilmuvates ajakirja numbrites.

Peatoimetajana loodan, et lähiaastatel on võimalik nii ajakirja peatoimetaja kui konverentsi peakorraldaja amet maha panna ja noorematele, pühendunud tegijatele üle anda. Samas olen valmis mõnda aega jätkama eeskätt konsultandina. Esialgu olen kavandanud eeltoodud ametites hiljemalt aastaga 2029 lõpetada. Sel aastal saaksin juba 80. aastaseks. Ehk aitab?

Kui ei leidu huvilisi selle töö üle võtmiseks ja jätkamiseks, siis tuleb käesolev ajakiri sulgeda ning ka konverents lõpetada. Samas oleks kahju seda teha, sest ajakiri on viidud tänu asjatundvatele toimkondadele heale tasemele (sh rahvusvahelised väga mainekad andmebaasid) ning ka maa-ilm (Euroopa, Ameerika, Aasia ja Aafrika ülikoolides ja mitmetes teistes institutsioonides) tuntust kogunud. Eesti Teadusinfosüsteemis (ETIS) on ajakiri aktsepteeritud kõrgeimal, 1.1 tasemel.

Järeldamuseks lisaksin, et viimastel aastatel on alla kirjutatu poole mitmete välisriikide majandusteadlased ja kirjanikud esindajad pöördunud (Araabia Ühendemiraatidest, Hiinast, Indiast, Kosovost, Põhja-Makedooniast, Ukrainast, USA-st, Venemaalt, Vietnami ning Kagu-, Lõuna- ja Lääne-Aasias riikide 9-liikmeliselt rahvusvaheliselt teadlaste võrgusti-kult /esindatud: Malaisia, Pakistan, Iraak, Sri Lanka, Indo-neesia; mõnest riigist rohkem kui üks teadlane; võrgustiku üks liige töötab ka Prantsusmaal/), seda nii meie ajakirjas avaldamise soovidega

kuid isegi mitmed ajakirja omandami-se-ostu sooviga. Lisaks on tehtud ka hulk nende ajakirjades avaldamise pakkumisi, samuti ettepanekuid mõne nende ajakirja toimetuskolleegiumi töös osalemiseks ning kutseid seal-setel konverentsidel osalemiseks.

Elame-näeme!

Novembris 2024, Tallinnas, oma Pirita-Kose kodukontoris

*Matti Raudjärv,
peatoimetaja ning konverentsiseeria algataja ja
konverentsi peakorraldaja-koordinaator*

* * *

NB! Bisher haben 17 Wissenschaftskonferenzen (1984, 1994 –2019) stattgefunden und sechs Konferenzen (2020–2025) wurden aus mehreren Gründen (Coronavirus, Krieg in der Ukraine und andere) abgesagt (obwohl sie vorbereitet wur-den).

Die Unterthemen der Zeitschrift wurden sowohl im Einführungsteil als auch in der Chronik behandelt, hatten aber auch bei Bedarf einen festen Platz in Konferenzvor-trägen, Diskussionen und separaten Debatten.

Das Organisationsteam der Konferenz hat im September 2024 beschlossen, dass bei der Organisation der Konferenz eine Unterbrechung eingelegt wird. Wenn sich die Lage für das Stattfinden der Konferenz im Weiteren verbessern wird und es genügend Interessenten gibt, werden wir mit der Konferenz erneut beginnen.

Auf den folgenden Seiten sind sozusagen die vom Chef-redakteur erhofften und geplanten Informationen und Unterthemen der Zeitschrift bis zum Jahre 2029 und vielleicht auch für die Jahre 2030–2034 und 2035–2042 zu finden, die in den folgenden Jahren erscheinenden Ausgaben der Zeitschrift widerspiegelt werden.

Als Chefredakteur hoffe ich, dass es mir in den nächsten Jahren möglich sein wird, sowohl die Stellung des Chef-redakteurs der Zeitschrift als auch des Hauptveranstalters der Konferenz niederzulegen und an jüngere engagierte Entscheidungsträger zu übergeben. Zugleich bin ich bereit, noch einige Zeit weiterzumachen, in erster Linie als Be-rater. Anfänglich habe ich geplant, mit den vorhin ge-nannten Arbeitsaufgaben spätestens mit dem Jahr 2029 abzuschließen. Im genannten Jahr würde ich bereits 80 Jahre alt werden. Vielleicht reicht es dann auch?

Sollten sich keine Interessenten für die Übernahme und Fortführung dieser Arbeit finden, dann sollten wir diese Zeitschrift schließen und auch die Konferenz beenden. Zugleich wäre es schade, dies zu tun, da die Zeitschrift dank ihren sachkundigen Arbeitsteams auf ein gutes Ni-veau gebracht wurde (internationale, sehr renommierte Datenbanken) und auch in der Welt (an den

Universitäten sowie vielen anderen Institutionen von Europa, Amerika, Asien und Afrika) Anerkennung genießt.

Hoffen wir das Beste!

am November 2024 im Heimbüro von Pirita-Kose in Tallinn

Matti Raudjärv,

Chefredakteur, Initiator der Konferenzreihe, Hauptveranstalter und Koordinator der Konferenz

* * *

NB! Until now, 17 (1984, 1994–2019) scientific conferences have been held, and six conferences (2020–2025) have been cancelled for various reasons (COVID-19, war in Ukraine, etc.) (although they were prepared).

The journal's subtopics have been covered in both the introductory section and the chronicle, but they have also had a firm place in conference presentations, discussions, and separate debates, as needed.

The organising committee of the conference decided in Sep-tember 2024 to take a break from organising the conferen-ce. If the environment for organising the conference imp-roves in the future and there are enough interested people, we will start the conference again.

On the following pages, the Chief Editor will present information on the expected and planned future of the journal and sub-topics until 2029 and perhaps also for the years 2030-2034 and 2035-2042, which will be reflected in the issues of the journal to be published in the next years.

As the Chief Editor, I hope to be able to resign from the positions of both the chief editor and the main organiser of the conference and hand the jobs over to younger, dedi-cated people. At the same time, I am ready to continue for a while, above all as a consultant. For the time being, I have planned to resign from the above-mentioned positions in 2029 at the latest. In that year, I would already be 80. Maybe it will be enough?

If no one is interested in taking over and continuing this work, this journal will have to be closed and also organing the conferences has to be stopped. On the other hand, it would be a pity to do it, as the journal has been taken to a good level (very prestigious international databases) thanks to competent committees and has also acquired a good reputation in the world (among European, American, Asian and African universities and several other institutions).

Let's wait and see!

November 2024 in Tallinn, in the Pirita-Kose home Office

Matti Raudjärv,

Chief Editor and Initiator of the conference series and Organiser/Coordinator

* * *

LOODETAV TULEVIKU INFORMATSIOON (2026–2029) järgmistel lehekülgedel:

DIE ZUKÜNFTSINFORMATION (2026–2029) auf den nächsten Seiten:

EXPECTED FUTURE INFORMATION (2026–2029) on the next pages:

Kui õnnestub organisatsiooniliselt ja finantsiliselt, siis edaspidi näeks tänane toimkond rahvusvahelist kolmekeelset teadusajakirja järgmiste pühendumustega:

Bei organisatorischem und finanziellem Erfolg sieht der heutige Vorstand künftig eine internationale dreisprachige wissenschaftliche Zeitschrift mit folgenden Verpflichtungen vor:

If organizationally and financially successful, in the future today's board would see an international trilingual scientific journal with the following commitments:

XXXIV 2026 (Eesti-Estland-Estonia):

Majanduspoliitika ja ettevõtetmajandus Euroopa Liidu riikides – aasta 2026: 30 aastat regionaalse Tartu Ülikooli Pärnu kolledži asutamisest Pärnus / Kohaliku omavalitsuse volikogu valimised Eestis 19. oktoobril 2025 – tulemused ja esialgsed tegevused 2025 – 2026 ... (Diskussioonid: 3. – 5.07.2026)

Die Wirtschaftspolitik und Betriebswirtschaft in den EU-Mitgliedsstaaten – 2026: Vor 30 Jahren wurde der regionale College, das College Pärnu der Tartuer Universität gegründet / Kommunalwahlen in Estland am 19. Oktober 2025 – Ergebnisse und vorläufige Aktivitäten 2025–2026 ... (Discussionen: 3. – 5.07.2026)

Economic Policy and Business Administration in the EU Member States – 2026: 30 years from the establishment of the regional college, Pärnu College of the University of Tartu in Pärnu / Local government council elections in Estonia on October 19, 2025 – results and preliminary activities 2025 – 2026 ... (Discussions: 3. – 5.07.2026)

2025 – 2026: Kohaliku omavalitsuse volikogu valimised Eestis 19. oktoobril 2025 – tulemused ja esialgsed tegevused 2025 – 2026 ...

2025 – 2026: Kommunalwahlen in Estland am 19. Oktober 2025 – Ergebnisse und vorläufige Aktivitäten 2025–2026 ...

2025 – 2026: Local government council elections in Estonia on October 19, 2025 – results and preliminary activities 2025 – 2026 ...

2026 – 30 aastat regionaalse Tartu Ülikooli Pärnu kolledži asutamisest Pärnus
2026 – 30 Jahre seit der Gründung des regionalen Pärnu College der Universität
Tartu in Pärnu
2026 – 30 years since the establishment of the regional Pärnu College of the University of Tartu in Pärnu

XXXV 2027 (Eesti-Estland-Estonia):

Majanduspoliitika ja ettevõtte majandus Euroopa Liidu riikides – aasta 2027:
XXXV aastakäiku ajakirja

Die Wirtschaftspolitik und Betriebswirtschaft in den EU-Mitgliedsstaaten – 2027: XXXV Jahrgänge der Zeitschrift

Economic Policy and Business Administration in the EU Member States – 2027: XXXV year of issue journal

2027 – XXXV aastakäiku ajakirja

2027 – XXXV Jahrgänge der Zeitschrift

2027 – XXXV year of issue journal

XXXVI 2028 (Eesti-Estland-Estonia):

Majanduspoliitika ja ettevõtte majandus Euroopa Liidu riikides – aasta 2028:
Eesti Vabariik – 110 (24. veebruar 1918)/ 110 aastat eestikeelset rahvuslikku Tehnikaülikooli Eestis (17. september 1918)

Die Wirtschaftspolitik und Betriebswirtschaft in den EU-Mitgliedsstaaten – 2028: Republik Estland – 110 (24. Februar 1918)/ 110 Jahre von der Gründung der estnischsprachigen nationalen Technische Universität (17. September 1918)

Economic Policy and Business Administration in the EU Member States – 2028: Republic of Estonia – 110 (24. February 1918)/ 110 years of the Estonian language national University of Technology in Estonia (17. September 1918)

2028 – Eesti Vabariik – 110 (24. veebruar 1918)

2028 – Republik Estland – 110 (24. Februar 1918)

2028 – Republic of Estonia – 110 (24. February 1918)

2028 – 110 aastat eestikeelset rahvuslikku Tehnikaülikooli Eestis (17. september 1918)

2028 – 110 Jahre von der Gründung der estnischsprachigen nationalen Technische Universität (17. September 1918)

2028 – 110 years of the Estonian language national University of Technology in Estonia (17. September 1918)

NB! NB! NB!

XXII üldtantsupidu ja XIV noorte tantsupidu toimuvad 1.-2. juulil 2028 Kalevi staadionil.

XXIX üldlaulupidu ja XIV noorte laulupidu toimuvad 8.-9. juulil 2028 Tallinna lauluväljakul.

Das XXII. allgemeine Tanzparty und das XIV. Jugendtanzfestival finden am 1. und 2. Juli 2028 im Kalev-Stadion statt.

Das XXIX. Allgemeine Liederfestival und das XIV. Jugendliefestival finden am 8. und 9. Juli 2028 auf dem Tallinner Liederfestivalgelände statt.

The XXII General Song Festival and the XIV Youth Dance Festival will take place on July 1-2, 2028 at Kalev Stadium.

The XXIX General Song Festival and the XIV Youth Song Festival will take place on July 8-9, 2028 at the Tallinn Song Festival Grounds.

XXXVII 2029 (Eesti-Estland-Estonia):

Majanduspoliitika ja ettevõtteajandus Euroopa Liidu riikides – aasta 2029: Eesti Vabariik– 25 aastat EL-s ja NATO-s (2004) / 110 aastat eestikeelset Tartu Ülikooli (1919) / 330 aastat Tartu Ülikooli asumisest Pärnusse (1699–1710) / 45 aastat esimesest, nn laevakonverentsist ja ajakirja asutamisest (1984)

Die Wirtschaftspolitik und Betriebswirtschaft in den EU-Mitgliedsstaaten – 2029: Republik Estland – 25 Jahre in EU und in NATO (2004) / 110 Jahre estnischsprachige Universität Tartu (1919) / Vor 330 Jahren zog die Universität Tartu nach Pärnu (1699–1710) / 45 Jahre seit der ersten, sog. Schiffskonferenz und seit Gründung der Zeitschrift (1984)

Economic Policy and Business Administration in the EU Member States – 2029: Republic of Estonia – 25 years in EU and in NATO (2004) / 110 years of the Estonian-language University of Tartu (1919) / 330 years from the temporary relocation of the University of Tartu to Pärnu (1699–1710) / 45 years from the first, so-to-say ship conference and the foundation of journal (1984)

2029 – Eesti Vabariik– 25 aastat EL-s ja NATO-s (2004)

2029 – Republik Estland – 25 Jahre in EU und in NATO (2004)

2029 – Republic of Estonia – 25 years in EU and in NATO (2004)

2029 – 110 aastat eestikeelset Tartu Ülikooli (1919)

2029 – 110 Jahre estnischsprachige Universität Tartu (1919)

2029 – 110 years of the Estonian-language University of Tartu (1919)

2029 – 330 aastat Tartu Ülikooli asumisest Pärnusse (1699–1710)

2029 – Vor 330 Jahren zog die Universität Tartu nach Pärnu (1699–1710)

2029 – 330 years from the temporary relocation of the University of Tartu to Pärnu (1699–1710)

2029 – 45 aastat esimesest, nn laevakonverentsist ja ajakirja asutamisest (1984)

2029 – 45 Jahre seit der ersten, sog. Schiffskonferenz und seit Gründung der Zeitschrift (1984)

2029 – 45 years from the first, so-to-say ship conference and the foundation of journal (1984)

2029 – Konverentsi seeria algataja ja ajakirja asutaja Matti Raudjärv – 80

2029 – Initiator der Konferenzreihe und Gründer der Zeitschrift Matti Raudjärv – 80

2029 – Initiator of the conference series and founder of the journal Matti Raudjärv – 80

* * *

Jätkusuutlikkuse huvides võiks edasi järgnevatel aastatel toimuda nii teaduskonverents kui ilmuda eelretsenseeritud ja viidatud rahvusvaheline teadusaja- kiri:³⁵⁶

2030 – konverents ja ajakirja 38. aastakäik

2031 – konverents ja ajakirja 39. aastakäik

2032 – konverents ja ajakirja 40. aastakäik:

Tartu Ülikooli asutamise 400. aastapäev

2033 – konverents ja ajakirja 41. aastakäik

2034 – konverents ja ajakirja 42. aastakäik:

50 aastat esimesest, nn laevakonverentsist (1984) ja ajakirja asutamisest (1984³⁵⁷, 2007 ...)

³⁵⁶ Tore kui selleks ajaks või varem, oleks nii ajakirja väljaandmise kui konverentsi korraldamise juba nooremad kolleegid üle võtnud ja edasi arendanud või arendaksid! Tänase peatoimetajana sooviksin neile julgust ja edu! Vajadusel olen valmis noori kolleege nõustama konsultandina.

³⁵⁷ Aastatel 1984 ja 1994 – 2006 ilmus teadusartiklite kogumik, mis oli viimastel aastatel juba retsenseeritud õppejõudude ja doktorantide poolt, olles 2007. aastast ilmunud, nüüd juba kolmekeelsele (inglise, saksa ja eesti keel), rahvusvahelisele teadusajakirjale nn elukäijaks. Matti Raudjärv (TPI/TTÜ; alates 1994 TÜ) oli kogumiku puhul vastutav toimetaja ja Jüri Sepp (TÜ) kaastoimetaja.

Alates 1996. aastast muutusid meie konverents ja kogumik/ ajakiri rahvusvaheliseks, sest osalesid külalised Saksamaalt ja Poolast, ja see on jätkunud sakslaste puhul tänaseni. Kui 1984, 1994 ja 1995 toimus konverentsitöö ja toitlustamine ning ööbimine endises Värskas Põhjalaagris (asutatud 1926), kus olid rahuldavad pesemisvõimalused ja järve ääres ka leilisaun (vt fotod 1, 3-5, 7-8), siis

1996. aastast alates sai meie konverentsil osalejate majutuskohaks Värskas Sanatoorium (asutatud 1972; 1992 aktsiaselts; vt foto 9), kus toimus konverentsitöö, majutus, toitlustamine, vaba aeg, soovi korral ravigratsed sanatooriumi ravikorpuses /mitmesugused muda-, mineraalvee- ja ürtide vannid, massaaž, soolakamber ja palju muud tervisele kasulikku. Sanatooriumis konverentsitööd tehes olid head võimalused vabal ajal nii Seto Vabaõhumuuseumis ja kui sanatooriumi ruumes kontserte kuulata, bussiekskursioonid ümbruskonnas sh tutvumine muuseumis sepakojaga tööga ja savipõletamisega, õhtuti olid baarits tutvuvõimalused ja diskussioonid). Ka suitsusauna võimalus oli muuseumis olemas!

Sanatooriumis olid saadaval juuksuriteenused ning sanatooriumi kauplus. Sanatooriumis oli ka soome saun koos basseingiga. Rannas oli võimalus päevitada-ujuda, kasutada olid sõudepaadid ja vesi-jalgtrattad. Samas sai laevaga ka järvel Piirisaarele tutvumisreisile sõita.

Värskas olime konverentsiga kokku 20 korda, seega XX konverents toimus 28.–30. juunil 2012. Kuna olime nii palju kordi Värskas olnud, siis tehti ettepanek edaspidi mujal konverents korraldada. Peakorraldajana olen seda meelt, et kui Tartu Jõesadam hangiks sellise laeva, kus

oleks võimalik pardal ka konverentsi pidada ning Värskasse sõita (nii nagu aastal 1984), siis võiks huviliste olemasolul seda korraldada.

2013. aastast algas meil uus aeg – Jänedal toimus 27.– 29. juunil 2013 XXI konverents (Jänedal valiti välja rohkem kui kümne võimaliku koha seast; vt fotod 13 – 17). Uus aeg on läinud aga keeruliseks: aastal 2020 kui oleks pidanud XXVIII konverents toimuma, möllas nii Eestis kui mujal koroonaviirus COVID-19, millesse haigestusid inimesed ka järgmisel, 2021. aastal ja samuti edaspidi (kuigi väiksemas ulatuses). 2022 veebruaris algas Venemaa agressioon Ukrainas ning tekitas täiendavaid probleeme, paraku seda tänaseni. Halvenes ka keskkond, sh kasvasid hinnad kõigis valdkondades.

Oleme küll teinud ettevalmitusi ja pidanud läbirääkimisi, et aastal 2026 võiks XXVIII konverents toimuda, aga siis jätkata juba saartel. Konverentsi toimumine sõltub huvist, st võimalike osalejate hulgast.

Ajavahemikus 2001 – 2022 (seega 22 aastat) toimus suurepärane rahvusvaheline kirjastuskoostöö:

aastast 2001 algas meil viljakas koostöö saksa teaduskirjastusega „Berlin Verlag Arno Spitz“ (asutatud Berlin-Dahlemis 1962) rahvusvahelise majanduspoliitika-alase teaduskogumiku väljaandmiseks. Aastal 2002 muudeti meie koostööpartneri, saksa kirjastuse, nime: „Berliner Wissenschafts-Verlag“ (BWV).

Aastast 2007 arendasime teaduskogumikku edasi, milleks on tänane kolmekeelne rahvusvaheline eelretsenseeritud ja viidatud teadusajakiri „Estonian Discussions on Economic Policy/ Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik/ Eesti majanduspoliitilised väitlused“.

2015. aastal allutati BWV Stuttgartis asuvalle kirjastusele „Franz Steiner Verlag“ ja seega meediakontsernile „Deutscher Apotheker Verlag“.

Seejärel hakkas BWV iseseisvus ajapikku vähenema ning „Franz Steiner Verlag“ asus aastatel 2022–2023 BWVi programmi ümber korraldama, varasemast teisiti fookuseerima ning töötajaid koondama. Mõnel viimasel aastal vahetusid töötajad, kes ka meie ajakirjaga tegelesid. Siin oli oluline osa ka majandusliku olukorra halvenemisel, epideemiatel (koroon ja gripi viirused) ning sõjal Ukrainas.

Kokkuvõttes tähendasid need muudatused ja kõrvalmõjud seda, et eesti kirjastaja Mattimar OÜ ja saksa kirjastus BWV andsid käesoleva teadusajakirja viimati ühiselt välja aastal 2022 (nr-d 1-2/ 2022). Seega oli möödunud 22 aastat sisukat, viljakat ning sõbralikku koostööd eesti ja saksa kirjastajate vahel.

Aastast 2022 laendasime ajakirja sisulist poolt – st võtsime juba 2021. aasta teisest poolest avaldamiseks senisest enam vastu ettevõtte ja ettevõtlusega seotud teadusartikleid eesmärgiga anda head võimalused samuti nendele teadlastele ja praktikutele, kes ettevõttemajanduse uurimisega tegelevad, seda nii Eestis kui teistes riikides. See annaks võimalused ka ettevõttemajanduse probleeme paremini majanduspoliitikaga siduda ja integreerida. Sisupoolest oleks nüüd tegemist **eelretsenseeritud ning viidatud rahvusvahelise ettevõttemajanduse ja majanduspoliitika teadusajakirjaga**.

Alates aastast 2023 on kirjastajaks vaid Mattimar OÜ, edaspidine koostöö mõne väliskirjastajaga pole aga välistatud.

Aastast 2023 kuni tänaseni on tehtud koostöö ettepanekuid ja isegi ajakirja ostu soove Hiinast, Indiast ja ühe teadlaste võrgustiku (ühiksa esindajat olid Kagu-Aasia riikidest /Malaisia, Indoneesia/, Lõuna-Aasia riikidest /Pakistan, Sri-Lanka/ ja Lähis-Idast /Iraak/) poolt. Viimaste aastate jooksul on tulnud mitmeid huvitavaid koostöö ettepanekuid eeskätt artiklite avaldamiseks meie ajakirjas: Georgiast, Pakistanist, Poolast, Saksamaalt, Ukrainast, Venemaalt (Krasnodar, Moskva, teiselt poolt Uraale) ja mujalt. Vastasime – ajakirja teemakohastele ja headele artiklitele oleme alati avatud.

Aastast **2007** oli Matti Raudjärv ajakirja asutajana, koordinaatorina ja toimetajana peatoimetaja rollis /aastast 2009 juba täieõiguslik peatoimetaja aga töötas ka toimetajana/ ning kuna Jüri Sepp loobus koos- ja koostööst, siis moodustasime ajakirja toimkonna ülikoolide esindajatest, doktoritest – ajakirja rahvusvaheline kuueliikmeline toimetuskolleegium (esindajad Eestist /Peter Friedrich, Mart Sõrg/, Saksamaalt /Manfred O. E. Hennies, Enno Langfeldt, Armin Rohde/, Ungarist /Stefan Ochruch/) ning toimetajad (Sulev Mäeltsemees TTÜ-st ja Janno Reiljan TÜ-st).

Aastal 2007 lisasime ajakirja trükivariandile CD (autorite teadusartiklid olid CD-l täisartiklitena ühes keeles ja trükisel olid artiklite kokkuvõtted teises keeles).

2008 valmis AS Värska Veekeskus (vt fotod 10-12). 2012 toimus meie konverents Värskas juba 20-ndat korda ning 2013 jätkasime (vahelduse mõttes) juba Jäneda Mõisa OÜ kompleksis (vt fotod 13-16). Esimesel aastal toimus konverentsitöö Jäneda lossis, järgmistel juba külalistemajas.

2015. aastal toimusid täiendused: toimetuskolleegiumi liige algusest, Manfred O. E. Hennies, asus ametisse toimetajana ning tema asemel sai toimetuskolleegiumi liikmeks Klaus Schrader Kieli Maailmamaajanduse Instituudist (Saksamaa). Toimetaja-konsultandina asus tegevusse Ruth Tammeorg (TÜ raamatukogu), kes oli meid ka varem konsulteerinud. Seega oli meil toimkonnas juba viis toimetajat (M. Hennies, S. Mäeltsemees, M. Raudjärv, J. Reiljan, R. Tammeorg).

2018 lisandus toimetuskolleegiumi seitsmenda liikmena Irina Gogorishvili Tbilisi Riiklikust Ülikoolist (Georgia). Kuna saatuse tahtel lahkus jaanuaris meie seast Janno Reiljan (8.10.1951 – 23.01.2018), siis asus toimetajana tööle Üllas Ehrlich TTÜ-st.

2019 oli veel üks kurb sündmus – meie seast lahkus vaid lühikest aega toimetaja ametis olnud Manfred O. E. Hennies (10.09.1938 – 18.10.2019).

2022 lisandusid meie toimkonda IT toimetajad-konsultandid Ragnar Kolga (TÜ, Pärnu Kolledž) ja Jüri Kristal (CAD-i Eesti OÜ).

2024 täienes ajakirja toimetuskolleegium kahe liikmega – Raul Eamets (Bigbank AS, Eesti) ja Helgi-Annika Reisenbuk (TTÜ). Seega muutus kolleegium üheksaliikmeliseks.

2025 suurendasime kolleegiumi künneliikmeliseks, et välisliikmed oleks tuntavas ülekaalus. Nimelt täienes kolleegium kolleegiga Saksamaalt – Wolfgang Eibner (Jena Ernst-Abbe Rakendusülikool). Nüüd on toimetuskolleegiumi liikmete vahekorrad eesti ja välisriikide vahel 4:6 teiste riikide kasuks.

2025 oktoobris tabas meid järjekordne kaotus. Raske haiguse tõttu lahkus meie hulgast Helgi-Annika Reisenbuk (21.01.1936–21.10.2025), kes sai vaevalt üks aasta meie toimetuskolleegiumi liige olla. Olime temaga kolleegid alates 1975. aasta sügisest TPI/ TTÜ majandusteaduskonnas/ teenindusökonoomika kateedris. Seega täitus meil sellest ajast käesoleva õppeaasta alguseks 50 aastat, seda eriti lepingulistel uurimistööde tegemisel ja siit tulenevalt ka ühisartiklite avaldamisel TPI toimetistes. Ka teaduskonverentsidel oli võimalus koos osaleda, näiteks, Tartus (mitmel aastal) ja Riias (1977. aastal, osales ka endine kateedrijuhataja dotsent Juhani Väljataga) ning 1988. aastal Krimmis, Sevastopolis üleliidulisel konverentsil. Meil Eestis arutati laialdaselt siis juba Isemajandava Eesti probleeme

NB!

Aasta 2034 – mööduks 50 aastat esimese (oli ilmselt üldse üks esimesi Eestis), kolmepäevase nn laevakonverentsi toimumises ja ajakirja (teadusartiklite kogumiku-eelajakirja) asutamisest (1984). Sõitsime mootorlaevaga „Vane-muine“ (Tartu-Värskas-Pihkva-Värskas-Tartu), pardal toimus konverentsitöö, ööbi-mine oli Värskas aleviku lähedal endises Eesti Kaitseväge Petseri Põhjalaagris (Värskas laager).³⁵⁸ Örsava järve piirkonnas.

1926. aastal asutati kindral Nikolai Reegi eestvõttel Värskasse Örsava järve kaldale Eesti Vabariigi Kaitseväge Petseri Põhjalaager. See oli kaitseväge suvine väljaõppekeskus, kus harjutasid ratsa- ja suurtükiväelased üle Eesti.

Petseri maakonnas asusid Eesti Kaitseväge laagrid: Petseri Põhjalaager (Värskas laager) Örsava järve piirkonnas ja lõuna pool Petseri Lõunalaager (Petseri laager, asutati samuti 1926). Aastail 1927-1931 ehitati laagritesse 95 hoonet, millest enamik olid kerged puitehitised.

Põhjalaagris ehitati kasarmud sõduritele, staabihoone, elamud ohvitseride perekondadele, laagriülemale ja komandandile; pagaritöököda, pood; 500-kohaline kasiino ja söökla ning muud abihooned ehitasiid sõdurid ise.

ja me mõlemad tegime Sevastopoli ettekande sellest valdkonnast. Pea ülejäänud seltskond vaatas pärast ettekandeid meie peale viltu ja osa neist olid isegi ärritunud-pahased, ka meile esitatud küsimused olid veidi iroonilised. Ega meie end sellest mõneti ebasõbralikkusest häirida lasknud, sest Eesti püüdlused olid ju avalikud! Meie olime oma eesmärkide üle uhked.

Aga üsna pea, 19. augustil 1991 Moskvas alanud riigipöördekatse järel, järgmisel päeval 20. augustil 1991, toimus Toompeal Eesti Vabariigi Ülemnõukogu istung, kus võeti vastu otsus Eesti riiklikust iseseisvusest. 105-liikmelisest Eesti Vabariigi Ülemnõukogust oli kohal 70 rahvasaadikut. Otsuse poolt hääletasid 69 rahvasaadikut, vastu ega erapoolelt saadikuid ei olnud. [https://et.wikipedia.org/wiki/Otsus_Eesti_riiklikust_iseseisvusest] 24.10.2025; Seega toimus 20. augustil 1991 Eesti taasiseseisvumine ehk Eesti iseseisvuse taastamine – Eesti Vabariigi *de facto* taastamine. [https://et.wikipedia.org/wiki/Eesti_taaasiseseisvumine] 24.10.2025.

Seega täna, aastal 2025, juba üle kolmveerand sajandi, oleme jälle iseseisvad ja vabad ning ajame Isemajandava Eesti asja, seda nii hästi või halvasti kui oskame ning meid ei kamanda mingi võõras ja rumal võim.

2025. aasta ajakirja avaldamisel asendasime CD USB-mälukaardiga, sest kõigil uuematel arvutitel (eriti nn sülearvutitel) ei ole võimalust CD-d kasutada. See on seoses ka uute tehnoloogiate kasutusele võtmisega.

Ajakirja nn eriväljaanded on ilmunud:

2016 – Janno Reiljan 65 (sellel väljaandel /2-2016/ oli ajutiselt kaastimetajaks ka toimetuskolleeiumi liige Peter Friedrich);

2017 – Sulev Mäeltsemees 70 (artiklid numbris 1/2017);

2019 – Matti Raudjärv 70 (kirjutised numbrites 1-2/2019);

2024 – Matti Raudjärv 75 (asjakohased kirjatükid numbrites 1-2/2024).

Toimkondades on arutatud, et 2026. aastal võiks konverentsidega eesti saartel jätkata (esialgu on sihile võetud Manilaid, juhul kui on piisavalt huvilisi). Loodame, et talve lõpu poole on asjad selged. Jänelad toimuvad ulatuslikud ehitustööd ning seal ei saa ilmselt lähemal paaril aastal konverentse korraldada.

³⁵⁸ Põhjalaager / Visit Setomaa. [https://www.visitsetomaa.ee/et/pohjalaager] 8.09.2025

Õrsava järve vastaskaldale ehitati kasarmud suurtükiväelastele, tallid ja puutöökoda. Kahe laagri vahel asus Petseri laskeväli.

Sõdurite saabumine kevadati elavadas piirkonna elu olulisel määral. Enamik hooned on nüüdseks hävinud, kuid sõduritele koduks olnud barakid ja mõned elumajad on säilinud.

2020. aastal avati taastatud kujul laagri hoonete kompleksi kuulunud kindral Nikolai Reegi suveresident, mis on 1920. aastatel armastatud juugendstiili ehe näide (foto 2).

* * *

6. juunil 1960. aastal avas Vabariiklik Õpetajate Täiendusinstituut Värskas (MR: Põhjalaagri hoonetes) uue õppebaasi. Ajaleht Nõukogude Õpetaja kirjutas sel puhul: “6. juunil alustasid Värskas tööd vabariiklikud õpetajate täienduskursused, mis kestavad 2. juulini. Kursustel viibib praegu ligikaudu 250 algkooliõpetajat ja -juhatajat ning 5.-11. klassi joonestamise õpetajat, kes on siia kokku sõitnud vabariigi kõigist rajoonidest. Täienduskursuste kavas on rida üldpoliitilisi, teadusalaseid ja pedagoogilisi loenguid kõigile osavõtjale ühiselt, kuna ainealane töö toimub algkoolide õpetajail ja juhatajaid ning joonestamise õpetajail eraldi. Peamine töö on korraldatud praktikumide näol.”

Värskast kujunes järgnevatel aastakümnetel õpetajate suvine kogunemiskoht, kus loengute ja praktikumide vormis viidi mitme nädala vältel läbi õpetajate täienduskoolitust. Värskas õppebaasi tegevus soikus 2000. aastate alguses.³⁵⁹

Täna (MR: 6.06.2020) möödub Vabariikliku Õpetajate Täiendusinstituudi (VÕT) õppebaasi avamisest Värskas 60 aastat. Aastail 1945–1989 tegutsenud VÕTi eesmärgiks oli õpetajate, koolijuhtide ja teiste haridustöötajate metoodiline nõustamine ja täiendamine.³⁶⁰

* * *

³⁵⁹ TLÜ Eesti Pedagoogika Arhiivmuuseum. 6. juuni 2020. [https://www.facebook.com/setomaa_koolidevarskaoeppekoht/posts/t%C3%A4na-m%C3%B6%C3%B6dub-vabariikliku-%C3%B5petajate-t%C3%A4iendusinstituudi-v%C3%B5t-%C3%B5ppebaasi-avamisest-v%C3%A43304523304523172914494/] 8.09.2025

³⁶⁰ Setomaa koolide Värskas õppekoht. 6. juuni 2020. [https://www.facebook.com/setomaa_koolid_evarskaopeppekoht/posts/t%C3%A4na-m%C3%B6%C3%B6dub-vabariikliku-%C3%B5petajate-t%C3%A4iendusinstituudi-v%C3%B5t-%C3%B5ppebaasi-avamisest-172914494/] 8.09.2025

Foto 1: Põhjalaagri kasarmu. [<https://maps.visitsetomaa.ee/files/thumbs/2/pohjalaager17d2758-TMXngPJrf5.jpg>] 8.09.2025

Foto 2: kindral Reegi maja. [<https://www.setomuseum.ee/storage/images/pubth1/tuul-reegi-maja-valjast-7-0App8HTXpao0vzF5EnDI.jpg>] 8.09.2025

Foto 3: Vaade kindral Reegi majast Õrsava järvele³⁶¹ (järve pindala on 24,2 ha)

Foto 4: Vaade laagrist Õrsava järvele.

³⁶¹ Fotol 3 ja 4 on sama allikas [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/3/36/%C3%95ravaj%A4rv_2021_07.jpg] 8.09.2025

Foto 5: Sellel Põhjalaagri fotol on rohkem kui fotol 1 kasarmuid-barakke näha (foto aastast 2020).

[https://db.esap.ee/uploads/images/thumb/VR-890_19551.jpg] 8.09.2025

1984. aasta konverentsi ajal ööbisime ühes neist näha olevatest kasarmutest, samuti oli meie käsutuses endine meedikute maja (foto 7).

Foto 6: Värskas Põhjalaagri 500-kohaline kasiino ja söökla.

[<https://ajapaik.ee/photo-thumb/107112/800/varska-pohjalaa-gri-kasiino>] 8.09.2025 (hoone on hävinud)

Foto 7: Värskas Põhjalaagri meedikute maja. [https://db.esap.ee/uploads/images/thumb/VR-0890_19546.jpg] 8.09.2025

Foto 8: Põhjälaga kasarmu nr 3 lähemalt. [<https://visitestonia.com/images/3433363/Nort-Camp-P%C3%B5hjälaga-visit-setomaa-visit-estonia.jpg>] 8.09.2025

* * *

Foto 9: Värka Kuurortravikeskus (Sanatoorium): ees pikk hoone on hotellikorpus (keskel kaks kõrgemat ja nendest mõlemal pool madalamad hooned), sellega risti on ravikorpus ning hotelli madalama hoone ja parempoolse kõrgema osaga paralleelselt on toitlustamine ja köök, samuti seminariruum, kohvik ja kauplus. Värka lahe ääres paistab väike sadamakoht, kus seisis moo-torlaev „Setoline“, et soovijaile ekskursioone teha (ka meie sõitsime mõnel korral Pihkva jär-vele ja Piirisaarele. Samas olid ka sõudepaadid ja vesijalggrattad. [<https://www.estonianspas.eu/wp-content/uploads/2013/05/vi-ew-845x244.jpg>] 11.09.2025

Foto 10: Vaade Värskas veekeskusele. [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/e/ef/V%C3%A4rsk%C3%B5ru_county.jpg/1920px-V%C3%A4rsk%C3%B5ru_county.jpg] 11.09.2025

Foto 11: Vaade osale Värskas veekeskuse atraktsioonidest. [<https://spavarska.ee/wp-content/uploads/2025/06/Veeke-skuse-uldvaade-toodeldud-1-1024x683.jpg>] 11.09.2025

Foto 12: Üks paljudest saunadest. [https://spavarska.ee/wp-content/uploads/2023/01/Varska-kuurortravikeskus_veeparkmees-ja-naine-leilisaunas-41.jpg] 11.09.2025

* * *

Foto13: Jäneda loss. [<https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:Rf3qr6G1HizfcwVwdobQ3HWVz6j26q04061871/20231025132242.jpg@1920w>]
11.09.2025

Foto 14: Jäneda Aidahotell (avatud 2023 sügisel, 12 tuba).

Foto 15: Endise Jäneda sovhoostehnikumi õppehooned, taamal paremal loss.

Foto 16: Jäneda külalistemaja (120 kohta).
[https://et.wjaneda-kulalistemaja-006-wikipedia.org/wiki/Jäneda_Sovhoos_tehnikum] 11.09.2025³⁶²

³⁶² Jäneda külalistemajas olid konverentsiruumid, saunad, bassein, SPA, hommikusöök. Kui oli meil ka kultuuriprogramm-kontsert, siis toimus õhtusöök külalistemaja kaminaruumis ja saateks oli muusika. Lõunatamised, osaliselt ka õhtusöögid, toimusid Jäneda Mõisa OÜ territooriumil asuvas Musta Täku Tallis. (vt foto 17)
Aastatel 2013–2019 toimusid meie konverentsid just selle maja baasil. 2013 toimus konverentsitöö ka lossis. Nõukogude ajal kui tegutses Jäneda Tehnikum, oli külalistemajas õpilaste ühiselamu.

Foto 17: Musta Taku Tall Jänedal (lõunad konverentsi ajal). ³⁶³

Jänedal toimuvad praegu suured ehitus- ja remonditööd: külalistemaja on müüdnud ning seda ehitatakse ümber hooldekoduks. Jänedal avati 2023. aasta sügisel endises Jänedal Mõisa viljaaidas uus Aidahotell. Hotellis on 12 kahekohalist tuba, mille hubane sisekujundus sulandub ajaloolise atmosfääriga. Iga tuba pakub privaatset vannituba ja kaasaegseid mugavusi. Hinnas sisaldub ka hommikusöök. Seega Jänedal pole meil ilmselt võimalik konverentsi enam korraldada, sest Aidahotell ³⁶⁴ (foto 14 eespool) on küll uus, kuid kohti vähe (meie konverentsi osalised soovivad sageli üksinda toas olla) ja hinnad kõrgemad (kuni ca kaks korda) kui olid külalistemajas.

* * *

NB! NB! NB!

Kui on tegijaid ja korraldajaid ning osalejaid, siis 2034. aastal täituks 50 aastat esimesest laevakonverentsist ning 2042 ilmuks ajakirja 50. aastakäik (lootuses, et ei teki vaheaegu):

2035 – konverents ja ajakirja 43. aastakäik

2036 – konverents ja ajakirja 44. aastakäik

2037 – konverents ja ajakirja 45. aastakäik

³⁶³

[[https://www.google.com/imgres?q=j%C3%A4neda%20musta%20t%C3%A4ku%20tall&imgurl=https%3A%2F%2Fwww.puhkuseestis.ee%2Fbw_client_files%2Fpuhkuseestis%2Fpublic%2Fss_sightseeing_img%2Fmagick.php%2F3375_4508_Musta_Taku_Tall.JPG%3Fresize\(320x250\)&imgrefurl=https%3A%2F%2Fwww.puhkuseestis.ee%2Fm%3Faction%3Dteenusepaikkujad%26sightseeing_id%3D3375&docid=OMTqOs-2QHJcOM&tbnid=wZ9bfPTripBIM&vet=12ahUKEwjBv5am1YCQAxXBKRAIHUr1D4oQM3oECC8QAA..i&w=320&h=214&hcb=2&ved=2ahUKEwjBv5am1YCQAxXBKRAIHUr1D4oQM3oECC8QAAJ](https://www.google.com/imgres?q=j%C3%A4neda%20musta%20t%C3%A4ku%20tall&imgurl=https%3A%2F%2Fwww.puhkuseestis.ee%2Fbw_client_files%2Fpuhkuseestis%2Fpublic%2Fss_sightseeing_img%2Fmagick.php%2F3375_4508_Musta_Taku_Tall.JPG%3Fresize(320x250)&imgrefurl=https%3A%2F%2Fwww.puhkuseestis.ee%2Fm%3Faction%3Dteenusepaikkujad%26sightseeing_id%3D3375&docid=OMTqOs-2QHJcOM&tbnid=wZ9bfPTripBIM&vet=12ahUKEwjBv5am1YCQAxXBKRAIHUr1D4oQM3oECC8QAA..i&w=320&h=214&hcb=2&ved=2ahUKEwjBv5am1YCQAxXBKRAIHUr1D4oQM3oECC8QAAJ)] 30.09.2025

³⁶⁴ Aidahotell – Jänedal Mõis. [<https://janedaturism.ee/aidahotell/>] 1.10.2025

2038 – konverents ja ajakirja 46. aastakäik
2039 – konverents ja ajakirja 47. aastakäik
2040 – konverents ja ajakirja 48. aastakäik
2041 – konverents ja ajakirja 49. aastakäik
2042 – konverents ja ajakirja 50. aastakäik

Kuigi, allakirjutanu annab enesele aru, et aastateni 2035 – 2042 on niivõrd palju aega, et võib-olla täna korraldatavad konverentsid on millegi teistsuguste kogunemistega-foorumitega asendunud ning ajakirjade asemel on jälle midagi muud, rääkimata rahvusvahelistest andmebaasidest ning süsteemist ETIS.

* * *

ANNEXES

ANHÄNGE

LISAD

INFORMATSIOON ajakirja toimkonnalt

Käesolev rahvusvaheline teadusajakiri-publikatsioon ilmub aastast 2007 (üks number aastas) ja aastast 2011 (kaks numbrit aastas).³⁶⁵ Ajakiri arenes välja järjepidevuse alusel aastatel 1984–2006 ilmunud teadusartiklite kogumikest. Artiklite temaatika on seni hõlmanud paljude riikide majanduspoliitikat ning selle valdkondi nii ühe kui ka mitme riigi näitel ning nende omavahelistes suhetes ja võrdlustes. Lisaks Eestile on avaldatud artiklites uuritud paljude riikide majanduspoliitikat nagu **Argentina, Georgia, Hiina, Iirimaa, Jaapan, Kanada, Kreeka, Leedu, Läti, Norra, Rootsi, Saksamaa LV, Slovakkia, Soome, Šveits, Taani, Tšehhi Vabariik, Ukraina, Ungari, USA, Venemaa Föderatsioon, Ühendkuningriik** (22 riiki). Vähemal määral on käsitletud ka mitmeid teisi riike. Kajastust on leidnud järgmiste piirkondade, ühenduste või valdkondade majanduspoliitika: Euroopa ja Euroopa Liit, Euroopa Liidu regioonid, Euroopa rohelised pealinnad, Balti riigid ja Skandinaavia regioon, Ida- ja Kesk-Euroopa, Põhja-Euroopa, OECD-riigid jmt.

NB!

Alates aastast 2022 laiendame ajakirja sisulist poolt – st võtame juba 2021. aasta teisest poolest avaldamiseks senisest enam vastu ettevõtte ja ettevõtlusega seotud teadusartikleid eesmärgiga anda head võimalused samuti nendele teadlastele ja praktikutele, kes ettevõttemajanduse uurimisega tegelevad, seda nii Eestis kui teistes riikides. See annaks võimalused ka ettevõttemajanduse probleeme paremini majanduspoliitikaga siduda ja integreerida. Sisu poolest oleks tegemist eelretsenseeritud ning viidatud rahvusvahelise ettevõttemajanduse ja majanduspoliitika teadusajakirjaga (ajakirja pealkiri ja avaldamistingimused jäävad endisteks, artikleid võtame vastu jooksvalt, aasta läbi).

Lisaks traditsioonilistele majanduspoliitika valdkondadele on artiklites kajastamist leidnud ka avaliku sektori rahandus; regionaalne areng ja kohalike omavalitsuste arenguprobleemid, eelkõige haldusreformi vajadused ja võimalikud suunad; Euroopa Liidu finantssüsteem; Euroopa Liidu toetusmehhanismid ja -mudelid; rahapoliitika ja valuutakursid; euroruumi probleemid; finants- ja majanduskriis; majanduse globaliseerumine; ettevõtluse arengut toetavad erinevad majanduspoliitikad; J.M. Keynesi seisukohad ja paljud teised kompleksvaldkonnad.

Seni on avaldatud artiklite autorid esindanud järgmisi riike: **Austria, Eesti, Georgia, Hiina, Läti, Saksamaa, Slovakkia, Tšehhi Vabariik, Ukraina, Ungari**

³⁶⁵ Aastatel 2007–2014 oli ajakirja inglise keelne nimetus „Discussions on Estonian Economic Policy“. Eeskätt täpsuse, sh artiklite senise kajastuse ja ka edaspidise laiema majanduspoliitilise geograafia huvides täpsustasime aastast 2015 ajakirja nime ning selleks on nüüd inglise keeles – „Estonian Discussions on Economic Policy“. Ajakirja eesti ja saksa keelne nimi jäid endisteks, ühtlasi on säilinud publikatsiooni järjepidevus.

ja Venemaa Föderatsioon. Lisaks nimetatud riikidele olid enne 2007. aastat avaldatud artiklite autorite kaudu esindatud ka **Belgia, Leedu, Poola, Prantsusmaa, Soome, USA ja Ühendkuningriik** (seega kokku 18 riigi esindajad). Ajakirja toimkond soovib, et ajakirjas käsitletavate artiklite majanduspoliitiline geograafia laieneks tulevikus veelgi. Ajakirjas avaldatud artikleid kajastavad ja levitavad seni järgmised rahvusvahelised andmebaasid: **DOAJ, EBSCO, EBSCO Central & Eastern European Academic Source, EBSCO Discovery Service (EDS), EBSCO Essentials™, EconBib, ECONIS, ESO, SCOPUS, SSRN.** Juba aastaid on väljaande tellijaks olnud ka Washingtonis asuv 1800. aastal asutatud maailma suurim, **USA Kongressi raamatukogu.**

Artiklite elektroonilistele väljaannetele omistatakse **DOI** number – DOI: 10.15157/edep

Lugupidamisega ning edukate koos- ja kaastöösoovidega,
Teie ajakirja toimkond

* * *

INFORMATION from the editorial team

This international research journal (publication) has been published since 2007 (once a year) and 2011 (twice a year).³⁶⁶ The journal developed as a successor of collections of research papers published in 1984–2006. The subjects of the papers have covered economic policies and their subject areas of many countries on the basis of case studies from one or several countries and considering their mutual relations and comparisons. Besides Estonian economic policy, the papers have treated economic policies of many countries, such as **Argentina, Canada, China, Czech Republic, Denmark, Finland, Georgia, Germany, Greece, Hungary, Ireland, Japan, Latvia, Lithuania, Norway, Russian Federation, Slovakia, Sweden, Switzerland, Ukraine, United Kingdom, U.S.A.** Also, other countries have been studied to a lesser extent. Economic policies of the following regions, associations or subject areas have been treated: Europe and the European Union, EU regions, European green capitals, the Baltic States and the Scandinavian region, Eastern and Central Europe, Northern Europe, OECD countries, etc.

NB!

³⁶⁶ In 2007–2014 the English name of the journal was „Discussions on Estonian Economic Policy “. Above all, for more accuracy concerning the topics of papers published until now, including in the interests of broader geography of economic policy in future, we specified the name of the journal from 2015 and it will be „Estonian Discussions on Economic Policy “ in English. The name of the journal in German and Estonian remained the same, and the continuity of the publication was maintained.

Starting from 2022 we will expand the range of topics of the journal – i.e. already from the second half of 2021 we will accept more research papers related to enterprises and business activities in order to afford good opportunities also to researchers and experts of the field studying business administration both in Estonia and other countries. It would also make it possible to link and integrate business administration problems better with economic policy. In essence it would be a peer-reviewed and indexed international scientific journal of business administration and economic policy (the journal title and the conditions for publishing will remain the same, we will accept papers all the year round).

In addition to traditional areas of economic policy the papers have treated also the issues of finances of the public sector; regional development and development problems of local municipalities, above all the need for and possible directions of the administrative reform; the financial system of the EU; the support structures and support models of the EU; monetary policy and currency exchange rates; eurozone problems; financial and economic crisis; globalisation of the economy; different economic policies to support business development; positions of J.M. Keynes, and many other complex areas.

Authors of papers published until now have represented the following countries: **Austria, China, Czech Republic, Estonia, Georgia, Germany, Hungary, Latvia, Russian Federation, Slovakia and Ukraine.** Besides the abovementioned countries also **Belgium, Finland, France, Lithuania, Poland, United Kingdom and U.S.A.** were represented by authors of papers published before 2007.

The editorial team would like to see in the future an even broader geography of economic policy of papers published in the journal. Papers published in this journal are presented and distributed by the following international databases: **DOAJ, EBSCO, EBSCO Central & Eastern European Academic Source, EBSCO Discovery Service (EDS), EBSCO Essentials™, EconBib, ECONIS, ESO, SCOPUS, SSRN, + US Congress Library.**

Electronic publications of articles are assigned a **DOI** number – DOI: 10.15157/edep

With best wishes and looking forward to successful cooperation and contributions,
Editorial Team of the journal

* * *

INFORMATION des Redaktionsteams

Das vorliegende internationale Wissenschaftsmagazin erscheint seit 2007 (ein Mal pro Jahr) und seit 2011 (zwei Mal pro Jahr).³⁶⁷ Die Zeitschrift hat ihre Ursprünge in

³⁶⁷ In den Jahren 2007–2014 lautete der englische Titel des Magazins „Discussions on Estonian Economic Policy“. Im Interesse der Genauigkeit und der breiteren geographischen Dimension

den Sammelbänden von wirtschaftswissenschaftlichen Beiträgen, die in den Jahren 1984–2006 kontinuierlich erschienen. Die Thematik umfasst die Wirtschaftspolitik verschiedener Länder mit ihren vielfältigen Bereichen. Man geht vor allem auf die jeweiligen wirtschaftlichen Verflechtungen mit anderen Nationen ein und vergleicht sie untereinander. Neben Estland gibt es noch eine Reihe von anderen Ländern, die in den Artikeln auf ihre Wirtschaftspolitik hin untersucht werden wie **Argentinien, China, Deutschland, Dänemark, England, Finnland, Georgien, Griechenland, Irland, Japan, Kanada, Lettland, Litauen, Norwegen, Russische Föderation, Schweden, die Schweiz, die Slowakei, Tschechische Republik, Ukraine, Ungarn, die USA**. Im geringeren Umfang sind auch einige andere Länder in Beiträgen vertreten. Ebenso ist die Wirtschaftspolitik aus Sicht größerer und kleinerer Regionen thematisiert worden, z. B. Europa und die Europäische Union, einzelne Regionen der Europäischen Union, Europas Grüne Hauptstädte, die Baltischen Staaten und Skandinavien, Mittel- und Osteuropa, Nordeuropa, OECD-Staaten u.a.m.

NB!

*Ab dem Jahr 2022 werden wir **den inhaltlichen Teil der Zeitschrift erweitern** – d. h., dass wir bereits ab der zweiten Hälfte des Jahres 2021 zahlreicher als bis jetzt Wissenschaftsartikel zur Veröffentlichung annehmen werden, die mit Unternehmen und Unternehmertum verbunden sind, mit dem Ziel, gute Möglichkeiten auch jenen Wissenschaftlern und Praktikern zu offerieren, die sich mit der Forschung der Betriebswirtschaft beschäftigen, und das sowohl in Estland wie in anderen Ländern. Dies würde uns auch Möglichkeiten bieten, die Probleme der **Betriebswirtschaft** besser mit der Wirtschaftspolitik zu verbinden und zu integrieren. Vom Inhalt her würde es sich um **eine vorrezensierte und referenzierte Wissenschaftszeitschrift für internationale Betriebswirtschaft und Wirtschaftspolitik** handeln (der Titel der Zeitschrift und die Veröffentlichungsbedingungen bleiben die gleichen, die Artikel werden laufend, während des ganzen Jahres entgegengenommen).*

Zusätzlich zu den klassischen Feldern der Wirtschaftspolitik wird in den Artikeln auch auf folgende Themengebiete eingegangen: Finanzwesen der öffentlichen Hand, regionale Entwicklung und Entwicklungsprobleme der kommunalen Selbstverwaltungen, Notwendigkeit einer Verwaltungsreform und mögliche Reformwege, Finanzsystem der EU, EU-Förderungsmechanismen und ihre Modelle, Geldpolitik und Währungskurse, Probleme der Eurozone, Finanz- und Wirtschaftskrise, Globalisierung der Wirtschaft, wirtschaftspolitische Instrumente zur Unternehmensförderung, Standpunkte von J. M. Keynes.

Unsere Autoren kommen aus **China, Deutschland, Estland, Georgien, Lettland, Österreich, Russische Föderation, der Slowakei, Tschechische Republik,**

der Beiträge wurde 2015 der englische Titel in „Estonian Discussions on Economic Policy“ geändert. Der Titel des Magazins in estnischer und deutscher Sprache blieb unverändert, gleichzeitig ist die Kontinuität der Zeitschrift erhalten geblieben.

Ungarn und Ukraine. Vor 2007 sind Beiträge auch von **amerikanischen, belgischen, englischen, finnischen, französischen, litauischen und polnischen** Autoren erschienen.

Der Wunsch des Redaktionsteams ist, dass sich der Autorenkreis geographisch weiter vergrößert. Die im Magazin publizierten Beiträge sind in folgenden internationalen Datenbanken verfügbar: **DOAJ, EBSCO, EBSCO Central & Eastern European Academic Source, EBSCO Discovery Service (EDS), EBSCO Essentials™, EconBib, ECONIS, ESO, SCOPUS, SSRN, + US-Kongressbibliothek.**

Elektronische Veröffentlichungen von Artikeln erhalten eine **DOI**-Nummer – DOI: 10.15157/edep

Wir hoffen auf eine weitere erfolgreiche Zusammenarbeit,
Ihr Redaktionsteam

* * *

**MATTIMAR OÜ – USALDUSVÄÄRNE ETTEVÕTE /
MATTIMAR OÜ (GmbH) – ZUVERLÄSSIGES UNTERNEHMEN /
MATTIMAR OÜ (Ltd) – TRUSTWORTHY ENTERPRISE**

21.02.2017 anti rahvusvahelise uuringu tulemusel Euroopas ettevõttele Mattimar OÜ (logo lõigu all vasakul) varasemate aastate tegevuste eest Usaldusväärse Ettevõtte Sertifikaat – laitmatu reputatsiooni, eetilise ja usaldusväärse tegevuse ning klientidele pühendumise eest. Sertifikaat "Usaldusväärne Ettevõtte" (logo lõigu all paremal) sai alguse Poolas 2013. aastal ning on tänaseks populaarseks ja lugupeetuks nii ettevõtjate kui ka klientide seas saanud, olles üks nimekamaid, mida Euroopas väljastatakse.³⁶⁸

See on rahvusvaheline märk, mis ühendab ettevõtteid kaheksas Euroopa riigis (märts 2017). Uuring viidi läbi valdavalt Euroopa Liidu liikmesriikide (Bulgaaria, Eesti, Poola, Rumeenia, Serbia /ei ole EL liige/, Slovakkia, Tšehhi, Ungari) rohkem kui 218 000 ettevõtte seas. Seni on Sertifikaadi saanud ca 1200 ehk 0,55 % uuritavatest ettevõtetest. Uuringute tegemiseks on loodud innovaatiline ja originaalne tarkvara-programm, mis põhineb algoritmil ja määratleb nn arvamuste koefitsiendi.

³⁶⁸ Statistika näitab, et üle poolte klientidest, kes peavad valima kahe tundmatu ettevõtte sarnase pakkumise vahel, valivad ettevõtte, kellel on sertifikaat "Usaldusväärne Ettevõtte".

* * *

Als Ergebnis einer in Europa durchgeführten entsprechenden internationalen Untersuchung wurde dem Unternehmen Mattimar OÜ (GmbH) am **21.02.2017** für die Tätigkeit früherer Jahre, für seine tadellose Reputation, ethische und vertrauenswerte Arbeit und Kundenwidmung das Zertifikat des zuverlässigen Unternehmens verliehen. Das Zertifikat „Zuverlässiges Unternehmen“ („Usaldusväärne ettevõte“) wurde 2013 in Polen eingeführt und bis zum heutigen Tag ist es zu einer populären und geschätzten Auszeichnung sowohl unter Unternehmen als auch Kunden geworden. Es handelt sich um eines der am meisten namenhaften Zertifikate, die in Europa verliehen werden.³⁶⁹

Diese internationale Auszeichnung vereint Unternehmen in acht europäischen Ländern (März 2017). Die oben genannte Untersuchung wurde unter mehr als 218 000 Unternehmen der EU-Länder (Bulgarien, Estland, Polen, Rumänien, Serbien (ist nicht EU-Mitglied), Slowakei, Tschechien und Ungarn) durchgeführt. Bisher ist das Zertifikat an ca. 1200 oder 0,55 % der untersuchten Unternehmen verliehen worden.

* * *

On **21.02.2017** the company Mattimar OÜ (Ltd) received the Certificate of a Trustworthy Enterprise on the basis of an international survey, for its activities in earlier years – for its flawless reputation, ethical and trustworthy activities and dedication to clients. The Certificate „Trustworthy Enterprise“ („Usaldusväärne ettevõte“) was initiated in Poland in 2013 and has become popular and respected both among entrepreneurs and clients, being one of the most renowned certificates issued in Europe.³⁷⁰

It is an international mark which has been issued to enterprises in eight European countries (by March 2017). The survey was conducted among more than 218,000 enterprises from mainly EU Member States (Bulgaria, Estonia, Poland, Romania, Serbia (not an EU Member State), Slovakia, Czech Republic, Hungary). By now, approximately 1,200, i. e. 0.55% of the enterprises surveyed have received the certificate. Innovative and original software based on an algorithm has been created for the survey, to determine the coefficient of opinions.

³⁶⁹ Wie die Statistik zeigt, entscheidet sich mehr als die Hälfte der Kunden bei zwei unbekannten und ähnlichen Unternehmen für das Unternehmen mit dem Zertifikat „Zuverlässiges Unternehmen“ („Usaldusväärne ettevõte“).

³⁷⁰ According to the statistics, more than a half of the clients who have to choose between similar offers from two unknown enterprises, choose the enterprise which has the Certificate „Trustworthy Enterprise“ („Usaldusväärne ettevõte“).

